

\$5.00

ב"ה

לוח יומי הלכה למעשה

פרטי ההלכות והמנהגים
לחג השבועות ה'תשפ"ב

יו"ל על ידי
בד"צ דק"ק קראון הייטס
כאן צוה ה' את הברכה

מהדורת קאבאטשניק

לזכות

הרה"ת ר' **מנחם מענדל** זוגתו מרת **מלכה** שיחיו

ובניהם: **אברהם, ארי' זאב** שיחיו

קאבאטשניק

להצלחה רבה ומופלגה בכל

ולנחת יהודי חסידי מכל יוצאי חלציו שיחיו

לזכות

הרה"ח ר' **יונה מרדכי** זוגתו מרת **דבורה לאה**

בניהם ובנותיהם: **יהושע העשיל, מאטיל רחל אהרון אליעזר,**

שטערנא שרה ותמרה

שיחיו איידעלקאפף

להצלחה רבה ומופלגה בכל מכל כל

ולנחת יהודי חסידי מכל יוצאי חלציהם שיחיו

לזכות

הרה"ת **שניאור זלמן**

זוגתו מרת **שמחה רבקה** שיחיו

וילדיהם:

אסתר ברכה, איטא העניא,

אברהם משה, חי' בתי', חנה,

ריבה דינה וישראל בצלאל שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת **אברהם מיכאל** בן

ר' **יעקב שמעון הלוי** ע"ה **פלינט**

לעילוי נשמת

ר' **יעקב** בן ר' **מנחם מענדל** ע"ה

נפטר י"ד סיון תשנ"ד

ולעילוי נשמת

מרת **אסיה** בת ר' **בן ציון** ע"ה

נפטרה ח"י סיון תשע"ד

והקיצו ורננו שוכני עפר והם בתוכם

תיכף ומיד ממש

ע"י ולזכות ר' **משה** זוגתו מרת **רבקה**

ומשפחתם שיחיו **באלינסקי**

לזכות

ר' **צבי מרדכי** בן שרה

זוגתו מרת **שלומית** בת שושנה

ובניהם ובנותיהם וכו'

שיחיו גודמאן

ולזכות ר' **יעקב יצחק דוב הלוי** זוגתו

אסתר מלכה שיחיו **לאנג**

לזכות

הרה"ת ר' **יהודה ליב** שי'

לרגל יום הולדתו **לשנת הצלחה!**

ולזכות זוגתו מרת **חנה** שתחי'

ובניהם ובנותיהם

רבקה, יצחק אלחנן, נתן, אהרן

מאריאשא ומרים מושקא שיחיו

מרזוב

לזכות **לוי יצחק** בן **רייזל**

לרפואה שלימה

משרד הבד"צ 718-604-8000

לשעות המשרד המעודכנות

www.chcentral.org/resources/rabbonim

כמו כן אפשר לפנות לאתרא דרב

www.asktherav.com

תחת פיקוחותו של המד"א וחבר הבד"צ הרב ברין שליט"א

ההשתתפות בהוצאות הרבות של ה"לוח היומי", אפשר באמצעות האתר

www.daytodayguide.com

כמו כן ניתן ליצור קשר בטלפון: 347-465-7703

לוח יומי

הלכה למעשה

פרטי ההלכות והמנהגים
לחג השבועות ה'תשפ"ב

ר"ח סיון - י"ב סיון

מאת

המרא-דאתרא וחבר הבד"צ
הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א

בשיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב נאמר: "יש לעורר ע"ד לימוד ההלכות הצריכות לימים אלו, שבהם ישנם כמה וכמה שינויים בתפילה וכמה מנהגים וכו' – שילמדו הלכות אלו בשו"ע, או כפי שמצינו לאחרונה, שמדפיסים בלוחות השנה כמה וכמה הלכות השייכות לאותו הזמן, הלכות הצריכות, שתועלת מיוחדת בזה בפרט לאלו שאין להם ספרים מאיזו סיבה שתהי', או שיש להם ואינם יודעים היכן לחפש וכיו"ב, שע"י העיון בלוחות אלו – ע"ד לוח כולל חב"ד (ובב' האופנים או כפי שהוא תלוי על הקיר, או בתור ספר קטן) שמלוקטים בו המנהגים וההלכות הצריכות – מוצאים בנקל את ההלכות האמורות. ולכן דבר נכון ביותר הוא שכאז"א יעיין בלוחות הנ"ל, באופן שכל ההלכות דימים אלו יחקקו בזכרונו, מפני שלפעמים כשמתעוררת שאלה בזה נמצאים במעמד ומצב שאסור להפסיק ולשאול, או שאין את מי לשאול, ויתירה מזו – לפעמים אינו יודע כלל שצריך לשאול".

תוכן ומפתח

ז..... **קודם שבועות**
קו התאריך / איחולים

ח..... **יום שלישי, ר"ח סיון**
תחנון / הכנות רוחניות לחג השבועות / יום המיוחס / לימוד התורה

יב..... **שלשת ימי הגבלה (ג' - ה' סיון)**
תספורת / נישואין / מוזיקה / שמחת יום־טוב / הספקת צרכי החג
לנזקקים

טו..... **יום ועש"ק פרשת במדבר, ד' סיון**
תספורת / בדיקת דם / מיני מאפה חלביים / הכשרת התנור /
הכשרה בחג / פרחים / שנים מקרא / צדקה / הכנת אש לנרות

כא..... **שבת קודש פרשת במדבר, ערב חג השבועות**

כד..... **מוצאי שבת קודש, ליל א' דחג השבועות**
קבלת עול תורה / פרחים / סדר הדלקת נרות / מעריב / קידוש /
ברכת המזון / תיקון ליל שבועות / שיחה בטלה / טבילה: / אכילה /
קריאת שמע שעל המטה

לה..... **יום ראשון, א' דחג השבועות, ו' סיון**
הכנה לתפלה / זמן קריאת שמע / ברכות השחר / שחרית / קריאת
התורה / אקדמות / עשרת הדברות / הפטרה / מוסף / מזל טוב /
תענית חלום / קידוש היום

מג..... **סעודת היום**
שתי סעודות / בין החלב לבשר / גבינה קשה / דוחקא דסכינא /
ברכת עוגת גבינה / ברכת על המחיה / שמחת יום טוב / מצות עונג
יו"ט / מנחה / תהלוכה / איסור הכנה

נ..... **ליל שלישי, ליל ב' דחג השבועות**
הדלקת נרות / תפילה וקידוש

נ..... **יום שני, ב' דחג השבועות, ז' סיון**
מגילת רות / קריאת התורה / התוועדות

נו..... **יום שלישי, ח' סיון, אסרו חג, "יום טבוח"**
ימי תשלומין / יום טבוח / אסרו חג / כינוס תורה

נט..... **מילואים**

עד..... **דיני שכחה וטעות - טבלה**
קיצור דיני שכחה וטעות, ר"ח סיון - חג הגשבועות

פתח דבר

ע"פ בקשת רבים, מגישים אנו קיצור עיקרי הלכות ומנהגי שבועות השכיחים ונוגעים למעשה, במתכונת של לוח יום-יומי.

מקורות להמובא בפנים ניתן למצוא בשולחן ערוך ונו"כ. ספר המנהגים-חב"ד. לוח כולל חב"ד. שיחות מאמרים ואגרות קודש. **ועוד ועוד.**

עזר בעריכה הרה"ח הרב **מנחם מענדל שי' ראטנברג.**

כל הלכה הוזכרה בהזדמנות הראשונה המתאימה, אם כי כמה פעמים רלוונטיות גם לימים הבאים, כפשוטו.

בכל מקום (בהערות) שצויין ל"שו"ת אתרא דרב", הכוונה לאתר AskTheRav.com בפיקוח הרב ברוין שליט"א. בכדי למצוא את התשובה המצוינת יש להזין באזור החיפוש שבדף הבית של האתר את מספר השו"ת במספרים (לדוגמא לסי' ז'תתיד יש לכתוב 7814), ואז בעזרה"י תמצא את מבוקשך.

* * *

כרגיל בכגון דא, נדפסו כמה תזכורות מענייני "הלכתא למשיחא"1,

1) במדור "הלכתא למשיחא" נזכרו לפעמים גם דיני תומאה וטהרה, והוא ע"פ המבואר בתניא (אגה"ק סכ"ו – קמג, א) שלימות המשיח יצטרכו לידע הלכות תומאה וטהרה. (ומצות בטלות לעת"ל – היינו בתחה"מ דוקא. ואכ"מ). וכ"מ מזה שהובאו הלכות אלו ברמב"ם ביד החזקה, דאל"ה מאי דהוה הוה (וכפי שהוכיחו עד"ז בכ"מ – ראה לדוגמא שו"ת הרי בשמים ח"ג סע"ה. ולהעיר, שמשעה"ק שם בדיון תק"ש בכ"מ שי"ב ב"ד שהביאו הרמב"ם – יש ליישב ע"פ שיחת ליל ג' דחה"ס תשמ"ח). ולהעיר גם מצורת הבית להתו"ט (יחזקאל מב, כ) בטעם התרחבות גבולי הר הבית לעת"ל. וזכר לדבר, מארז"ל (פסחים ג, א) שדיני נגעים ואהלות יקרין בעוה"ז, וקפויין – היינו קלים להבנה (חדא"ג מהרש"א שם. בניהו שם) – לעוה"ב. (אבל ראה מה שפי' במאירי שם. וראה גם הגהות יעב"ץ ומלא הרועים שם). ועפ"ז, קיום היעוד "את רוח הטומאה אעביר וגו'" (בשלימות עכ"פ) הוא בתקופה שני' דימוה"מ, בתחה"מ, וכמובן מכ"מ. וראה גם לקו"ש ח"א ע' 221. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפ. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 576 ובהערות 9–108. ועוד. ולהעיר מאג"ק ח"ז ע' שנו. ואכ"מ בזה. (ומש"כ בלקו"ש חכ"ה ע' 263 שלא יצטרכו ללמוד גם הל' שבת – בפשטות קאי בתקופה שני' דוקא. אבל, לפ"צ צ"ע הכוונה בהע' 51 שם, שכפה"נ ר"ל שהל' שבת ונדה לא נז' בתניא שם. ועצ"ב החילוק). כן להעיר מדין נט"י בזה"ז בכדי שיהיו רגילים לאכול בטהרה לעת"ל (שו"ע אדה"ז סי' קנח ס"א). וראה גם ב"ח יו"ד סוסי' קפג – לענין נדה אחרי שיבנה המקדש. (אבל באג"ק ח"ג ע' קנג שגם בתקופה ראשונה דימוה"מ ל"ש תומאת נדה, משא"כ שאר תומאות. וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 27 הע' 59. וי"ל). וראה זה פלא, בס' שערי ג"ע (אורח צדיקים דרך ז) שבסוף אלף הששי יתנוצץ אור תוס"ש ויעביר רוה"ט והיו קצת מצות בטלות כגון פרשיות תומאה וטהרה וכו'.

[והנה, בתניא שם (קמה, ב) שהנגלות יהיו גלויים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם. ומשמעות הדברים, שצ"ל הלימוד בהם תחילה, פ"א עכ"פ, אבל א"צ עסק. וכן פי' בלקוטי ביאורים (קארף). וכ"מ גם בסה"ש תנש"א (שם). וכן לעיל שם ע' 575, שהדגיש תיבת "לעסוק"). וכ"ה להדיא בר"ד משיחת ש"פ צו תשמ"ח. וראה גם ר"ד אחו"ק תשמ"ח].

אמנם, בהמשך הענין, ש"גם אפשר וקרוב הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית כמו אברהם אבינו ע"ה ולכן א"צ לעסוק בהם כלל". (ורק ערב רב שלא יזכו למטעם מאילנא דחיי שהוא פנימיות התורה צריכים לעסוק במשנה להתיש כח הס"א הדבוק בהם). ור"ל, שלפי בי' זה, ת"ח א"צ כלל ללמוד הנגלות לעת"ל, והיינו גם ללא התעסקות. (עיי"ש בסה"ש בהערה 89. לקוטי ביאורים שם. וראה בשער האמונה פנ"ז בארוכה. וצע"ק שבכ"מ מבואר להדיא ע"ד לימוד הנגלה לעת"ל – ראה לקו"ש חט"ז ע' 39 בשוה"ג להע' 45. ר"ד

מתוך ציפיה ותשוקה לגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש², שאז אפשר יהיה לקיימן כפשוטן להלכה למעשה מיוסד על הוראות כ"ק אד"ש בריבוי שיחות, ומהן:

"מדובר כמ"פ לאחרונה, אז לויט אלע סימנים שטייען מיר היינט אויף דעם שוועל פון דער גאולה, ווען "הנה זה (משיח) בא", ותיכף ומיד רגע לאח"ז – כבר בא. דערפון איז אויך מובן בנוגע צו דער עבודה פון אידן וואס פאדערט זיך. . אז א אידן'ס אויפפירונג אין אלע ענינים אין זיין טאג טעגלעכן לעבן אויך בזמן הזה תיכף ומיד פאר דער גאולה – איז מעין ובדוגמת דעם לעבן און הנהגה פון אידן בימות המשיח ממש. [וואס דאס איז אויך די **הדגשה המיוחדת בתקופה האחרונה בהנוגע דעם לימוד פון "הלכתא למשיחא", די הלכות וואס זיינען נוגע צו דעם לעבן פון אידן בזמן הגאולה**]³."

"מוסיפים גם בהתשוקה והגעגועים להגאולה. . שענין זה נעשה גם ע"י ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה וביהמ"ק, אשר, הלימוד בענינים אלו ממהר ומזרז עוד יותר קיומם בפועל ממש, כך, שמהלימוד יוצאים תיכף ומיד לפגוש את משיח צדקנו, ואומרים לו שזה-עתה סיימו ללמוד כמה הלכות הקשורות עם ביאתו! נוסף לכך שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא", נכללים ב"הלכות הצריכות להן" [לנשים] בכל יום כו"כ דינים דהלכות קרבנות וכיו"ב"⁴.

"דער אויבערשטער בעט זיך ביי אידן אז זיי זאלן זיך עוסק זיין

משיחת יום שמח"ת תשמ"ח. כ"ח חשוון תשנ"ב. וכ"ה בכמה מאמרי דא"ח – ד"ה והמשכילים יזהירו תש"כ. הבאים ישרש תשל"ח. השמים כסאי תשמ"ח. ואולי הדיוק בתניא שם רק **גופי** התורה הנגלית" (וכמ"ש לפנ"ז בתניא שם, ש"יהי גם **עיקר** עסק התורה ג"כ בפנימיות המצות וטעמיהם הנסתרים". ועד"ז הוא בכ"מ (ראה גם סה"ש תש"ד ס"ע 107 ואילך. סד"ה והי' ביום ההוא תשכ"ב. ועוד). ולהעיר מהמבואר בכ"מ (ראה דרך חיים סח, ד. חיים אדם לברך תרל"ח פכ"ג. סה"מ מלוקט ח"ה ע' עדר) במעלת לימוד הנפלאות דתורה מתוך גליא דתורה, בבחי' "ותלמודו בידו"), משא"כ הפרטים המסתעפים, וכן שקו"ט ופולפולא דאורייתא, לאפשר לה בנגלה דתורה (ראה לקו"ש חכ"ז ע' 240. ולהעיר מד"ה הנה ישכיל עבדי תשל"ב בתחילתו. ולהעיר גם מסה"ש תש"נ ע' 357. וצ"ע בסה"ש תשנ"ב ס"ע 27 (ואילך), ששקו"ט בתושבע"פ יבטל לעת"ל. ובפשוטות י"ל, שהכוונה שם לעמל ויגיעה ("במחשכים הושיבני") לברך ההלכה, שזה ל"ש לעת"ל – ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח (ע' קד). ואולי קאי בתקופה שני' דוקא. ועד"ה הנת' בסה"ש שם ע' 510 – ראה בכ"ז קובץ העו"ב לך וחיי"ש תשע"ה. ועצ"ע, שבשער האמונה שם מפורש שמשיח לא ישפיע נגלה. וצ"ע. וראה גם שיחת אחש"פ תשמ"ו. ולהעיר משיחת ליל ח"י אלול תשמ"ב).

ועוד כתב באו"א בתניא שם (לפנ"ז), ש"למעשה יהיו צריכים [ערב רב] לפרטי הלכות איסור וטומאה **יותר מישראל** שלא יארע להם פסול וטומאה ואיסור כי לא יאונה כו". ולכא' לפי בי' זה, עדיין צריכים לפרטי ההלכות, אבל לא כמו בערב רב. וילע"ע].

(2) ובס' שערים מצויינים בהלכה עמ"ס זבחים (מכת"י אאמו"ר, ובתוספת נופך מאחמו"ר הרה"ג הרמ"ש שליט"א) בפתיחה, האריך מאד בגודל החיוב ללמוד דיני הקרבנות הנהוגים לעת"ל. ובתוך הדברים הביא פרפרת נאה מס' אמרות טהורות (תהלים קיט, קסו) על מארז"ל (שבת לא, ב) שבשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' צפית לישועה פלפלת בחכמה כו', וצ"ב מה ענין זל"ז. וגם למה לא אמר "פלפלת בתורה". אלא דשניהם ענין אחד, שאם ישיב שציפה לישועה, ישאלו אותו "פלפלת בחכמה", דחכמה זה סדר קדשים (כמבואר בשבת שם), דהיינו אם למד סדר קדשים, שהמצפה לישועה מפלפל בסדר קדשים, כי זולת זה על כרחך לא ציפה לישועה, דהא בהא תליא, והמצפה לישועה מפלפל בחכמה.

(3) שיחת שמח"ת תשנ"ב – סה"ש תשנ"ב ע' 39. – חלק מההדגשות אינן במקור.

(4) משיחה לנשי ובנות חב"ד, ספר השיחות ה'תש"נ כרך ב ע' 485.

ב"סדר קרבנות" . . ובכלל זיך עוסק זיין בתורת עולה כו' (וואס דורכדעם איז כאילו הקריב כו') – און דאס וועט ברענגען דעם הקריב עולה וכו' **כפשוטו** – המלך המשיח כו' בונה המקדש כו' וחוזרין כו' מקריבין קרבנות כו' ככל מצותה האמורה בתורה במהרה בימינו ממש, וכנ"ל – ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו כו' כמצות רצונך⁵.

הערה כללית: הזמנים שנכתבו כאן הם לשכונת קראון הייטס. כיון שאי אפשר לצמצם, וישנם כמה גורמים היכולים להשפיע על הדיוק בזה, לפיכך ראוי להקדים [או לאחר, לפי הענין] את הזמן במידת־מה – ולא לחכות לרגע האחרון⁶.

קודם שבועות

קו התאריך

באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין דעתי נוחה מאלה העוברים קו התאריך באמצע ימי הספירה (באם אין הכרח **גמור** בדבר) – כיון שאז לדעתי **ברורה** . . חה"ש שלהם (ו)לא באותם הימים דחה"ש דבנ"י שבמקום שבאו לשם, ומתמיהים את הרואים וכו'". "כבר מילתי אמורה שאין דעתי נוחה כלל – לעבור קו התאריך באמצע ימי הספירה, כי אף שמצד הדין דעתי ברורה (ש) בהנוגע לחג השבועות . . אבל בכ"ז תמיהא מילתא ביותר [ובפרט שלדעתי החילוק הוא – מן התורה] שלכן יש להשתמט מלהכנס בהנ"ל ככל האפשרי".

עד"ז, ובמכל שכן וקל וחומר, נכון לימנע ממסלולי נסיעה קוטביים ככל האפשרי.

כמובן, מי שכבר עבר 'קו התאריך' במהלך ימי ספירת העומר – עליו לשאול רב מורה הוראה פרטי הדינים בנוגע חג השבועות, ולא לחכות ולשאול ברגע האחרון.

איחולים

בשיחת ש"פ במדבר תשמ"ח נאמר שיש "לעורר שיהודים יברכו איש את רעהו בברכה זו [קבלת התורה בשמחה ובפנימיות] אשר עי"ז שמברך את רעהו ניתוסף גם אצלו, כהבטחת הקב"ה "ואברכה מברכיך", ואני המתחיל – לברך את כל בני"ל בשון הרב, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, לשונו בדיוק (לא יותר, ועאכו"כ לא פחות) – "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות"⁷.

בשיחת ש"פ בהו"ב תשמ"ח: יש להעיר אודות ענין הדורש

(5) לקוטי שיחות חלק יח ע' 341.

נתבאר בארוכה בכינוס תורה בבית חיינו "770", חוה"מ פסח תשע"ח.

(7) ובאג"ק ח"ז דלקמן, שבטח כן שמע כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מאביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע. ובר"ד משיחת ש"פ במדבר תשמ"ט שזהו נוסח כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו וכך נהגו גם כל רבותינו נשיאינו.

דיוק הלשון – ראה לקו"ש ח"ד ע' 1307. אג"ק ח"ב ע' מח. ח"ז ע' קנב. ח"ח ע' תב. שיחת ש"פ בהו"ב תשי"ג. חגה"ש תשכ"ה. ובכ"מ.

תיקון: כשמדברים אודות הענין ד"והחי יתן אל לבו" בקשר ובשייכות להכנה ליו"ט מסויים וכיו"ב, ומעוררים שיש להשתדל בענין פרטי – מובן וגם פשוט שענין פרטי זה בא כהוספה על כל הענינים הידועים לפני^ז, אשר מרוב הפשיטות שבדבר אין צורך להזכירם. אמנם לפעמים קורה שמרוב ההתלהבות כו' בפירסום הענין שבא כהוספה, שוכחים אודות הענינים העיקריים, ובמילא, כשמפרסמים ע"ד ההכנות לחג השבועות, מפרסמים רק ההצעה ע"ד ההשתדלות להביא כל ילדי ישראל לבית הכנסת לשמיעת עשרת הדברות, להוסיף בצדקה וכיו"ב, ותו לא מידי. ולכן, יש צורך להדגיש שענינים הנ"ל באים כהוספה על העיקר, ופשיטא, שיש לפרסם אודות ההכנות העיקריות לחג השבועות כפי שנתבארו בריבוי מקומות, אפילו לפני שלומדים הענינים שנתבארו בתורת החסידות, כי אם, בספרי מוסר כו', עד ל"קיצור שולחן ערוך", הן כפשוטו, והן בתוכנו – בלשון עם ועם. וכאמור ענינים אלו נתפרשו ונתבארו בריבוי מקומות בתורה, אלא שמצד חושך הגלות יש צורך להדגיש שענינים אלו לא ישארו "בתורה", אלא ימשכו גם בעולם.

יום שלישי, ר"ח סיון, מ"ה לעומר

בראש חודש מתגלה בכאו"א מישראל ניצוץ משיח שבו, בחי' היחידה, שהיא ניצוץ מבחי' היחידה הכללית, נשמתו של משיח, וגילוי זה פועל חידוש בכל מציאותו וכל עניניו שנעשים חדורים בבחינת היחידה, והעיקר, שעיי"ז נעשה התגלות וביאת משיח צדקנו ועד כפשוטו ממש, נשמה בגוף, "מלך מבית דוד כו"⁸.

בתפילה ובברכת המזון: יעלה ויבוא. דין השוכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

במעין שלש: "וזכרנו לטובה ביום ראש החודש הזה". דין השוכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

בשחרית: חצי הלל⁹. ואברהם זקן וגו'. קדיש תקבל. שיר של יום. הושיענו. ברכי נפשי. קדיש יתום. קריאת התורה.

בקריאת התורה: ארבעה קרואים בפרשה של ר"ח. לכהן קוראים שלשה פסוקים עד "עלה תמיד". ללוי חוזרים וקוראים מפסוק "ואמרת להם" עד "רביעית ההין". לשלישי ממשיכין מן "עלת תמיד" עד "ונסכה". לרביעי מן "ובראשי חדשיכם" עד סוף הפרשה. חצי קדיש. הגבהה וגלילה.

אחר הגבהה וגלילה: אשרי ובא לציון (ואין הש"צ מסיים בקול), אחר כך יהללו, ואחר החזרת ספר תורה להיכל – חליצת התפילין והנחת תפילין דר"ת, [מזמור תהלים ע"י הש"צ לפני קדיש], חצי קדיש, מוסף¹⁰.

(8) סה"ש תשנ"ב ע' 123.

(9) בנוגע לברכת הלל כשאין גומרין הלל – ראה בארוכה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ב'תשנ.

(10) בנוגע להוראה מפי השמועה ע"ד אמירת "קוה" ו"אין כאלקינו" בר"ח מתוך סדר התפלה לשבת בסידור, ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' יט'קצו.

הלכתא למשיחא: מוסף ר"ח (2 פרים, איל, 7 כבשים לעולה, ושעיר לחטאת).

הלכתא למשיחא: לעתיד לבוא יעלו לרגל לא רק שלש פעמים בשנה, אלא "מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו".

שיעור היומי במסכת סוטה – דף מה.

מצוה להרבות בסעודת ראש חודש.

"מנהג עתיק ללמוד בכל ר"ח פסוק אחד עם פרש"י, ואפשר להוסיף עם עוד פירושים, מהקאפיטל בתהלים שהוא מסומן כמספר שנות חייו, ואם הקאפיטל מחזיק פחות מ"ב פסוקים, וכן בשנת העיבור, אז כופלים שיעלה כמספר חדשי השנה ואם הוא מרובה בפסוקים אזי לומדים שנים או יותר פסוקים בכל ר"ח".

תחנון

"נוהגין במדינות אלו שלא להתענות ושלא לומר תחנון מראש חודש עד ח' בו ועד בכלל"¹¹. חתן ביום חופתו מתענה בימים אלה (חוץ מאסרו חג). ומנהג ספרד [וכן מנהגנו] שלא לומר תחנון עד י"ב בו ועד בכלל, דהיינו חמשה ימים אחר שבועות כי החג יש לו תשלומין כל שבעה¹². ובמיוחד – שהרי אחכה לו בכל יום שיבוא, וכשמשיח יגיע תיכף ומיד ממש, יביאו עולת רא' ושלמי חגיגה בימי התשלומין [וי"א – גם שלמי שמחה למי שלא הקריב ביו"ט¹³]. בימים שאין אומרים בהם תחנון ובמילא א"א למנצח גו' יענך, אומרים אחר התפלה לפני אמירת תהלים את המזמור למנצח יענך, אבל לא בתור סדר התפלה כי אם בסדר תחנונים.

הלכתא למשיחא: חכמים הראשונים תקנו בזמן שבית המקדש היה קיים שיתחילו הדרשנים לדרוש ברבים הלכות הרגל שלשים יום לפני הרגל דהיינו מחמשה באייר ואילך ידרשו הלכות עצרת לפי שכל אחד ואחד הדר בארץ ישראל חייב להביא ברגל ג' קרבנות עולת ראיה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה וכל קרבן צריך להיות נקי מכל מום ומשאר דברים הפוסלים את הקרבן לפיכך תקנו חכמים לדרוש

11 שו"ע אדה"ז סתצ"ד ס"ב.

12 סידור אדה"ז לפני למנצח יענך.

ולענין תענית בימי תשלומין – ראה ראבי"ה ח"ב חגיגה סתת"ו – הובא בלקו"ש דלקמן. וראה שם מו"ק סתתמ"א סקי"ח. ושם סק"ע. אגודה חגיגה פ"ב, שו"ת בנימין זאב סרי"ב. וראה ב"י או"ח סת"כ. אבל להלכה לא קיילין הכי. וראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 26 הערה 17. וצע"ק ברשימה בלה"ק משיחת ש"פ נשא תשכ"ט שאסורים בהספד ותענית ממנהגא [ואינו בהנחה באידיש]. ויל"ע בחתן ביום חופתו, כיון שנזכר בגמ'.

13 הנה, בכלל, שקו"ט אם שייך תשלומין לחיוב שמחה, שחיובו מצ"ע בכל ימי הרגל. וראה שיחת אחש"פ תשכ"ד. אבל בחגה"ש שקו"ט מטעם אחר, אם שייך שלמי שמחה בימות החול. ונפק"מ הן לגבי הבאת הקרבן והן לגבי אכילתו לשם שמחה. וראה טו"א חגיגה ו, ב ד"ה ושמחה. משל"מ אבל פ"ג ה"י. שו"ת חיים שאל ח"א סע"ח. חת"ס או"ח סכ"ח ד"ה ומיהו. מנ"ח מ' תפח. הגר"י פערלא על הרס"ג מ' נח ד"ה ועכ"פ מבואר (ע' רנג). יצחק ירנן אבל שם. (וצ"ע לדעת המשל"מ ודעמי' בשמחה בזה"ז (אכילת בשר ובגדים ותכשיטין וכו') אי ס"ל דמהני גם בימי התשלומין שהם חול גמור).

ועוד צ"ע דל"ש תשלומין אלא בחזי בראשון. וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ט"ג.

הלכות הרגל שלשים יום לפניו כדי להזכיר העם את הרגל שלא ישכחו להכין בהמות הכשרים לקרבן ויהיה להם שהות כל שלשים יום¹⁴.

הכנות

"מר"ח סיון . . התחיל משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה וכו"¹⁵.

בשלשלת היחס שבתחילת "היום יום" בשנת תשמ"ח: מציע שבימי הכנה לזמן מתן תורתנו ילמדו המאמר ד"ה בחודש השלישי גו' (בתורה אור פ' יתרו).

ע"ד מעלת ר"ח סיון בדא"ח – ראה הנסמן בהערה¹⁶.

"בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה – זה ראש חודש – באו מדבר סיני, ויחן שם ישראל – ויחן לשון יחיד, כאיש אחד בלב אחד – נגד ההר לקבל התורה מהר סיני. וביום השני נאמר להם ואתם תהיו לי (לשון ציווי ולשון הבטחה) ממלכת כהנים וגוי קדוש. וביום השלישי נאמר להם מצות הגבלה השמרו לכם עלות בהר וגו'. וביום הרביעי נאמר להם מצות פרישה – מהחומר והגשם – היום ומחר, ולהיות נכונים בימים אלה ליום קבלת התורה, ששה בסיון בו ניתנה תורה. והימים האלה נזכרים ונעשים מדי שנה בשנה כחדשים, ועד – חדשים ממש – קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.¹⁷"

"והנה הימים האלה נזכרים ונעשים, ומזה מובן גם בנוגע לזמן מתן תורתנו שבכל שנה ושנה, שבכל שנה ישנה נתינת התורה מחדש ובאופן נעלה יותר, שבכדי לקבל התורה בחג השבועות צריכים להיות ההכנות הנ"ל מראש חודש סיון, מעין שהי' בזמן מתן תורה בפעם הראשונה. והיינו דנוסף על זה שכל הכנה צריכה להיות מעין ובדוגמת הדבר שהוא נושא ההכנה, ובנדון־דין הוספה בלימוד התורה בימים אלה, צריך להיות גם מעין ההכנות פרטיות שהיו בפעם הראשונה.¹⁸"

14 ראה בסוף הקובץ במילואים (א).

15 לשון אדה"ז בשו"ע או"ח סתצ"ד.

16 ראה ד"ה בחודש השלישי בתורה אור פרשת יתרו. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ז. תורת חיים פ' יתרו [בהוצאה החדשה ח"ב ע' רנא ואילך]. אור התורה פ' יתרו (ע' תשעב ואילך. ח"ח ע' ב'תתקעה. סה"מ תרל"ג ח"א ע' רצג. תרנ"ה ע' פח. תש"ב ע' 99. מלוקט ח"ד ע' קנה וע' רנט.

במעלת הביטול בר"ח סיון, "לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא", כהכנה לקבלת התורה, ראה בארוכה לקוטי שיחות חכ"ח ע' 7 ואילך.

17 מכתב כללי מר"ח סיון תשמ"ט, נדפס בסה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 783.

18 לקוטי שיחות חל"ח ע' 5.

וראה גם ד"ה אנכי ה"א תשמ"ט. ועוד. ושם בהערה 36: וע"פ מ"ש בפנים יומתק מה שמאריך בשו"ע שם בפרטי הענינים שהיו בהימים שלפני מ"ת – אף שענינו דהשו"ע הוא הלכות ופסקי דינים וטעמיהם – כי גם זה הוא הלכה, שבכל יום (בכל שנה) צריכה להיות העבודה בהענין שהי' ביום זה בפעם הראשונה.

יום רביעי, ב' סיון, מ"ו לעומר יום המיוחס

בר"ד משיחת ש"פ במדבר תשמ"ז: אודות ענינו של יום ב' סיון – איתא בספרים שנקרא בשם "יום המיוחס" או "יום יחוס" ע"ש שביום זה נתחדש היחוס המיוחד דישראל – "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". ובהקדמה – שבספרי חסידות חב"ד לא מצאתי לע"ע (גם לאחרי העיון והיגיעה כו') שידיגשו את מעלת היום, אבל, אעפ"כ, מכיון שנתפרש הדבר בספרי גדולי ישראל בדורות שלפנינו, גדולי ישראל אמיתיים, שהעמידו מאות ואלפים תלמידים כו', שלאורם הולכים בני"ע עד סוף כל הדורות, יש מקום לגלות ולפרסם את הדבר (בהתאם להשתדלות להוסיף ולגלות ענינים חדשים כו') בתוספת ביאור כו', ו"תן לחכם ויחכם עוד". ועוד ועיקר – שתוכן הענין נתפרש גם בשו"ע של רבינו הזקן, בסיום וחותם הלכות שבועות (שבסוף הלכות פסח) .. תוכן הענין שבשני בסיון "נאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'" ידוע ומפורסם גם ללומדי השו"ע של רבינו הזקן; וההוספה בהאמור לעיל אינה אלא בנוגע להדגשת מעלת היום, שמכיון שבו נתחדש ונתגלה יחוסם של ישראל נעשה "יום זכאי" בנוגע לענין היחוס – יום יחוס" ויתירה מזה, שהיום עצמו נעשה "יום המיוחס"¹⁹.

כ"ק אד"ש כותב אודות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע: "ימים האחרונים לפני העצרת מייקר הזמן".

לימוד התורה

"לקראת חג השבועות ה'ש"ת כתב כ"ק מו"ח אדמו"ר מכתב מיוחד לתלמידי הישיבות²⁰ .. מכתב הנ"ל צריכים ללמדו וגם לפרסמו בין אלה שאין יודעים אודותיו"²¹.

להלן כמה ציטוטים ממכתב הנ"ל²²:

"בעוד ימים ספורים נזכה – בחסדי אל עליון – לאור כי טוב, אין טוב אלא תורה, הוא יום הבהיר חג השבועות, זמן מתן תורתנו. התורה הקדושה אשר היתה ספונה טמונה וגנוזה באוצרותיו של הקב"ה ושעשועיו יום יום, אשר אלי' נכספו ונשתוקקו מלאכי השרת בהתחננם אל בורא העולם באמרם אשר תנה הודך על השמים, התורה הקדושה הלזו נתנה אלקינו ואלקי אבותינו לנו ולכל ישראל ללמדה בשביל לקיימה.

כל חג וחג הוא זכרון לקביעות הראשונה שקבע הקב"ה לחוג את החג הזה, ולכן נקראים החגים בכתוב בשם מועדים כאמור אלה מועדי הוי' אשר תקראו אותם במועד, ובו ביום בכל שנה ושנה מאיר ומתגלה אותו האור שנתגלה בפעם הראשון. ובכן, הנה בחג השבועות שהוא זמן מתן תורתנו, בשני ימים הבהירים הללו,

19) וראה שיחת ש"פ במדבר תשל"ג.

20) נדפס באג"ק שלו ח"ה ע' עו.

21) שיחת יום ב' דחגה"ש ה'תש"י.

22) חלקם הועתקו גם ב'לוח היום יום'.

שהם מועדי ה', מתגלים ומאירים אותם האורות והגילויים שהאירו ונתגלו בשעת מתן-תורה. הנשמות שהן בגן עדן התחתון והעליון מתאספות למתיבתא דרקייע, ויבדלו לחיים טובים כל ישראל בכל מרחבי עולם באים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לקבל את התורה הקדושה.

...המעייין בשיטת התוספות בד"ה תורה היכן היא, במאמר ריב"ל²³ יבין שחג השבועות הוא זמן עת רצון למעלה והשי"ת מטריד את המקטרג על עם ישראל כדוגמת הטרדתו בשעת התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום כפורים.

זאת אומרת, אשר חג השבועות הוא זמן המוכשר לעשות הכל לטובת לימוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג כדוגמת זמן התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכפורים.

שלשת ימי הגבלה (ג' – ה' סיון)

תספורת

מנהגנו ע"פ קבלה²⁴ שאין מסתפרים עד ערב שבועות. כשהסתפרו בימי הגבלה קודם ערב חג השבועות לא היתה רוח כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע נוחה מזה [וראה להלן בערב שבת קודש – לענין תספורת בקביעות שנה זו].

נישואין

בשנים הראשונות הורה כ"ק אד"ש להחמיר גם לגבי נישואין בשלשת ימי הגבלה, ורק בשנים האחרונות התיר חתונות בשלושת ימי הגבלה²⁵.

23 שבת דפ"ט ע"א.

24 וראה לקו"ת במדבר יא, ד (עיי"ש, מפע"ח שער ספה"ע פ"ז). אוה"ת ויקרא ח"ד ע' א'נב. סה"מ תרכ"ט ע' קעז. ולא (רק) מטעם אבילות. וראה בהערה הבאה.

25 בנוגע לסידור חו"ק בג' ימי הגבלה – ידוע שבשנים הראשונות לא נהגו כן. וכ"ה באג"ק ח"ח ע' שיח. (ויל"פ בתרתי: א) כהשי' שדעת האריז"ל להחמיר גם בנשואין (אף שמד' האריז"ל לא משמע כן כלל), ושמה"ט, עדיף באם אפשר, גם לא בלג"ב (עיי"ש). וכ"ה באג"ק שנדפס בשלחן מנחם ח"ו ס"ע קנה). (ב) ועיקר: שהוא מטעם אבלות – וכהדעה בשו"ע אדה"ז. וכ"מ בלוח כולל חב"ד. ובשיחת ל"ג בעומר תשמ"ו (מסרט הקלטה), וכן בלקו"ש (חל"ז ע' 123 הע' 8 – משיחה הנ"ל) מ' שמנהג חב"ד להחמיר באבלות (לא רק בתספורת) כהדעה הנ"ל בשו"ע אדה"ז. [ולהעיר שבשיחה הנ"ל (מסרט הקלטה) נקט ר"ח סיון כדוגמא להיתרא, ולא ג"י הגבלה]. ויש לדחות שהכוונה בהציון לשו"ע אדה"ז היא להשי' שהוא עד ג' ימי הגבלה ולא עד ערב שבועות. ומהל' בהיום יום ג' סיון ש"לא היתה רוח אאמו"ר נוחה מזה" – משמע יותר שאינו מדינא או ממנהגא, שבאמת המנהג הפשוט הוא להתיר מג' ימי הגבלה (ראה גם משנ"ב סצ"ג סקט"ו), אלא שיש להחמיר ע"פ הקבלה. ויל"ד, שכיון שאי"ז לכל הדעות והמנהגים לא היתה דעתו נוחה. ומזה שמקילים להסתפר בע"ש כשחל ערב שבועות בשבת – אין ראוי, שבכה"ג שאני מפני כבוד השבת והרגל, וכמי שנוהג אבלות שבעה ופגע בו שבת ערב הרגל שמוותר להסתפר בע"ש – ראה שו"ע או"ח סתקמ"ח ס"ח וי"ד סצ"ט ס"ג. אבל ראה זה חדש בתשובה למהר"ם חביב (בעל כפות תמרים וגט פשוט) מכת"י שנדפס באורייתא גל' יח, שאם הוא ע"ד הנגלה אין להסתפר בע"ש. ושוב דחה שיש מקום לומר דדמייא ללג"ב שחל ביום ראשון שמסתפרים בע"ש. וראה שקו"ט בהתקשרות גל' תשכו ותשכט). והעירני ח"א שיתכן לפרש דלא

בנוגע לפרישה – ראה בהערה²⁶.

מוזיקה

אע"פ שנוהגין להקל בג' ימי הגבלה לערוך חתונות, מקום לומר שאין זה היתר גורף לריקודים ומחולות של רשות (וכפי שמובא באליה רבה²⁷), וכל-שכן לפי מנהגנו שנוהגין אבילות עד ערב שבועות²⁸.

לענין בגד חדש בשלושת ימי הגבלה – ראה בהערה²⁹. [ולצורך מצוה, לקנות לאשתו בגדים מחמת מצות שמחת יו"ט, ודאי אפשר להתיר³⁰].

שמחת יום-טוב

ביום טוב של עצרת חייב אדם להיות שמח וטוב לבב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים אליו, ושמחה זו היא מצות עשה מן

מסמנא מילתא לענין נשואין, כיון שי"נ אז באבלות. ודוחק.

השינוי בשנים האחרונות להתיר נישואין בג' ימי הגבלה – לכאן נ' ברור שהוא על יסוד ההוראה שלא לדחות נישואין וכו' ושאיין להחמיר בקביעת ימי נשואין "מלבד המפורשים". ועוד להעיר – שלכמה שי' – גם המחמירים באבלות עד ג' ימי הגבלה – התירו נשואין מ"ח סיון. אבל ראה אג"ק ח"ט ע' מו. ודון מינה ואוקי באתרין.

26 ראה א"ר סר"מ סק"א משיירי כנה"ג. סידור האריז"ל (לרש"ר) סדר השכיבה – הובאו בלקו"ש חל"ח ע' 6 הע' 53. ועיי"ש בפנים. אבל ראה משנ"ב סר"מ סק"ז.

27 סתצ"ג סק"ב הובא בפמ"ג ובשעה"צ שם. והובא גם בזכ"א (אלקלעי) אות ס, לסתצ"ג ס"א – ע, ב. וכ"כ בהליכות שלמה להגרשו"א פי"א סט"ו. וכן הביאו גם בשם בעל שבה"ל ועוד. וראה גם במסורת משה ח"ב אות רכא – ע' קיז. ומצינו עד"ז במל"ח פ"ז סי"א להחמיר ברקודין ומחולות של רשות מל"ג בעומר ואילך (למנהגם. ומציין לא"ר).

28 ראה בסוף הקובץ במילואים (ב)

29 מחד גיסא כללות המנהג שלא לברך שהחיינו חידוש הוא (אף שנתברר שהוזכר מכבר). וכמה אחרונים דחו למנהג זה, כידוע. [ולהעיר שבאג"ק אדמו"ר מוהרי"צ חט"ו ע' קנ הובא המנהג בסגנון אחר קצת: ה' משתדל שלא יבוא לזה אשר בימי הספירה יודרש לו לברך ברכת שהחיינו וכו' שמעתי ממנו עפעס א מנהג ישן, אז בימי ספירה לאזט זעך ניט מאכין ברכת שהחיינו]. לאידך, סתימת הלשון מוכיח שהכוונה לכל ימי הספירה. והרי בתשוה"ג נ' שבזמנם נהגו באבלות כל ימי הספירה. וכ"ה הל': כתב רב שרירא גאון . . גזרו חכמים שלא לעשות שמחה בין פסח לעצרת, ושלא לעשות כסות חדשה עד שבועות. ועד"ז הוא בכ"מ. ואם נפשך לומר, מקום להחמיר באמירת שהחיינו משאר מנהגי אבלות, כיון שעיקרה לא משום אבלות אלא שלא לומר שהחיינו בימי פורענות. והרי עיקר הפרעות וכו' היו דוקא בימי הגבלה, כידוע. וכמובא בפוסקים בענינו. (אמנם, כאן השקו"ט בנוגע בגד חדש מצ"ע ללא אמירת שהחיינו. ואכ"מ). זאת ועוד, שכנ"ל בא"ר ר"ל להחמיר לגבי רקודין ומחולות של רשות בג' ימי הגבלה – גם לדידהו (המקילים באבלות מר"ח וכו'). וכ"ש לדידך.

אבל להעיר מלקט יושר ע' 98 להתיר להלביש בגדים חדשים משבת קודם שבועות. ואם מיירי (כהמשמעות שם) לחתונה דוקא (וכהמנהג לעשות בגדים חדשים בשבת שלפני החתונה), צ"ב מדוע נזקק להמתין עד שבת שלפני שבועות, שהרי מנהגם לעשות חתונות מר"ח (כמ"ש שם). ואם הכוונה בכלל, הרי לעיל מיני' כתב שלא רצה להתיר לתלמידו להפוך הסרבל (דס"ל שהוא כבגד חדש) עד אחר ר"ח סיון. ואולי הפיכת הסרבל מיירי לכבוד הרגל – ראה שם לעיל ע' 97, שלעצמו לא הי' מתקן בגדים לרגל עד אחר ר"ח. ולאידך, הורה לאחרים להיתר בתיקון בגדים (ולא בקני') לרגל אחר ל"ג בעומר, עיי"ש. ודוחק לומר דמיירי דוקא בקביעות שערב שבועות חל בשבת (כבשנה זו). ועכ"פ, אא"פ להוכיח ממנהגם, שהרי נהגו היתר גם בחתונות מר"ח. ואילו בשאר המקומות (אצל הראשונים וקדמונים) שהובא מנהג זה – הובא בסתמא עד העצרת.

30 ראה גם בהערה הקודמת מה שהקלו בזה. וראה לקמן בנוגע לבישת בגדים חדשים בע"ש בקביעות שנה זו.

התורה. כיצד משמחן? הקטנים נותן להם קליות ואגוזים³¹ והנשים קונה להן³² בגדים³³ ותכשיטים כפי ממונו. [ואנשים – כדלקמן ביום א' דשבועות].

מזה מובן, שמצוה דאורייתא על הבעל לקנות לאשה בגדים ותכשיטים, וכן לילדים קליות ואגוזים, או דבר הדומה לזה. (בספר השיחות תשמ"ח³⁴: מה טוב – אז פאר יום טוב זאל מען קויפן א קינד א נייעם סידור וכיו"ב. במכ"ש דערפון וואס ע"פ דין דארף מען אים קויפן "קליות ואגוזים" – דברי רשות).

כתב הרמב"ם: כשהוא אוכל ושותה [ביום טוב] חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ושמחה כזו קלון היא להם.

בכמה שיחות קודש³⁵ נזכר שיש לדאוג לספק צרכי החג בהרחבה לכל הנזקקים עבור חג השבועות (אף שאין בו ריבוי הוצאות), בכדי לקיים מצות "ושמחת בחגך" לעצמם ולכל בני

31 ובסה"ש תשמ"ח (ח"א ע' 317 הע' 120)) מעיר מל' הרמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ח: קליות ואגוזים ומגדנות. ועיי"ש עוד (הע' 119) [לענין חג הפסח]: ופשיטא – לא לרגז עליהם, ח"ו, היתכן שכשאר מדברים אודות עניים הכי נעלים, יצי"מ כו' זקוקים הם ל"קליות ואגוזים"!? אלא, לכל לראש, יש לשמחם לפי מעמדם ומצבם, ואח"כ יסביר להם עניני יצי"מ וכו'.

32 דיוק הלשוון "קונה להן" ולא שהן לובשות בגדים חדשים – אף שפשוט שהשמחה היא מהלבישה (ולא מהקני') – י"ל, דאשה בעלה משמחה (ראה כס"מ ולח"מ ריש הל' חגיגה. אבל ראה ריק"ל ולח"מ מעה"ק פי"ד הי"ד. וראה שיחת ש"פ נח תשמ"ה. לקו"ש ח"ז ע' 237. ח"ט ע' 368 הע' 51. חל"ג ע' 66 הע' 37. שיחת ו' תשרי תשכ"ח. וכבר העירו מרמב"ם ע"ז פי"ב ה"ג. פיה"מ קדושין פ"א מ"ז. ולגל' הרמב"ם (בסה"מ"צ דלקמן) בפסחים קט, א: חייב אדם לשמח בניו ובנותיו – משמע שבאשתו היא עצמה חייבת. [ולהעיר מפסקי רבינו אשתרוק דבלנש לפרק ערבי פסחים (נדפס מכת"י בקובץ ישורון גל' מ – ניסן תשע"ט): וחייב ג"כ לשמח הבנים בשמחתו]. וראה שיחת ב' דחגה"ס תשי"ב. ש"פ ויקהל תשמ"א. נשא תשמ"ג. ולהעיר מסה"ש תש"נ ח"ב ע' 403 הע' 138. ואכ"מ).

ומש"כ בכ"מ (סה"מ"צ להרמב"ם מ"ע נד. חינוך מ' תפח. ועוד) ללבוש בגדים חדשים – התם קאי על חובת הבעל בשמחת עצמו (ולהעיר שבסה"מ"צ וחינוך כ' בנוגע לנשים "חילוק מיני מתיקה"), וכבגמ' פסחים עא, א שמשמחו בכסות נקי'. וכ"ה בשו"ע אדה"ז שתקכ"ט ס"ז, שבגדי יו"ט הוא מדין שמחה. אבל באר"ח ה' חוה"מ סל"ד: נשים שמחות בבגדי צבעונין. וי"ל.

33 בירושלמי פסחים פ"י ה"א: נשים בראוי להן כגון מסנין וצוצלין. וראה קה"ע ופנ"מ שם, דמסנין היינו מנועלים. ובפי' הפנ"מ מצייין לכתובות סד, ב (במשנה): מנועלים ממועד למועד. ופירש"י: מנועלים חדשים לכל שלשת רגלים. ושם (בגמ') סה, ב: ניתבינהו ניהלה במועד כי היכי דניהוי לה שמחה בגוייהו. וראה מהר"ם שייף שם. ובאגודה פסחים פ"י שלכה"פ יקנה מנועלים. וכ"ה במהרי"ל הל' יו"ט, הובא בא"ר סי' תקכט סק"ו. וראה חכמ"ש שם. ולהעיר משיחת ר"ח שבת תשמ"א (מסרט הקלטה): "משמחה מיט נעלים און שמלות ובגדים יפים איז דאס א מ"ע מה"ת".

[ולכא"ו מקום לומר, שאינו חייב לקנות בגדים חדשים בכל רגל ממש, כ"א שיהיו בגדים מיוחדים ליו"ט, ויפין יותר משל חול ושל שבת, ולכל היותר – שיהא חידושן ניכר, וכבבגדים מגוהצים לבני א"י. וקמ"ל שגם כשאין ידו משגת לבגדים מיוחדים ליו"ט, יוצא יד"ח במנועלים חדשים, אף שבלא"ה צריך לקנותם כמ"פ בשנה, כיון שמתקלקלות במקום הרים, כבגמ' כתובות שם. ואכ"מ].

34 ח"א ע' 343. וראה סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 227.

35 ראה שיחת ליל ערב חגה"ש תשמ"ג. ש"פ במדבר תשמ"ו. ג' סיון תשמ"ח.

ביתם והסמוכים על שולחנם, עבור מאכל ומשתה, עבור בגדים ותכשיטים לנשים, ועבור קליות ואגוזים ומגדנות לקטנים, כדי שתהי' שמחת יו"ט – "ושמחת בחגך" – אצל כל אחד ואחת לפי ענינו, שמחה בשלימותה. ואדרבה, בחג השבועות ישנו חיוב לאכול ולשמוח יותר משאר יו"ט³⁶, "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס", "להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל", "יום שניתנה בו תורה".

יום חמישי, ג' סיון, מ"ז לעומר

שיעור היומי במסכת סוטה – דף מז.

יום ועש"ק פרשת במדבר, ד' סיון, מ"ח לעומר

שיעור היומי במסכת סוטה – דף מח.

תספורת

מצוה על האדם לגלח בערב יום-טוב, שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול³⁷ [ומפני טעם זה אסרו לגלח (בחול ה)מועד], ובפרט בערב שבועות (כיון שלא הסתפרו בימי הספירה)³⁸. השנה, שערב שבועות חל בשבת ניתן להסתפר ביום שישי, ערב שבת קודש³⁹. ושקו"ט כו"כ בנוגע ליל שישי. ונראה עיקר להתיירא⁴⁰.

36 וברוקח סרצ"ה: צריכין ישראל לשמוח שמוחל הקב"ה עונותיהם. ובסידור בית יעקב להיעב"ץ, שמצות שמחת יו"ט הקדוש הזה גדולה מאד ורבה היא על כל שמחת הימים הקדושים.

ולהעיר מהגהת מהרח"ו לזח"ג צו, א: הוא היו"ט היותר משובח. ובנצו"א שם: קדושתו גדולה שלא הי' ולא יהי' יום יותר מקודש ממנו.

37 שו"ע אדה"ז סי' תקכט.

38 הלכתא למשיחא, והוראה נפלאה בענין "אחכה לו בכל יום שיבוא", בטעם התקנה לגלח לפי שמהרה יבנה המקדש ויצטרך לגלח על מנת ליכנס לעזרה ואסור ביו"ט, בשו"ת בנין שלמה ס"י, וז"ל: ונראה שהטעם שחייבו חכמים לגלח ערב הרגל, כל עצמו של תקנה זו לא נתקן רק בזמן הבית, דהיו חייבין ברגל בראיית פנים בעזרה כו' שאסור לכל אדם כו' להכנס למקדש כולו מתחילת עזרת ישראל ולפנים כשהוא כו' פרוע ראש דרך ניוול כו', דבשביל זה חששו חז"ל והזהירו לגלח ערב הרגל, כדי שלא יבא מניעה בשביל זה לבטל מ"ע דאורייתא של ראיית פנים, או דיכנס כשהוא מנוול לעזרה ויעבור על עשה דמקדש תיראו, ותקנה גדולה תקנו בזה כו' (ו)כיון דנתקן אז תקנה הראשונה לא זזה ממקומה, משום דמהרה יבנה ביהמ"ק כו', וכמו דחייבים האינדא לטהר את עצמו ברגל, ואף דהאינדא ליכא קרבנות ראי', וע"כ דהטעם משום דמהרה יבנה המקדש כו'. ואין לדחות כו' לכאורה גם לענין ישראל נמי י"ל דאם יבנה ביהמ"ק ויצטרך לעלות לרגל ולהתראות פנים בעזרה יספר אז ועייל כו' – דהכא עיקר חיובא ביום ראשון הוא, ואז אסור להסתפר מחמת שהוא יו"ט, ועוד כו' (ד)אין שייך לסמוך ע"ז בכל ישראל דיספרו עצמן.

39 עבודת הקודש להחיד"א במורה באצבע אות רכא. שו"ת מנחת אלעזר ח"ג סי' סה. שו"ת דברי משה סל"א סק"ה. ובשם הרר"ש ע"ה לויטין שכך נהגו בלויבאוויטש. וראה בקובץ רז"ש ע' 61 (מכתב בתאריך ג' מנ"א תשכ"ד, **קביעות ש"ז**) ש"לדידי פשוט שצריכים להסתפר בעש"ק, מחמת הרבה טעמים שיש לי, וכן עשיתי מעשה בעצמי, וכשהתחיל הספ"ר לספ"ר אותי, נקרא הספ"ר ע"י הטלפון מ[המזכיר הרחמ"א] חדקוב [ז"ל], וביקש אותי באם ביכולתו לבוא תיכף לכ"ק אד"ש לספר אותו". (אבל ראה יומן ט' סיון תשכ"ד, שהספר נכנס אז. והבוחר יבחר). ולהעיר מהמסופר בקובץ אהלי תורה גליון קג. [וראה בלוח דאשתקד (תשפ"א) בנוגע תספורת בע"ש כשחל שבועות ביום שני, ומאיזה סיבה אא"פ להסתפר בערב החג, ביום ראשון. והארכנו שם בעיקר ההיתר להסתפר ביום מ"ח בקביעות דשנה זו].

40 ראה בסוף הקובץ במילואים (ג).

נטילת צפרניים: מותר ומצוה ליטול צפרניים בערב שבת מחמת כבוד שבת (ואין לחוש מחמת שהוא תוך שלשה ימים ליו"ט).

בדיקת דם

יש ליזהר מלעשות בדיקת דם בערב שבועות כשאין בהם צורך מייד⁴¹. השנה, שעיו"ט חל בשבת, יש להחמיר כן בע"ש⁴².

מיני מאפה חלביים

גזרו חכמים שלא לעשות לחם חלבי או בשרי ואם עשה כן כל הפת אסור. וכמו כן, אין לאפות פת עם מאכלים בשריים או חלביים בתנור אחד⁴³. וכך הובא בשולחן ערוך⁴⁴: "אין לשין עיסה בחלב שמא יבוא לאכלו עם בשר. ואם היה דבר מועט . . או ששינה צורת הפת [לפני גמר האפי'] שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר מותר". וכתב הרמ"א שם: "ולכן נוהגין ללוש פת עם חלב בחג השבועות . . כי כל זה נחשב כדבר מועט [כיון שנאכל תוך יום⁴⁵ ו] גם כי צורתן משונה משאר פת. וכל־שכן פלאד"ן [עיסה ממולאת בגבינה] או פשטיד"א שמותרים [מאחר שניכר בהם החלב או הבשר]".

אבל בקביעות שנה זו שערב שבועות חל בשבת, והפת נאכל למחרתו ביום ראשון של חג, אין להתיר ללוש עיסה בחלב, אלא אם כן שינה צורת הפת באופן הניכר שאין רגילים לעשות פת בצורה כזו, או אם ניכר עליו שהוא חלבי.

מיני מאפה מתוקים שנאכלים בדרך כלל לבד, ואין הדרך לאוכלם עם בשר, מותר לעשותם חלביים. ומכל מקום נכון הדבר לרשום איזשהו סימון על האריזה שהוא חלבי משום מכשול⁴⁶.

הכשרת התנור⁴⁷

מבואר בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן⁴⁸ שהנוהגים לאפות דברי מאפה חלביים יזהרו כשמכשירים התנור המיועד לבשרי [ורוטב של בשר נשפך עליו לפעמים ונבלע בתוכו] שקודם האפייה יסיקוהו יפה

41 ואף שיש מקום לומר שבדיקות דם אינן בגדר הקזת דם, וכבר האריכו בזה – מ"מ, בערב חג השבועות, שיש בו חשש סכנה, יש מקום להחמיר. ועל דרך (אף שיש לחלק) מה שהחמיר אדה"ז בשולחנו (או"ח תס"ח סכ"ג) לענין אחר לגבי ערב שבועות.

ולענין חיסונים בערב שבועות – ראה שו"ת באתרא דרב סי' יד'תתקצד.

42 שו"ת מהר"י ברונא סק"ח בשם מהר"ל. וראה דרכ"ת סקט"ז סק"פ.

43 אבל אין איסור לאפות פת בתנור חלבי או בשרי שבימינו, ואף באופן שמחמירים שהפת נעשה בשרי או חלבי, הפת מותר באכילה במינו (מכמה טעמים. ויש להוסיף מש"כ בשו"ת הצ"צ ס"ט שגם בספק שמא זב חלב תחת הככר, מותר ע"י טעימה שאין בו טעם חלב).

44 יו"ד סצ"ז ס"א.

45 ראה בסוף הקובץ במילואים (ד).

46 וראה בארוכה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' יג'ק. ולהעיר מרשימת ענינים וספורים (להרב"ש ז"ל שניאורסאהן) ע' קט בטעם שמחמירים בענין זה.

47 יש כמה פרטים בנוגע להכשרת תנורים וכיריים מבשרי לחלבי. ואין כאן המקום להאריך במסגרת זו. ומובא כאן רק השייך להמבואר בשו"ע אדמו"ר הזקן הלכות חג השבועות (סתצ"ד). וראה אצלנו בהלכה יומית אות תשיט ואות תשכז. וראה עוד אות מט ואות תרכב ובמקורות ועיונים לשם.

48 שם סט"ז.

בענין שיהיו נצוצות ניתזין ממנו (ושיהיו הגחלים מהלכים על פני כולו)⁴⁹.

במציאות ימינו, שהתנור עשוי מאמאייל Enamel (שיש בזה מחלוקת מה דינו), והדרך לאפות בו רק במגשים ולא ישירות, ונמצא שהתנור נאסר רק על-ידי זיעה⁵⁰, מקילים הרבה פוסקים להכשיר את התנור על-ידי ליבון קל. ובפועל – להדליק את התנור בחום הכי גבוה ולהשאירו דלוק למשך זמן. ועל כל פנים, ניתן לסמוך על כך, כשמכשירים מבשרי לחלבי. ובתנור שמקור האש נמצא בתא נפרד מתחת לתנור עצמו, יש להוציא את קרקעית התנור, באם אפשרי, כך שהאש תכנס ישירות לתנור⁵¹.

גם המחמירים באמאייל לדוגו ככלי חרס, או שחוששים שלא להכשיר כלי זכוכית מצד הדלת העשוי מזכוכית, אם התנור הוא מסוג הנקרא EnamelSelf-Cleaning ניתן להכשירו על-ידי הפעלת מחזור הניקוי, ללא כל פקפוק.

דבר נוסף⁵²: יזהרו ליקח מרדה חלבית⁵³ להוציא בה עוגות אלו מן התנור ולא יוציאוהו במרדה הרגיל שמוציאין בה שאר כל הדברים, אפילו אם רוצים להפכה על צדה השני.

הכשרה בחג

בליבון קל הנעשה לתנורים של ימינו, על-ידי הפעלת החום למשך זמן, כאמור, בדרך-כלל לא ניתן לעשותו ביום טוב⁵⁴. שכח להכשיר

49) ואף שלהלכה בכל הכשרה מבשר לחלב ("התירה בלע") אין צורך בליבון גמור, ומספיק לעשות הגעלה או ליבון קל (ולשיטת אדה"ז – הגעלה מועילה אפילו כשמכשיר כלי שנאסר ע"י שנבלע בו בשר ואח"כ חלב) – כאן הדין שונה. וההסברה הפשוטה היא, שהתנור עשוי מחרס, וכלי חרס אין לו תקנה כי אם על-ידי ליבון גמור, ואף גם זה רק כשמקור האש הוא בתוך התנור עצמו ("מסיקו בפנים"), וגם רק אם הדרך הוא להשתמש בתנור כל השנה על-ידי שמסיקו מבפנים.

50) בגוף הענין אם יש לחוש לזיעה בתנורים – ראה אצלנו בקובץ הערות הת' ואנ"ש 770 שבט תשע"א בשוה"ג להע" 12. מקורות ועיונים להלכה יומית אות תרכב. שם אות שסז.

51) ויש להאריך בכ"ז (מה שאופים בתבניות מדין ב' קדירות, ליבון קל – יס"ב או קש נשרף – בהיתרא בלע, הכשרה ע"י זיעה, אופן ההכשרה מצד מיעוט תשמישו, היסקו מבחוח (ושצ"ל גם דרך להסיקו מבפנים) במתכת ובליבון קל, אמאייל). והארכנו בכ"ז במק"א, וגם בקובץ הנ"ל. ולא עת האסף פה.

52) מובא בשו"ע אדמו"ר הזקן שם.

53) וה"ה כפפות תנור, אלא אם כן עשויות מבד (ולא סיליקון) וכבסו אותן במכונה במים חמין עם סבון. וראה בשו"ת באתרא דרב סי' ז'רעב. וש"נ.

54) כיון שבכך מוציא אש חדש בחג. ובלא"ה, שכיון שאין הדרך לאפות בחום הכי גבוה אי"ז הבערה לצורך אוכל נפש.

בכלל, כלי הצריך הגעלה או ליבון אסור להגעילו או ללבנו ביו"ט מפני שהוא מתקן כלי ביו"ט, ואפילו אם רוצה להשתמש בו ביום לצורך אוכל נפש. אבל מותר ללבן ביו"ט כלי ברזל שאפו בו מאכל של בשר כדי לאפות בו ביום מאכל של חלב, אע"פ שהיה אפשר ללבנו מערב יו"ט, לפי שאינו ניכר שמתקן כלי אלא הוא מחממו כדי לאפות בו, ובלבד שמיד שיעבירונו מן האש יתן בו המאכל של חלב, אבל אם יצטנן הכלי ואח"כ ילבנו שנית כדי לאפות בו א"כ הרי ליבון הראשון לא היה רק להכשירו ונמצא עשה הבערה כדי לתקן כלי ביו"ט. וכל זה כשמלבן מבשר לחלב, כיון שאין צריך ללבנו היטב אלא די לו בליבון קל, אינו ניכר שמתקן כלי אלא הוא מחממו כדי לאפות בו. כלי שטעון הגעלה או ליבון מחמת חומרא בעלמא ולא מן הדין, מותר להגעילו או ללבנו ביו"ט, אע"פ שהיה אפשר ללבנו מערב יו"ט, דכיון שמן הדין אינן צריך כלל ליבון ולא הגעלה הרי אינו מתקן כלום.

לפני החג – הנה, מעיקר הדין, מותר לאפות מאכלי חלב בתנור בשרי אם הם עטופים ומכוסים בצורה אטומה, וגם הרשת (RACK) נקיה לגמרי. וכדאי לכסות גם הרשת בנייר-כסף. אבל לכתחילה יש ליזהר שלא לעשות כן, אלא אם כן המאכלים עטופים בשתי כיסויים. וגם אז כדאי שלא לסמוך על זה מכמה טעמים⁵⁵. וכדאי ונכון להכשיר התנור לפני זה (אף שבדרך כלל נוהגים שלא להגעיל מבשר לחלב או להיפך)⁵⁶, כדלקמן.

אופן ההכשרה בחג: נוסף לליבון קל לפני האפיה, על ידי חום האש שבתנור **הדולקת כבר מערב יום טוב** [ובשנה זו – **מערב שבת**] (אלא שאינו בחום הגבוה ביותר, כפי שעושים בדרך כלל, שאסור להגביה חום האש ביום טוב בכדי ללבן), ירתיח קדירת מים – שהוחמו כבר מערב יום טוב [ובשנה זו – מערב שבת] ולא נצטננו, או שחימם ביום טוב לצורך אוכל נפש ועדיין לא נצטננו – בתוך התנור, כך שיעלה זיעה מרובה. אבל אסור להרתיח מים מחדש ביום טוב עבור ההגעלה.

פלטה: במקום הצורך, מותר לחמם מאכל חלבי על פלטה בשרית, בתנאי שהפלטה נקיה מאוכל בשרי, ושהמאכל החלבי נמצא על גבי חתיכת נייר כסף וכדומה. כמובן, אסור לחתוך בשבת וחג חתיכות מגליל נייר-כסף לצורך זה, אף אם החתיכות גדולות יותר מהמידה הנצרכת, משום איסור מתקן מנא.

פרחים

השנה, שחל ערב שבועות בשבת, אין לשטוח פרחים בשבת לצורך יו"ט שהרי זה כמכין משבת ליו"ט⁵⁷.

שנים מקרא

אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום. ונוהגין מטעם הידוע לגמור כל הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ערב שבת אחר חצות. [ומצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת שחרית, ועדיף לפני שחרית].

העברת הסדרה שמו"ת – פ' במדבר.

55) ראה שו"ת כת"ס יו"ד סנ"ד. אג"מ יו"ד ח"ג ס"י. (וראה שם יו"ד ח"א ס"מ. שם סנ"ט).
בדה"ש סצ"ב ס"ק קפג. קובץ מבית לוי פסקי חודש ניסן. שבות יצחק דיני מיקרוגל פ"ה סק"ג.

ובענין החומרא לכתחילה בשתי קדירות וגם במכוסים – ראה אצלנו בקובץ הערות הנ"ל בשוה"ג הב' להערה 12 מקורות ועיונים להל' יומית אות שנב.
וכ"ה גם אם תמיד אופים בשר בתנור רק כשמכוסה.

56) ראה שו"ת מנח"י ח"ה ס"כ. ויש שחששו לא להגעיל מבשר לחלב גם בענינו – ראה שו"ת חלק"י יו"ד סכ"ג סק"ג. להורות נתן ח"א סל"ד סק"כ. וראה בדה"ש סצ"ב ס"ח בביאורים ד"ה לכתחילה (ע' רטו). וראה אצלנו בהל' יומית אות תשכז. באתרא דרב סי' ו'תנה. וש"נ.

57) אדה"ז סצ"ד ס"ד.

הלכתא למשיחא: כתב הרמב"ם⁵⁸: כל ישראל⁵⁹ מוזהרים להיות טהורים כל רגל מפני שהם נכונים להכנס למקדש לאכול קדשים.

חל להיות יו"ט אחר השבת, ויש מצוה לטהר את עצמו ברגל [כדלקמן - ערב שבועות], מטבילים את הכלים מלפני השבת (שלא ישהה את הכלי ויבוא לידי תקלה להשתמש בו לתרומה או מפני שנראה כמתקן) אבל האדם עצמו טובל בשבת.

הלכתא למשיחא: טומאת עמי הארץ ברגל כטהרה היא חשובה, שכל ישראל חברים הם ברגלים וכליהם כולם ואוכליהם ומשקיהן טהורים ברגל, מפני שהכל מטהרים עצמם ועולים לרגל, לפיכך הן נאמנים כל ימות הרגל. ושבת ערב הרגל כרגל, שעם הארץ נאמן על הטהרות כברגל.

הלכתא למשיחא: אפיית שתי הלחם אינה דוחה יום טוב אלא אופין אותן מערב יום טוב. הי' עיו"ט שבת, אופין שתי הלחם בע"ש, ונאכלות בשלישי לאפייתן⁶⁰.

מנחה: אומרים הודו, פתח אליהו וכו' כרגיל.

אם קנה בגדים חדשים ליום טוב⁶¹ עדיף ללובשם מערב שבת לכבוד שבת קודש⁶².

58) הובא ונתבאר בלקו"ש ח"ב פ' שמיני באורך.

59) ולענין נשים – ראה טו"א ר"ה טז, ב ד"ה חייב. אבל ראה ערול"ג יבמות כט, ב בד"ה ולא מיטמאת. (וכש"כ למ"ד שהיא עצמה חייבת בשמחה (ולא שבעלה משמחה)).

60) רמב"ם תמידין ומוספין ח, ט. ונת' בארוכה בכינוס תורה דאסרו חגה"ש תשע"ב מדוע אין בזה משום לינה.

ובפשטות, יש להקדים לאפות לחם הפנים תחילה משום תדיר (ראה סוכה נו, א – לענין חלוקה. וראה לקו"ש חי"ט ע' 59 בשוה"ג). אבל בגמ' שם, דתליא אי חיובא דיומא עדיף מתדיר, ופלוגתא דתנאי היא איזה מהם קודם. והרי להלכה קייל"ן סוכה ואח"כ זמן. אלא, שבנוגע לאפי' בלא"ה שאני, דשניהם שוים לגבי גדר חיובא דיומא. ועוד, שבתוס' שם ד"ה והלכתא, בתי' ב', שלמסקנא לחה"פ ג"כ חיובא דיומא. וראה מרכה"מ כהמ"ק פ"ד ה"ה שלכן השמיטו הרמב"ם, דלמסקנא איזה שירצה יקדים. ועו"כ בכ"מ ליישב דברי הרמב"ם בכמה אנפי. וכן להעיר שלכמה דעות לא קייל"ן כרב דסוכה ואח"כ זמן, שהרי להרא"ש (וכן מנהגנו) הוא רק בליל א', וטעמו לא משום חיובא דיומא, אלא שהזמן חוזר על הסוכה. (ובזה כתבו לבאר בל' הגמ' שלא אמרו "הלכתא כרב", וכן בטור לא הביא הטעם שבגמ')). וראה במזבח אבנים ח"ב ס"ח סוסק"ח שכ' עוד טעם שאם יקדים אפיית שתי הלחם חמץ תהא בליעת טעם חמץ בתנור, ואין לאפות בו לחה"פ שאפיות מצה. אבל במרדכי פסחים פ"ב רמז תקע, שאפו לחמי תודה חמץ ומצה בתנור אחד, ועכצ"ל דליכא למיחש לבליעת טעם חמץ בלחה"פ (ושם, שבפת לא אמרין ריחא מילתא. וראה שו"ת ערוה"ב סי' קלג. ועוד. ואכ"מ).

ולהעיר שבתוספתא מנחות פ"א ה"א מפורש שהיו ב' תנורים לשתה"ל ולחה"פ. אבל פשטות הגמ' זבחים צה, ב שהי' תנור א' לכל המנחות – ראה תוס' מנחות סג, א ד"ה וכשרות. וכ"מ ברמב"ם ספי"ב מהל' מעה"ק. ואכ"מ.

61) ראה בסוף הקובץ במילואים (ה).

62) וראה להלן בלוח בדיני יום השבת.

והנה, י"א שיש בזה משום זילותא דשבתא להחליף אחרי השבת. אבל להעיר ממנהגי מהרי"ל נשואין ס"י, הביאו בבאה"ט אה"ע סס"ה סק"ב, שבקנה בגד חדש לחופתו ופגע בו רגל לא ילבשו ברגל, שכבוד חו"כ עדיף. ואולי י"ל בזה – דון מינה ואוקי באתרין. ויל"ד. וראה לקט יושר או"ח ע' 102 להמתין מללבוש עד הרגל ולא ללבוש בשבתות שלפניו. וג"ז שאני. ולהעיר מהפכו בשיחת שבת שובה תשמ"א, שביו"ט שחל בע"ש פושטים במוצאי יו"ט בגדי יו"ט ולובשים בגדי שבת. (אבל להעיר שלפנ"ז שם נזכר שאין פושטים הבגדים

המשתמשים בשעון־שבת, יכוונו אותו באופן שהזמנים יהיו מתאימים לשבת ולשני ימי החג.

צדקה

הרגילים בנתינת צדקה בכל יום – בערב שבת יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות. ועד"ז בכל עש"ק וערב יו"ט כו⁶³. יש להזכיר אודות נתינת צורכי החג לכל הזקוקים (כדלעיל). [ובמקום אחר⁶⁴: צריך להיות בערב חג השבועות, ערב זמן מתן תורתנו, הוספה מיוחדת בנתינת הצדקה, ועד שנתינת הצדקה ביום זה תהי' באופן של פתיחה חדשה וכו', עיי"ש].

הכנת אש לנרות

אין מוציאים אש ביו"ט מפני שהוא מוליד דבר חדש ודומה קצת למלאכה וכיון שהיה אפשר לעשות מערב [שבת ו] יו"ט אסור לעשות ביו"ט⁶⁵. לכן, בערב שבת יש לדאוג להשאיר אש דולקת [ואפשר אש מהגז] שיוכלו להעביר אש־מאש עבור הדלקת הנרות בליל א' ובליל ב' דחג השבועות.

ונשמרתם מאד לנפשותיכם: ארגוני הבטיחות והצלה ממליצים שאם משאירים את מבער הכיריים דולק במשך החג אזי יש לוודא שיש בסמוך חלון פתוח לפחות 4 אינץ', ועוד חלון נוסף פתוח בצדו השני של הבית, כדי לאפשר אוורור ראוי. כמו כן לוודא שהגלאי (לפחמן חד־חמצני) פעיל.

סדר הדלקת נרות: אסור לחמם נר ביו"ט כדי להדביקו במנורה, ולכן יכין הנרות עבור יו"ט מערב שבת. מומלץ שהמשתמשים בנרונים שבכוסיות זכוכית יניחו **מעט**⁶⁶ מים או שמן בכוסית **בערב שבת** [ומותר לעשות כן] בכדי שהדיסקית (המחזיקה את הפתילה) שבתחתית הכוסית לא תידבק אליה – ראה להלן בליל א' דיום טוב.

נר נשמה ליארצייט שחל ביום טוב, וכן אותם המדליקים נר עבור יזכור⁶⁷, עדיף שידליקו היום בנר שדולק לשלושה ימים, שכן לכמה

במוצאי יו"ט בקביעות כזו. ולכאור' הכוונה באופן שבגדי שבת ויו"ט שוים). ומ"מ, כשחל עיו"ט בשבת, נהגו כפנים ללבוש מע"ש, ולא בשבת או במוצ"ש, דמחד גיסא אין להכין משבת ליו"ט, ולאידך המצוה ללבוש בגדי יו"ט מעיו"ט. והתם שאני שבגדי יו"ט טובים יותר ואין מקום להחליף לבגדי שבת ביו"ט גופא.

[וכבר העיר בפת"ש אה"ע שם סק"ב במש"כ מהרי"ל הנ"ל, מחמת מחלוקת הרדב"ז והחכ"צ אם מצוה בשעתה עדיפא מהידור מצוה. וי"ל בפשיטות דהכא שאני, שכאן לא יתבטל המצוה מכל וכל. וראה ערך שי (ושם, דשמחת חתן דאורייתא. וצ"ב). יפ"ל ח"ה או"ח סתק"ב סק"ד. **ועוד**. ואולי כוונת המהרי"ל רק לענין זה, שאף שרגל דחופה רק שלו הוא, משא"כ היו"ט הוא לכו"ע, מ"מ לגבי חובת בגדים נאים ויפים עדיף יום חופתו]. ופשוט, שאין לחוש למנהג שלא ללבוש בגד חדש בימי הספירה, בכגון דא. וראה לעיל בלוח בדיני ג' ימי הגבלה עד"ז.

(63) "הוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג השבועות", נדפסו בלקו"ש חכ"ח ע' 315.

(64) בד"ה אנכי ה"א תשמ"ט (ס"ה).

(65) שו"ע אדה"ז סתק"ב ס"א.

(66) אבל לא הרבה מים שאסור גם בערב שבת ויו"ט מחמת גרם כיבוי.

(67) ואין כן מנהגנו.

דעות אסור להדליקם ביום טוב (אלא אם כן מדליקם ביחד עם שאר הנרות במקום ולצורך הסעודה, או כשמדליקים בבית הכנסת אצל עמוד התפלה לכבוד בית הכנסת)⁶⁸.

הדלקת נרות שבת קודש בשעה: 8:04 (18 דקות לפני השקיעה) אם איחרו את הזמן עד אחר השקיעה, אסור להדליק נרות. נוסח הברכה: להדליק נר של שבת קודש. טעתה ראה בטבלא שבסוף הלוח.

מצוה על כל אדם שימשמש בבגדיו ערב שבת סמוך לחשיכה.

שבת קודש פרשת במדבר, ה' סיון ערב חג השבועות, מ"ט לעומר

קבלת שבת וערבית ליל שבת כרגיל. בלכה דודי: "ברנה ובצהלה". ספירת העומר (בפעם האחרונה).

שיעור היומי במסכת סוטה – דף מט, וסיום מסכת (שלמדוהו בימי הספירה – דף ליום).

בד"ה אנכי ה"א תשמ"ט נזכר ע"ד "ההכנה דהקדמת נעשה לנשמע, שהיא ההכנה העיקרית למתן תורה, כמובן גם מזה שהכנה זו דהקדמת נעשה לנשמע היא בחמישי בסיון שהוא הערב של ששי בסיון שבו ניתנה התורה. והוא, שבמשך היום יתבוננו בהענין דהקדמת נעשה לנשמע, התבוננות המתאימה שמביאה לידי פועל, שבכל ענין דעבודת ה' צריך לכל לראש לקיימו בפועל (נעשה), ולאחרי זה להבין את הענין בחב"ד שלו (נשמע). ואף שיום זה (חמישי בסיון) הוא ערב יו"ט שישנם בו כמה טרדות דהכנות צרכי החג [כשחל בחול], הרי ידועה תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר שבחג השבועות ועד"ז בערב (ומעין) חגה"ש אין שליטה (כ"כ) להצד שכנגד, ולכן הוא זמן המוכשר לעשות הכל לטובת לימוד התורה והעבודה כו".

ההוראה מזה ש"בחמישי [בסיון] בנה מזבח והקריב עליו קרבן", "עולת תמיד העשוי' בהר סיני", שגדר הקרבן כקרבנות שלאחרי מ"ת – שבערב מתן תורה מתחילים כבר הענינים דמתן תורה. והימים האלה נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה – ראה הנסמן בהערה⁶⁹.

ע"ד מעלה המיוחדת של קביעות שנה זו, שערב שבועות חל בשבת קודש, והשייכות לפרשת במדבר – ראה הנסמן בהערה⁷⁰.

68) וראה שו"ת באתרא דרב סי' ז'תתקס. ולהעיר, שמנהגנו גם שלא להדליק נר מיוחד להבדלה במוצ"ש שחל ביו"ט (כבשנה זו) בכדי שיוכל להבדיל על אבוקה. (וראה שו"ת ריב"א אה"ע סי' קז).

69) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ח ע' 15 ואילך.

70) ראה שיחת ש"פ במדבר תנש"א.

ובשיחת ש"פ במדבר תשמ"ח (וכן בשיחת ג' סיון בשנה הנ"ל) דובר ע"ד ההוראה המיוחדת מאמירת מאמרי דא"ח של אדמו"ר הצמח צדק בשנת תקפ"ט (כקביעות שנה זו), כמובא בהיום יום ב' סיון. ונזכר שכדאי ונכון ללמוד מאמרי דא"ח הנ"ל בזמניהם.

טהרה

חייב אדם לטהר עצמו ברגל, והיינו לטבול במקוה בערב הרגל. ויכוון בשעת טבילה שהוא טובל לכבוד הרגל ולהמשיך עליו קדושת היום בשמחה ובטוב לבב. ואף מי שאינו טובל בכל ערב שבת, חייב לטבול עצמו בכל ערב הרגל. [וכמובן שזה כולל גם כן טהרה רוחנית. ובשיחת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע⁷¹: "האם הפירוש של "לטהר עצמו" הוא בבגדים חדשים? הלא הכוונה של "לטהר עצמו" היא טהרת כוחות הנפש, טהרת המחשבה דיבור ומעשה"]. השנה שערב שבועות חל בשבת, הטובל בשבת, אינו צריך טבילה נוספת מקדושת שבת לקדושת יו"ט.

בשל"ה ריש מס' שבועות שלו: "וחייב אדם לטהר עצמו ברגל ולילך לטבול ומכל שכן ברגל הזה שבו טבלו את עצמן כל ישראל אנשים ונשים בציווי השם יתברך, כמו שכתוב לך אל העם וקדשתם גו'. ובזוהר פרשת אמור (ח"ג צז, ב) משמע לטבול קודם עלות השחר לאחר שלמדו כל הלילה. וכן הוא המנהג בארץ ישראל. מכל מקום נראה לי לטבול גם כן בערב הרגל כדי שיטהר בהכנסת הרגל, וגם זכר לאבותינו שטבלו בערב הרגל קודם שקיעת החמה כדמשמע פרק רבי עקיבא⁷²... ניתנה תורה לטבולי יום".

שחרית: סדר התפילות כבכל שבת.

לעולם קורין במדבר סיני קודם עצרת וסימן מנו ועצרו [מנו לשון מנין, כלומר פרשת במדבר שיש בה מניין של ישראל קודם שבועות שנקרא עצרת].

עזרא תיקן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים [פרשת בחקותי] קודם עצרת, כדי שתכלה השנה וקללותי, שעצרת גם כן ראש השנה היא, לפי שניודנים בו על פירות האילן. אבל אנו מוסיפים וקוראים גם פרשת במדבר קודם עצרת, כדי שלעולם תפסיק פרשה זאת בין פרשת בחוקותי שיש בה קללות התוכחה ובין חג השבועות, לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם עצרת בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל, כדי שלא להסמיק הקללות שבבחקותי לעצרת. אין אומרים אב הרחמים.

הלכתא למשיחא: חל יום טוב הראשון של חג באחד בשבת חולקין כל המשמרות בשוה בלחם הפנים מפני שהקדימו לעבודה⁷³.

71) אחש"פ תש"א – הנחה נדפסה בתשורה גאורדאן-רייניץ שבט תשע"ח.

72) שבת פו, ב

73) סוכה פ"ה מ"ז. רמב"ם תמידין ומוספין פ"ד הי"ב. ובדפוסים: חל יו"ט הראשון של חג בשבת. ואינו מובן. והיא ט"ס דמוכח.

בנוגע לכה"ג אם לוקח מחצה כבכל שבת – ראה חזון יחזקאל סוכה בסופה. סידור הקנים של לחם הפנים ונטיילתן אינה דוחה את השבת. לפיכך, נכנס מע"ש ושומטן ונותנן לאורך השולחן, ובמוצ"ש [וברמב"ם: באחד בשבת. ואכ"מ] נכנס ומכניס את הקנים בין החלות. וכן הוא גם אם חל יו"ט במוצאי שבת, שסידור הקנים דוחה יו"ט – ראה עשירית האיפה מנחות פי"א אות תקלו. מנ"ח מצוה צז סקי"ד. זבחי צדק מנחות צז, א.

איסור הכנה

אין להכין משבת ליום טוב, וגם ע"י נכרי⁷⁴. כל ההכנות לליל יו"ט (כולל סידור השלחנות, הכסאות, וכו'), אין לעשותם עד מוצאי שבת. ואם יש קצת צורך בזה לשבת עצמו אפילו משום נוי יש להקל. (וכבר נזכר לעיל, שלא לשטוח פרחים בשבת לצורך יו"ט וה"ז כמכין משבת ליו"ט). כמו כן, אין להוציא בשר וכדומה מהמקפיא להפשיר עבור סעודת יום טוב⁷⁵.

ההולך לישון בשבת, לא יוציא בפיו בפירוש שהולך לישון עבור שבועות⁷⁶.

אף שאסור לישן ביום יותר משינת הסוס שהוא שיתין נשמי [=ששים נשימות]⁷⁷, אין שבת בכלל זה⁷⁸. וכשניעור משנתו יטול ידי⁷⁹. ואין צריך לברך אלקי נשמה ולא ברכת התורה⁸⁰.

דין ביצה שנולדה ביו"ט שאחר השבת – ראה בהערה⁸¹. שאר פרטים בדיני הכנה – ראה למחר (אחר מנחה).

74 ראה שו"ע אדה"ז ששי"ט סי"ח. ששכ"א ס"ו. סתנ"ה סי"ד. סתנ"ט ס"כ. וראה בפמ"ג סתק"ג בא"ר סק"א (נסתפקנו). דע"ת למהרש"ם סתמ"ד ס"א (מסתבר להקל. אבל מש"כ כן בדעת הפמ"ג, צ"ע – ראה פמ"ג סתמ"ד בא"ר סק"ה. ובעוד כ"מ, נסמנו לקמן). שו"ת לבושי מרדכי מהדו"ת או"ח סע"ו (אפשר דשרי וצל"ע כעת).

ולהעיר משו"ת נוב"י מהדו"ת סמ"ד ששבות דשבות במקום מצוה הותר רק בשבות קרובה ולא רחוקה. וכבר כתב כן בשו"ת תשב"ץ ח"ב סוסי' קצז. וכ"מ בט"ז סתנ"ה סק"ב – ראה מחה"ש סש"ז סק"ח. וראה א"ר סתנ"ה סק"ג שראוי להחמיר (וצ"ע בא"ר סרנ"ב סקי"ב. ע"ו סק"י). בכור"י שם. ערוה"ש שם ס"ג. וכ"פ בחי"א כלל קמח סי"ח. [ובדעת המג"א – ראה סתנ"ה סק"א. סרנ"ב סקי"ד (ואדה"ז שם סי"ג ופמ"ג שם) וסק"כ בסופו. סרע"ו סק"ח. סתנ"ה סק"ד (ואדה"ז שם סי"ב. ושם ההיתר משום שבות בביה"ש במקום מצוה. וראה פמ"ג שם). סתנ"ט סקי"ב. תק"י סקי"ג (ובפמ"ג שם). סתק"ז סקי"ג (ואדה"ז שם בקו"א סק"ד). מחה"ש ששל"א סק"ה בכוונת מג"א שם. תהל"ד ששכ"ה סקי"ט בסופו בכוונת מג"א שם סקי"א. וראה שו"ת רב פעלים ח"ד סי"א מש"כ ליישב. ועי"ל – ראה מהר"ם בריסק ח"ב סע"ד]. וראה שו"ת כת"ס או"ח סי' קטז. מנחת פתים יו"ד שש"ב. פמ"ג סתקמ"ד בא"ר סק"ב. (וראה מנחת פתים שם. תורת חיים סופר או"ח סרמ"ד סק"ד ד"ה ולפמש"כ (י, ד)). משנ"ב סרנ"ד סקמ"ד (ובסקמ"ג שם, התיר במידי דפלוגותא). שם ששי"ג סקנ"ו. שם ששל"ג סק"י ויא. וראה מילואים לשו"ת דברי רננה סכ"ו. והעיר שם מראבי"ה הל' עירובין שצ"א (בראבי"ה השלם – ע' שלו). ולהעיר שבשו"ע אדה"ז סש"ז סי"ג השמיט מלת "בשבת". ושקו"ט בזה. ואכ"מ.

75 אבל באם מוציאו בעוד היום גדול שראוי לאכילה בו ביום, אפשר להתיר (ע"פ שו"ע אדה"ז סי' תק ס"כ). ובנדו"ד, שמוציא בשבת לצורך יו"ט שלאחריו – צ"ל מבושל ג"כ. ובמרק קפוא אינו מועיל כשמופשר מבעוד יום, לפי שאינו ראוי לאכילה ללא חימום, ואסור בשבת.

76 כ"כ בכמה אחרונים. וצ"ע בשיטת אדה"ז בענין זה – ראה ס"ח סרס"ו. מג"א סר"צ. סש"ז סק"א. א"ר ותו"ש שם. אדה"ז סר"צ ס"ו. סש"ז ס"א.

77 ואף בזה המעט לא תהא כוונתו להגאת גופו אלא להחזיק גופו לעבודת השם יתברך. וראה מקורות ועיונים להל' יומית אות רכח.

78 ואין אף מדת חסידות בדבר. אמנם, נהגו חסידים מאז ומקדם להקפיד שלא לישון בשבת ביום, ובפרט בעלות המנחה. וראה סה"ש תרפ"ד ע' 60. והכל לפי מה שהוא אדם. וראה לקו"ש ח"ב ע' 254 הערה 50. אג"ק ח"ב ע' תמח. שיחת ש"פ מטו"מ תשל"ה. ועוד. 79 אבל א"צ להחמיר בהליכה ד' אמות. וראה בארוכה במקורות ועיונים להל' יומית אות תרכג.

80 וי"א שיקרא קודם שישן והיה נועם. וי"א שיקרא פרשה ראשונה של ק"ש.

81 ראה בשו"ע אדה"ז סימן תקי"ג בארוכה. וראה סימן תצח ס"ו. ולענין כדי שיעשו – סימן תקט"ו ס"א.

נכון שלא להחליף בגדיו מבגדי שבת לבגדי יו"ט עד הלילה⁸². אבל מותר להחליף בגדיו בעוד היום גדול שיש שהות ליהנות מזה בשבת גופא ואינו ניכר שמכין ליו"ט. וכבר נזכר לעיל, שעדיף להחליף בערב שבת לכבוד שבת קודש.

יש להימנע מלקבוע סעודה משעה עשירית ולמעלה (לערך 4:38 אחר הצהריים), כדי שיוכל לאכול סעודת יו"ט בלילה לתיאבון. ולכן יש לאכול סעודה שלישית (להנוהגים ליטול ידיים לסעודה שלישית), קודם שעה עשירית, כדי שיוכל לאכול סעודת יו"ט בלילה לתיאבון. אם שכח או עבר ולא אכלה קודם שעה עשירית יאכלנה אח"כ⁸³, ויאכל רק מעט⁸⁴.

במנחה: קריאת פ' נשא. ומסיימים לשלישי (וכן בקריאת יום חמישי הבעל"ט): זאת עבדת . . בני מררי . . אהרן הכהן (נשא ד, לג). אין אומרים "צדקתך צדק".

פרקי אבות פרק ו' – פרק "קנין תורה", כהכנה לקבלת התורה⁸⁵.

תזכורת: אסור להכין שום דבר לצורך יום טוב עד לשעה 9:13, ואמירת "ברוך המבדיל וכו'", או "ותודיענו" בתפלת ערבית, כדלהלן.

מוצאי שבת קודש, ליל א' דחג השבועות

"הסתלקות הבעש"ט – ביום הרביעי א' דחה"ש תק"ך ומ"כ במעזיבוש. אדמו"ר הזקן אמר ע"ז – יום ד' כ' בכסלו תקנ"ט בפעטערבורג – ביום הרביעי נטלו המאורות⁸⁶".

בכמה שיחות קודש מדובר ע"ד השייכות דחג השבועות לשלשת הרועים: משה רבינו, דוד המלך, והבעש"ט.

82 ואף שהרבה אחרונים מקילים בדבר (כיון שיש בזה משום כבוד שבת ג"כ. ולאידך מקום לומר שאי"ז בגדר הכנה ליו"ט, שהרי מצות כבוד יו"ט ללבוש כבר מעיו"ט, ונמצא שזמנו כבר עתה בשבת) – נכון להחמיר. ולא עדיף משטיחת פרחים בערב שבועות דלעיל. וכ"מ במהרי"ל הל' שבועות ס"ב. וגם במקו"ח סי' תקג בקיצור הלכות אחרי שכתב שנהגו היתר, ומדמה לה להדלקת נרות ביו"ט אחר מנחה (עיי"ש שציין לסי' תקיד ס"ה) – סיים עלה בצ"ע. וכנראה טעמו דל"ד להדלקה, שכשיושב בחושך יש הנאה גמורה מיד בשעת ההדלקה. ולהעיר גם מהגהות רעק"א למג"א סש"ב סק"ו (לענין הצעת המטות לשבת, אף שי"ב גם משום כבוד שבת). ויש לחלק. אבל בעוד היום גדול אפשר להתיר – ראה כה"ח סי' תקכט סק"ג. וראה בהנסמן בשו"ת צי"א חי"ד סל"ד ובהנסמן שם. וראה גם אצלנו בלוח לתשעת הימים בדיני שבת חזון בנוגע לבישת בגדים מכובסים להכניס למי החול, גם מצד דיני הכנה, והעיקר אם מוכחא ומינכרא מילתא שהוא לצורך חול. והה"ג בענייננו.

83 שו"ע אדה"ז סתקכ"ט ס"ב. וראה שם אדה"ז סרצ"א ס"ד.

84 מנהגי מהרי"ל ליל ב' דפסח.

וראה בשו"ת אג"מ או"ח ח"ג סס"ח שהכוונה שיסדר זמני אכילותיו באופן שלא יצטרך לאכול אז. אבל כשלא סידר זמני אכילתו ונזדמן שהוא רעב ומצטער אין איסור לאכול.

85 נהוג להחמיר שלא לבטא האזכרות שבפסוקים בשעת הלימוד כשאינו פסוק שלם. ומפי השמועה שכן הורה כ"ק אד"ש בקשר לאמירת פרקי אבות, לפי שהוא לימוד, משא"כ ב"כנוונא" שהוא תפילה (והארכנו בדבר בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ג ס"ג במילואים (ג) בשוה"ג הא' להערה בד"ה ובהיותי בזה. וש"ג). ובפרק זה – במשנה י פסוק "עד יעבור" ופסוק "מכון לשבתך" אינם בשלימות.

86 'לוח היום יום' ליום א' דחה"ש.

ובד"ה אתה הראת תשמ"ו⁸⁷: "ידוע שחג השבועות קשור עם משה רבינו שקיבל אז התורה מסיני, ודוד המלך והבעש"ט, דבעצרת הוא יום ההילולא דדוד המלך. . . וגם יום ההילולא דהבעש"ט (כנ"ל). [ויש לומר עוד דחג השבועות הוא גם יום ההילולא דמשה רבינו, שהרי בשעת מ"ת פרחו נשמתן של כל ישראל והחזירה בטל כו' ובהכרח לומר שענין זה הי' בכל ישראל למקטנם ועד גדולם. . . כולל משה רבינו. ונמצא שביום זה הי' גם ענין יציאת הנשמה (פרחה נשמתן) במשה רבינו, ענין הילולא]."

בנוגע ליום הסתלקותו של דוד המלך בעצרת, ששה בסיון או שבעה בסיון – ראה בהערה⁸⁸.

רבינו הזקן הי' מחבב ביותר את היו"ט דחג השבועות, כידוע⁸⁹.

"הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הצ"צ האט דערציילט בשם הוד כ"ק אדמו"ר הזקן וואס ער האט געהערט מרבו הרב המגיד ממעזריטש: אז מיר זיינען געווען חג השבועות ביים רבי'ן – מורנו הבעש"ט – איז געווען נפתחו השמים ואראה מראות אלקים. און הוד כ"ק אדמו"ר הזקן האט געזאגט: אז מיר זיינען געווען ביים רבי'ן – הרב המגיד ממעזריטש – חג השבועות האט מען געזעהן און דערהערט."

דער בערדיטשעווער איז געווען א עמקן גדול. אמאל האט ער געזאגט א ענין אין נגלה און האט אנגעהויבן מיטן פסוק⁹⁰ הנה ד' רוכב על "עב" "קל". האט ער געזאגט ע"ב קושיות און ק"ל פירוקים. הוד כ"ק אדמו"ר הזקן האט אויף דערויף געשריבן פיר הונדערט בויגן. און האט געזאגט דערנאך אז דאס קומט ניט צו דעם וואס מ'האט געזעהן שבועות ביים רבי'ן.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק הצ"צ האט אויסגעפיהרט: דאס איז ניט נאר ביים מגיד נאר ביי אלע רביים, און ניט נאר אין יענעם זמן – נאר אין אלע זמנים. נאר מען דארף האבן כלים פנימיים [ועיי"ש עוד בהמשך השיחה ע"ד ה"כלים פנימיים"]⁹¹.

קבלת עול תורה

"שבועות ביינאכט דארף יעדערער אויף זיך מקבל זיין דעם עול התורה. עס דארף זיין קבלה בלב, קבלה בפה און זאגען רבוש"ע איך בין אויף זיך מקבל דעם עול התורה."⁹²

"כשם ווי ר"ה דארף יעדער איד נעמען אויף זיך א דבר נוסף אין עבודה, אזוי איז שבועות דארף איטליכער איד נעמען אויף זיך דבר א נוסף אין תורה. ווארום יעדער איד וועלכער האט נאר א

(87) סה"מ מלוקט ח"א ע' תסג.

(88) בנוגע ליום הסתלקותו של דוד המלך בעצרת, ששה בסיון או שבעה בסיון – ראה לקוטי שיחות חלק ח' ע' 22 הערה 8. וראה שיחת יום ב' דחגה"ש תשכ"ח. ר"ד בעת הסעודה ביום א' דחגה"ש תש"ל.

(89) שיחת יום ב' דחגה"ש תשכ"ו. ועיי"ש הטעם.

(90) ישעי' יט, א.

(91) סה"ש תש"ג ע' 120.

(92) סה"ש תש"ד ע' 127.

שטיקעל דעת . . איז דאך שייך צו תורה . . שבועות דארף יעדערער נעמען אויף זיך בקבלה בנדר ובלב שלם און ניט בלי נדר וקבלה בלב. עס איז זייער שווער צו זאגען א קבלה בנדר, ווייל עס קען נאך זיין, – ווי מ'זאגט אויפ'ן לשון פון די היגע מדינה – "טראבעל", אבער עס דארף זיין מיט א קביעות אין נפש און מיט א מסירה ונתינה אנצוהאלטען דעם דבר נוסף אין תורה, הן אין לימוד פאר זיך אליין און הן אין אוועקגעבען זיך צו לערנען מיט אנדערע און החזקת התורה, מאכען אנדערע לערנען.⁹³

"קבלת עול פון שבועות איז בחי' יחידה פון עצם הנשמה. און דורך דעם דערהערט מען דעם אור התורה. ווארעם מען קען לערנען תורה און די תורה לערנט עס ניט, אדער אפילו אז די תורה לערנט עס אבער דער אור התורה איז ממנו והלאה.⁹⁴

"הרה"ג החסיד ר' אייזיל האט דערציילט, אז אמאל זיינען געזעסן חסידים פאר חגה"ש און מען האט גערעדט צווישן זיך וואס דארף מען בעטן ביים אויבערשטן שבועות ביינאכט. האבן זיי געפרעגט ביי הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי, זיי האבן גערעכנט אז ער וועט ענטפערן פנימיות התורה, הבנה והשגה. אבער הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי האט געענטפערט: איך וואלט זיך ווינטשן צו האבן דעם לבת אש פון מתן תורה.⁹⁵

"איתא בספרים⁹⁶ בהרמז במאמר רז"ל "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם", ש"עצרת . . הוא הזמן המוכשר לעת רצון להתפלל לקרב קץ הגאולה . . דבעינן לשון אם תבעיון בעו, והוא לשון תפלה ובקשה, נמי לכם גימטריא קץ, היינו, שאז זמן המוכשר להתפלל שיתקרב קץ הגאולה", "קץ הימים" ו"קץ הימין"⁹⁷.

פרחים

אלו שנוהגין לשטוח פרחים בבתים⁹⁸, מותר לשטוחם אף ביום טוב, כיון שחשב עליהן לטלטלן מערב יום טוב [ובשנה זו, מערב שבת]⁹⁹. בכלל, אם חשב לטלטלם או שהוכנו לתשמיש מסויים וכן פרחים ריחניים – אינם מוקצה¹⁰⁰. עלים הנופלים מהפרחים אסורים בטלטול משום מוקצה, ואסור להעבירם מעל השולחן

93 שם ע' 129.

94 שיחת חגה"ש תש"ב – סה"ש תש"ב ע' 123. הובא בהיום יום ח"ב.

95 סה"ש תש"ה ע' 108.

96 מאמר מרדכי מסכת פסחים.

97 שיחת ש"פ נשא ה'תנש"א. וראה גם ר"ד ליל ב' דחג השבועות ה'תנש"א לקהל שיחיו שחזרו מתהלוכה – ספר השיחות תנש"א.

98 בשו"ע אדמו"ר הזקן מובא שנוהגין לשטוח עשבים בבית הכנסת ובבתים בשבועות זכר לשמחת מתן תורה וכן נוהגין להעמיד אילנות בבית הכנסת ובבתים כדי להזכיר שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם. והובא גם בלוח כולל חב"ד. וכן נהגו בביהכ"נ בניקולייב. אבל בקהילות אנ"ש לא נהגו לשטוח עשבים ולהעמיד אילנות בבת-כנסת לכבוד שבועות.

99 אדה"ז סתצ"ד סי"ד.

100 אדה"ז סי' ש"ח סנ"ה.

בין בידיו בין בדבר אחר שבידיו כגון בסכין וכיוצא בו, אבל מותר לטלטלם בגופו שלא בידי¹⁰¹.

מותר להעמיד פרחים במים בשבת ויו"ט¹⁰², אבל רק בפרחים ושושנים שאינם נפתחים מלחלוחית המים. וצריך ליזהר שלא ליתן מים לתוך האגרטל, אלא יעמידם רק באגרטל שהיו שם מים מזומנים מכבר, מערב יו"ט [ובשנה זו – מערב שבת]. וכן אם הוציאים מהמים מותר להחזירם למים. **אסור להחליף את המים באגרטל של הפרחים במים חדשים.**

להוסיף מים: בפרחים שנפתחים מלחלוחית המים (כמו שושנים וכיו"ב) אסור בשבת ויום טוב (משום שזה גורם להם להפתח). ובפרחים שאינם נפתחים – ביום טוב מותר [להוסיף עד מחצה¹⁰³], ובשבת אסור¹⁰⁴.

בפרחים שנפתחים י"א שנכון ליזהר שלא לטלטל בחוזק, כי על ידי תגודת המים עלולים הפרחים להפתח. ויש לפקפק בחשש הנ"ל – ראה בארוכה בהערה¹⁰⁵.

הדס [או פרחים] **מחובר מותר להריח בו** בשבת ויום טוב (ומברך עליו "בורא עצי בשמים" [בהדס וכל מין עץ] או "עשבי בשמים" [במין עשב]) שהרי אין הנאתו אלא ריחו, וזה יכול לעשות אפילו בעודו מחובר, ולמה יקצצנו. מה שאין כן דבר הראוי לאכילה שיש חשש שמא יתלוש.

תמימות

בליל שבועות מאחרין להתפלל לאחר צאת הכוכבים, שאם יקדימו ויקבלו קדושת יום טוב בתפלה מבעוד יום הרי זה כמו שחסרו מעט ממ"ט ימי הספירה שלפני חג הזה והתורה אמרה שבע שבתות תמימות תהיינה¹⁰⁶. ובקביעות זו שחג השבועות חל בלאו הכי במוצ"ש אין צריך לאחר יותר מאשר זמן צאת השבת (9:13).

סדר הדלקת נרות

לפני הדלקת נרות או כל מלאכה אחרת המותרת ביום טוב (וכן לפני הכנה ליום טוב, כדלעיל) יש להתפלל ערבית ולהבדיל בתפלה באמירת "ותודיענו", או עכ"פ לומר "ברוך המבדיל בין קודש **לקודש**" (בלא שם ומלכות¹⁰⁷).

101) כמו כן אם נפלו על המפה שעל השולחן יכול לטלטל המפה ולנער המפה והם ננערו ג"כ ונפלים מעליה מאליהם.

102) והיינו שמותר אפ"ל להעמיד מלכתחילה אם המים מזומנים מבעו"י – ראה שו"ע אדה"ז סשל"ו סי"ח (והביאו במשנ"ב בשעה"צ סקמ"ח). וכ"מ בל' הרמ"א שם סי"א. וכ"כ בכפות תמרים סוכה בדעתו. וכ"כ הפמ"ג בא"א סקי"ג, ודייק כן מל' הרמ"א. וכן מוכח במקורו, במנהגי מהרי"ל הל' שבת סי"ט והל' לולב ס"ט. ודו"ק. וראה גם בבכ"י סתרנ"ד. ושו"מ אריכות מזה בס' כרם חמד (משיח) ח"א סכ"ה.

103) כ"כ במקו"ח סתרנ"ד. ערוה"ש שם ס"ב מד"ע. וצ"ע.

104) שו"ע אדה"ז סשל"ו סי"ח. וראה לקו"ש חכ"א ע' 385.

105) ראה בסוף הקובץ במילואים (ו).

106) שו"ע אדה"ז סתצ"ד ס"ב.

107) אם טעה ואמר בשם ומלכות ללא כוס חוזר ומבדיל על הכוס.

בשנה זו, הדלקת נרות (אחרי צאת השבת, אחרי השעה 9:13) מאש הדלוקה מלפני השבת. באם שכחו להדליק הגז וכיו"ב מערב שבת, אפשר לבקש מגוי שידליק אש מוכן עבור היהודי. למנהגנו, ניתן להדליק מיד בזמן הנ"ל, ואין מקום וסיבה להמתין בדוקא שלא להדליק עד לפני קידוש.

מדליקין הנרות לפני הברכה כבשבת, ואח"כ מברכים "להדליק נר של יום טוב" ו"שהחיינו". איש המדליק יברך שהחיינו בקידוש. [טענתה בהברכה או שכחה שהחיינו – ראה בטבלא שבסוף הלוח]. אין לכבות הגפרור אלא יניחו ויכבה מאליו.

יש מחמירים שלא להשתמש בנר של יום טוב כדי להדליק עמו נר אחר של חול או להדליק את הגז.

אסור לחמם נר ולדבוק בפמוט גזירה שמא ימרח (שישפשפנו להחליקו על פני שטח הפמוט). גם **אסור לחתוך שולי הנר** בכדי שיוכל לתוקעו בנקב הפמוט, משום איסור מחתך. אבל מותר לתחוב נר בתוך הפמוט לצורך הדלקת נרות יום טוב, אף שהנר נשחק מעט ואין בזה משום מחתך.

אם הפמוט מלא בשיירי נרות, אף שמותר לנקות את הפמוט, ואין בזה משום תיקון כלי, וכן המשתמשים בנרונים בתוך כוסיות זכוכית, שמותר להם לנקות את הכוסית מדיסקית המתכת של הנרונים שנדבקה לתחתית כוסית־הזכוכית בכדי להניח במקומה נר חדש – מכל מקום, שיירי הנרות וכן הדיסקית שבנרונים, דינם כמוקצה ואסורים בטלטול¹⁰⁸. ולכן, יניח מעט שמן בפמוט, ואז מותר לטלטלו, ויטלטלנו עד מקום האשפה, וישליך השיריים באופן ששיירי הנר יפלו ישר לאשפה. בנרונים, שהדיסקית נדבקה לתחתית הכוסית, ולא שייך להוציאם אלא ע"י כלי – אסור לנקותם ולגררם ע"י סכין, כיון שהסכין נעשה לו כיד ארוכה. והעצה לזה, להניח מעט שמן או מים בכוסית בערב יו"ט [ובקביעות שנה זו – בערב שבת דוקא], שהדיסקית לא תידבק, ואז יכול ביום טוב לטלטל הכוסית כנ"ל עד מקום האשפה, וינער הכוסית באופן שהדיסקית תפול ישר לאשפה.

מעריב

שיר המעלות. מעריב לשלש רגלים. ותודיענו.¹⁰⁹

אומרים בנוסח התפלה ובקידוש: "את יום חג השבועות הזה ואת יום טוב מקרא קודש הזה זמן מתן תורתנו מקרא קודש וכו"¹¹⁰.

108) בזמנינו שאינם עומדים לתשמיש אחר. וגם בזמנם, כתב אדה"ז, שאף שמעיקר הדין אינם מוקצה, נכון לזהר שלא לטלטלם כי אם לצורך הרבה. וגם אין להתיר לטלטלם משום צורך אוכל נפש מכמה טעמים. ואכ"מ.

109) בגדר ההבדלה בתפלה וכן הבדלה דיקנה"ז, ראה בארוכה בקובץ "באתרא דרב" גליון ג.

110) ביאור הנוסח "זמן מתן תורתנו" – בשו"ע אדה"ז רס"י תצ"ד ובלקוטי שיחות ח"ג ע' 997 ואילך.

טעה בתפלת העמידה או שכח ותודיענו ראה בטבלא שבסוף הלוח.

קידוש – יקנה"ז

בקביעות שנה זו, בליל הראשון של חג, שהוא גם מוצאי שבת, צריך גם להבדיל, וממילא סדר הקידוש הוא יקנה"ז – יין קידוש נר הבדלה זמן. שינה הסדר יצא, אא"כ הקדים ברכת קידוש לברכת בורא פרי הגפן. אם טעה או שכח להבדיל, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

סדר הקידוש: אתקינו סעודתא דמלכא וכו', בורא פרי הגפן, מקדש ישראל והזמנים, בורא מאורי האש, המבדיל בין קדש לקדש, שהחיינו.

אין מברכים על הבשמים¹¹¹. ואם טעה ובירך על הבשמים אינו הפסק.

בהבדלה אין מקרבים הנרות ואין מאחדים השלהבת, וכן אין מביטים בצפרנים. בעת ברכת מאורי האש מסתכל בנרות [שעל השולחן] כמו שהן, כל אחת בפני עצמה¹¹².

נוסח ההבדלה: המבדיל בין קדש לקדש. טעה ואמר בין קדש לחול, עדיף שישמע הבדלה מאחר. באם אין לו אחר לשמוע ממנו הבדלה יחזור ויבדיל בעצמו¹¹³.

אשה המקדשת, אומרת גם ברכות הנר והבדלה¹¹⁴, אבל כיון שבירכה שהחיינו בהדלקת נרות לא תברך שוב¹¹⁵.

111) וראה בארוכה בלקוטי שיחות חל"א ע' 191 ואילך.

112) ואין להדליק אבוקה מיוחדת עבור הבדלה.

113) ונתבאר בארוכה בכינוס תורה בחוה"מ פסח תשע"ד ונדפס בקובץ "באתרא דרב" גליון ג.

114) ובדא"ג ילה"ע שמנהגנו בנוגע להבדלה בכלל, שכאו"א מהשומעים מברך בפ"ע ברכת בשמים והנר (כ"ה ברשימת מנהגי אנ"ש, "לקוט מספר מנהגים לוח ארעי" שערך הר"ש יעקובוביץ לביהכ"נ חב"ד בשערי חסד והוגה ע"י כ"כ אד"ש (נדפס בהתקשרות גל' רב"י. גוף כתי"ק בתשורה סוסובר"יעקובוביץ סיון תשע"ז). וראה שו"ת באתרא דרב סי' כ'ערה. אלא שיש שנהגו שהנשים אינן מברכות ברכת הנר. ואכ"מ. וראה שם סי' יג'ריא. 115) וכ"ה בהוספה לליקוטי מנהגים (נדפס גם בס' המנהגים ע' 60) לגבי ר"ה. ופשוט שה"ה בכל שאר יו"ט (ודלא כמי שרצו לחלק), וכמפורש בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב סרל"ט לגבי ליל פסח (אף שברכת שהחיינו בקידוש קאי גם על מצות הלילה) שה"ז ברכה לבטלה. וכבר כתב עד"ז בהגש"פ המרבה לספר (קרלסרוא, תקנ"א) לבנו של הקרבן נתנאל (אחרי קידוש) בשם אביו שאם בירכה בעת הדלקת נרות לא תברך זמן בקידוש. וראה גם כה"ח סתקי"ד ס"ק קיב. ועוד. [אבל להעיר מאלפסי זוטא ר"ה ספ"ג, במקדש בליל פסח לאחרים שאומר זמן אח"כ כשמקדש לעצמו הואיל וברכת שהחיינו שייכא נמי לאכילת מצה].

וגם לפמש"כ אדה"ז בשו"ע סתרמ"א ס"ג שברכת שהחיינו קאי "על מצות קידוש היום שהיא ג"כ מצוה הבאה מזמן לזמן" – ולהעיר מלקו"ש חל"ז ע' 15 הע' 12 של' אדה"ז כאן צ"ע – אין לחדש עפ"ז חובת שהחיינו בשביל קידוש, כשכבר קיבלה קדושת היום בפועל בשעת הדה"נ. [ולהעיר שבכ"מ בשיחות קודש שהנשים מברכים דוקא בקידוש והנשים בהדלקת נרות, וכמ"פ נחית למנינא במספר הפעמים שאומרות שהחיינו בחגי חודש השביעי. וכיו"ב. ואכ"מ].

בנוגע לעניית אמן ע"י הנשים על שהחיינו (כיון שבידכו כבר בשעת הדלקת נרות) – נהוג עלמא לענות אמן. ואף שכמה אחרונים כתבו לחוש משום הפסקה, ולכאורה נכון

בחג השבועות, אפילו כשחל בחול, אין לקדש קידוש היום מבעוד יום.

בשיחת יום ב' דחגה"ש תשכ"ד נאמר: אע"פ שהלשון¹¹⁶ הוא שמנהג רבותינו נשיאינו ה' לחזור מאמר ולספר סיפור מהבעש"ט בחג השבועות¹¹⁷, מ"מ, כיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר לנו אודות מנהג זה (ובאופן שניתן להעתיק), נכון הדבר, שכל אחד ואחד – כל מי ששמע אודות מנהג זה – יחזור תורה מהבעש"ט בכל חג השבועות, יום ההילולא של הבעש"ט, ויספר סיפור אודותיו.

בנוגע לשמחת יו"ט – ראה להלן בסעודת היום. בנוגע לשמחת יו"ט בלילה – ראה בהערה¹¹⁸.

ברכת המזון

יעלה ויבוא. הרחמן ליו"ט. שכח יעלה ויבוא בברכת המזון, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

תיקון ליל שבועות

נוהגים הרבה להיות נייעורים כל הלילה לעסוק בתורה. ועיקר העסק יהיה בתורה שבעל פה.

מי שלא ישן כלל ועיקר [אפילו רגע אחד] בלילה זה ועוסק בתורה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק¹¹⁹.

בהתוועדות שמח"ת תרנ"ב¹²⁰ אמר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע: יש תחת ידי כתב יד אדמו"ר האמצעי נ"ע וכתוב שם שהוא מבטיח למי שיהי' נייעור בליל שבועות כל הלילה יזכה לכתר תורה, און דער מיטעלער רבי איז געווען א פוסק. (ועמד אדמו"ר על רגליו ואמר:) הערט אלע אידען שבועות'דיגע נאכט דארף מען אויף זיין. (ואח"כ ישב ואמר:) מי מיינט טאקע אז מ'זאל אויף זיין, גאר פשוט אז מ'זאל נישט שלאפען.

מנהגנו שאומרים "תיקון ליל שבועות"¹²¹.

בר"ד משיחת ש"פ במדבר תשמ"ח¹²²: "יש לנצל את השעות שנותרו עד לאמירת תיקון ליל שבועות – לעורר ולפעול על כאו"א (שיכולים להגיע אליו) שאמירת התיקון תהיה באופן הראוי, כאילו

לחוש לדבריהם – כבר כתבו בכ"מ ליישב המנהג. וגם אנן בעניותין, יש לנו אריכות דברים במק"א מזה. ואכ"מ.

(116) בסה"ש תש"ד ע' 140.

(117) ובכמה שיחות קודש דחגה"ש, וכן בעת הסעודות, נזכר גם לנגן ניגון מהבעש"ט.

(118) בנוגע לשמחת יו"ט בלילה – ראה שו"ת שאג"א סס"ח באריכות – הובא בהגש"פ עם לקו"ט ד"ה מצה. וראה גם שיחת שמחת ביה"ש ושבת חוהמ"ס תשי"ט. אבל ראה שע"ת סי' תקכט סק"ה שהוכיח ממג"א סי' תקמו סק"ד (ועיי"ש בחמ"מ). שו"ת אבנ"ז או"ח סי' תכג. ועוד. ולקמן בסעודת היום נזכר מנהג לשתות יין בכל סעודה.

ולענין חובת אכילת בשר בליל שבועות בפרט – ראה דרכ"ת ספ"ט סקי"ט. אבל להעיר משפ"א סוכה מח, א דבחדא מינייהו – ביום או בלילה – סגי.

(119) באר היטב או"ח סתצ"ד בשם ס' הכוונות. וראה זהר ח"א ט, א.

(120) תורת שלום ע' 3.

(121) ראה בסוף הקובץ במילואים (ז).

(122) ובהנחה שי"ל בשנים האחרונות נמצאים עוד פרטים, יעו"ש.

מקבלה עתה מהר סיני, "מה להלן באימה וביראה כו' אף כאן כו" עי"ז שמסבירים לו בסגנון המובן לו טעם הדבר. . שברגע זה ממש הקב"ה קורא ושונה כנגדו. . ולהוציא מדעתם של אלו הטוענים לשם מה "לבזבז הזמן" בשביל אמירת ה"תיקון", הרי, יכולים לנצל את הזמן ללמוד בעיון המשך ע"ב... או ענין כיו"ב בפנימיות התורה, במקום "לומר" תיקון, עד למנין המצוות. . כי ההכנה האמיתית לקבלת התורה היא – ע"י "תיקון ליל שבועות", אשר, מעלתו מודגשת בשמו אשר יקראו לו ע"פ מנהג ישראל (תורה היא) – "תיקון ליל שבועות"!

"הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק פלעגט אנהויבען זאגען תיקון שבועות באלד נאך ליכט צינדען אין אנהויב פון ליל חג השבועות, דערנאך מפסיק געווען און נאך דער סעודת יו"ט ווייטער ממשיך געווען.¹²³ בעשרת הדברות שבתיקון ליל שבועות אומרים בטעם התחתון לפי שהוא ביחיד¹²⁴. והמנהג שלא לעמוד¹²⁵.
מי שלא גמר תיקון ליל שבועות בלילה ישלים ביום.

בלקוטי שיחות¹²⁶ נדפסו שני תיקוני טעות בנוסח "תיקון ליל שבועות" הנפוץ, כדלהלן:

ב"תיקון ליל שבועות" – בכל הדפוסים שראיתי – הסיום דספר יצירה הוא: "... נאמנת בפנים. . אחד בפה ואחד בלב".

ולפענ"ד אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל.

וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפ"ע: "... נאמנת ג' רעות ללשון דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב ג' טובות ללשון שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת".

ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב כו", הובאו רק ב' פסוקים.

וצ"ל כבזהר: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך וכתיב מאהבת ה' אתכם וכתיב אהבתי אתכם אמר ה'¹²⁷".

נהוג להחמיר שלא לבטא האזכרות שבפסוקים בשעת הלימוד

123) סה"ש תש"ט ע' 328.

124) ובכמה דפוסים תיקון ליל שבועות נדפס בטעות בטעם העליון.

125) וכן בקריאת עשרת הדברות שמו"ת, לפי שהמנהג לעמוד הוא רק בקריאה בציבור בדוגמת מעמד הר סיני. אבל מותר לעמוד כמו בקריה"ת בציבור. ואדרבה, ביחיד עדיף שאין חשש תרעומת המינים ביחיד (ראה שו"ע אדה"ז מהדו"ק ס"א סי"א).

126) חלק כ"ח ע' 315 (בכותרת: "הוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג השבועות").

127) ובהערה שם: עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך – ביאור ג' פסוקים אלו.

במשנה וגמרא כשאינו פסוק שלם¹²⁸.

צריך לזהר להוציא בשפתיו ולהשמיע לאזניו כל מה שלומד אלא אם כן בשעת עיון להבין דבר מתוך דבר. וכל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא אינו יוצא בלימוד זה ידי חובת מצות ולמדתם אותם¹²⁹.

בתורה שבכתב, אם מוציא בשפתיו אף על פי שאינו מבין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ הרי זה מקיים מצות ולמדתם. אבל בתורה שבע"פ אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל¹³⁰. ואף על פי כן יש לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא יוכל להבין. ולעתיד לבא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעולם הזה ולא השיגה מקוצר דעתו¹³¹.

אין להעיר חבירו שנרדם בעת אמירת ה"תיקון"¹³², וכל שכן שאין להעיר אביו משינתו, אבל אם יודע שנוח לו בכך מותר להעיר גם אביו. וטוב יותר באם אפשר שיעירונו אחר ולא הבן בעצמו¹³³.

128 ראה מזה לעיל בלוח ליום הש"ק בקשר לפרקי אבות בהערה. וש"נ.

129 ראה בארוכה במ"מ וציונים להל' יומית אות רס, ונת' בארוכה גם בכינוס תורה לחגה"ש תשע"ה.

130 וכו"ה בנוגע לתיקון ליל שבועות בר"ד ש"פ במדבר תנש"א. וראה ר"ד בעת הסעודות יום א' דחגה"ש תשכ"ח (בב' האופנים, לכאן ולכאן).

131 ולהעיר מאמרי פינחס אות עדר.

132 שאפי' בק"ש רק בפסוק ראשון מצערין.

133 ראה ס"ח סל"ז. והו"ד בבאה"ט יו"ד סר"מ סט"ז. חיי"א סס"ג סי"א. קיצור שו"ע סי' קמג ס"ד. ועוד. [והנה, בס"ח איכא לפרושי שההיתר לדבר מצוה הוא ג"כ מטעם שנוח לו בכך. וכ"נ ברוח חיים פלאגי יו"ד סר"מ סקט"ו. ונפק"מ מזה בדבר מצוה שיודע שאינו חפץ בכך. אבל בחיי"א וקשו"ע ועוד הוסיפו וכתבו שכולם חייבים בכבוד המקום. וכ"ה בפ' מפורש לס"ח (לר"ד אפטרודי מפפד"מ, פפד"מ, תפ"ד) וביעלוזו חסידים לס"ח שם. וגם בחסל"א סר"מ סקט"ז משמע הכי מדחילקם לתרתי (ולפ"ז סותר למש"כ בספרו רוח חיים). וצע"ק דל"ש ד"ו רק בעבירה ולא במניעת מצוה. וכבר העיר בזה בהערות הגריש"א קדושין לא, א].

ויותר טוב ע"י אחר ולא בעצמו – כ"כ בערוה"ש יו"ד סר"מ ס"מ, ושכן המנהג. ואף שממנ"פ, באם מותר להעירו מצוה בכך, ועדיף שיקיים המצוה בעצמו, ובאופן האסור לא מהני כשמבקש ע"י אחר – י"ל, עפמש"כ ביפ"ל יו"ד סר"מ סקי"ד להתיר לעשות סגולה שיתעורר בעצמו. והה"נ במבקש מאחר. ועצ"ע שסו"ס מצטער בכך. ואם ביקש להדיא שיעירונו, ודאי יש להעירו. וכ"כ ביפ"ל שם. ובענינו, ראה שו"ת משנת יוסף ח"ז סצ"ד.

[ולהעיר מדברות משה קדושין סי' נה ע"ז, וכן בשו"ת אג"מ יו"ד ח"ה סכ"ו, בנוגע לדמא בן נתניה, דתיקשי שבודאי ישמח אביו מחמת הריוח שהרויח בנו – שי"ל שאביו לא הי' שפוי בדעתו (וכ"ה בתוס' קדושין לא, א בשם המדרש בנוגע לאמו). וכבר כתב ליישב עד"ז בערוה"ש שם שהכל לפי מה שהוא אדם. ואולי כוונתו בפשטות, שחשובה בעיני אביו הנהגתו במצות כיבוד או"א יותר מכל הון. ובעיקר הענין שאביו של דמא לא רצה בריוח בנו – כ"מ גם בט"ז סר"מ סק"י.

ובפשטות י"ל שהרי לא הי' צריך לספר לאביו שהפסיד ממון, ואולי לא עשה כהוגן, אלא שמ"מ למדנו ממנו גוף מדת כיבוד או"א. (אבל בדברות משה שם שאם שמחים בכך מצוה להעירם ולספר להם). ואכן בפנ"י (קדושין לב, א ד"ה שאלו) כתב שאין כיבוד זה מצד החיוב כלל, דמסתמא לא יקפיד דרווחא כי האי עדיפא לי' מצערו דהקיצה משנתו, ולא איירי אלא לענין קיבול שכר. וראה שי' ל"ג למי (קדושין לב, א ד"ה שאלו) שהקשה דבלא"ה פטור שהרי הוא משל אב (כקושיית הראשונים שם). ומיישב (בת"י הב') דלא קאמר דמחוייב בהכי אלא לשאת ק"ו מאותו גוי. והרי בלאו ה"ט פטור שגוים אינם מצוים בכך, כבהמשך הגמ' שאינו מצווה ועושה.

וראיתי למי שפי' דהתם שאני שבב"נ ל"מ מחילה (ראה אוה"ח ויחי ג, יט). ור"ל דלא סגי

שיחה בטלה

פשוט שאין לבלות הזמן כשניעורים בלילה לדבר דברים בטלים¹³⁴, שאם כן יצא שכרו בהפסדו. ויושב בטל הרי הוא כישן. והזהירו הפוסקים, שלא לדבר שיחת חולין כל הלילה, וכל שכן דברים בטלים, ובפרט במקום שיש אסיפת אנשים שדרכו של יצר הרע להכשילם לדבר דברי חול.

והובא בשם הבעש"ט¹³⁵ ליזהר משיחה בטילה עד קדושת כתר (כמובן שאין הפי' שאחר כתר יכולים להתחיל לדבר...).

ביומן של א' התמימים משנת תשט"ו מסופר ע"ד המאמר בליל שבועות: המאמר שאומר לפנות בוקר כל שנה בליל חג השבועות הוא מראות אלוקים שלא מעלמא דין, ואנחנו מצפים לזה בכיליון עיניים יותר מכל השנה. גם השנה, כמו תמיד, ההרגשה היא כמו שזה מעמד הר סיני ממש. נזכר אני במאמר שאמר בשנה שעברה, פניו להבים, ובאמצע אמר "מה להלן באימה ביראה ברתת ובזיע אף כאן באימה ביראה ברתת ובזיע". וכשאמר מילים אלו היה נדמה לכולם שהשולחן והכיסא והמפה מתחילים פתאום להתנועע לכמה שניות כמו ערד ציטערניש [=רעידת אדמה]. בתחילה חשבתי שרק העיניים שלי מתעתעות בי, אבל לאחר המאמר שמעתי מכולם שראו אותו דבר, ונפל פחד ממש, ויהי לפלא.

טבילה

באשמורת הבוקר, מעט לפני עלות השחר (ראה זמנו להלן), נוהגים לטבול במקוה ארבע טבילות. [בכתבי האריז"ל¹³⁶ איתא בזה"ל: ובהגיע אשמורת הבוקר, מעט קודם עלות השחר, בעת שמשחירין פני הרקיע במזרח, אשר אז נקרא אילת השחר כנודע, אז צריך שתטבול במקוה, ותכוין אל מקוה העליון, שהוא כתר עליון דז"א, הנמשך לו בלילה הזה, והוא נקרא שער החמשים, כמ"ש. ועליו נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים כו', ועי"כ אנו מקבלים תוספת קדושה מבחי' הכתר הזה. ושיעורו – "כמו רביע שעה קודם אור היום"¹³⁷ או "קודם שיאיר היום כמו חצי שעה"¹³⁸].

דנהנה מזה שהעירו, שעל צערו ל"מ מחילה (ובאמת לכמה דעות גם בישראל צערו אינו מחול), ורק במצטער חייב להקיצו. ועי"ל ולחלק, דשאני כשמרויח בעצמו, שמוותר להעירו, לפי שיצא הפסדו בשכרו, אבל הכא שנוח לו לסבול מחמת ריוח בנו כה"ג לא הותר כל שלא הרשה להדיא. וכ"מ בגוף ד' ס"ח שם לחלק בהכי. וכן הועתק בכמה אחרונים שהב"ד. אבל בשכנה"ג סר"מ בגב"י סק"ז העתיק רק החילוק אם האב מצטער או שמח יותר כשמקיצו. (134) ראה בפ'י הרמ"ז לזח"א ח, א. בא"ח ש"א פ' במדבר ס"ג. כה"ח סתצ"ד סק"א. ועוד.

(135) סידור ר' שבת ח"ג לו, ב. זוהר חי לה, ב.

(136) שער הכוונות, הועתק גם בלוח כולל חב"ד. וע"פ דא"ח – ראה ד"ה להבין ענין הטבילה בליל שבועות תקע"ט (מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' שמח ואילך). סה"מ תרנ"ט ע' קפא. המשך תרס"ו ע' של. ד"ה צאינה וראינה תשי"ז. ועוד.

(137) רמ"ע מפאנו.

(138) טור ברקת.

אכילה

אסרו חכמים לאכול ולשתות לפני תפלת שחרית משהגיע זמן תפלה, היינו עלות השחר¹³⁹. אם אינו יכול לכוון דעתו בתפלתו עד שיאכל או שישתה, מותר לאכול ולשתות, אפילו עכשיו שאין מכוונים כל כך בתפלה. וידוע פתגם רבותינו נשיאינו בזה.

עוד איסור יש ע"פ קבלה משום תוספת כח בסטרא-אחרא, ונחלקו בזה אם זמן האיסור הוא גם כן משהגיע זמן התפילה, היינו עלות השחר, או לפני מחצות הלילה ואילך. וגם לדברי האוסרים מותר באם עושה לרפואה, לכוון דעתו כיו"ב. לדברי הכל, אין איסור לאכול קודם שעלה עלות השחר אם לא ישן עדיין, או שישן פחות משיעור ששים נשימות¹⁴⁰.

קריאת שמע שעל המטה

"אין ליובאוויטש איז געווען נעכט, וואס מען האט קיין קריאת שמע שעל המטה ניט געלייענט. . ליל שבועות. בכלל יעדע נאכט פלעגט זיך הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק נוהג זיין אז עס פלעגט קומען חצות לילה, האט ער געלייענט קר"ש, אפילו ווען ער פלעגט אויף זיין שפעטער, נאר מען האט עס ניט באמערקט¹⁴¹. אין די נעכט וואס ער פלעגט ניט לייענען קיין קרשע"ה – כנ"ל – איז אמאל פלעגט ער ריידן אין דעם ענין פון קר"ש און אמאל אין דעם פירוש המלות פון קר"ש¹⁴²".

כמובן, אם הולך לישון קודם עלות השחר קורא ק"ש המטה עם המפיל, כרגיל.

זמן עלות השחר¹⁴³: 3:39.

139) בנוסף לזה, תוך חצי שעה לתפלת שחרית אסור לאכול. אבל טעימה מותרת, והיינו כביצה המוציא או מזונות (ראה בארוכה בלוח לפורים בדין טעימה קודם קריאת המגילה) ולא יותר, וכן פירות וירקות [ושאר מאכלים] אפילו הרבה, ושתיית משקה שאינו משכר. (140) וראה בכל זה באג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג ע' עה"ו. ועיי"ש שבאשל אברהם (להרה"צ מבוטשאטש) סובר, שאם לא יהי' ניעור מעלות השחר עד זמן התפלה אלא ילך לישון עוד הפעם קודם עלות, מותר לו לאכול. ובאשל אברהם משמע שגם אם ילך לישון לאחר עלות, מותר לאכול קודם נץ החמה.

141) וראה גם סה"ש תרצ"ו ע' 1 ע"ד פסק הלכה מאדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ע"פ כתבי האריז"ל (ראה נהר שלום (לרש"ש) לג, ג. דברי שלום (לנכדו) מנהגי בית א"ל ס"י. שם סט, ג ואילך (ובמהדו"ח – ע' 233 ואילך)) לומר פ' ראשונה מכוון בחצות. ובשיחת ליל שמח"ת תשי"ד, שכן מובא בספרים לומר כל הג' פרשיות ולפחות פ' ראשונה. ולהעיר, שכאן נראה שמחלק שבבילות הנ"ל שצ"ל ניעור א"צ לקרוא קשעהמ"ט כלל. וכ"ה בחמ"י חלק שבועות פ"ב (בדיני תפלת ערבית). אבל ראה בא"ח ש"א פ' פקודי סי"ד. שם פ' ברכה ס"ג (וראה שם פ' וארא ס"ב). כה"ח תרס"ד סק"ד.

142) ספר השיחות תש"ב ע' 100.

143) 72 דקות לחשבון 16.1 מעלות.

יום ראשון, א' דחג השבועות, ו' סיון

יום שבו ניתנה תורה

הכנה לתפלה

מה ששואל, אם להתפלל בהשכמה כשניעור כל הלילה, או לישון מעט מקודם כדי שיוכל להכון לקראת אלקיו – תלוי בזה עד כמה יכול להתחזק שלא תחטפנו שינה, הוראה לא שמעתי בזה, אבל, לפי דעתי כיון שיש כוונה בתפלה שהעדרה פוסל התפלה, הרי בכלל, טוב לאחוז בדרך השני, ובפרט חסידים ואנ"ש ששמעו או למדו בענין התפלה¹⁴⁴.

מה שכותב שיש ב' סברות במי שהי' ניעור כל הלילה אם להתפלל ואח"כ לילך לנוח או לישן קודם איזה שעות ואח"כ להתפלל, הנה אי אפשר ליתן כללים בזה כי זהו תלוי בצלילת הדעת של כל אחד ואחד, שיש ותפלתו תהי' מיושבת יותר אם יישן בינתים, ויש שאדרבה שאם יישן רק איזה שעות ולא כדי צרכו הרי תתבלבל תפלתו אח"כ, וכיון שמלתא אלבושייהו יקירא הנה שמעתי פעם מכ"ק מו"ח אדמו"ר אשר לפעמים כ"ק אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בבקר אחרי ליל א שבועות ישן איזה משך זמן ואח"כ התפלל. אם הי' זה מנהגו תמיד או רק לפעמים, לא שמעתי¹⁴⁵.

זמן קריאת שמע

כפשוט, שיש ליזהר בבוקר בקריאת שמע בזמנה. ואם חלילה לא יקרא קריאת שמע בזמנה הרי ממש **יצא שכרו בהפסדו**, ועל כגון דא נאמר: החכם עיניו בראשו.

התחלת זמן קריאת שמע של שחרית מן התורה הוא משעלה עמוד השחר. וחכמים עשו הרחקה וגדר ותקנו שלא יקרא לכתחלה עד שעה שדרכן של רוב בני אדם לקום ממטתם דהיינו שיאיר היום כל כך עד שיראה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירו והוא שרגיל עמו קצת. ונמשך זמנה עד סוף ג' שעות זמניות מנץ החמה. ומי שהוא אנוס יכול לקרותה מיד שעלה עמוד השחר. ואם קראה מיד שעלה עמוד השחר אע"פ שלא היה אנוס יצא שבדיעבד העמידוהו על דברי תורה בכל ענין.

התחלת זמן קריאת שמע של שחרית: 4:25 ("משיכיר". ומי שהוא אנוס יכול לקרוא מעלות השחר משעה 3:39). סוף זמן קריאת שמע: 9:07.

נחלקו הפוסקים אם מותר ללכת לישון אחרי עלות השחר, כשאין לו מי שיקצנו לקריאת שמע ותפלה. ואם כי להלכה נראה עיקר כדעת האומרים שאין איסור בדבר, פשוט שהיודע בעצמו שיש חשש שימשך בשינה ויעבור זמן ק"ש ותפלה, לא ילך לישן בלי **לסדר מישהו שיקצנו**.

144) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג ע' תלד.

145) שם ח"ט ע' רלט.

וכדאי ונכון, לקרוא קריאת שמע מיד בעלות השחר על-תנאי שאם יעבור סוף זמן קריאת-שמע יצא ידי חובתו בקריאה זו, לפחות. וכדלעיל.

ברכות השחר

לענין ברכות "על נטילת ידים ו"אלקי נשמה" כשניעור כל הלילה (ולא ישן שיעור שיתין נשמי) – הוראה בחשאי לאומרים¹⁴⁶. ברכות השחר מברך אפילו לא נתחייב בהן כגון שניעור כל הלילה לא פשט בגדיו ולא לבש אחרים. אלא שאם ניעור כל הלילה ולא נתחייב בהן אינו מברך אלא אחר שיעלה עמוד השחר¹⁴⁷. וכן ברכות התורה, אם ניעור כל הלילה מברך כשיאור היום כמו כל ברכות השחר. ברכת ציצית אינו מברך עד לאחרי זמן "משיכיר" (4:25).

ברכת התורה: צריך לזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך¹⁴⁸. ואם ניעור כל הלילה מברך לכשיאור היום¹⁴⁹.

בברכת התורה, בכל יום, ובפרט ביום מתן תורתנו, נכון הדבר להתבונן בלשונו הזהב של אדמו"ר הזקן בשולחנו¹⁵⁰: יראה כל אדם, שתהיה כלי חמדתו של הקב"ה, שהיה משתעשע בה בכל יום, חשובה בעיניו לברך עליה בשמחה יותר מעל כל הנאות שבעולם, שזה מורה שעוסק בה לשמה. ויזכה לשלשלת הנמשך לעוסק בה לשמה, שהוא: לא ימושו מפיק ומפי זרעך וגו', שתעשה שאלתו ובקשתו שמבקש בברכתה: ונהיה אנחנו וצאצאינו".

ידועים דברי הב"ח¹⁵¹ בנוגע לכוונת ברכת התורה: שנהי' עוסקים

146) ואם עשה צרכיו תחילה או הטיל מים ושפשף, עדיף טפי. כמו כן, אם אפשרי כדאי לאומרן לאחרי השינה – כ"נ מסברא. וש"מ כע"ז במקו"ח סמ"ז סק"א לענין ברכה"ת. וכן מוכח בסידור יעב"ץ דיני שבועות. והובא גם במנהגי חת"ס החדש פ"א ס"ג (עיי"ש במנהג החת"ס בכע"ז). וראה גם ברכת הבית של"ה ס"ח. שם של"ו בשע"ב סק"ז. אבל ראה שו"ת מהר"ם שיק או"ח ס"א. וראה שו"ת מחזה אליהו פאלק ח"א ס"א ואילך. ועיי"ש לענין הישן לפני נה"ח. ומצאתי אח"כ שהעלה כן בשו"ת פרי אליעזר פולק ח"ב ס"א עיי"ש בטוטר"ד.

147) בפ"י "ולא נתחייב בהן" – ראה מה שכתבנו בארוכה בשו"ת באתרא דרב סי' א'תקנז. וש"נ.

148) ראה בארוכה בסוף הקובץ במילואים (ח).

149) סידור אדה"ז. והמשך לשונו: "כמו כל ברכות השחר". וצ"ע ששינה בלשונו שבנוגע לברכה"ש כ' "אחר שיעלה עמוד השחר".

150) סמ"ז ס"א.

151) או"ח סמ"ז ד"ה ומ"ש דאמר. והובא בכ"מ בשיחות קודש.

ובר"ד משיחת יום שמח"ת תש"כ: אז תורה איז שעשועי המלך בעצמותו, וכמ"ש ג"כ הב"ח בענין ברכת התורה אז תורה איז אלקות. ווען מען וואלט ניט געזעהן דעם ב"ח אינעווייניג האט מען געקענט זאגן אז דאס האט געשריבן א חסידישער רבי. די מעשה אבער איז אז דאס איז א ב"ח אין גליא דתורה. ועד"ז בר"ד משיחת ש"פ תשא תשכ"ד, שישנם שם לשונות שלא מוצאים כדוגמתם כי אם בתורת החסידות. ובר"ד משיחת יו"ד שבט תש"ל: א ב"ח נפלא ביותר, עיי"ש.

ובר"ד משיחת אחש"פ תשכ"ט: ווי מ'זעט פון דעם ב"ח אז כדי צו וויסען ווי צו לערנען תורה און מאכען א ברכת התורה דארף מען וויסען קבלה וחסידות וכו'. עס איז א פלא אויף די ליטווישע, אדער ווי מ'פלעגט זיי אמאל רופען מתנגדים, וואס זיי שטעלן זיך נישט אפ אויף דעם ב"ח, וואס אזוי שטייט דאך אין אלע דפוסי הב"ח, אפילו נאך איידער עס איז

בתורה כדי שתתעצם נשמתינו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה שלא תשכח מאתנו כדי שתתדבק נשמתינו וגופינו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה שבתורה, ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו ית', שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ד' המה, ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה, והארץ כולה היתה מאירה מכבודו, ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והי' המשכן אחד. . לפתוח בעסק התורה ולברך לפניו יתברך ולהודות לו על נתינת התורה לעמו ישראל כדי שיהיו דבקים בקדושתה ובשכינתו יתברך, והוא המכוון בברכת אשר בחר בנו על קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו תורתו הקדושה כלי חמדתו שהי' משתעשע בה בכל יום, כדי שתתדבק נשמתינו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה, ולהוריד השכינה בקרבנו.

צריכים ליזהר שלא לברך על הטלית קטן שהיה לבוש בו בלילה. וטוב שיברך על טלית אחר ויפטור גם את זה שלן בו.

שחרית

המתפללים שחרית בהשכמה, יתעטפו בטלית אחרי השעה 4:25 ("משיכיר"), ויתחילו תפילת העמידה בנץ החמה – 5:26 (לערך).

זכירת מעמד הר סיני מ"ע של תורה¹⁵², וטוב לזכרו אצל קריאת שמע, שכשיאמר "ובנו בחרת" יזכור מתן תורה "וקרבתנו" להר סיני¹⁵³.

שחרית לשלוש רגלים. הלל שלם.

מצוה מדברי סופרים מתקנת הנביאים בכל שלש רגלים לגמור ההלל ביום ולברך עליו אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרוא את ההלל. אין להפסיק באמצע הלל (שלם) כי אם על דרך שמפסיקים בברכות קריאת שמע.

כתב הלבוש: גומרים הלל בשני הימים שאומרים שירה על

נתינת התורה¹⁵⁴.

געווען א חסידישע דרוק. איך האב גערעדט מיט א ראש ישיבה אז מ'זאל לערנען חסידות בא אים אין ישיבה. . אז עס איז בפירוש'ער פס"ד אין ב"ח אז מ'מוז לערנען פנימיות התורה. וואו איז דער ב"ח? האט מען ארויסגענומען א טור און געזען אינעווייניק וואס דער ב"ח זאגט. איז וואס איז די עצה דערצו? האט ער פארמאכט דעם ספר און צוריק אריינגעשטעלט אין פאליצע... – וואס דאס איז א בפירוש'ער ב"ח, און דער ב"י איז אויף דעם נישט חולק, און דער ב"ח איז דאס מייסד אויף גמרא און ראשונים און אויף דעם רבינו יונה (הובא בר"ן נדרים פא, א), וואס רבינו יונה איז דאך מקובל אין אלע ישיבות.

152) והוא כנגד חגה"ש (כ"ה בכתבי האריז"ל (שעה"כ ענין כוונת יוצר. ועוד), שד' הזכירות כנגד פסח שבועות וסוכות ור"ה. וראה שו"ת מנח"א ח"ב סע"ח סק"ב).

153) ובשעה"כ שם: זכרון מעמד ה"ס וקבלת התורה. ועד"ז הוא בשל"ה בחלק דרך חיים פ' יתרו: לזכור בכל יום ויום במעמד הר סיני ובמ"ת. וראה גם מג"א ס' ס סק"ב. וכבר נתחבטו רבים בביאור ב' הפרטים: מתן תורה ומעמד הר סיני. ולהעיר מלקו"ש חל"ד ע' 190. שם ע' 192. ואכ"מ. ולהעיר גם מנוסח דיינו בהגש"פ: אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן וכו'.

154) להעיר מפסחים קיח, א: מ"ט אמרינן האי שיש בו וכו' מ"ת דכתיב ההרים רקדו

מצוה מן המובחר **לקרותו עם הציבור** מיד אחר תפלת שחרית כדי שיענה עמהם הודו ואנא אחר הש"ץ. אם בא לבית הכנסת אחר שהתפללו הציבור שחרית ועומדים לקרות ההלל והוא לא התפלל שחרית, ראה באגרות קודש כ"ק אד"ש¹⁵⁵. וזלה"ק: "אודות אמירת הלל לפני התפלה – הוראה בפירוש לא שמעתי בזה, אבל מסופר בפי חסידים, שאף שרבותינו נשיאינו בתפלת שבת היו מאריכים בתפלה אפילו כמה שעות לאחרי גמר הציבור את תפלתם, הנה ביום טוב היו מסתדרים באופן לגמור תפלת השחר עם הציבור ולאמר הלל עמהם".

כל היום כשר לקריאת ההלל שאם לא קרא מיד אחר תפלת שחרית יכול לקרות כל היום עד צאת הכוכבים.
אחרי הלל, קדיש שלם, שיר של יום, קדיש יתום¹⁵⁶.

קריאת התורה

ויהי בנסוע. י"ג מדות ו"רבונו של עולם". בריך שמי'.

מוציאין שני ספרי תורה. וקוראים בספר תורה ראשון – 5 קרואים בפרשת יתרו ("בחודש השלישי לצאת וגו'" עד סוף הסדרה) שהוא ענינו של יום שבו ניתנה התורה. והמפטיר קורא בספר תורה שני בפרשת פינחס וביום הביכורים וגו'.

אקדמות

בשו"ע אדמו"ר הזקן מובא שבמקום שאין מנהג יותר טוב לשורר אקדמות קודם שיתחיל הכהן לברך לפני קריאת התורה. וכן נהגו לומר זה הפיוט בכמה מנינים שמתפללים בהם נוסח אדמו"ר¹⁵⁷, וגם ביקטרינוסלב¹⁵⁸. אבל בלוח היום יום ובספר המנהגים: "אין אומרים אקדמות"¹⁵⁹.

עשרת הדברות

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים ופניהם אל הספר תורה¹⁶⁰.
נוהגין לקרות בציבור בטעם העליון (לעשות מכל דיבור פסוק

כאילים.

(155) ח"ז ע' סז.

(156) בשו"ע אדמו"ר הזקן מוזכר מנהג (שהובא בספרים שלפניו) לחלק עשבי בשמים לציבור בבית הכנסת בשבועות. ומזהיר שלא לחלק מברוך שאמר עד לאחר שמונה-עשרה. ככל הידוע, בפועל לא נהגו כן.

(157) ראה שעה"כ פ"מ סק"ז (נזכר בר"ד בעת הסעודות ליל א' דחגה"ש תשכ"ט). ולהעיר מר"ד ש"פ נשא תשמ"ט – ההדגשה באקדמות שנדפס בסידור תורה אור ע"י אאזמור. וראה ר"ד ליל א' דחגה"ש תשכ"ו.

(158) וראה גם ר"ד בעת הסעודות יום א' דחגה"ש תשי"ג (שיתכן שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע רצה שיאמרו אקדמות). אבל ראה ר"ד הנ"ל מתשכ"ו.

(159) וראה אג"ק ח"ח ע' תכז.

טעם מנהגו שלא לומר אקדמות – נתבאר בשיחת יום ב' דחגה"ש תשי"ז. ולהעיר מר"ד הנ"ל מתשי"ג שכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע אמר שאינו יודע הטעם. וראה ר"ד בעת הסעודות שש"פ תש"ל.

דיון אודות מנהג כ"ק אד"ש בזה – נמצא בר"ד בעת הסעודה דליל ב' דחגה"ש תשכ"ז.

(160) ויש שנהגו לעמוד איזה פסוקים קודם. וכן ראינו לפעמים במעשה רב.

אחד) לפי שבו ביום ניתנו עשרת הדברות לכך קורין אותו כמו שניתנו כל דיבור בפסוק אחד. ויש נוהגין לקרות בציבור בטעם העליון לעולם אף בשבת פרשת יתרו ובשבת פרשת ואתחנן, רק היחיד הקורא לעצמו קורא בטעם התחתון.

בשלשלת היחס שבהקדמת לוח היום יום: "תש"מ . . . מעורר שילדי/ילדות ישראל, אפילו "טף" ממש, יבואו לביהכ"ס בחה"ש לשמוע "עשרת הדברות".

ב"הוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג השבועות¹⁶¹: "כמדובר כמה פעמים – ע"פ מרז"ל "אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה"¹⁶² – כשם שאמירת עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף¹⁶³, גם הקטני קטנים – כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מ"ת בכל שנה ושנה, כל בני ישראל, גם הקטני קטנים(ות) יהיו בבית הכנסת¹⁶⁴ (לכל הפחות¹⁶⁵) בעת קריאת עשרת הדברות. ולהעיר אשר מ"ת הוא ע"י אשר "בנינו עורבים אותנו". [ובכמה שיחות, שכדאי גם מבן חודש ומעלה, אם אינו נוגע בבריאות הילדים, והרוצים – אפילו לפני זה¹⁶⁶].

"איך האב זיך דערמאנט דעם יו"ט שבועות פון יאר תרמ"ה. ערב שבועות פון יענעם יאר האט צו אונז געזאגט דער מלמד פון חדר: עס שטייט אין דער תורה ויוצא משה את העם לקראת האלקים, משה רבנו ע"ה האט ארויסגעפירט די אידן צו מ"ת. קינדערלעך – זאגט צו אונז דער מלמד – קומט איך וועל איך פירן צו מ"ת . . . אז מארגן דעם ערשטן טאג שבועות אין דער פרי זאל מען אויפשטעהן מיט א שעה פריער ווי שטענדיק און קומען אין ביהמ"ד צו קבלת התורה.¹⁶⁷"

(161) לקוטי שיחות חכ"ג ע' 315.

(162) להעיר מסה"ש תש"ג ע' 119 שהחילוק בין מ"ת שבפ' יתרו לחגה"ש, שבפ' יתרו ה"ז בדוגמת "מלך בשדה", ובחגה"ש – בדוגמת מלך בהיכלו, עיי"ש.

(163) ובלקו"ש חכ"ג ע' 250 הע' 56: אף שכמובן בפשטות – אלה בעזרת אנשים ואלה בעזרת נשים וכו', עיי"ש בארוכה. ועד"ז הוא בכ"מ.

(164) בלקו"ש חכ"ג ע' 250 (משיחת ער"ח סיון ה'תש"מ, שבו ניתנה ההוראה לראשונה – ראה שלשלת היחס בתחילת לוח היום יום): אין די בתי כנסיות (א מקום קדוש), בשעת קריאת התורה (בציבור ובברכה לפני ולאחרי). וכן שם ע' 251: ווען מ'לייענט די עשה"ד ובחגה"ש, און אין א מקום קדוש, ובציבור במעמד כמה עשירות מישראל, ובהקדמת ברכה לפני ולאחרי. ועד"ז הוא בכ"מ. ובשיחת ערב חגה"ש תשמ"ב לענינו, שקריה"ת (ועשה"ד) בביהכ"ג, בית התפלה, הו"ע חיבור תורה ותפלה.

(165) עד"ז הוא בכ"מ בשיחות קודש. ובלקו"ש חכ"ג שם: אנהויבנדיק פון "וידבר אלקים". ובלקו"ש חל"ז ע' 124: הערן די עשרת הדברות און די פסוקים בתור הקדמה לזה (עכ"פ). ובשיחת ש"פ במדבר תשמ"א: החל מ"בחודש השלישי גו"ו ובעיקר – קריאת עשה"ד. ועד"ז בשיחת ר"ח סיון תשמ"א (וכמ"פ): קריה"ת ובמיוחד – עשה"ד. וראה שיחת כ"ז אייר תשד"מ. ולהעיר מלקו"ש חכ"ג שם ע' 254: זיין אין שול, הערן קריאת התורה און דאווענען.

(166) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 251. ובסה"ש תנש"א ח"ב ע' 547: גם הקטנים ביותר ועד לתינוקות שבעריסה. ובשיחת כ"ז אייר תשד"מ (ועוד): כולל ילדים הכי קטנים שזה עתה נולדו. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 238 הע' 61: גם הקטנים וקטני קטנים כו' – להעיר שבקריעת ים סוף . . . "אפילו עוברין שבמעיי אמן אמרו שירה".

(167) סה"ש תש"ה ע' 100, עיי"ש בהמשך. והובא בלקו"ש חכ"ג שם הע' 55 (לענינו).

בנוגע להיוצאים לסדר קריאת התורה במקומות אחרים, בכדי שיבואו הילדים לשמוע "עשרת הדברות" צריך לפחות ששה שלא שמעו קריאת התורה¹⁶⁸. באם רוצים לשמוע לפני זה קריאת התורה על תנאי, כדי שמצד אחד יוכלו להשלים המנין כשיגיעו לשם, ולאידך, אינם רוצים להחסיר קריאת התורה אם יתברר שאין מנין שם – אין הדבר פשוט כלל שאפשר להתנות בכגון דא¹⁶⁹.

הפטרה

מפטיר בנביא במרכבה דיחזקאל על שם שנגלה הקב"ה בסיני ברבוא רבבות אלפי שנאן. "ולהעיר מז"ח יתרו¹⁷⁰ דראיית יחזקאל היתה בחג השבועות ביום מ"ת¹⁷¹". ונוהגין לסיים בפסוק ותשאני רוח אף שאינו כתוב כלל אצל המרכבה¹⁷².

בלקוטי שיחות¹⁷³ נתבאר "מדוע קבעו הפטרה במעשה מרכבה שלא ניתן להבין לרוב בנ"א, כי אף שפרטי עיני המרכבה שנתפרטו בה הפטרה אינם בהבנה והשגה כנ"ל, הרי בכחו של כאו"א להבין ולעמוד על תוכנה הכללי של הפטרה, שכל פרטי המרכבה שראה יחזקאל הם "דמות", שעל ידם ידע יחזקאל והכיר ב"דמות העליונות"¹⁷⁴.

ונוהגין במקצת מקומות שגדול וחכם קורא זאת הפטרה. יש נוהגין לאמרה מעומד ולא המפטיר בלבד אלא אף כל מי שקורא אותה בלחש עם המפטיר קוראה מעומד מפני כבודה¹⁷⁵.

מוסף

מוסף לשלוש רגלים. אומרים פסוקי מוסף המיוחדים לחג השבועות ("וביום הבכורים"). בנוסח התפילה: בגלל השעיר הנוסף בחג השבועות, הבא ביחד עם שתי הלחם – מנהגנו על-פי נוסח אדה"ז¹⁷⁶ לומר בתפלת מוסף של חג השבועות "ושני שעירים לכפר"¹⁷⁷.

דיני הטועה בתפילת מוסף, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

ברכת כהנים. כשאומרים תיבת יברכה – המתברך ראשו באמצע. ה' – מיסב ראשו לימינו, שהיא שמאל המברך. וישמרך – באמצע. יאר – לשמאלו שהיא ימין המברך וכו'. שלום – ראשו באמצע. אמירת רבש"ע – בשעה שהכהנים מנגנים דוקא, אבל כשאומרים התיבות

168 (הארכנו מזה בהסכמה לס' בירורי מנהגים. וראה גם שו"ת באתרא דרב סי' יב'שלד. וש"נ).

169 וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ה'ריג. ושנ"ת.

170 לז, סע"ד ואילך.

171 לקוטי שיחות חלק לג שיחה א לחגה"ש (ע' 18) הערה 17.

172 ונתבאר באריכות בלקו"ש שם השייכות דפסוק זה להפטרה.

173 שם ע' 23.

174 ע"ש באורך.

175 וראה בר"ד בעת הסעודה דיום א' וב' דחגה"ש תשכ"ח.

176 ודלא כדעת זקנים מבעה"ת פינחס כח, כח.

177 ראה שער הכולל פ"מ ס"ק טו, ובהגהות כ"ק אד"ש לשם. וראה בהנסמן בהמועדים בהלכה ח"ב ע' פב. ונת' בארוכה בכינוס תורה דאסרו חגה"ש תשע"ד.

צריך לשמוע. כשמנגנים ל"וישם" אומרים רבוש"ע... הצדיק. כשמנגנים לתיבת "לך" ואם... אלישע. ל"שלום" וכשם... לטובה. כשאומרים "שלום" – אומרים "ותשמרני ותחנני ותרצני". אדיר במרום אומרים אחר עניית אמן כשעדיין הטלית על פניו.

אחר הדוכן לא יאמרו יישר כח כהנים עד אחר כל הקדיש תתקבל. ולכן במקום שנוהגים לומר יישר כח נכון שלא ירדו הכהנים מן הדוכן עד אחר סיום הקדיש כדי שלא יתבטלו מעניית אמן.

הלכתא למשיחא: אין מביאין בכורים קודם לחג השבועות¹⁷⁸. בחג עצמו, נחלקו הראשונים באם מותר להביא בכורים¹⁷⁹. בנוגע להבאת ביכורים, בנוגע לשנה זו, שנת השמיטה – ראה הערה¹⁸⁰.

קרבנות החג: נוסף לקרבנות הפרטיים שעל כל אחד להביא – עולת ראייה¹⁸¹ (אלא שבפועל לא דייקו להקריבם ביום טוב), שלמי חגיגה, ושלמי שמחה¹⁸² – מביאים קרבנות ציבור לחג, (ומפורטים בנוסח התפילה, "ונשלמה פרים שפתינו"), קרבן מוסף הכולל 11 בהמות: שני פרים, איל אחד, ושבעה כבשים – לעולה, ושעיר עזים לחטאת, כמפורט בפרשת פנחס.

נוסף לכך, מקריבים קרבן מנחה חדשה בחג, והיינו שתי ככרות לחם חמץ מן החטה החדשה ("שתי הלחם"), ומקריבים עם הלחם 13 בהמות: שבעה כבשים תמימים, פר בן בקר אחד, ואילים שנים – לעולה, שעיר עזים לחטאת ושני כבשים לשלמים, כמפורט בפרשת אמור.

בסך הכל, מקריבים 24 בהמות (13 לקרבן שתי הלחם ו-11 לקרבן מוסף), כמנין כ"ד ספרים (13 ספרי תורה ונביאים, ו-11 ספרי כתובים) וכ"ד תכשיטי כלה (13 סוגים של זהב וכסף ו-11 מיני בגדים¹⁸³).

בנוגע להבאת שתי הלחם בשנת השמיטה – ראה בהערה¹⁸⁴.

שש זכירות.

(178) בכורים פ"א מ"ג.

(179) ראה תוד"ה מלאתך בכורות כו, א. שטמ"ק ומהרי"ט אלגאזי שם. יד דוד וחק נתן שם. מנ"ח מצוה יח סק"ג. צפע"נ נדרים פ"א ה"י. שו"ת אג"מ או"ח ח"א עניני קדשים ס' א. (180) ראה בסוף הקובץ במילואים (ט).

(181) מן הבהמה – חגיגה ז, א ובפירש"י שם. אבל ראה רמב"ם ריש הל' חגיגה. וראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' שז.

(182) ראה בסוף הקובץ במילואים (י).

(183) מה שאין מזכירים בקריאת התורה ובמוספי היום פרשת שתי הלחם, נתבאר בארוכה בכינוס תורה אסרו חג"ש תשע"ד.

(184) ראה מנחות פד, א. וראה שו"ת תשב"ץ ח"ב סרמ"ז.

וב"ד ממנים שומרים לשמור על הספיחים עבור שתי הלחם, והשומרים נוטלים שכרם מתרומת הלשכה – ראה שקלים פ"ד מ"א. תוספתא מנחות פ"י ה"ה. פירש"י ד"ה ולשמור – ב"מ נח, א. רמב"ם שקלים פ"ד ה"ה ואילך. וראה הנסמן בלקו"ש ח"ז ע' 288 הערה 27. ולהעיר מאג"ק חכ"ז ע' קמו (ע"ד הפקר בשנת השמיטה).

בנוגע לאכילת שתה"ל – ראה רש"י ותוס' מנחות ה, ב. פי' הר"ש סירליאו (ועוד) לירושלמי שקלים פ"ד ה"א. מנ"ח מצוה שב סק"ז (בנוגע לשיירי העומר). אבל להעיר ממש"כ שם מצוה שז סק"ג (אפי' בשתה"ל הבאים בפ"ע שנאכלים ואינם נשרפים. ושקו"ט בזה).

ליקוט השיטות והשקו"ט בכללות הענין – ראה קובץ בית אהרן וישראל גל' קעח וקפ.

מזל טוב

"בא חסידים הראשונים פלעגט מען שבועות זאגן מז"ט. פריער פלעגט מען זאגן מז"ט אין מיטן קריאת התורה, נאר אין ספרים שטייט אז דאס איז א הפסק, שפעטער פלעגט מען זאגן מז"ט נאך קרה"ת, נאכדעם איז געווען דער מנהג צו זאגן מז"ט נאכן דאווענען. איך געדענק זקנים אין ליובאוויטש וועלכע פלעגן חגה"ש זאגן מז"ט.¹⁸⁵

תענית חלום

אסור להתענות תענית חלום בחג השבועות לפי שהוא יום שניתנה בו התורה וצריך לאכול ולשמוח בו להראות שנוח ומקובל לישראל יום שניתנה בו התורה לפיכך אינו דומה לשאר יו"ט ושבתות שמותר להתענות בהם תענית חלום.¹⁸⁶

קידוש היום

אתקינו סעודתא (ליו"ט), אלה מועדי, בורא פרי הגפן.

על המקדש לשתות רביעית שלם לצאת מספק ברכה אחרונה על היין.

מכסים המזונות¹⁸⁷ בעת הקידוש¹⁸⁸.

לא בירך שהחיינו בליל הראשון ונזכר למחר אומר בשעה שנזכר, ואומרו אפילו בשוק [=שלא על הכוס].

אין קידוש אלא במקום סעודה. ואפילו אם אכל כזית מחמשת המינים שמברכים עליהם בורא מיני מזונות או ששתה רביעית יין מלבד כוס הקידוש יוצא בזה ידי קידוש במקום סעודה ויכול לאכול אח"כ הסעודה במקום אחר בין מיד בין לאחר זמן. ואינו צריך לברך על הכוס קודם אותה סעודה.

185 (סה"ש קיץ ת"ש ע' 121. נתבאר בשיחת חגה"ש תשי"ג.

186 (נתבאר בארוכה בלקוטי שיחות חלק כג שיחה ב' לחגה"ש (ע' 27).

187 (ובקיצור שו"ע סעי' ס"ז כתב שכשמקדש ביום קודם הסעודה הקבועה ואוכל פת כיסנין יש לקחת שתיים שלמות בשביל לחם משנה. (ובכמה מהדורות הוסיף עה"ג: "וכן ראיתי לנהוג אצל גדול אחד"). והב"ד בכה"ח סער"ד סקי"ד. מעורר ישנים (פרידמאן) סכ"ו סקי"ד. ועוד. וראה בית ישראל טוסיג ח"ח לקיצור שו"ע שם שכן נהג גם בעל מנח"א ממונקאטש. וכן נהגו כו"כ. וכמדומה ברור שכן ראינו במעשה רב בהתוועדות דיום הש"ק (אף שבד"כ כבר קידש לפני"ז, ולאידך כמ"פ שלא נטל ידיו לסעודה אח"כ).

ואף שהרבה אחרונים דחו דבריו (אר"ח ספינקא סרפ"ט סק"ה ודע"ת שם ס"א. קצה המטוה סתר"ה סקע"ט. ברכת הבית שמו"ו ס"ג. באר יעקב סרע"ג סקי"ו וסרפ"ט סק"ד. בית שמואל ודוד ע' יז. ועוד. ולהעיר מארחות חיים ספינקא סרצ"א סק"ה בשם מאורי אור (ח"ד עמ"ס שבת קו, ב ד"ה ודע) שאפי' בלחם גמור כשאלו רק קצת לחולשא דליבא א"צ לח"מ, יש שציידו כמותו.

ולכא' כש"כ שכ"ה לדעת אדה"ז (הביאו בהגהות מהרי"ל לשו"ע אדה"ז סי' קפח ס"י) שיוצאים יד"ח סעודה בפהב"כ. וראה קצוה"ש ספ"ב בבדה"ש סק"ה. וראה שו"ת דברי יציב או"ח סי' קצו. מנח"י ח"ג סי"ג. תשוה"נ ח"א סרס"ד. חזו"ע שבת ח"ב ע' קצא.

188 (ראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב ס' טו"רצג.

סעודת היום

"סעודת חג השבועות הגם דאס איז דאך א סעודת יו"ט, דאך איז זי בעיקרה א סעודת מצוה. די סעודה פון חג השבועות איז א סעודה פון קבלת התורה והמצוות. והדברים קל וחומר אז מען איז מכניס איין אידיש קינד תחת כנפי השכינה דורך בריתו של אאע"ה אדער דורך הכנסה לחדר, איז די סעודה א סעודת מצוה – מכל שכן אז ששים רבוא יוצאי צבא לבד זקנים נשים וטף האט השי"ת אריין געפירט אין חדר אויף זאגן קמץ אלף א, ווי עס שטייט הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך, השי"ת האט אריין גענומען די אלע אידן אנשים ונשים אין תורה חדר נגילה ונשמחה בך, כ"ב אותיות התורה, וואס דער ערשטער אות האט השי"ת געזאגט קמץ א' פון דעם ווארט אנכי, דערום איז די סעודת חג השבועות א סעודת מצוה בעיקרה, נוסף אויף דעם וואס זי איז אויך א סעודת יום טוב.¹⁸⁹

שתי סעודות

נוהגין בכל המקומות לאכול מאכלי חלב¹⁹⁰ ביום א' של שבועות¹⁹¹ ומנהג אבותינו תורה היא כי הרבה טעמים נאמרו עליו, ולפי שמצוה לאכול בשר בכל יו"ט לפיכך צריכין להזהר שלא יבואו לידי איסור בשר בחלב ויעשו ככתוב ביוורה דעה [וכדלהלן].

מנהגנו לאכול מיני מזונות חלביים, ואחר-כך ליטול ידים לסעודה בשרית¹⁹². אדה"ז כותב כנ"ל שיש "הרבה טעמים" לאכול מאכלי חלב. והרמ"א מביא הטעם משום קרבן "שתי הלחם" שהוקרב בחג השבועות בבית המקדש. והיינו שאוכלים ב' סעודות חלבית ובשרית, ומכיון שאסור לאכול בשר וחלב מלחם אחד – נמצא

189) סה"ש תש"ג ע' 143-44. וראה גם שיחת א' דחגה"ש תש"ה. ונתבאר בכ"מ.

190) בכמה קהילות ישראל נהגו לאכול "קרעפכין" (עיסה ממולאת בצורת משולש) בחג השבועות. ונזכר גם "בשמועסן" סיון, תש"ו. ועיי"ש בטעם המנהג משום "אוריין תליתאי וכו'". וכ"ה בכ"מ. ולהעיר מהביאור בדא"ח, והובא בס' המנהגים ע' 58 בהערה, בטעם אכילתו בעיו"כ, ע"ד שתי הלחם ע"ג שני כבשים בחגה"ש. (אלא, שכלל הידוע, בקהילות שנהגו בכך בחגה"ש, העיסה ממולאת בגבינה, ולא בבשר כבעיו"כ).

191) וראה שו"ת באתרא דרב סי' ד'קלב. וש"נ. והובא שם גם משיחת ט' סיון תנש"א (יחידות כללית – מסרט הקלטה): בחג השבועות און דוקא אין דעם ערשטן טאג וואס דעמאלט לייענט מען די עשרת הדברות עסט מען דוקא מאכלי חלב. ובהמשך השיחה: אין דעם ערשטן טאג פון חג זמן מ"ת האט מען שוין געגעסען מכל עניני מאכלים, סיי חלב און סיי בשר, און דערנאך האט מען דאך אויך געגעסען מתוך שמחה וטוב לבב.

192) ע"פ שו"ע אדה"ז תצ"ד סט"ז.

ולהעיר ממעדני יו"ט עהרא"ש ברכות פ"ז סכ"ג (סק"ז) דעיקר שמחה בבשר הוא עם הפת.

ויל' שמתאים לדעת אדה"ז בשו"ע סי' קפח ס"י שחיוב פת ביו"ט משום שמחה. והוסיף על דברי הרא"ש והביא קרא ד'ושמחת בחגך". וראה אג"ק ח"ה ע' רנו. הגש"פ עם לקו"ט ד"ה מצה. וכבר העירו מדיוק לשונו דאדה"ז שם של"כ "אין שמחה אלא בלחם" כ"א "בלא אכילת לחם", ויל"פ כדברי המעיו"ט שהקביעות שאוכל הלחם בתוך הסעודה גורמת לשמחה שמצד הבשר. וראה גם לשונו בקו"א סי' קסח סק"ד. אבל ראה קובץ העו"ב חגה"ס תשס"ח שפי' באו"א. ולהעיר שעיקר כבוד היום הוא כשהוא בתוך הסעודה דוקא – ראה רשב"ם פסחים קה, ב ד"ה קידוש וד"ה וליעביד. חי' חת"ס שם. נמוקי או"ח סתע"ה. אלא שבשר ענינו עונג, ולא כבוד. אבל כ"ה גם ביין משום עונג יו"ט, שיהא באמצע סעודתו דוקא.

שאוכל ב' לחמים. וגם למנהגנו שאוכלים רק מיני מזונות חלביים, ולא לחם ממש – הרי גם הם נקראים "לחם (שאינו גמור)".

כפשוט, שהסעודה החלבית (שהיא מנהג) **אינה מחליפה את הסעודה הבשרית** שהיא מצוה [מדרבנן¹⁹³], משום עונג יום-טוב ושמחת יום-טוב¹⁹⁴.

מצוה להמנע מלאכול שום דבר אחר קידוש קודם אכילת עיקר סעודת שבת [או יום טוב] דהיינו לחם שמברכים עליו המוציא, לפי שאם יאכל ממאכל אחר קודם אכילת הלחם לא יאכל הלחם לתיאבון. ומכל מקום מותר לאכול אחרי קידוש מיני מזונות (אחרי שקידש על היין כדי שיהא קידוש במקום סעודה) ולאכול לחם לאחר זמן¹⁹⁵. ומכל מקום נכון להדר שלא למלא כריסו משאר אכילות קודם סעודת הפת.

יין פוטר כל מיני משקין¹⁹⁶ מברכה ראשונה שהיא שהכל נהי' בדברו, אם היו המשקין לפניו כשבירך בורא פרי הגפן, או שהי' אז דעתו עליהם לשתותם.

כמו כן נפטרו שאר המשקין מברכה אחרונה בברכת על הגפן. ואפילו אם הוצרך לברך עליהם ברכה ראשונה שהכל נהי' בדברו, כגון שלא היו לפניו כשבירך בורא פרי הגפן וגם לא הי' אז דעתו עליהם.

השומעים קידוש, שטעמו רק קצת מהיין (פחות משיעור רביעית), אין צריכין לברך שהכל על שאר משקין, אבל צריכים לברך בורא נפשות רבות על שאר המשקין אם שתו מהן רביעית.

בין החלב לבשר

אסור לאכול חלב ובשר בסעודה אחת, גם כשממתין כשיעור הנדרש ביניהם, ולכן צריך לברך **ברכה אחרונה** על הסעודה החלבית¹⁹⁷, לפרוס **מפה חדשה** ורק אז אפשר להתחיל הסעודה הבשרית.

מנהגנו לחכות שעה אחרי חלב (בפשטות, חישוב השעה הוא: **מסוף אכילת החלב** בפועל עד התחלת אכילת הבשר, ולא מאחרי

193) וראה שיחת ש"פ האזינו תשל"ח. ר"ח שבט תשמ"א. ש"פ קדושים תשמ"א. ליל ד' דחגה"ס תשמ"ז.

194) עיין שו"ע אדה"ז סי' תקכ"ט ס"ד וס"ז. וראה שו"ע אדה"ז סתצ"ד שם. בנוגע לבשר בהמה דוקא (ששקול"ט מזה באחרונים. ואכ"מ) – ראה שיחת ש"פ בשלח תשכ"ו. ש"פ בחוקותי תשל"ל. ליל הושע"ר תשמ"ה. ר"ד בעת הסעודות ליל ב' דר"ה תשכ"ט. 195) שנוסף לזה שאין למחות ביד המקילין (כיון שמן הדין אין חיוב גמור לאכול סעודת שבת לתיאבון), הרי מותר לכתחילה לאכול פת הבאה בכיסנין שנאכלת לתענוג ולמתקה וגוררים את התיאבון וממשיכים הלב למאכל, וכן אם אינו רוצה לאכול עכשיו אלא לאחר זמן מותר לו לאכול דבר מועט אחר הקידוש (ראה בכ"ז בקו"א סרמ"ט סק"ג וסק"ד). ובפרט כשאוכל הסעודה לאחר זמן רב, שאין לחוש שיבטל התיאבון. ועוד ועיקר שלפי הגהת מהרי"ל עה"ג בשו"ע אדה"ז סי' קפח ס"י יוצא יד"ח סעודת שבת (ויו"ט) גם במיני מזונות.

196) ראה באורך בהלכה יומית אות תשלא ובמקורות ועיונים לשם.

197) של"ה מס' שבועות. וראה פמ"ג יו"ד ספ"ט במ"ז סק"ג. וראה אג"ק ח"כ ע' רפט. שיחת חגה"ש ה'תשמ"ג.

ברכת המזון עד נטילת ידיים השניה¹⁹⁸). כפשוט, שצריך לחנך קטנים לחכות בין חלב ובשר, כל א' לפי ענינו¹⁹⁹.

כוס של קידוש, אפילו אם הוא נקי ומשתמש בו בסעודה החלבית, אסור אח"כ להשתמש בו בסעודה הבשרית משום שיכול להיות ששיורי חלב נדבק בו אלא אם כן מדיחו יפה²⁰⁰.

כשאחד מבני המשפחה מאחר לסעודה, יש להיזהר שאין לאכול חלבי ובשרי על שולחן או מפה אחת. ויש להניח מפה מיוחדת או לעשות היכר.

גבינה קשה

בנוגע למנהג לחכות שש שעות אחרי גבינה קשה, הנה בגבינה יש כמה סוגים: יש גבינה עם מראה 'פלאסטי', הנקראת גבינה אמריקאית, שתהליך הגיבון שלה נעשה באמצעות "כימיקלים", ועל זה לכולי-עלמא מחכים רק שעה אחת. אבל יש גבינות שייצורן אורך ששה חדשים ועליהן צריך לחכות שש שעות, מכיון שה"טעם" מושך²⁰¹. ולדוגמא: גבינת פרמסן. (ולהעיר שיש אומרים שלכל חודש של תעשייה – ממתינים עוד שעה). אמנם, יש היום שיטות לייצר את אותה גבינה – שבעבר היו מעבדים אותה במשך ששה חדשים – בזמן קצר²⁰², ונקראת בכללות "גבינה צהובה", ויש בזה כמה דיעות.

ועוד להעיר שבגבינה שנתרככה, יש מחלוקת, והיד יהודה²⁰³ אומר שבכגון דא אינו צריך לחכות שש שעות, כי הטעם אינו מושך; לכן, כאשר מדובר בגבינה מסוג האמור, שיש לגביה חילוקי דעות אם צריכים לחכות שש שעות – אזי אם התרככה – יש מקום להקל.

דוחקא דסכינא

דבר חריף (כמו צנון, בצל, שום, לימון וכדומה. ובכמה אופנים – יש להחמיר גם בדברים החריפים קצת כמלפפונים חמוצים) שנחתך בסכין בשרי, או שנתרסק בבלנדר בשרי [ויש מחמירים גם כשנחתך על קרש-חיתוך בשרי], אף-על-פי שהסכין נקי ומקונח היטב, ואפילו אינו בן יומו (היינו – שכבר עברו 24 שעות מעת שהשתמשו בו לבשר חם) אסור לאוכלו עם חלב. וכן להיפך, דבר חריף שנחתך בסכין חלבי, אסור לאוכלו עם בשר.

198) וצע"ק במשמעות השל"ה שם.

199) ראה בפרטיות בשו"ת באתרא דרב סי' א'תרכ (ושם, לענין בין בשר לחלב דחמיר טפי). וש"נ.

200) ראה שו"ע יו"ד סי' פח.

201) ובכללות – מצינו בפוסקים כמה הגדרות: נתיישנה ששה חדשים; מתולעת; הועמדה בקיבה ונעשית חריפה וחזקה; גבינות שיש בהן הרבה שמנונית והטעם נמשך הרבה זמן.

202) ויש מפקפקים בהגדרה זו וטוענים שזהו היפך המציאות. ומ"מ יש שכתבו טעמים אחרים עד"ז להחמיר. ואכ"מ.

203) יו"ד סי' פט. וראה גם עצי העולה הלכות בב"ח כלל ג סקט"ז ובחוקי חיים סקט"ו.

ולא זו בלבד, אלא שלכמה דעות²⁰⁴, אם נחתך בסכין חלב, אסור לאוכלו גם תוך שש שעות מאכילת בשר. [אבל, במקרה הפוך, כשנחתך בסכין בשרי, מותר לאוכלם אחרי חלב. וכן מותר לאכול חלב אחרי אכילת דבר חריף שנחתך בסכין בשרי²⁰⁵].

כמובן, שעבור מצבים כאלה, כדאי לייחד **סכין פרווה** לחיתוך דברים החריפים.

ברכת עוגת גבינה

אפילו **בשכבה דקה של המזונות**, באם מטרת הקמח להטעים, ברכתו מזונות.

ברכת מעין שלש

שתה רביעית יין ואכל כזית מזונות מברך "על המחי" ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן²⁰⁶. שתה פחות מרביעית יין, ואכל כזית מזונות מברך רק ברכת על המחי. וכן להיפך, בשתה רביעית יין ואכל פחות מכזית מזונות, שמברך רק על הגפן²⁰⁷. אבל המסופק אם שתה כשיעור יין (כגון ששתה יין בין כזית לרביעית), אף שמספק אינו מברך על הגפן, כיון שמברך על המחי על המזונות שאכל כשיעור, יכלול גם על הגפן בברכתו. וכן גם להיפך אם שתה רביעית יין, ומסופק אם אכל שיעור כזית מזונות יכלול גם על המחי בברכתו²⁰⁸.

טעה בברכת מעין שלש, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

בנוגע לאופן **חשבון ה"כזית"** על המזונות, ישנן שתי דעות, אם אפשר לצרף לשיעור הכזית את כל המרכיבים או שאין מצרפים את שאר המרכיבים רק אם הקמח הוא כזית מהפרס, והיינו שהיחס של הדגן לשאר המרכיבים הוא אחד משה²⁰⁹. לכן, לכתחילה צריך להיזהר לאכול כזית בכדי אכילת פרס והיינו ששישית מהעוגה יהיה מקמח²¹⁰. ובעוגה שיש בה מעט מאוד מזונות, עד שאינו אוכל כזית בכדי אכילת פרס – יש לאכול גם דבר שברכתו האחרונה

204 פמ"ג בא"א סתצ"ד סק"ו. ועוד.

205 רעק"א ובית מאיר לש"ך ספ"ט סקי"ט. יד יהודא בפיה"א סק"ה. וראה דע"ת או"ח שם. משמרת שלום סוסי' פט. ואכ"מ. ונת' בארוכה במ"מ וציונים להלכה יומית אות שסה.

206 י"א להקדים על הגפן, כיון שאכילת המזונות באה מחמת היין של קידוש (שו"ת שו"מ מהדורא חמישאה סי"ח. וראה תורת חיים סופר סר"ח סקל"ו מטעם אחר). ואין המנהג כן. וכבר העירו ממט"א סתקצ"ז ס"ג שמפורש דלא כוותייהו.

207 כן הסכמת האחרונים. וכן מוכח ממה שכתבו הפוסקים כן רק בספק אם אכל כשיעור (חיי"א כלל נ ס"כ. ועוד. וראה הנסמן בשו"ת באתרא דרב סי' ב'תתלג), ולא אישתמיט חד מינייהו לכתוב שגם באכל פחות מכשיעור יעשה כן. וראה גם אצלנו במקורות ועיונים להלכה יומית אות תכו (בין הדברים) מטעם אחר. ודלא כשו"ת אג"מ או"ח ח"ב סי' קט שכתב לכלול גם באופן כזה. וגם איהו הדר הוא לכל חסידיו בד"ז, כפי שהעידו משמו בס' זזאת הברכה פ"ה (במהדורת תשע"ז – ע' 48).

208 ולכאורה באופן זה עליו להקדים הודאי שהוא על הגפן ואח"כ מוסיף וכולל על המחי ג"כ.

209 וראה בארוכה בסוף הקובץ במילואים (יא).

210 ונת' בארוכה במ"מ וציונים להלכה יומית אות תצג.

תהיה "על המחיה" וגם מין אוכל [פרי וכדומה, אבל לא משקים, כיון שאינו מברך עליהם ברכת שהכל וברכת בורא נפשות, כשאוכלם אחרי קידוש, שנפטרו בברכת הגפן ועל הגפן שעל היין (אא"כ לא שתה רביעית יין, כיון ששמע קידוש מאחר)] שברכתו האחרונה "בורא נפשות" בלי ספק. [ובנוסף לזה, גם משום קידוש במקום סעודה צריך כזית "מזונות" או רביעית יין חוץ מהקידוש (לכתחילה)].

כלל, כשאוכלים מזונות מלחם שאינו גמור, יש להיזהר **שלא יאכל מהעוגה יותר משיעור** הנקרא כדי שביעה [=קביעות סעודה], שאז צריכים לברך ברכת המזון²¹¹. באם אוכל כשיעור של ד' ביצים של דברי מאפה שהם מזונות [=לחם שאינו גמור] ושבע מזה, [ואף אם אינו שבע מהמאפה לבד, אלא שאוכלו עם לפתן המשביע, הרי זה כאילו שבע ממנו לבדו] ונתחייב **בברכת המזון** מן התורה.

כאמור: מברכים על המחיה לפני נטילת ידיים לסעודה הבשרית, **ואם שכח** – צריכים לברך באמצע הסעודה, ובדיעבד שלא בירך – ברכת המזון פוטרת (רק) ברכת על המחיה ולא ברכת בורא נפשות²¹².

במעין שלש: "וזכרנו לטובה ביום חג השבועות הזה". דין השוכת, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

שמחת יום טוב

האנשים אין יוצאים ידי חובת שמחת יו"ט אלא ב[רביעית²¹³] **יין**²¹⁴. אך אפשר לצאת ידי חובה בשתיית הרביעית מכוס הקידוש²¹⁵. כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע שתה רביעית יין בכל סעודה. **והקטנים** נותן להם **קליות ואגוזים** משום שמחת יום טוב.

שמחת יום טוב חייבים מדאורייתא ועם כל זה ודאי אין לבסומי כו' וכמו שכתב הרמב"ם גבי שמחת יום טוב לא ימשך ביין כו'.

מצות עונג יו"ט

צריך לקבוע כל סעודה על היין, דהיינו שישתה יין באמצע סעודתו אם ידו משגת וירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו.

הלכתא למשיחא: בזמן שבית המקדש קיים אוכלין בשר שלמים לשמחה. ונתבאר בלקוטי שיחות²¹⁶ שלדעת אדה"ז, ש"עיקר המצוה"

211 ראה סדר ברכת הנהנין פרק ב. ונת' בארוכה בכינוס תורה בבית חיינו "770" אסרו חגה"ש תשע"ז.

212 עיין ברה"נ א, ז.

213 כ"ה להדיא בתו"א מגילת אסתר צט, א. ובכ"מ. וכבר העירו ממש"כ החינוך מ' לא: דפחות מזה השיעור אינו ראוי ולא יתעורר לב האדם עליו.

214 בנוגע למיץ ענבים – ראה הלכה יומית אות תשלא ובמ"מ וציונים לשם בארוכה. ודון מינה ואוקי באתרין.

215 ראה שיחת אחש"פ תשל"א. וכ"מ בתוד"ה ידי יין – פסחים קח, ב. ועוד ענין מצד מצות עונג כדלקמן. ולהעיר משיחת יום ב' דחה"ס תשט"ז בתחילתה. וראה שיחת שמחת ביה"ש תשי"ט. ר"ד בסעודה ליל א' דחה"ש תשכ"ו. ליל א' דחה"פ תשכ"ט.

216 חל"ג ע' 62 ואילך.

דשמחת יום טוב (אצל אנשים) היא אכילת בשר שלמים, אין זו שמחה גשמית בלבד, אלא שמחה של מצוה, ושיש בה **קדושה** (אכילת קדשים), עיי"ש באורך²¹⁷.

קצת דיני אכילת קדשים²¹⁸: כבר נזכר לעיל שהכל חייבים לטהר עצמם ברגל²¹⁹. י"א שברגל לא נכנסו לבתים בירושלים מחשש טומאת אהל, ולנו ברחוב. [ואולי ברגל שכולם מטהרים את עצמם אין מקום לחשש]. ואיך שיהי', בודאי צריך לזהר לא להיכנס לבית שיש חשש טומאה. באם נמצא בבית כלי שהי' באהל המת, אפי' הבנין גבוה כמה קומות, אין לשהות שם. כמו כן, יזהר שלא לנגוע בבגד מטה וכסא שאינם בדוקים מטומאה, שמא נגעה בהם נדה וכדומה. ניתן לישב על כסא פלסטיק, או מזרון מגומי וכדומה. כן, ניתן לאכול אוכלים שלא הוכשרו לקבל טומאה. מעלה תיקנו בקדשים שסתם ידים צריכים טבילה בארבעים סאה לקדשים. אין לאכול השלמים קודם ההקטרה, שהאימורים מתירים הבשר באכילה. אבל אם נטמאו או שאבדו, אינם מעכבים את האכילה, ומותר לאכול הבשר אחר זריקה. אכילת קדשים מצוה גם לבעלים ולא רק לכהנים. ומברכים על האכילה: אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח/על אכילת שלמים. מצות אכילת קדשים בכזית, ושאר הבשר אוכל בכדי שלא יהא נותר. וי"א שיש מצוה באכילת כולו. עוד מצוה בחג, אכילת השלמים משום שמחת יו"ט, כנ"ל. ומצוה זו מתקיימת בכזית (וי"א שצ"ל לשובע - בכביצה). אשה בעלה משמחה שמקריב קרבן ונותן לה לאכול. [ויש חולקים]. קטנים פטורים מאכילת שלמי שמחה. אכילת כל הקדשים, גם קדשים קלים, צריך להיות דרך חשיבות וגדולה ("למשחה לגדולה") כדרך שהמלכים והגדולים אוכלים, וצריך להיות צלי בחרד²²⁰. קדשים קלים, ושלמי

217) וידועה החקירה אם המצוה רק באכילה או גם בהקטרה. ולדעת הצ"ח - הובא שם - המצוה להקריב פעם א' בחג. ועוד מצוה באכילה במשך החג. וכ"ה בשיחת אה"ש תשכ"ד. אבל להעיר משיחת פורים תשכ"ה (בסרט הקלטה) שע"פ דין קרבים כבר מעיו"ט (וקאי רק אחגיגה ושמחה, כפשוטו). ומשמע שם שמה שאצ"ל זביחה בשעת שמחה מהני גם למצות הקרבה, או דקאי כהסברא שיש רק מצות אכילה. [ולכאן נ"ל לה"ר דתרווייהו איתנהו, מרמב"ם חגיגה פ"ב ה"ד, ממה שהצריך ב' הטעמים. ולע"ע ל"מ שיעירו מזה. ומצאתי בס' קול בן לוי ס"ג ד"ה ואת זה (בדפ"ח - קיג, א ואילך) שעמד בזה. ויל"ע במפתחות ברמב"ם פרנקל ואינו תח"י כעת. שוב עיינתי שם וראיתי שלא הביאו כלום זולת לד' קול לוי הנ"ל. ומ"מ י"ל שכיון שהמצוה שיהא בשר קרבן צ"ל ראוי לביאה. והרי אצ"ל זביחה בשעת שמחה. וא"ש גם הקושיא שקק"ל נאכלין בכל העיר (ראה מפתחות הנ"ל). ואכ"מ כעת].

218) רשימה חלקית בלבד, ובכמה פרטים - כמה וכמה דעות, ולפעמים - שנוי במחלוקת הפוסקים מן הקצה אל הקצה. ותשבי יתרוץ ספיקות, ולכשיבוא - משה ואהרן עמהם. לא הובאו בכ"מ כל הדעות. ולפעמים - (משמעות) ההכרעה בדברי רבותינו נשיאנו לכאן או לכאן.

פרטי דיני שחיטת, הקרבת והכנת השלמים, לא נזכרו כאן כ"א השייך לאכילה בחג במיוחד.

219) לענין קיום מצות עונה ביו"ט מצד חובת שלמי שמחה - ראה הגהות חשק שלמה ערכין ג, ב. העמק שאלה מקץ שאילתא ל סק"ד. שו"ת מנחת ברוך רס"י עז. ועוד. ולהעיר מנחל קדומים (לחיד"א) סו"פ מצורע בישוב קושיית ברכת הזבח (הובא במג"א סר"פ) לענין עונה בשבת לאוכלי חולין בטהרה. והה"נ הכא.

220) ולדעת התוס' באם ערב לו באופן אחר - רשאי לשנות באכילתו. ובמק"א - בקובץ

שמחה בכלל, נאכלים בכל העיר ירושלים [וי"א: רק בקומת קרקע של ירושלים]. מבחינה פרקטית, מומלץ לאכול השלמים המוגשים חמים לשולחן בכלי מתכות או בכלים חד-פעמיים [שטעם הבשר הנבלע בכלים דינו כנותר, כדלקמן. וכן מומלץ לנקות את השולחן מכלים אחרים]. צריך להשתדל שלא ישאיר ממנו אחרי סוף זמן אכילתו²²¹. אם גמר אכילתו, י"א שיכול להניח אחרים האוכלים, ואינו עובר בלאו דנותר, כיון שסומך עליהם. אבל אין לסמוך על קטנים, ועליו מוטל להשגיח שלא יוותר. לאחר סוף זמן האכילה מטמא את הידים. מצוות לינה בירושלים בליל יו"ט [נוסף למצוות לינה במוצאי יו"ט, ויש בזה ב' אופנים - משום הרגל או משום הקרבן²²²]. שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד, היינו ביום הזריקה וכל הלילה וכל יום המחרת עד שתשקע החמה (ובנדון דידן, כשהוקרב בו' סיון, עד סוף יום ז' סיון. ולכתחילה, עיקר מצותו ביום הראשון ובלילה שלאחריו). הנותר מצותו בשריפה. זמן שריפה הוא רק בבקר, ואין שורפין בלילה. כלים שהשתמשו בהם לבשר השלמים בעודם חמים צריכים מריקה ושטיפה והגעלה בירושלים. וכלי חרס צריך שבירה. בכלי זכוכית, יש מחמירים לשוברו ולא לסמוך על מריקה ושטיפה. ובכלי פלסטיק ועטיפות פלסטיק, מחלוקת אם צריך מריקה ושטיפה או שבירה.

מצא סכין בירושלים ביום טוב שוחט בה מיד שחזקת כל הכלים ביום טוב טהורין²²³.

יש להימנע מלקבוע סעודה משעה עשירית ולמעלה (לערך 4:38 אחה"צ), בכדי שיוכל לאכול סעודת יום טוב שני לתיאבון. [ואם שכח או עבר ולא אכל סעודת יום טוב קודם שעה עשירית, יאכלנה אחר כך].

מנחה

קרבנות, אשרי ובא לציון, תפלה לשלש רגלים.

תהלוכה

בספר השיחות ה'תנש"א מובא: נהוג מכו"כ שנים שביו"ט הולכים לבקר בנ"י שבבתי-כנסיות ובתי מדרשות בכו"כ שכונות, כדי להוסיף בשמחת החג (ע"י ההתאחדות עם רבים מבנ"י שבשאר שכונות), ובפרט ע"י אמירת דברי תורה ("פיקודי ה' ישרים משמחי לב"), נגלה דתורה ופנימיות התורה.

איסור הכנה

אסור לבשל או להכין שום דבר ביום טוב ראשון עבור יום טוב שני.

הללו עבדי ה' - הארכנו בדעת הרמב"ם. בדרשה לחגה"ש תשע"ה (ב-770) שקו"ט במי שלא הכין חרדל לשלמיו, אם מותר להוציא מרשות לרשות, או לכבות בגחלת של מתכת למתקו ביו"ט, כיון שאכילת חרדל אינו שוה לכל נפש.

221) לגבי הרוטב - ראה בהערות לוח יומי דפסח השתא בדיני קרבן פסח.

222) במדרש עה"פ במגילת רות "באשר תליני אליך", משמע שמצות לינה שייכת גם בנשים, בקרבנות שלהן.

223) ראה בארוכה בסוף הקובץ במילואים (יב).

ולדעת אדה"ז – גם ע"י נכרי אסור²²⁴. אין להוציא בשר וכדומה מהמקפיא ביום ראשון להפשיר עבור יום שני של חג²²⁵. כשמבשלים עבור יום הראשון, יש לוודא שהמאכלים מוכנים וראויים לאכילה – ויש שהות לאוכלם – בו ביום לפני שקיעת החמה (8:23). מותר להתחיל לבשל ולהכין דברים לצורך יום שני של חג רק משעה 9:14 ואילך²²⁶.

ליל שני, ליל ב' דחג השבועות הדלקת נרות

הדלקת נרות אחרי צאת הכוכבים (אחרי השעה 9:14) מאש הדלוקה לפני החג [ובשנה זו – מלפני שבת]. מדליקים הנרות לפני הברכה כבשבת. בהדלקת נרות שתי ברכות: ברכת להדליק נר של יום טוב, שהחיינו.

בכמה שיחות הובאו דברי החתם סופר הידועים, שיום־טוב שני דחג השבועות חמור יותר מיום־טוב שני של כל המועדים, כי בכל המועדים, יום־טוב שני הוא ענין של ספק – "ספיקא דיומא": מכיון שבמקומות הרחוקים מירושלים לא ידעו באיזה יום קבעו בית־דין ראש־חודש (שבו תלוי' הקביעות דיו"ט), לכן נהגו מספק יום־טוב שני ימים. אבל בחג השבועות לא הי' ספק מעולם, שהרי קביעותו היא: "יום החמישים לעומר", כך שאינו תלוי בקביעות ר"ח סיון אלא בקביעות ר"ח ניסן, ועד חג השבועות כבר ידעו בכל מקום באיזה יום קבעו בית־דין ר"ח ניסן. ומה שישנו יום־טוב שני בחג השבועות הוא רק "כדי שלא לחלוק במועדות", שלא לחלק בין חג השבועות לשאר המועדים. וכיון שיום־טוב שני דחג השבועות אינו משום ספק אלא משום תקנת חכמים "שלא לחלוק במועדות", יש בו כח של ודאי.

תפילה וקידוש

מעריב כדאתמול. קידוש וכו' כדאתמול.

יום שני, ב' דחג השבועות, ז' סיון שחרית כדאתמול.

מגילת רות

בשו"ע אדמו"ר הזקן מובא ש"נוהגין לקרות מגילת רות בשבועות שהוא זמן מתן תורה כדי ללמוד שלא ניתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני כמו שהיה לרות כשנתגיירה ואין מברכין כלום על קריאת מגילה זו". ונתבאר בכמה מאמרים ושיחות קודש. בפועל

224) ראה לעיל בלוח ביום שבת קודש בהערה.

225) אבל באם מוציאו בעוד היום גדול שראוי לאכילה בו ביום, אפשר להתיר (ע"פ שו"ע אדה"ז סי' תק ס"כ. וראה קובץ העו"ב שבועות תשע"ד. הערות הת' ואנ"ש 770 סוכות תשע"ה. ואכ"מ).

226) זמן צאת הכוכבים הנהוג במוצאי שבת וחג.

(כפי שכותב כ"ק אד"ש) "מעולם לא נהגו כן בחב"ד ובעוד כו"כ" [מקומות] לקרוא מגלת רות בביהכ"נ "כלל. וגם לא שה"ש וקהלת. ולא שמעתי שילמדו (או יקראו) אותן ביחידות בבית וכיו"ב ביו"ט הנ"ל דוקא".

בשיחת יום ב' דחה"ש תשי"ח נאמר: יש נוהגין לקרות מגילת רות בחג השבועות (ביום א' או ביום ב'). וטעם הדבר – בפשטות – "לפי שדוד המלך ע"ה מת בעצרת והקב"ה ממלא שנותיהם כו', ובודאי בעצרת נולד, ומגילת רות נכתב לייחס דוד²²⁷". ואף שאין מנהגנו כן – הרי זה רק בנוגע לקריאת מגילת רות בגשמיות, אבל בודאי שישנו הענין עצמו כו'. וראי' לדבר – מה"תיקון" שאומרים בליל שבועות . שמכל ספר נכללו בו רק כמה פסוקים, ואילו ענינים השייכים לשבועות – כמו מעשה מרכבה וכו' – אומרים בשלימותם, וכן מגילת רות אומרים בשלימותה, מצד שייכותה לחג השבועות.

בר"ד משיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ח נאמר: ואף שבחב"ד אין נוהגין לקרוא מגילת רות בפועל (מאיזה טעם שיהי'), הרי בודאי שהעדר הקריאה בפועל אינו גורע בשייכות הענין, ואדרבה הוא ענין של הוספה ועל" כו'. ולהעיר ששייכות דמגילת רות לעצרת הובאה ונתבארה גם בדרושי תורת חסידות חב"ד.

קריאת התורה

ביום טוב שני קורין 5 קרואים בפרשת כל הבכור והמפטיר קורא בתורה וביום הבכורים כמו בראשון.

הפטרה: מפטיר בנביא תפלה לחבקוק עד למנצח בנגינותי שמדבר במתן תורה – אל"ה מתמן יבוא – במתן תורה משתעי (מדבר). ויש מקומות שמתחילין מן זה' בהיכל קדשו. וכן מנהגנו. הזכרת נשמות. אפשר לומר גם ביחיד²²⁸.

אב הרחמים. "אב הרחמים" – אם יאמרו גם אלו שאין מזכירים נשמות – איז ווי זיי ווילען. דאס איז הזכרת נשמות פון א כלל, ולכן אין אומרים ביום שאין אומרים תחנון. אבל ביום שמזכירים נשמות פרטיות – גם זה יוכלו לומר.

בר"ד משיחת יום ב' דחגה"ש תשמ"ח: נהוג באמירת יזכור לנדב לצדקה, באופן סתמי או גם לפרש הסכום, נהרא נהרא ופשטי'.

מוסף כדאתמול.

קידוש כדאתמול.

שכח לברך "שהחיינו" בקידוש ליל שני, אפילו בירך כבר בליל ראשון, חייב לברך היום²²⁹.

(227) שע"ת סתצ"ד סק"ו.

(228) וראה בשו"ת באתרא דרב סי' ז'תתקס.

(229) דעת הח"י סתע"ג סק"א שגם בעצרת יש תשלומין כל ז' לברכת שהחיינו. וכ"מ במג"א שם סק"א ממש"כ "וה"ה בכל יו"ט", דהול"ל "וה"ה בסוכות", שהרי אין יו"ט אחר חוץ משבועות וסוכות. וכן הבין בדעתו בא"ר סתצ"ד סק"ד. וראה אצלנו בקובץ פלפולים

מנחה כדאתמול.

בשיחת יום ב' דחגה"ש תש"ד: מורנו הבעש"ט האט זייער מחבב געווען דעם צווייטען טאג שבועות. תיכף נאך די התגלות פון מורנו הבעש"ט, וואס דעמאלט איז געווען די התנהגות בזריזות און עפ"י שו"ע, קבלת שבת בזמנה וכו', איז געווען דער סדר דעם צווייטען טאג שבועות צו דאוונען בהשכמה און מאכען א סעודה קלה ביי וועלכע עס זיינען געווען א מנין תלמידים כדי צו בענטשן אויף א כוס של ברכה. שפעטער אין מיטען טאג איז געווען א סעודה גדולה און מורנו הבעש"ט פלעגט א סך פארברענגען, אזוי פלעגט זיך מורנו הבעש"ט מתנהג זיין ביז יום הסתלקותו. ועיי"ש בטעם הדבר²³⁰.

שיעור חומש היומי: שני דפרשת נשא, מ"בני מררי . . תפקד אתם" (ד, כט) עד "על פי ה' . . את משה" (ד, מט).

התוועדות

נהוג שנוטלים ידים לפני השקיעה, ואוכלים פת (לפחות בשיעור "כביצה"), ומנגנים ניגוני רבותינו נשיאינו.

יש להחמיר כסברא שצריך לבצוע על שתי ככרות שלמות, ואפילו סועד פעמים הרבה צריך לכל סעודה לחם משנה, אלא אם כן אין לו שנים שאז לא יפחות מככר אחד שלם²³¹.

"הוד כ"ק רבינו הזקן פלעגט רופן די סעודה פון יום ב'²³² דחגה"ש דעם זיידנס סעודה, און אין מיטן דער סעודה פלעגט ער זאגן: ברוך הבא. האבן חסידים שוין געוואוסט אז דער בעש"ט איז דא. אמאל בעת די סעודה פון יום ב' דחגה"ש און הוד כ"ק רבנו הזקן האט נאך ניט געזאגט ברוך הבא, זיינען בעת מעשה געווען דריי זקנים וועלכע האבן נאך געקענט דעם בעש"ט, און איינער פון זיי האט אנגעהויבן דערציילן וועגן בעש"ט – אמאל האט מען גערעדט ביים טיש. – האט זיך אנגערופן הוד כ"ק רבינו הזקן, אז דער בעש"ט איז נאך איצטער פארנומען אין ג"ע העליון

"770" ש"ל לקראת י"א ניסן תשפ"ב, הע' 4, שיש מקום לפרש כן גם בדעת התוס' סוכה מו, א ד"ה נכנס, עיי"ש. והאחרונים הרבו להקשות ע"ד מכמה טעמי (ראה א"ר שם. משנ"ב סתע"ג בשעה"צ סק"ה. שו"ת מהרי"ל דיסקין ח"ב קו"א סנ"ד). ובשו"ע אדה"ז השמיטו. ועוד, שלדעת הח"י ה"ז שייך לדין תשלומי קרבנות, אבל אדה"ז פסק שם שמברך גם באחש"פ, אף דלית תמן ספיקא דיומא (ראה פמ"ג שם). ועוד להעיר שבלקו"ש חל"ז ע' 14 ואילך נת' דעת אדה"ז שזמן ברכתו כל ז', בכל רגע מימי המועד, ולא מחמת גדר תשלומין. ולא מסתבר לומר כן בנוגע לימות החול. ועוד להעיר שגם לענין תשלומי קרבנות מוכח בכ"מ שהם חול גמור, ולא כהסברא שיש דין יו"ט בימי תשלומין לגבי קרבנות (וראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 76 ואילך), ולגבי ברכת הזמן – לא מסתבר שמברך בימי החול. ועו"ל בזה.

230) נת' בלקוטי שיחות ח"ד ע' 1027 ואילך. ועוד.

231) ע"פ שו"ע אדה"ז סרצ"א ס"ז – בנוגע לשבת. ובפשטות, כ"ה גם ביו"ט – ראה כה"ח שתקכ"ט סקכ"א. שש"כ פנ"ה הע' ו. שו"ת שבט הקהתי ח"ב סי' קיז. דברי שלום ח"ה סי' ק. וכ"מ קצת בערוה"ש סרצ"א סי"א. ואולי איכא למישמע הכי גם מל' המנהיג ע' קנב. וכן מל' המ"מ שבת פ"ל ה"ט. וכן מעשה רב. ודלא כמשמעות המשנ"ב שתקכ"ט סק"ט. אבל ראה שו"ת בעל שבה"ל (ועוד) בס' זכור לאברהם רוזנפלד ח"ב סל"א סמ"ט. 232) ובהערה שם: צ"ע, כי ההסתלקות של הבעש"ט הי' ביום א' דחגה"ש. ואולי טעה הרושם וצ"ל: הסעודה דיום א' דחגה"ש.

אין מתיבתא דקוב"ה. אז עס איז דורכגעגאנגען א שטיקל צייט האט הוד כ"ק רבינו הזקן געזאגט: ברוך הבא. האבן זיי געוואוסט אז דער בעש"ט איז געקומען צו די סעודה. דעם סיפור האט דערציילט הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק הצ"צ, וועלכער איז געווען באותו מעמד ווען ער איז אלט געווען א יאר זעקס – אין יאר תקנ"ו – און דער סיפור איז איבער געגעבן געווארן מרבי לרבי.²³³

בשיחת יום ב' דחגה"ש תשט"ו: (ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיכו לנגן כמה ניגונים, וכ"ק אדמו"ר שליט"א יושב מכונס במקומו, פניו רציניות ביותר וכולו שקוע במחשבותיו, ולאחר משך זמן התחיל לדבר בהתרגשות גדולה:)

אדמו"ר הזקן נהג לומר בסעודת חג השבועות "ברוך הבא", כשכוונתו היתה להבעש"ט, שה"יארצייט" שלו הוא בחג השבועות.

פעם הסבו לשולחנו זקנים וסיפרו סיפורים מהבעש"ט – כידוע שע"י סיפורי צדיקים יכולים להמשיך את נשמות הצדיקים. ואמר להם אדמו"ר הזקן שהבעש"ט עסוק עדיין בגן עדן העליון... לאחר זמן מה אמר אדמו"ר הזקן – כדרכו בניגון – "ברוך הבא", ואז הבינו כל המסובים שהבעש"ט הגיע!...

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) מי שרואה ומרגיש²³⁴ ויכול לומר "ברוך הבא" יאמר (כ"ק אדמו"ר שליט"א הכריז בניגון) "ברוך הבא"...

(ואח"כ אמר:) כאשר נמצא כאן ה"אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא", שבדורנו הרי זה כ"ק מו"ח אדמו"ר – הרי על ידו נמצא כאן גם אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שהוא (כ"ק מו"ח אדמו"ר) ה' ממלא מקומו (כמדובר כמ"פ בפירוש הענין ד"ממלא מקום", שיש בו כל הענינים של הקודמים לו, ועוד באופן של הוספה), וכאשר נמצא כ"ק אדנ"ע אזי נמצא גם אדמו"ר מהר"ש, וכאשר נמצא אדמו"ר מהר"ש אזי נמצא גם אדמו"ר האמצעי, וכאשר נמצא אדמו"ר האמצעי אזי נמצא גם אדמו"ר הזקן, וכאשר נמצא אדמו"ר הזקן אזי נמצא גם המגיד, וכאשר נמצא המגיד אזי נמצא גם הבעש"ט.

– בכלל אין שייך לעשות חילוקים בין רבותינו נשיאינו, אבל אעפ"כ, לגבינו, הרי כל הקרוב יותר אלינו, יקר לנו יותר, וכיון שחלק גדול מהציבור²³⁵ הנוכח כאן הם חסידיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שהיו עמו בחיים חיותו בעלמא דין, ולומדים תורתו כו' – הרי מובן שכ"ק מו"ח אדמו"ר נוגע לנו יותר.

ישנם אמנם הבעש"ט, המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, הצ"צ, אדמו"ר מהר"ש ואדמו"ר נ"ע, אבל, מה שנוגע לנו ביותר – הרי זה הרבי, ועל ידו יש לנו גם את אדמו"ר נ"ע, אדמו"ר מהר"ש,

(233) סה"ש תש"ה ע' 107.

(234) חסר איזה תיבות בנוגע למי שאינו רואה – המו"ל.

(235) אולי אמר: "רובם" – המו"ל.

הצ"צ, אדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הזקן, המגיד והבעש"ט, שקיבל מאחי' השילוני, שהי' גם רבו של אליהו הנביא, שעליו נאמר "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", במהרה בימינו.

בר"ד משיחת יום ב' דחגה"ש תשכ"ד: ישנו פתגם שהיו אומרים פעם בנוגע לחתונה, שמצד רוב הטרדות והבלבולים צריכים להבהיר שלא ישכחו על העיקר, סידור הקידושין שבין החתן והכלה. ועד"ז בנוגע לחג השבועות שהוא זמן של חתונה, כמארז"ל על הפסוק "ביום חתונתו" – "זה מתן תורה". ושני ענינים בזה: א. החתונה של הקב"ה עם בני". ב. החתונה של בני" עם התורה. . והנה, בכל נישואין ישנם שעבודי הבעל לאשתו, שמשעבד את עצמו ומתחייב ליתן לה שאר כסות כו'. וגם בשתי חתונות הנ"ל ישנו שעבוד הבעל: בחתונה של בני" עם התורה, שהתורה "מאורסה" לישראל, משעבדים בני" את עצמם להיות "עמלים בתורה", ובחתונה של בני" עם הקב"ה, שכנס" היא אשתו של הקב"ה – משעבד הקב"ה את עצמו לקיים "ונתתי גשמיכם בעתם וגו'" [עיי"ש בארוכה]. "והימים האלה נזכרים ונעשים" בכל שנה ושנה, שבבוא חג השבועות, "זמן מתן תורתנו" צריך כל אחד מישראל לקבל על עצמו החלטה, ובתוקף המתאים, להיות עמל בתורה, ועי"ז משעבד הקב"ה את עצמו אליו ליחון לו ולבני ביתו כל המצטרך להם, למטה מעשרה טפחים. . והיינו שככל שהתייגע ועמל בתורה לפני חג השבועות, הנה מחג השבועות זה – צריך להוסיף בעמל בתורה, וקבלה זו צריכה להיות בתוקף, ולא לדחות זאת למחרת, אלא עוד הלילה, במוצאי שבועות, צריך להתחיל את ההוספה בתורה. .

הכוונה היא לאלו שטרודים בהכנות לחתונה, ואעפ"כ מצד רוב הטרדות יכולים לשכוח על העיקר. . הנקודה העיקרית של החתונה, להגיע לקיטון המלך. כאשר מסיימים את העבודה של ספירת העומר, שענינה בירור המדות. . מצד גודל מעלת העבודה ועוצם הגילויים שבספירת העומר, יתכן שישארו שקועים וטבועים (פארטרונקען) בה, ולא יגיעו לקבלת התורה. . וזוהי הנקודה שצריכים לזכור בחג השבועות, זמן מתן תורתנו – שלא להסתפק בכל הגילויים אלא "לקחת" את העצמות, והיינו ע"י הבל-גבול שבתומ"צ. ולכן, בכל שנה ושנה, בבוא חג השבועות, צריך כל אחד לקבל על עצמו להוסיף בתומ"צ, בכל ג' הקוין דתורה תפלה וצדקה באופן בלתי גבולי. והיינו, שלמרות שגם קודם חג השבועות עסק בכל ג' הקוין, הרי התעסקותו היתה במדידה והגבלה, וראי' לדבר: בנוגע לצדקה – כיון שנשאר לו ממון, הרי מוכח שנתנית הצדקה היתה בהגבלה; כיון שנשאר לו כח – הרי מוכח שהעמל בתורה הי' בהגבלה; וכיון שנשאר במציאותו – הרי מוכח שהענין ד"אשפוך את נפשי" לא הי' בתכלית. ולכן, הנה בחג השבועות (בכל שנה, ובפרט בשנה זו) צריכים להוסיף בכל הענינים, ועד לאופן של בלי גבול.

במאמר יום ב' דחג השבועות תשמ"ח: והנה המשכות אלו שנמשכו בחג השבועות לכאו"א מישראל כנ"ל נותנים לו כח בעבודתו בימים הבאים וכשחסר ח"ו בעבודתו הרי המשכות

הנ"ל אינם נותנים לו מנוחה ודוחפים אותו לעבוד עבודתו בימים הבאים בתכלית השלימות, מתחיל מימי התשלומין דחג השבועות עד י"ב סיון ועד בכלל (שבימים אלו אין אומרים תחנון, כמ"ש אדמו"ר הזקן בסידורו, מכיון שהם ימי הקרבת הקרבנות דחגה"ש), ועד שממשיכים ענינים אלו במשך כל השנה כולה. ועי"ז תהיה שנה הכוללת כל הברכות הנרמזים בכל אותיות הא"ב, עד לשנת תורה כו'.

בהתוועדויות אלו, דובר כמ"פ אודות התחזקות והוספה בלימוד התורה, כולל שיעורי חת"ת ורמב"ם. ולדוגמא: בהתוועדות חגה"ש ה'תנש"א²³⁶: "אזוי אויך אין די שיעורי חת"ת הידועים – לערנען בכל יום דעם שיעור חומש (כפי שנחלק לימי השבוע), שיעור תהלים (כפי שנחלק לימי החודש) און שיעור תניא (כפי שנחלק לימי השנה) – וואס די דריי שיעורים זיינען כנגד מיט די ג' רועים פארבונדן מיט חג השבועות: חומש – כנגד משה רבינו שקיבל תורה מסיני. תהלים – ספרו של דוד המלך, שמת בעצרת, און תניא – ביאור בתורת ישראל הבעש"ט וואס אויך זיין יום ההילולא איז בחגה"ש; און אויך מה טוב ונכון וכו' אין דעם לימוד הרמב"ם (כפי שנחלק לשנה אחת (בערך) דורך לערנען ג' פרקים ליום, אדער לג' שנים ע"י לימוד פרק אחד ליום, אדער אין ספר המצוות)."

כשנמשכה סעודתו עד שחשיכה אפילו כמה שעות בלילה מזכיר יעלה ויבוא בברכת המזון לפי שהכל הולך אחר התחלת הסעודה שאז חל עליו חיוב הזכרה מעין המאורע ולא נפקע ממנו חיוב זה ביציאת היום [כמובן, רק באם לא הבדיל בתפלה או על הכוס]. דין השוכח, ראה בטבלה שבסוף הלוח.

מוצאי יום טוב בשעה 9:14.

בתפלת ערבית: אתה חוננתנו.

קידוש לבנה: ניתן לקדש הלבנה הלילה²³⁷.

236) ספר השיחות תנש"א ח"ב ע' 560.

237) בגוף הענין, במש"כ בטושו"ע אר"ח סתכ"ו שמקדשים במוצאי שבת, אם הכוונה גם למוצאי יו"ט – הנה, לגי' הראשונים במס' סופרים רפ"כ "משנתבשם", י"מ שהכוונה במוצ"ש שמברכים על הבשמים (תר"י ספ"ד דברכות ד"ה נהרדעי. אבודרהם ברכות ש"ח. ועוד). ולפ"ז אינו שייך במוצאי יו"ט. ולגי' דידן "כשהוא מבושם" (וכ"ה בטושו"ע רסס' תכו) – הנה בשו"ת רמ"ע מפאנו סע"ח מפרש דהיינו מצד סילוק הנשמה יתירה, ובאותה שעה מבושם כשמלוה את המלך. ועד"ז בשו"ת הרדב"ז ח"ד א'רג(קלג) "ליתובי דעתה ולפייסה" כשמלויים המלך ונסתלקה הנשמה יתירה. ולפ"ז, לפס"ד אדה"ז בשו"ע רס"י תצא ש"ביו"ט אין לאדם נשמה יתירה כלל" (וראה בארוכה לקו"ש חל"א ע' 191 ואילך), אינו שייך למוצאי יו"ט. וגם ע"ד הסוד – ראה בפע"ח שי"ט פ"ג משום שהביהמ"ק נחרב במוצ"ש. [אבל ראה ברמ"ע מפאנו שם]. ועוד טעמים נאמרו עד"ז השייכים רק במוצ"ש (ראה צפע"נ עהרמב"ם ברכות פ"י ה"י שבמוצ"ש נתמעטה הלבנה. ועד"ז בנפש חי' מרגליות סתכ"ו). אמנם, פשוט דברי השו"ע "כשהוא מבושם ובכלים נאים" – שייך גם למוצאי יו"ט. וכ"כ בשו"ת הרמ"ע מפאנו הנ"ל [אלא, שלדבריו גם במוצאי יו"ט יש סילוק נשמה יתירה, וכדעת המקובלים], והובא בא"ר שם סק"ה ובמשנ"ב סק"ה, שה"ה למוצאי יו"ט. ובפמ"ג בא"א סק"ב, דהיינו במוצאי חגה"ש. ולהעיר מחכמת שלמה שם.

בפועל, לאחרי חלוקת כוס של ברכה לא נהגו בקידוש לבנה, וגם לא כשחל מוצאי יו"ט במוצ"ש, וככל הנראה, מסיבות פרקטיות (זמן סיום חלוקת כוס"ב וכן האפשרות במציאות לראות הלבנה) וביומנים משנים שעברו, נראה שקידוש לבנה נעשה במוצאי שבת

בהבדלה: נוסח ההבדלה כרגיל, רק ללא ברכת הבשמים והגר. ואין אומרים ויתן לך.

יום שלישי, ח' סיון, אסרו חג, "יום טובח" ימי תשלומין

עד י"ב בחודש – ועד בכלל – אין אומרים תחנון.

בשיחת יום ב' דחה"ש תרח"ץ: אדמו"ר הצמח צדק שאל את אדמו"ר הזקן מפני מה חוגגין את חג השבועות ז' ימים עד י"ב בסיון (שאינן אומרים תחנון וכו'). וענה לו אדמו"ר הזקן שזהו כמו הסוחרים שנוסעים ליריד גדול על ב' ימים וקונים שם הרבה סחורה, ולאחרי היריד כשצריכים לנסוע הביתה הם שוהין איזה ימים כדי לכרוך היטב – גוט גוט איינפאקן – את הסחורה, ובפרט צריכים ליסע לדרך רחוקה, אשר יש חשש שלא יגנבו או יאבדו. וכמו"כ הוא בזמן מתן תורתנו אשר בודאי כל אחד קנה לעצמו איזה קנין מגילויי החג הזה, דארף דויערן ביז מען פאקט דאס איין. וזהו ענין שהיית איזה ימים אחר החג לכרוך אותם היטב שלא יאבדו בטרדת הזמן.

יום טובח

היום שלמחרת חג השבועות נקרא יום טובח, דהיינו שבו מקריבים עולות ראיה [כדלקמן]. מטעם זה, אסור להתענות באסרו חג שבועות מעיקר הדין (ולא רק משום מנהג כבשאר אסרו חג). ואפילו לחתן ביום חופתו.

אסרו חג

כל העושה איסור (פירוש אגודה) לחג באכילה ושתייה דהיינו שמרבה קצת באכילה ושתייה ביום שלאחר החג ועושהו טפל לחג מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר אסרו חג בעבותים (ופ' בהמות עבות ושמינות) עד קרנות המזבח. יש ליזהר להזדרז לשלם דמי הזכרת נשמות. ובכמה אגרות קודש

או בימים הסמוכים. וראה גם סה"ש תנש"א ע' 596 הערה 159.

[ולהעיר, בנוגע ההמתנה למוצאי שבת, הנה ברמ"א שם – והובא בשיחת ש"פ נח תשנ"ב (סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 68) – שאין להמתין למוצ"ש באם הוא אחר יו"ד לחודש. [ולכאן הכוונה, מילתא בטעמא, יו"ד למולד ולא לחודש. וכ"ה להדיא ביוסף אומץ יוזפא סתע"ב. ולהעיר שבמג"א שם ב' אופנים בדבר: שאין להמתין רק אם מוצ"ש אור ל"א (ואולי – רק כשהוא אור ל"ב, עיי"ש), או אפי' כשמוצ"ש אור ליו"ד. אבל למסקנא הכוונה דוקא באופן שמוצ"ש אור ל"א. וכן מוכח מל' הלבוש שם ס"ד. וכ"נ גם מד' הט"ז סק"ג. וכ"פ במשנ"ב שם סק"ו. אבל ראה חיי"א כלל קיח ס"ד. ובסה"ש שם בהע' 120 מ' קצת שמפרש שרק באופן שמוצ"ש אור ל"ב בחודש (כבביעות שנה הנ"ל) אין להמתין (וכתחילת דברי המג"א). ויל"ד. אולם, בסו"ד המוג"א משמע, שבלא"ה לדידן לפס"ד הרמ"א (שם ס"ג, שכן נוהגין לכתחילה עכ"פ) אי"ז תלוי בימי החודש כלל, וצריך לחשב שבמוצ"ש ישארו עוד ה' לילות עד חצי כ"ט י"ב תשצ"ג מהמולד. וכ"ה גם במשנ"ב שם. ואולי כיון שלדידן נוהגים להקל בדיעבד עכ"פ כדעת המחבר, א"צ להחמיר כולי האי בנוגע ההמתנה למוצ"ש]. ויתכן שבמקומות חמים ויבשים (ובקיץ) לית לן בה. [וכ"ה בר"ד משיחה הנ"ל. והכי איכא למשמע משו"ת נוב"י או"ח סוסי" מא, עיי"ש. ובסה"ש הנ"ל, שבנוגע לפועל, "במקום שיש שאלה וספק יעשו כהוראת רב מורה-הוראה שעל אתר"].

הפליא אדה"ז בנוגע לחובת הזריזות בפרעון דמי הצדקה (נוסף לגדר "בל תאחר")²³⁸.

כינוס תורה

בשיחת ב' דחה"ש תשמ"ט נאמר: המנהג שנקבע מכו"כ שנים ובכו"כ מקומות לערוך "כינוסי תורה" לאחרי ובסמיכות לכל א' משלש רגלים (שלש פעמים בשנה), כולל ובמיוחד חג השבועות, שלהיותו "זמן מתן תורתנו" ה"ז הזמן הכי מתאים לעריכת "כינוסי תורה". וכפי שכבר הכריזו אודות הכינוס תורה כאן – בביהכ"נ וביהמ"ד זה, שמגדלין בו תורה ותפלה, בד' אמותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שבהם התפלל ולמד כו' במשך עשר שנים, וקדושה לא זזה ממקומה – שיתקיים למחרת חג השבועות, "אסרו חג". וכאן המקום להציע שישתדלו בפירסום מנהג זה בכל שאר המקומות שעדיין לא נהגו כן – שגם במקומות אלו יערכו "כינוסי תורה" כהמשך ובסמיכות להימים טובים, ב"אסרו חג" או בימים שלאח"ז, באופן שיוכל להיות ברוב עם, כפי תנאי המקום.

מספר הרב ישעיהו הרצל שליט"א: בשנת תשכ"ו בעמדי בחוץ בחצרו של הרבי שליט"א יחד עם חמי הרב יעקב ז"ל פרידמן בשעת הכינוס תורה באסרו חג דחה"ש פנה אלינו כ"ק אד"ש בשאלה: מדוע עומדים אתם בחוץ מהכנס תורה, ועל תשובתינו מפני חשיבות הענין מצד צרכי חתונה המתקרבים ובאים לא התייחס כלל, אלא העיר עוד הפעם: הלא זה באמצע תורה, ובעניני החתונה צריכים לגזול מן השינה! מאז הוחדר בי החשיבות להשתתף בכינוסים אלו אפילו כשקשה קצת. כשסיפרתי כל זה בכנס תורה דחגה"ש שמח מאוד הגאון הרב מנטליק ז"ל ואמר: למה השארת דבר חשוב כזה לסיום הכנס?

הלכתא למשיחא: מי שלא הספיק להביא עולת ראי' ושלמי חגיגה ביום – טוב עצמו, יכול להביאם בימי תשלומין. וי"א גם שלמי שמחה²³⁹.

עולת ראייה, אף שמעיקר הדין הלכה כבית הלל, שמותר להביאה ביום – טוב עצמו, מכל – מקום בדבר זה עשו בית הלל כדברי בית שמאי, והרבה מישראל נהגו כמותם, שאסור להקריבה ביום – טוב (לפי שאין בה שום צורך אוכל נפש ואין מחללים יום – טוב בשבילה כיון שאפשר להקריבה אחר יו"ט), והקריבוה אחר יום – טוב, למחרת חג השבועות²⁴⁰.

הלכתא למשיחא: משעבר הרגל עמי הארץ חוזרין לטומאתן, שכל מה שנגעו בו עמי הארץ בשעת הרגל טמא למפרע. לפיכך, משעבר הרגל מעבירים כלי המקדש ממקומן להטבילן, שמטבילין במוצאי יום טוב כל הכלים שהיו במקדש, לטהר את העזרה מטומאת עמי הארץ שנגעו

238) ולהעיר מס' לקט יושר הל' צדקה (יו"ד ס"ע 40) שבעל תרומת הדשן לא אכל בשחרית באסרו חג עד ששלח דמי הזכרת נשמות לגבאים.

239) ראה בהערה בתחילת הלוח בדיני ר"ח, בנוגע תחנן מר"ח ואילך.

240) שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד סי"ט. וראה לקו"ש חכ"ח ע' 24 ואילך. וש"נ. וראה גם קונ' בענין תורה חדשה מאתי תצא, בסה"ש תנש"א לחג השבועות.

בהן ברגל²⁴¹.

שכח ולא הבדיל במוצאי יום טוב, נחלקו הפוסקים אם יכול להבדיל למחרתו, וספק ברכות להקל²⁴².

שבת קודש, פרשת נשא, י"ב סיון

במעלת שבת הראשון שלאחרי מתן תורה – ראה הנסמן בהערה²⁴³.
אין אומרים אב הרחמים וצו"צ.

בקריאת התורה מסיימים לראשון בפסוק "זאת עבדת . . הגרשני .
. אהרן הכהן" (ד, כח) ולשני בפסוק "על פי ה' . . את משה" (ד, מט).
התחלת שיעור חומש היומי – מתחיל מ"ביום עשתי עשר יום
נשיא לבני אשר"²⁴⁴.

לאחרי תפלת מנחה, מתחילים עוד הפעם פרקי אבות פרק
ראשון²⁴⁵.

בשנת תנש"א (כשחל י"ב סיון בשבת קודש) התקיימה
התוועדות נוספת פתאומית, סעודה שלישית, סמוך לשקיעת
החמה, עם חלוקת כוס של ברכה במוצאי שבת. לפרטים, ראה
בספר השיחות במקומו ובהערות.

"בעת מיר זיינען דא געגאנגען שפאצירען האט הוד כ"ק
אאמו"ר הרה"ק געזאגט היינט [י"ב סיון] איז דער זיבעטער טאג
פון חג השבועות און האט גערעכענט די מעלות פון הושע"ר וואס
איז דער יום השביעי פון חג הסוכות און שביעי של פסח וואס איז
דער יום השביעי פון חגה"פ און האט מבאר געווען דעם ענין פון
י"ב סיון וואס איז דער יום השביעי פון חג השבועות²⁴⁶. ונתבאר
בשיחת י"ב סיון תש"כ. ושם, במעלת י"ב סיון, שיש בו המעלה דכל
השביעין חביבין. ושכיון שבו מסתיימים הגילויים של חג השבועות
אזי הם מאירים ביתר תוקף ורעש ("שטורעם") עוד יותר מכפי
שהאירו בחג השבועות, מצד המעלה דאור חוזר."²⁴⁷

241 משנה חגיגה כו, א. רמב"ם מטמאי מו"מ פי"א ה"י והי"א. ונת' בלקו"ש חל"ז פרשת
שמיני (ע' 20 ואילך) באורך.

242 ובמק"א הארכנו במשמעות דעת אדה"ז בזה.

243 ראה לקו"ש ח"ח ע' 49 ואילך. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 583. שיחת ש"פ נשא תשכ"ו
(חלקו – נדפס בלקו"ש ח"ח שם). נשא תשמ"ו. ובכ"מ.

244 כ"ה בשיחת יום ב' דחגה"ש תשמ"ו. וראה גם בלקו"ש חכ"ח ע' 248 (משיחה הנ"ל)
ש"זאת חנוכת המזבח" הוא סמוך לסיום וחיותם שיעור חומש היומי. אבל ראה שיחת ש"פ
נשא תשמ"ה (ואולי, מה"ט הדגיש "כפי שקראו בביהכ"נ כאן" כיון שאי"ז מנהג הרגיל).
ולהעיר משיחת יום ב' דחגה"ש תשמ"ב. נשא תשד"מ.

245 וראה שיחת ש"פ נשא תנש"א.

246 וראה שם במעלת י"ג סיון. ונת' ג"כ בשיחת י"ב סיון תש"כ דלקמן.

247 סה"ש תש"ד ע' 143.

מילואים

מילואים א (הערה 14):

אבל אחר שחבר ביהמ"ק לא נהגו שהחכם דורש בשבת שלפני שבועות, שעצרת אין בו הלכות מיוחדות שכל איסור והיתר הנוהגין בו נוהגין ג"כ בפסח וסוכות – שו"ע אדה"ז סת"ט ס"ב במוסגר.

אמנם, להלן ס"ד, בתקנת מרע"ה לדרוש בו ביום, נזכר הלכות הצריכות גם בנוגע לעצרת. וצ"ל שהכוונה להלכות שתי הלחם, וכמפורש בב"ח. (וכמו שהוא בהנזכר לעיל בס"א בתקנת חכמים הראשונים בזמן שביהמ"ק הי' קיים לדרוש ל' יום לפני החג, שלפני עצרת דורשים גם בהלכות שתה"ל, נוסף להלכות קרבנות היחיד – ראי' שמחה וחגיגה). וכ"כ בתה"ל ד ה' פסח ס"א (ע"פ הב"ח). וכן מסתבר. וגם במ"מ שעה"ג בשו"ע אדה"ז נסמן לבי"ב וב"ח (וכבר העירו שבדפוס שתח"י התה"ל נסמן רק לבי"ב). [והוא דלא כפי' הר"א ע"ה מרגליות מראקשיק, בהערותיו על שו"ע אדה"ז (נדפס בקובץ יגד"ת (ג.י) חו' ט ע' כז), שקצת הלכות נוהגות בעצרת כגון איסור תענית חלום ומנהג מאכלי חלב וסדר קריה"ת].

ואף שד"ז נוגע רק לקרבנות ציבור, וא"כ אינו מ"הלכות הצריכות לכו ביום. . . האסור והמותר בו ביום" לכל יחיד – י"ל שעיקר הענין לדרוש בהלכה ברגל הוא מחמת "ענינו של יום", ולא בכדי "לידע המעשה אשר יעשו", וג"ז בגדר ענינו של יום (וכדמוכח בפירש"י מגילה טז, א ד"ה הלכות קמיצה, דמיירי נמי מקרבן ציבור, וגם אחר חורבן ביהמ"ק). וי"ל שעפ"ז תתיישב גם אריכות ל' רש"י (ד"ה וידבר – מגילה לא, א) "להודיע חוקי האלקים ותורותיו וקיבלו וקיימו שכר המצות עליהם ועל בניהם בזה ובבא", דקשיא ל' מהי התועלת בלימוד הלכות קרבנות ציבור לכל יחיד, ומבאר שג"ז בכלל "חוקי האלקים", ושתועלת הדרשה – ש"קיימו וקיבלו שכר המצות". ואף שאפי"ת שתה"ל אינה דוחה יו"ט, והקרבנות מוכנות כבר קודם יו"ט (ראה עד"ז בשיחת פורים תשכ"ה לגבי קרבנות ראי' חגיגה ושמחה. ובסרט הקלטה משיחה הנ"ל (ואינו בהנחה) שהוקרבו לפני יו"ט ג"כ, ולכא' קאי אחגיגה ושמחה שא"צ להקריב ביו"ט) – מ"מ כמה הלכתא גבירתא איכא בדיני שתה"ל הצריכות ביו"ט.

[וראי' למי שפי' ש"הלכות עצרת" היינו דיני לקט שכחה ופאה, שזמן הקציר מעצרת ואילך, וגם דיניהם נזכרו בתושב"כ אחרי דיני עצרת (אמור כג, כב). אבל פשוט שאא"פ להעמיס כן בל' אדה"ז "הלכות הצריכות לכו ביום", שהרי ביו"ט אסור בקצירה (אף שעצרת הוא "חג שאתה קורא וקוצר בו", בימי תשלומין – חגיגה יז, ב)].

ולכא' אפ"ל באו"א, דלעיל מיירי שידרוש החכם במיוחד בשבת שלפני העצרת, ואין טעם לזה כיון שאין בו הלכות מיוחדות, אבל בתקנת מרע"ה לדרוש ברגל, כיון שבלא"ה נתקבצו כבר בני העיר ביו"ט לשמוע דרשת החכם בענינו של יום באגדה, בנס הנעשה בו ביום, ממילא דורש להם גם באיסור והיתר הנוהגין גם בפסח וסוכות (וראה גם שיחת פורים תשכ"ה). ולפ"ז ה"ז מתאים למש"כ הב"י והדרישה, שדורש "בדברים שאסור ומותר לעשות ביו"ט". אבל אינו, של' אדה"ז מורה שהדרשה "בהלכות הצריכות לכו ביום. . . האסור והמותר בו ביום", ולא לדיני יו"ט בכלל. וגם בפשטות, הדרשה צ"ל בהלכות עצרת, ולא בהלכות יו"ט בכלל, וכמו שהוכיח בב"ח. (ובביצה טו, ב (שצויין עה"ג) שנזכר "הלכות יו"ט" – איכא לפרושי שהכוונה לאותו יו"ט ולא הלכות יו"ט בכלל. ועוד דאה"ג, דתרווייהו איתנהו, הלכות עצרת וגם הלכות יו"ט. וכ"ה בסידור היעב"ץ שמחת יו"ט סי"ח). ועוד, שהדרשה בהלכה היא לפני הסעודה, וההתאספות לשמוע הדרשה באגדה היא אח"כ (ראה בשו"ע אדה"ז סתקכ"ט בקו"א סק"א. וצ"ל בשיחה הנ"ל, אף שדחוק קצת, שאין הכוונה שדורשים בשניהם בהלכה ואגדה בחדא מחתא, אלא שלא תיקנו להתאסף בימים שאין דורשים בענינו של יום. ועי"ל, ודלא כנ"ל, שבקו"א שם מיירי בזה"ז דוקא, שכיון שאין נוהגים לדרוש בהלכה, וגם אין לדרוש הלכות אחר הסעודה דשכיחא שכרות, אין להקדים לדרוש באגדה קודם הסעודה משום שמחת יו"ט. אבל מצד תקנת מרע"ה שדורשים בהלכה ובאגדה דורשים תרווייהו כחדא קודם הסעודה).

מילואים ב (הערה 28):

דוגמא לדבר בחתונה ביום ל"ג בעומר שממשיכים עם המוזיקה לתוך הלילה שלאחרי זה, בזמן (של ספירה) שנוהגים בו אבילות, וכמובן שאין בו היתר למוזיקה של רשות.

והעירונו הרה"ח הריל"ג ע"ה, חבר המזכירות: להעיר, אירע מספר פעמים, כאשר בל"ג בעומר התקיימה חתונה בשכונתנו, הורה לי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ללכת להאולם בעוד מועד, ולמסור בשמו שהמוזיקה תמשיך רק עד צאת הכוכבים ולהפסיק אחרי זה, אבל יכולים להמשיך עם הריקודים, ע"כ מדבריו. [ואם הדברים מדויקים נמצא שכ"ל זמר חמירי מריקודים ומחולות (אף שלא נתפרשו להדיא). ולהעיר ממג"א סתקנ"ח סק"א דכלי שיר חמירי מאכלית בשר במוצאי ת"ב. ועוד להעיר,

דבדינים אלו ספיקא לקולא). וראה גם בכה"ח סתצ"ג סק"ט להקל מטעם אחר. וכן ילה"ע לאידך גיסא, שהרי לדין בשאר ימי הספירה אסורים ריקודין ומחולות אפי' סעודת מצוה (כפשטות דברי אדה"ז רסי' תצג), וא"כ אין מקום לחלק בין ריקודין של רשות לשל מצוה, משא"כ לדעת הא"ר ודעמי' (פמ"ג ועוד), דס"ל להתיר ריקודין ומחולות בסעודת מצוה בכל ימי הספירה. [אבל להעיר שבמג"א הנ"ל משמע היתר כלי זמר בסעודת מצוה (ולאידך בשו"ת דברי נחמיה ס"ע סק"ד העיר מאירוסין בבין המצרים).

והנה, יש שפי' בלקו"ש חלז"ע ע' 122 דמיירי בכלי זמר (או בהקלטה עכ"פ) בקשר עם סיום, ותפסו להיתר בסעו"מ ע"פ השיחה הנ"ל וניסו לתווך עם שוע"ר בכל עיקולי ופשווי. (והרחיקו לכת לדייק בל' אדה"ז שבסעו"מ אסור ריקודין ומחולות, אבל הותרו "שמחות תירות", ופירשו מד"ע דהיינו כלי זמר (להעיר מרש"י סוכה ג, ב).

אבל (נוסף לזה שאין לדייק הנ"ל בשו"ע אדה"ז מקום לחול, כפשוט, הנה), קושיא מעיקרא ליתא, שכ"ק אדמו"ר נתכוון לחומרא ולא לקולא. והרחבנו הדיבור בזה במכתב לא' הרבנים שליט"א, ומועתק כאן: בהקדמה שבכ"מ מצינו שהשתדל כ"ק אד"ש שייהא מותר בשופי – וכמפורש גם כאן (בטייפ וגם בשיחה שהוגהה) "לכתחילה בלי שום ספיקות בדבר" – ולדוגמא התוועדות בימי בין המצרים. ועוד כיו"ב. ובנדו"ה הודגש גם שייהא באופן דאחדות ללא חשש – ראה שיחת ש"פ בחוקותי תשמ"ו לעשות כינוסי אחדות בשבת דייקא מה"ט. ואת"ל, חשש לדעת הקדמונים למעט בניגונים בימי העומר. ובאם יקשיב להטייפ יווכח שכ"ה, ושההדגשה ע"ד ניגונים וריקודים הו"ע בפ"ע ובשיחה בפ"ע.

ולאחרי שהלה הרבה לשאול עד"ז, באנו בלוחות שניות מד"ס ויצא עת"ק כאן: א. לא נזכר כאן לא דבר וחצי דבר בשייכות לכלי זמר. (וכנ"ל, משמע דכלי זמר חמור מריקודים ומחולות). ב. צע"ג להתיר כלי זמר בסעודת מצוה. ואכ"מ. ועכ"פ, הכי נהוג שלא להתיר. ג. דוחק גדול שבא לחדש כאן – שלא כדרכו בכלל – היתר מיוחד. ואדרבה, הסגנון כאן שרוצה שיעשו באופן המותר לכתחילה ולא להיפך לחדש היתר מיוחד. (וכנ"ל, שבלא"ה צע"ג להתיר כלי זמר בסעודת מצוה. ואכ"מ. ועכ"פ, הכי נהוג שלא להתיר). ד. הסגנון שייהא באופן ד"היתר בשופי" (בטייפ) "בלי שום ספיקות בדבר" (בלקו"ש) וכי"ב מורה שהמדובר בדבר המותר מלכתחילה ע"פ שו"ע. ה. בשיחת ש"פ בחוקותי תשמ"ו – שבא בהמשך לשיחת לג"ב, נדפס בלקו"ש חכ"ז וחל"ב, גם עד"ז לעשות כנוסי אחדות

שאף שמצינו בכמה פוסקים שהתירו בשופי להמשיך בריקודים וכלי זמר בחתונות במוצאי לג"ב, התייחזקו המתירים ריקודין ומחולות של מצוה מעיקר הדין, אבל יל"ע אם הדבר מתאים לדעת אדה"ז שגם בסעודת מצוה אין לעשות ריקודין ומחולות. אבל י"ל שבשו"ע אדה"ז שם מיירי לענין קידושין, ונישואין שאני, שרגל הוא ודוחה אבילות (כמ"ש בפוסקים). וראה שו"ת כפי אהרן אפשטיין (סנ"ב ד"ה ולענין) שגם לענין חתונה צע"ג. וגם בא"א מבוטשאטש תנינא סתצ"ג משמע קצת דאין ולא רפיא ביד'. אבל משמע שם שעיקר תו"ד שייהא לש"ש ולא לשם הוללות].

ובגוף הענין – הנה, בהשקפה ראשונה צ"ב בטעמא דמילתא לאסור ריקודין ומחולות בימים שאין נוהגים בהם אבילות. ולכאו' הי' אפ"ל דס"ל לא"ר כמ"ד שמתו בכל ימי העומר ומתאבלים רק לג"ג יום. ואולי סברתו שבתספורת קשה להחמיר כולי האי, וכש"כ בנישואין שמצוה הוא, משא"כ בריקודים ומחולות של רשות שאין הכרח בדבר. וראה בא"ר שם סק"א שמהראוי הי' לא לגלח גם בלג"ב עצמו (שימי העומר הם ימי דין) אלא שנהגו להקל. ועכ"ז, המעיין בפנים בא"ר שהזכיר הספק רק עד ר"ח אייר ומר"ח סיון עד שבועות יראה דמשמע דקאי רק להמנהג שנוהגים אז באבילות, ודלא כמשמעות הפמ"ג ובשעה"צ הנ"ל (שהרי לא הובא שם בלבוש מנהג אחר, כ"א להקל מל"ג בעומר, או להחמיר בכל ימי העומר, וגם למנהג שהביא בא"ר אח"כ (בסק"ד), שלא נז' ע"ע בא"ר, הרי אסור גם עד אחר ר"ח סיון). ועוד שבא"ז שם סק"ה בשם הלבוש שמחמירים בכל ימי העומר, ומ"מ לא נקטו לחומרא זו רק לענין תספורת ונישואין. ותו, שבא"ר גופא מקום לפרש להיפך ממש, שבא להקל ולא להחמיר, ור"ל דלמנהג שנוהגים אז באבילות יש להסתפק שמא יש להקל עכ"פ בריקודין ומחולות של רשות. וה"ט, שעד ר"ח אייר וכן מר"ח סיון שא"א תחנן קיל טפי משאר ימי העומר. ועכ"פ, גם אם נפרש שבא להחמיר, קאי רק למנהג שנוהגים באבילות. וראה עוד אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' יד'תתקנא. ושנ"ת.

ולאידך, אין הכרח גמור שמנהגו להחמיר בשלושת ימי הגבלה באבילות (כנ"ל), ואולי רק לענין תספורת והוא ע"פ קבלה. וכיון שבכלל, הלכה כדברי המיקל באבל, ובפרט בנדו"ז שהוא אבילות ישנה, ורק ממנהגא. וספק בכגון דא להקל. ובפרט שתלוי במנהג וכמדומה שהמנהג להקל. ועוד זאת, שמצד המנהג גופא יש ספק בחשבון הימים, וכל כי האי א"צ להחמיר (ראה עד"ז בח" סתצ"ג סק"ב. ולענינו, בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג סכ"ג (בנוגע לספיקו של הא"ר הנ"ל):

כן להעיר מהשקו"ט בעירוב תבשילין בליל ערב יו"ט. וראה שיחת כ"ט אלול תשמ"ז. מענה שנדפס בקובץ הערות הת' ואג"ש 770 סוכות תשנ"ה. וש"נ. ולהעיר מר"י מוצ"ש שובה תשל"א להרחמ"א ע"ה חדקוב. וראה שו"ת שבה"ל דלקמן.

בנוגע לליל ערב שבועות כשחל בחול – ראה פקודת אלעזר או"ח סתצ"ג ס"ב בהערה בשו"ג. וראה אצלנו במ"מ וציונים להל' יומית אות תצא. ושם, שבכ"מ הובא שמהרח"ו ותלמידיו הסתפרו בליל מ"ט בעומר – ראה פקודת אלעזר שם, וכן בפתח עינים על סידור הרש"ש (פח, ב) שהעתיקו מבית מועד מכת"י שלא הי' ממתין עד היום.

וכן העתיק בעמודי הוראה על מורה באצבע מכת"י הגהות לס' הכוונות "ואני קיבלתי וכו' שהיו בימים ההם שרובם ראו את האר"י זלה"ה שכולם היו מסתפרים ליל מ"ט תיכף אחר ספה"ע". (ומה שמצינו שהעידו שהסתפר מהרח"ו אפי' במ"ח, כמו שהקשה בשו"ת מנח"א ח"ג סס"ה – הרי הי' לו טעם בדבר. וגם, שלהברכ"י סתצ"ג סק"ו הי' רק פ"א, אבל לעיקר נקטו שמליל מ"ט אפשר כבר להסתפר).

והוא מטעם שבחי' יום מ"ט דשערות, הארת תיקוני רישא דא"א נמשכת מהתחלת יום מ"ט לעומר (נה"ש להרש"ש לג, א). וכן מצינו במשנת חסידים מס' אייר וסיון פ"ב מ"א: בערב שבועות מאחר שספר שבעה שבועות וכו' יגלח ראשו. והמ"ח לא העתיק רק דברי האריז"ל, כידוע (וראה גם משנ"ת סבה"מ תרכ"ט ע' קעז). ויתירה מזו, משמע שהעדיפו בדוקא לא להמתין עד היום, לפי שהארה זו נמשכת בלילה ואינה ממתניה עד אור היום. וגם מה שמצאנו באיזהו מקומן שיש שהחמירו – טעמם לפי שהקפידו בכלל לא להסתפר בלילה. (אמנם, ראה בכת"י לא נודע למי הגהות על גליון השו"ע סתצ"ג ס"ב שנדפסו בזכור לאברהם תשס"ד שכתב בשם האריז"ל שלא לגלח עד הבוקר. ועדותו מוכחשת מכל הנ"ל. כן שמענו שמועה מכלי שלישי ע"ד הוראה שכאילו ניתנה להר"י ע"ה ראסקין בענין זה שצ"ל ביום דוקא, ואין לנו לסמוך על השמועות. ואם שמועה נכונה היא, אולי היינו לכתחילה ובלכיא צורך).

ויש שהעירו ממש"ב בח"י סתפ"ט סק"א בשם מהר"ל לומר בליל מ"ט היום תשעה וארבעים וכו' ולמחרתו הוא ערב שבועות, וטענתם שמכאן שבילילה אינו ערב שבועות. וגז' ניתן להידחות בקל. ומה שמותר להקז דם בליל ערב שבועות – ראה שו"ת שבה"ל ח"ט סי' קכט שיש לחלק בפשיטות. ופשוט שאין סרך רא"י מזה שאיסור אכילת מצה בע"פ מתחיל מעלוה"ש.

וראה השקו"ט בהתקשרות גל' תשכט. [ובנוגע לתספורת בלילה בכלל – ראה אצלנו בהלכה יומית שם. וש"נ].

בשב"ק שיהא ללא חשש, אף שאין סרך איסור במסיבות הרשות. ודוחק לומר שגם שם מיירי בכלי זמר, שהרי לשונו שם סעודה של שמחה, או התוועדות של שמחה. וההצעה היא לעשות בשב"ק, של"ש לעשות עם כלי זמר. וראה בשיחת ט"ו תמוז וש"פ בלק תשמ"ה לערוך התוועדות ב"ט תמוז באופן המותר. ועד"ז בלק תשמ"ז. וכן בכ"מ, אף שמדינא מותרת סעודת הרשות. (וראה מג"א תקנא, י. ערוה"ש ח). ז. יתכן שחשש שהוא בגדר שמחות יתירות ושבסעודת מצוה הותר. (ולהעיר משו"ת אג"מ אה"ע א, צח, א).

מילואים ג (הערה 40):

ראה שו"ת ירים משה קאסטרו ח"ב בליקוטים סמ"ה (נא, רע"ג), ע"פ בית דוד או"ח סי' רפ (בנוגע ל"ג בעומר שחל בערב שבת, להסתפר בליל ששי – ראה גם בהנסמן בכה"ח סתצ"ג סקב"ג. ומש"כ בא"ר סק"ז – הוא ט"ס (ראה פמ"ג בא"א סק"ג. שו"ת לב חיים ח"ב או"ח סצ"ז. וראה שו"ת יחוד ח"ד סל"ב. וש"נ)). וראה במפתחות לשם (עג, ד) מש"כ לדחות, ורק כשישנו איזה סיבה. וראה גם שו"ת חיים ביד ח"א סמ"ג. יצחק ירנן ח"ז סמ"ג. ושור"ש כ"ב בשו"ת שמחת כהן ח"א סי' קמה. וראה הנסמן בהגהת המלבה"ד לכו"כ שכתבו כע"ז. וכן הורה במרא דשמעתא סרי"ד. ועוד.

והעיקר, שכל שיש צורך עדיף להסתפר ולא יכנס לרגל כשהוא מנוול, ששלילת הניווול בודאי דוחה ההידור שלא להסתפר בג"י הגבלה, וכעדות הר"ש ויטאל בהגהות לשעה"כ (ענין ספה"ע) בהנהגת אביו הרח"ו ובטעמו. וראה שו"ת מנח"א ח"ג סס"ה.

[וצע"ק שבמהרי"ו דינין והלכות סנ"א (והוב"ד בד"מ סק"א ובכנה"ג בהגב"י) כ' להוכיח להתיר בע"ש (כשחל ל"ג בעומר בא' בשבת) ע"פ מה שהתיר מהר"ם – בהגמ"י אבל פ"י סק"ו – לאבל לרחוץ בע"ש כשחל יום שלשים בשבת. ובהגמ"י שם שהוא ע"ד אבל שחל שמיני שלו בשבת ערב הרגל. והרי טעם ההיתר שם הוא משום מקצת היום ככולו (תוד"ה ותנא – מו"ק ז, ב) דל"ש בלילה (לרוה"פ). וכ"ה להדיא בנוהג כצאן יוסף ע' רלג. ויש לחלק, דהתם מיירי בחל לג"ב ביום ראשון ולא בע"ש. וראה משנ"ב סתצ"ג סק"א. וראה בארוכה בשו"ת רבבות אפרים ח"ד סי' קלב. וש"נ].

ולהעיר מהשקו"ט בענין הכנה לשבת בליל ששי (ראה חי' הר"ן שבת קז, ב. אבל זהו רק לענין הכנת צרכי שבת – ראה שבת של מי שם). ובפרט, לענין להסתפר בליל ששי (ראה רבי"ה סי' קצז. ל' הרש"ל הובא בט"ז סי' רס סק"א), ושקו"ט מזה בת"ב שחל ביום ה' – ראה שו"ת מחזה אליהו ח"א ספ"ו. קובץ בית אהרן וישראל גל' קמד.

ולהעיר מהשקו"ט בענין הכנה לשבת בליל ששי (ראה חי' הר"ן שבת קז, ב. אבל זהו רק לענין הכנת צרכי שבת – ראה שבת של מי שם). ובפרט, לענין להסתפר בליל ששי (ראה רבי"ה סי' קצז. ל' הרש"ל הובא בט"ז סי' רס סק"א), ושקו"ט מזה בת"ב שחל ביום ה' – ראה שו"ת מחזה אליהו ח"א ספ"ו. קובץ בית אהרן וישראל גל' קמד.

ולהעיר מהשקו"ט בענין הכנה לשבת בליל ששי (ראה חי' הר"ן שבת קז, ב. אבל זהו רק לענין הכנת צרכי שבת – ראה שבת של מי שם). ובפרט, לענין להסתפר בליל ששי (ראה רבי"ה סי' קצז. ל' הרש"ל הובא בט"ז סי' רס סק"א), ושקו"ט מזה בת"ב שחל ביום ה' – ראה שו"ת מחזה אליהו ח"א ספ"ו. קובץ בית אהרן וישראל גל' קמד.

ולהעיר מהשקו"ט בענין הכנה לשבת בליל ששי (ראה חי' הר"ן שבת קז, ב. אבל זהו רק לענין הכנת צרכי שבת – ראה שבת של מי שם). ובפרט, לענין להסתפר בליל ששי (ראה רבי"ה סי' קצז. ל' הרש"ל הובא בט"ז סי' רס סק"א), ושקו"ט מזה בת"ב שחל ביום ה' – ראה שו"ת מחזה אליהו ח"א ספ"ו. קובץ בית אהרן וישראל גל' קמד.

מילואים ד (הערה 45):

דעת המחבר להתייר רק "כדי אכילה בב"א", אבל להרמ"א, מותר גם בנאכל ליומו (כ"ה) להדיא בתנ"ח כלל ס"ב, ע"פ הגש"ד סל"ה סק"ט, וד' הגש"ד הובאו בב"י (שם). וכן ביאר בפמ"ג בש"ד סק"א (ראה גם פסקי פמ"ג לבעל שע"ה כ"א אות ל סק"ה) וביד"י בפיה"ק סק"ו. ועוד. ובחור"ד (בח"י סק"ד ובב"י סק"ג) ועוד משמע שפי' כן גם בדעת המחבר.

[וראה במזמור לדוד (להגר"ד פארוו) על הפר"ח סק"ב, שכתב לחלק בין שבת שההיתר הוא לכל היום, משא"כ בחול שהוא רק לסעודה אחת, שבשבת כיון שמוכרח להכין לג' סעודות דומה לסעודה אחת בחול. ובב"ח חילק בא"א עד"ז. אבל כל הפוסקים סתמו דבריהם ולא חילקו בדברי].

והנה, יש בזה מקום עיון, בההיתר ב"לחמים שעושין לכבוד שבת. . ונאכל מהר [וי"ג: מחר] בשבת" (כל' הגש"ד), שה"ז נאכל לאחר יום האפי'. ובהכרח לפרש לפ"ז ד"נאכל ליומיו" לאו דוקא, וגם תוך מעל"ע מישרי שרי. וכ"כ בערוה"ש ס"ד. וצ"ע שהרי עזרא תיקן שתהא אשה משכמת ואופה, וקאי (גם, או בפרט) בע"ש (ואכ"מ בזה), והחלות נאכלות בסעודת שחרית של שבת, או גם בסעודה שלישית. ודוחק לומר שלכבוד שבת (ויור"ט) שאני, והתירו גם ביותר מימו לצורך שבת.

ועכצ"ל, שמ"מ התירו כיון שלא נשאר מהן לאחר השבת (ראה בב"ח ד"ה אין לשין), ועשויים רק ליום אחד. ומ"מ מובן שאסור להכין אפילו דבר מועט, היינו כמות אכילה ליום אחד, אם אינו אוכל הפת מיד למחרתו (כגון במציאות ימינו ששומרו במקפ"א לצורך חתונה וכדומה), דחיישינן לתקלה כיון שמשוהה הפת במשך זמן, שכ"מ בכל הפוסקים שההיתר הוא מחמת שנאכל מיד – ראה פירוש"י פסחים לו, א ד"ה כעין. וכ"כ בכמה ראשונים, שההיתר בעוגה קטנה שנאכלת מיד. (ולהעירי שבת"ח העתיק בשם רש"י "עוגה קטנה" ואינו ברש"י לפנינו. אבל כ"ה גם טעור משמו. וכן באגור דיני או"ה סי' א'רס.) ואף שאין הכרח שדעת הגש"ד ודעמ"י ופס"ד הרמ"א וכו' עולים בקנה אחד עם דעת רש"י ודעמ"י, בתנ"ח נראה להדיא שהשוה ביניהם. וראה גם בחמו"ד הל' בב"ח סי"ב. פמ"ג שם. דע"ת ס"א. בדה"ש סק"ט. שם בב"י ד"ה ולכן נוהגים. וראה גם בפת"ש סוסק"ה. (וכ"מ קצת בב"ח שם שבתלה הדבר באם במציאות נשאר אחר השבת. אמנם, איהו אזיל בשיטה אחרת, שטעם ההיתר שאין לך עני מישוראל שאינו אוכל בשר בשבת).

אמנם, יד הדוחה נטו', דאיכא להמיר בדוחק, דאה"נ בפת המשומר ליומא אחרת א"צ לאכלו מיד, ורק כשמתחיל לאכול הימנו עתה חיישינן לתקלה באם ישהה

ממנו יותר מיום אחד. ועפ"ז א"ש נמי בדברי הפוסקים שהשוו בין דעת רש"י (ודעמ"י) לפס"ד הרמ"א, אף שברש"י הדגיש להדיא שאוכלו מיד, שכוונתם ברורה, שההיתר באחד מהשתים: (א) באוכלו עתה שבוה צריך לגמור כולו מיד, או (ב) כשנאכל ליומו, שבוה יכול לגמור אכילתו במשך היום. אלא שכ"ז דחוק, ומדוע לא ניהוש בעשוי ליום אחר לתקלה במשך היום, ומאי שנא מאוכלו עתה. ועכצ"ל בדעתם, ד"מיד" כאן ברש"י לאו דוקא. ועוד, שממה שהאריכו בכמה פוסקים להוכיח מכמה דוכתי בש"ס שכל ליומו ליכא תקלה (וכיו"ב באריכות דבריהם) משמע שגם במשומר ליום אחר יש לחוש באם אינו מיד למחרתו.

איברא, דאכתי י"ל דשאני בשבת שכיון שאא"פ לאפות בשבת לא חיישינן לשכחה, שד"ז גופא מזכירו, וממילא זמנו מתחיל בע"ש. (ולהעיר גם מסברת המזמור לדוד הנ"ל לחלק בא"א בין שבת לחול, כיון שמוכרח להכין לג' סעודות). ומכיון שכן, נצטרך לומר שבשבועות לא נקרא דבר מועט אא"כ באופהו בחג ממש, ולא באופה בעיו"ט (ודוק בל' הרמ"א ששינה טעמו ולשונו: "עם חלב בחג השבועות", ומיד לאח"ז "בשומן לכבוד שבת". וי"ל דלדיקא נחית שרק בשבועות עצמו הותר, אף שבפשוטו כוונתו שבשבת ל"ש בו ביום). אלא שכ"ז מחודש ולא נזכר בפוסקים. וגם גוף הסברא טעונה ביסוס ויסוד.

וע"פ כל הנ"ל, אולי י"ל דה"ט שבת"ח שם כתב לגבי לחמים שנהגו ללוש בשבועות ד"אפשר דזה מיקרי דבר מועט" [ובהגהותיו במפה שעל השו"ע כתב כן בפשיטות], וה"ר מלחמים שעושין לכבוד שבת, דסגי במה שנאכל ליומי, ולכאורה תיקשי דהיינו הך, ומאי מספק"ל – שבשבועות שאני שנעשה לב' ימים. (ואחרי כתיבת דברינו כאן שו"ר כסברא זו בשו"ת בצה"ח ח"ו ספ"ד סק"ה. ושם כתב כן בפ"י דיוק ל' הרמ"א שכתב "בחגה"ש" ולא "לכבוד שבועות"). ולענ"ד כ"ז דחוק. ומה גם שברמ"א גופי' (באו"ח סתצ"ד ס"ג) מוכח שנהגו כן רק ביום ראשון של שבועות. ולא עוד, אלא שגם ביום א' דחגה"ש אפו לחם אחר לצורך סעודת הבשר (כמפורש באו"ח שם), משא"כ בשבת שכל הלחמים נאפו עם השומן.

ואולי טעמו באו"א, דשאני בשבת שנוסף גם הוא בסברת ההיתר שאין רגילות לאכול חלב בשבת (כבב"ח. ולפ"ז א"ש נמי שבב"י העתיק ד' הגש"ד, אף דלדיד' השיעור רק כדי אכילה בב"א).

ויותר נראה שכיון ששבועות הלחמים ארוכים ולא עגולים (יעו"ש) – מספק"ל אם ג"ז בכלל "עוגה קטנה". ואף שבשבת עושים "גדולים קצת", כהמשך דבריו, מ"מ

לז, א ד"ה משיחזור בשם ה"ר ישעי', דמשמע שגם בחוה"מ וגם ביו"ט לובשים בגדי שבת. וראה גם בשטמ"ק שם ד"ה הרי הוא. וי"ל. וראה שו"ת דובב מישרים ח"ד סרל"ד. ועוד להעיר מהגמ"י שבת פ"ל סק"ב (הביאו בד"מ סתר"י סק"ה), שגם ביו"ט נהגו ללבוש השרגני"ט. ומשמע דכי הדדי נינהו שבת ויו"ט. ואדרבה, דיו"ט גרע טפי, וקמ"ל התם שגם ביו"ט צריך להחליף, עיי"ש. ותו, שהביא עוד טעם למנהג, לפי שהוא בגדי מתים שלא יתגאה מחמת שמחת יו"ט. וכ"ה בתשב"ץ קטן סי' קס. ושם נראה שרק ביו"ט לבשוהו. ועכ"פ משמע שיו"ט פחות הוא משל שבת. ולהעיר משיחת שבת שובה תשמ"א שרק בחיצוניות טובים יותר הבגדים ביו"ט מבשל שבת, אבל בפנימיות הוא להיפך. ובעיקר מנהג הנ"ל – ראה קובץ מביני עמודי חו"ב ע' רנב. וש"נ. ירושתנו ג ע' צא).

ובבאה"ג ובביהג"א לשו"ע שם הראו מקורו השר"ע בירושלמי קדושין פ"א ה"ד, הביאו בהגמ"י יו"ט פ"ו ה"ז, והב"ד בב"י כאן. וראה גם יש"ש ביצה פ"ב ס"ה. ולהעיר גם מגירסת הר"ש פאה פ"ח מ"ח (ועוד ראשונים) בירושלמי פאה הנ"ל – כלי רגל וכלי שבת. (וכ"ה בכ"מ. וברמב"ם נחלות פ"י ה"ג: בגדי שבת ומועד, וכ"ה בשו"ע חו"מ סצ"ז סכ"ו וסרפ"ח ס"א. ועד"ז בכמה שטרות תנאים. וראה ט"ז סתקפ"א סק"ה. מג"א סתקצ"ז סק"א. ולהעיר גם משו"ת פמ"א ח"ב סי' קכד, באשה אבלה תוך ל' שבאה לביהכנ"ס שמוותרת ללבוש בגדי שבת ולא בגדי יו"ט).

ולמעשה, לא ראינו נזהרים בזה, ורק בפסח מצינו שנוהגים ללבוש בגדים חדשים (וראה שער המלך ח"ב בתחילתו בשער ואמרתם זבח פסח ספ"ה במנהג זה).

והן אמנם, שבמט"א סתרכ"ה ס"ל כתב בלישנא הדין 'ראוי שיהיה לו בגדים מיוחדים ליו"ט נאים יותר', ומשמע שאי"ז משורת הדין. וראה בברכת הפסח ס"ט סכ"ג: מצוה שישתדל וכו'. (ולהעיר גם מצוואת יש נוחלין לאבי השל"ה בפרק אזהרות התשובה). אבל לשון אדה"ז שם ס"ז הוא 'צריכים להיות יותר טובים', ומשום חובת שמחה קאתינן עלה, דאי משום כבוד דיו שיהא כבשבת (ראה לבוש שם ס"א. מג"א שם סק"ד. אדה"ז שם. וראה מח"ב הנ"ל. וכ"מ בסהמ"צ להרמב"ם מ"ע נד: וללבוש בגדים חדשים, הביאו לנדוד בבית השואבה דיני לקדש היו"ט וכו' ס"ח. וראה שם ס"ט, שלפ"ז צ"ל בגדים חדשים דייקא. אבל בפוסקים הובא רק 'טובים יותר'. וראה יוסף אומץ סתשצ"ט – באו"א. וכעיי"ז בצידה לדרך על פירש"י אמור כג, לה. וראה גם עבודת ישראל פ' זכור בשם האריז"ל. וכ"ה בהגהות הרש"ש לשעה"כ דרושי שבועות בתחילתם.

בשבועות ארוכים טפי. והא גופא בא שם לבאר ולהכריח ד"קטנה" לאו דוקא. (וראה חי' תל' הרשב"א פסחים ל, א, שכעין תורא היינו כתלם השור, והיינו גדולים וקצרים ברוב. ובחי' ר"י מלוניל חולין קח, א, כעין השור, שהם לחמים קטנים וארוכים. אמנם, הם פירשו שעושה שינוי בהצורה. וכאן קאי מחמת הכמות). ויתכן שמה"ט גופא בשבת לא נשאר בד"כ ממנו (כבב"ח שם), לפי שעושים רק שלשה לחמים לצורך הסעודות, וכאן שארוכים הם שייך שישאר הימנו, אף שמצ"ע נאכל ליומי'. כן להעיר שחלוקים המה גם בענין אחר, שבהגש"ד שהביא כתב שלכבוד שבת נאפים יחד עם הבשר (עם הפשטידיא), אבל כאן לש בחלב ממש. אלא שבכ"מ (כברמ"א בהגה) מוכח שנעשו לשבת בשומן. (ולהעיר שביש"ש חולין פ"ז סי"ד משמע שבנילוש בחלב ממש עדיף מהנאפה בתנור עם פלאדין שעיי"ז נשתנה תוארו משאר לחם. וד"ז תלוי במציאות. כן משמע שם שבשבועות גרע טפי מלחמים לשבת. ונראה שהכל לפי הענין, דביש"ש מיירי שעשאוים עם פלאדין בתנור, ולא נילושו בחלב, ולפ"ז ליכא ההיתר דשינוי צורה, לפי שהם לחמים רגילים, אלא שנאפו עם הפלאדין. ומשו"ה לית בהו גם ההיתר שעשויים ליום אחד, דמיירי בכל החלות שנאפו ליו"ט, והיינו גם ליוט"ש, אלא שנאפו במציאות בתנור אחד עם הפלאדין).

ועכ"פ, איך שיהי' הפי', לדינא כתב בשו"ת נפש חי' יו"ד סל"ו (ד"ה ועתה וד"ה וא"כ), והביאו בדרכ"ת סקל"ג, להתיר רק ליום א' דחגה"ש ולא ליוט"ש. וכן העלה בשו"ת בצה"ח שם. ולפ"ז, גם בנדוד"ד כשערב שבועות חל בשבת, קשה להתיר ללוש בע"ש עבור יום א' דחגה"ש שחל ביום ראשון.

מילואים ה (הערה 61):

והנה, מעולם תמהתי במה שהרבה אין נזהרים בדין השו"ע או"ח סתקק"ט ס"א, שבגדי יו"ט יהיו טובים משל שבת. (והנה, בכמה דפוסים: 'טובים כשל שבת'. אבל הוא טה"ד דמוכח. וראה בנו"כ שם. ושקו"ט בכ"מ בפ' מש"כ הרמ"א סתע"א ס"ג: כמו בשבת. וי"מ שהכוונה לע"פ דייקא שדינו כיו"ט. או"י שיש לחלק בין "נאים" ל"טובים". וכ"ז דחוק. וראה בזה בהגהות אמרי ברוך סתקק"ט שם. ברכ"י סתע"א סק"ה ובמח"ב שם סק"ד. תוספת שבת שם ונדפס בחי' בסוה"ס. כה"ח שם סקמ"ג. וצ"ע בכוננת ביהגר"א שם. ואכ"מ. כן העירו בל' הרמ"א סתרצה"ס"ב (לגבי פורים): בכדי שויו"ט. וי"ל.

ולהעיר מירושלמי פאה פ"ח ה"ז וברור רבה פ"ה, יב: שני עטיפין, ולא קאמר תלתא, גם ליו"ט. וראה לקמן. כן ילה"ע משטמ"ק ב"ק

שנתקשו רבים בפירוש"י סוכה מז, ב ד"ה מ"מ שאין יין מצוי לכל אדם בחול של מועד (וכמה ישובים בזה) – ילה"ע שבכת"י ליתא לכל הענין בגמ' וברש"י. וכן בעירובין מ, ב].

ובכל אופן, בבגד אחד או במנעלים לחוד סגי. (וא"ש בירושלמי פאה (לגי' הר"ש) הנ"ל, שיש כלי רגל וכלי שבת, אבל רק שני עטיפין). וראה מנהגי מהר"ל הל' יו"ט סט"ו, והב"ד בא"ז סתקב"ט ובבאה"ט סק"ד, ובמקו"ח שם בקיצור הלכות לס"ב. וכולם פירושו בנוגע לאנשים. אלא שבמהר"ל גופא משמע גם בזה דקאי אנשים ולא באנשים, יעו"ש. וכ"ה בא"ר שם סק"ו. ועוד (ראה לעיל בדיני ג' ימי הגבלה במצות שמחת יו"ט בהערה). ומ"מ, הה"נ שכ"ה באנשים. ויש שר"ל שבזמנם סגנון הבגדים ה' דומה בחול ובשבת, אלא שבשבת מחליפו לבגד אחר, שהוא נקי ונאה יותר (ועד ש"א שאפי' דין כסות נקי' הוא רק ביו"כ, ובשבת סגי שאינו מלבוש של חול. ולא קייל"ן הכי. וראה נמוקי מהרא"י שבת פ"ל ה"ג), ואמטו להכי ביו"ט צ"ל "טובים יותר", משא"כ בזמננו שמעיקרא סגנון הלבוש בשבת שאני מבחול, שלובשים בגדי משי וכו', ממילא זה גופא כבוד יו"ט. אלא שסברא זו מהני לגבי גדר כבוד, אבל לא אהני לן לענין דין שמחה. וראה שו"ת נהרות איתן ח"א סמ"ד כע"ז.

מילואים ו (הערה 104):

בברית עולם קוצר סט"ו כ' דצ"ע אם מותר לטלטל. וראה שלמי יהודה פ"ג הע' סד. מעשה איש ח"ה ע' יח. והועתק כן בפשטות בכמה מס' המלקטים דדרא בתראה. אבל שמעתי מכמה חכמים שהדבר אינו נכון במציאות, שעליית המים מחמת הטלטול אינה פועלת לפתוח הפרחים, כיון שהפרחים יונקים מלמטה ושם הרי הם בתוך המים. ושאני הוספת מים שריבוי המים גורם להזריע יותר.

ועיקר, שלא מצינו בפוסקים שהזהירו בזה, וקייל"ן בכללי הפוסקים שבדבר הרגיל ושכיח טובא הו"ל להשמיענו. וראה גם בשש"כ פכ"ו הע' צו שמוותר להוציאם מהמים ואי"ב משום תולש (אבל מש"כ כן בשם טל אורות לא מצאתיו. וראה שו"ת אפרקתא דעניא ח"ב סנ"א. ולכא' היינו לשיטתו שהוא איסור דאורייתא, כדלקמן). [ולהעיר, שגם בעציץ נקוב שיי"ב עפר, נחלקו אם אסור לטלטל מקרקע לקרקע (ראה כלכלת שבת מלאכת זורע. מנחת שבת ס"פ ס"ק קצד. תהל"ד סשל"ו סק"ו. הגהות מנחת פתים ששל"ו. שביתת השבת זורע סק"ד ע"פ מאירי שבת פא, קצוה"ש סי' קמב בבדה"ש סק"ה (ודחה ההוכחה ממאירי). שש"כ פכ"ו הע' ו], והבו דלא לוסף עלה]. ואם מטלטל בנחת, ודאי לית לן בה.

וסבור הייתי לומר, דכ"ז קאי רק בנשים שחובת שמחה לקנות להן בגדים ותכשיטים. וכ"ה לכא' בירושלמי קדושין הנ"ל. וכ"מ להדיא ביש"ש שם. וראה שיחת שבת שובה שם שמקשר ד"ז עם מצות שמחה בנשים. (ועפ"ז א"ש בירו' פאה שם שיש ב' עטיפין לאנשים, אבל לנשים גם כלי רגל. וראה בעמק הטבוח שווארץ ע' קצח ואילך לפי דרכו). אבל ד"ז נסתר מחמתו, ממשה"ק בפמ"ג סי' תקל בא"א סק"א במה שהביא מג"א שמהר"ל לבש בחוה"מ הקט"א של שבת, ולא של יו"ט. (ובפשטות י"ל, שמ"מ ל"ד חובת שמחה בחוה"מ ליו"ט, וכמו שאינו חייב בחוה"מ בפת משום שמחה. וראה במשנת יעקב שביתת יו"ט פ"ו הכ"ב מה שתיין. וצ"ע במשנ"ב שם בשעה"צ סק"ד שהאר"י בטעם שאין להחמיר כ"כ בחוה"מ, ולא נחית רק לדין כבוד, ולא מדין שמחה שישנה גם בחוה"מ. וי"ל כנ"ל. ואף שי"א שגם מדין כבוד יו"ט עדיף משל שבת, וה"ט שבגדי יו"ט טובים יותר – ראה עבודת הגפן שהובא במח"ב שם. וכ"ה גם בבית הבחירה חמוי (ליוורנו, תרל"ה) דיני ע"פ סנ"ח – אבל במשנ"ב גופא לא ס"ל כדבריהם).

והן אמנם, שבמהר"ל ומג"א שם שפיר אפ"ל דס"ל הכי, ומיושבת קושיית הפמ"ג, אבל בשאר הפוסקים משמע דקאי גם אנשים – ראה מט"א שם. יפ"ל או"ח סי' קכח סקנ"ד. וי"ל, שבאנשים הוא רק להידור ולא מדינא, דמדינא סגי ביין (או גם בבשר), וכמו שנהגו ביו"ט להרבות במאכלים משום שמחה. וראה בשו"ע אדה"ז שמחלק שם בין "עיקר השמחה" ל"שאר כל מיני שמחות". אלא שפשוט דכ"ז מיידי רק בידו משגת – ראה משנ"ב סתקב"ט סק"א. כה"ח סקכ"ג. ולהנ"ל שאינו חייב גמור א"ש [ולכא' תלוי בהדעות אם לענין שמחת יו"ט אמרו גם עשה יו"ט חול ואל תצטרך לבריות. וראה הנסמן בשו"ת בצה"ח ח"ה סמ"ז. אלא שיל"ד כמה מראיותיו שם, שרק לענין עיקר השמחה, לשתות (רביעית) יין (או אכילת בשר שלמים בזה"ב) מחוייב בכך, משא"כ בשאר מאכלי יו"ט. ולהעיר שבשו"ע אדה"ז סתקב"ט נז' "אם ידו משגת" ו"כפי יכלתו" רק בדין עונג. אבל בבגדים ותכשיטים נז' "כפי ממונו". וי"ל. ואדרבה, בשו"ת מעון אר"י אה"ע סי"ב, דמכאן שאפי' עני שבישראל מחוייב בכך. ובכמה פוסקים שאם אין ידו משגת יקנה מנעלים (כדלקמן. אלא שיל"ד דהיינו בידו משגת למנעלים, ואינו מחוייב לחזור על הפתחים. ועוד, שהוא מחמת חיובי הכתובה). ולהעיר משו"ת משנה שכיר או"ח סוס"י ריא. אמנם, אפ"ל שכיין שהמצוה תלוי' בדעת האדם, שהרי מותר להתענות תענית חלום בשבת (וראה שו"ע אדה"ז סתצ"ה בקו"א סק"ה) הדר ניתנה להידחות כשאין ידו משגת. ודא"ג, במה

בית דין צדק דק"ק קראון הייטס | סה

בנוסח ספר יצירה ותרי"ג מצוות. ובכ"מ – טה"ד דמוכח. וראה קובצי העו"ב חגה"ש, נשא, בהעלותך, קרח, מטו"מ, ונצבים תנש"א. אחו"ק תשנ"ג. זרע יעקב גל"כ. ועוד). ואכ"מ. ובכללות, נראה שמנהגו מתאים לסדר האריז"ל, ועם ההוספות שהביא השל"ה.

וכן מנהגו שאומרים המשניות, וכברוב הדפוסים. וכמ"ש בזה ח"ג צח, א: דאורייתא דבעי ל' למלעי בהאי ליליא אורייתא דבעל פה. ובהקדמת הזהר ח, א: "ובמדורות דקראי". ובשו"ע אדה"ז סצ"ד ס"ג: "ועיקר העסק יהי בתושבע"פ". וכ"ה בשיחת ש"פ בהו"ב תשמ"ז. לוח לילדים ה' סיון תש"ג. כתי"ק במבית המלכות, תשורה לחתונת ראטשטיין בנייעיש, טבת תשע"ה. וראה ר"ד בעת הסעודה ליל ב' דחגה"ש תשכ"ו.

ובכ"מ, וכן בדא"ח, שאחר חצות עוסקים בתורה שבע"פ.

בסדר הנביאים, בכ"מ שראיתי הוא בסדר ישע"י ירמי' יחזקאל, וכ"ה גם בפע"ח שער חגה"ש (קכו, ג), אף שאינו בסדר שבגמ' וש"ע. וכמו שהוא בדפוס נ"ך. והיינו לפי סדר הדורות. וראה גם הקדמת האברבנאל ורד"ק לישע"י בטעם המנהג בסדר נ"ך שלנו. ומתאים גם לסדר הצירופים. וראה גם קובץ אור תורה סיון תשנ"ד (ונדפס גם במבוא לתיקון ליל שבועות שבעוד יוסף חי מחזור לשבועות) שכתב שכן מדויק בדברי החיד"א בתיקון קריאי מועד (ש"ל בחייו), שכן נהגו בתיקון ליל שבועות.

כמו"כ שקו"ט בכ"מ בסדר הכתובים וחמש מגילות. [ויש שהעתיקו כוונות ופסוקים לעזרא ולנחמ' בפ"ע. ואכ"מ]. וכמה אופנים בזה, הן (במשמעות) דברי המקובלים (בכוונות וכו'), שבכתהאריז"ל ועוד הקדמו חמש מגילות לנ"ך. וצ"ע), והן בדפוס תיקון. וראה גם מש"כ ידינו הגרלוי"צ שליט"א ראסקין בקובץ העו"ב כ"ב שבט תשע"ג ונתחבט מאד בזה. וראה פתח עינים החדש ח"ז עיונים סמ"ט בארוכה. ולפמש"כ בקובץ או"ת הנז' עפ"ד החיד"א, א"ש היטב הסדר שברוב דפוס תיקון המצויים, כולל תיקון ליל שבועות עם מנהגי חב"ד. אלא שלדבריו יש להקדים עזרא לפני דה"י (וכדלקמן). וכ"ה גם בסדר התיקון שבסו"ס תיקוני שבת, קראקא, שע"ג, ובכו"כ דפוס תיקון.

[ולהעיר שבנגיד ומצוה למהר"י צמח (שבועות) מתייחס ל"ספר תיקון שבועות" הנמצא "על מזבח הדפוס". ועפ"ז מובן מה שנתקשו כו"כ במש"כ בפע"ח בהגהת מהר"י צמח, וכ"ה בנגיד ומצוה שם, שצריך לקרות דניאל לפני דה"י, דמאי קמ"ל – שכנראה ר"ל לשנות סדר הדברים מהנמצא בדפוס (בזמנו, ולא הספיק הזמן לחפש ולברר) לקרות דה"י לפני דניאל. וכבר העירו שיל"פ

ולהעיר, בגוף האיסור להחזירם למים כשנפתחים, שלכאו' איסורו רק מדרבנן (ראה מהר"ל מנהגים הל' שבת סי"ט. שם חדש ח"א זמנים קיז, ד והו"ד בפתה"ד ששל"ו סק"ח. שו"ת חקקי לב או"ח סי"י. אג"ט זורע סי"ט. וצ"ע בערוה"ש ששל"ו סי"ל ומשנ"ב שם בשעה"צ סקמ"ח. וי"ל, שבערוה"ש קאי לשיטתו שם שבזריעה בעציץ שא"נ חייב. וראה גם שלחן עצי שטים סי"ג זורע. שו"ת אפרקסתא דעניא שם), וגרע מזריעה בשאר עציץ שא"נ (שנחלקו אם הוא דאורייתא. ראה עץ חיים דלקמן, ומוכיח מדין תולש מעציץ שא"נ דפטור, וה"ט שאין דרך זריעה שם (פירש"י ד"ה לאו – שבת קח, א. שו"ע אדה"ז ששל"ו סי"א), וא"כ ההה"נ בזורע (ודלא כחיי"א בנשמ"א כלל יא סי"א. וראה מנ"ח מוסך השבת סק"ג). והאריכו בזה. ואכ"מ. וצ"ע בדעת הרמב"ם – ראה בתשו' הרמב"ם שבפ"י קדמון ממזרים שבת פ"ח ה"ב. ולשונו דחוק למעיין. וראה אתה יצרת בן פורת סי"ג מה שבי' בדעתו. ויל"ע).

והאיסור כאן משום דדמי לזריעה (או ע"ד מוליד, או כעין מתקן מנא). וי"ל שהוא כעין שורה זרעים במים כדי שיצמחו. וה"נ כאן שעושה מעשה בידים, וי"ל גם שמתכוון לכך (וכדיוק ל' אדה"ז: "כדי שיצמחו"), וגם פעולתו ניכרת להדיא (משא"כ בנטילת צנון תלוש הטמון בארץ כשלא השריש אף שנתכוון לזריעה כשטמנו שם והוסיף מחמת לחות הקרקע – ראה שו"ע אדה"ז ששי"א סי"ד. ששל"ו סי"ג. וראה בארוכה שו"ת כרם חמד ח"א סכ"ו).

ולהעיר, שבכ"מ כתבו דשריית חטים גרע משאר זריעה בעציץ שא"נ, כיון שדרכו בכך, וגם כוונתו לזרוע אח"כ בקרקע, ומכין לזריעה (ראה שו"ת הרדב"ז בלשונות הרמב"ם סרמ"ח (א'תריא). הקדמה לעץ חיים חאגי קוצר סק"ג. טל אורות זורע בסופו (במהדו"ח ע' צה. אבל ראה שם ע' צ). שו"ת שבה"ל ח"א סע"א. שם ח"ג סל"ט. ועוד. ולכאו' בפרחים דרך זריעתו בקרקע דוקא, ובכלי הוא לנוי בעלמא. ויל"ע בל' הלבוש ששל"ו סי"א. והעיר מזה בכנה"ג סו"ב בהגה"ט סק"א. גם להעיר שבחטים שאני שמצמיח דבר חדש ממש. ועו"ל שהוספת המים היא רק גרמא, שבלא"ה נפתחים מאליהם, ופעולתה היא רק לאח"ז. וראה בארוכה קובץ מכון הוראה ומשפט גל"ג ע' מד ואילך. ועייש"ע שהעיר בחלק מהג"ל).

מילואים ז (הערה 121):

ככל הנראה, אין מנהגו לומר הבקשות ותפלות שב"תיקון". וראה ר"ד בעת הסעודה ליל א' דחגה"ש תשכ"ח.

כמה שינויי נוסחאות בנוסח התיקון, הן בסדר הדברים, והן במספר הפסוקים (ובפרט

מכ"ד ספרים, ושבעפ"ח כתב ש"תרי עשר כחד חשיבי". ואינה תשובה, דהיינו רק לענין חשבון כ"ד ספרים, ועיקר כוונתו לצירופי השמות, והרי גם בחומש קורא מכל סדרה ג"פ, ועכצ"ל שאי"ז סותר להכוונה. אבל להעיר שלא נזכר מזה כלל ברשימת התיקונים שבלקו"ש (דלקמן). וי"ל.

מילואים ח (הערה 148):

בנוגע להמשיך ללמוד לאחר שעלה עה"ש ללא ברכה"ת – אף שיש מקילים (ראה תוספת חיים על חיי"א כלל ט סקכ"ו (כשהולך לישון. וראה שו"ת עמק התשובה ח"ג ס"ו עד"ז מד"ע). שו"ת מהרש"ג ח"א סס"ב (שלו"ת שצריך לברך גם בניעור, אין איסור ללמוד לפני ברכה"ת. ובפרט לפני נה"ח. ועדיף לברך ברכה"ת אחר שישן ואחר נה"ח). שו"ת לב אברהם ח"א ס"ו (לענין אמירת ק"ש). ועוד) – מצינו בכ"מ שכתבו להדיא לאיסור (ראה כף אחת (להחיד"א) פכ"ב (לענין ליל שבועות), שאחר עה"ש זיהר שלא יאמר שום פסוק עד שיברך ברכה"ת. והובא גם בשנות חיים (להגרא"ח ע"ה נאה) ס"א במקו"ח סקכ"ח. וכ"כ בבא"ח וישלח ש"א ס"ג. וראה שו"ת משיב דבר ח"א סמ"ז. שבה"ל ח"י סע"ז סק"ב). וכ"ה גם בלוח כולל חב"ד (ליל הושע"ר). ולהעיר גם מר"ד ליל ב' דחגה"ש תשכ"ז ע"ד ההנהגה בליובאוויטש).

(וכבר העירו שציע"ק בשה"ש תרצ"ג ע' 78 שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע לא אמר ברכה"ת עד שהאיר היום, וא"כ היאך למד אז פע"ח (ראה סה"ש תרצ"א ע' 146. ועוד). דוחק גדול לומר דקאי להדעות שעל חכמת הקבלה א"צ לברך (ראה מקו"ח סמ"ז ס"ב (בנוגע לס' דרוש רק כשיש פסוקים). ערוה"ש ס"ח. שלחן מלכים (לאנדא) ס"ז סק"ד. לקט הקמח החדש סמ"ז סק"ג. ובפרט שבערוה"ש שם כתב בדעת אדה"ז ס"ב שחייב בברכה"ת. וראה כה"ח סק"ג). וכן דוחק לפרש הטעם שהי מתוך ההרור (וראה שו"ע אדה"ז מהדו"ב ס"א ס"ו. וראה ד"ה וידבר גו' אנכי תשי"ג. שיחת ליל שמח"ת תשט"ז. עקב תשכ"ח. מוצ"ש בשלח תשל"ד. שמות תשמ"ז. ליל ב' דחה"ס תשנ"ב). ובפרט שהי מתוך הספר (ראה מנחת אהרן כלל ה סל"ד. מו"ק סמ"ז ס"ד סד"ה וכתב הרד"א. פתה"ד סק"ב. ועוד. אבל ראה ט"ז סק"ג. אבל אדה"ז השמיטו). ואולי לאו בחדא מחתא נאמרו הדברים. ובלא"ה צ"ב בטעמא דמילתא שאמר ברכה"ת רק כשהתחיל להאיר. ואולי מחמת שהיתה שינת עראי. וסרה הקושיא).

ומה שכתבו בכ"מ מסברא, בכללות בגד דחובת ברכה"ת, שאין איסור ללמוד ללא ברכה"ת כ"א חובת ברכה – להעיר מל' אדה"ז בסידורו (נעתק כאן בפנים. וראה אצלנו במקורות ועיונים להל' יומית אות תרב, ובמה

בכוונתו לקרוא דניאל ועזרא (ונחמי') – ד"כחד חשיבי" – לפני דה"י, וכנ"ל. ומשמע קצת שלדעתו בשאר הדברים יש לעשות כבתיקון שבדפוס, אף שאינו כבסדר הכוונות (שלאחמ"כ). אלא שצריך בירור לאיזה דפוס כוונתו. ולהעיר, שגם בפע"ח שם: וכבר נדפס. וכן בשל"ה: כבר נתפרסם ונודע לרבים ע"י הקונטרסים שנתפשטו. אבל בשניהם לכא' קאי על סדר האמירה, ולא על ספר תיקון ליל שבועות שבדפוס. וראה אגרות ר"ש שלומל, האר"י וגוריו, אגרת רביעית, ע' קג, שעדיין לא נדפס במדינות אלו].

בנוגע לסדר המסכתות (ולהעיר מהסדר שבלקו"ש ח"ה ע' 57 הע' 4), הנדפס לראשונה בשלימות בתיקון ליל שבועות הנקרא "שפר התיקונים", ויניציאה ת"ח, ומאז בשאר מהדורות תיקון ליל שבועות שלאחריו – כבר העירו שהוא ע"פ משניות ע"פ כף נחת, לר"י גבאי, ויניציאה, שס"ט. ולהעיר שסיום מסכת אבות בתיקון ליל שבועות (ברוב ככל הדפוסים) שונה מהנוסח שבפרקי אבות בסידור אדה"ז. אבל ראה לקו"ש ח"ז ע' 394 הערה 51 (ושם הערה 49).

כן להעיר, שלאחרונה נתגלה כת"י מהרש"ו של סידור חמדת ישראל ח"ב (ואינו הנדפס). ושם נתפרש לקרוא ג' פסוקים ראשונים ואחרונים מכל ספרי תרי עשר. ובלשונו: אח"כ תקרא תרי עשר מכל נביא ונביא, ג"פ הראשונים וג"פ האחרונים, ובהגיעך לחבוקוק תקרא ההפטרות של יום שני של שבועות. וכ"מ קצת גם בל' שעה"כ (פט, א) גופא ממש"כ: ובהגיעך אל חבוקוק וכו'. וכן הובא משמו של בעל בית לחם יהודה (הר"י פתייא). ומצאתי שכ"ה גם בתיקון הראשון שבדפוס ("סדר קריאת ותיקין ללילי חג שבועות והושענא רבא", ויניציאה ת"ח, ונמצא בספריית חב"ד). וכן בתיקון (סדר קריאה ותיקון) הנדפס באמשטרדם, תכ"ט. [אבל, בשני הנ"ל הביאו גם פסוקים בפ"ע לש"א וש"ב וכן למ"א ומ"ב (נוסף לעזרא ולנחמי, כנ"ל). וכבר העירו מכללים שעשה הרח"ו שבסו"ס עין חיים כלל יח (בדפוס ווארשא תרנ"א – קיח, ב). קהלת יעקב מערכת שמואל]. וגם סדר הנ"ך שם, באו"א קצת. ובכמה דפוסים (כולל דפוס סלאוויטא) השמיטו אפילו אמירת ג"פ ראשונים מס' חבוקוק, המפורש להדיא בשעה"כ.

[ולהעיר, שיש שהרחיקו לכת לומר שט"ס בשעה"כ, ושאי"צ לומר כלל ג"פ מחבוקוק, דמ"ט יאמר ג"פ מחבוקוק. אבל (נוסף לזה שאינו מסתבר לתלות דבר שכזה (הוספת קטע שאינו מובן) בטעות, עוד זאת ועיקר, ש)כ"ה גם בגוכתי"ק מהרח"ו בשער התפלה (אהבת שלום, ירושלים, תשס"ד). ולהנ"ל א"ש טפי, שאכן הכוונה שיאמר כן בכל ספרי תרי עשר. וראיתי למי שהקשה שלפ"ז ה"ז יותר

מי שיוציאנו, כל כי האי לא החמירו עליו ולבטל מדברי תורה, ושפיר יכול להמשיך בלימודו. אמנם, לדין שקיילין לעיקר שמברך ועד שמלכתחילה נוהגים בשופי לברך בעצמו, וה"ט שדינו בכרכות השחר (לפי שמעיקרא לא היה דעתו לפטור רק ליום ולילה, או מצד ברי' חדשה, וכדלקמן), צ"ע להתיר להמשיך ללמוד בריוח. ובפרטיות יותר, שכיון שדעת אדה"ז (סמ"ז ס"ז) כשיטת ר"ת, שרק עלוה"ש מחייב בברכה"ת (ואלא דס"ל בדעת ר"ת שגם המשכים לפני עלוה"ש מברך מיד), ואילו שינת קבע ביום וגם נמלך אינו מפסיק כלל, ממילא מוכרח לברך מיד (משא"כ בשיטת המג"א דס"ל שבניעור כל הלילה חובת הברכה בעלוה"ש היא מחמת שדעתנו לפטור יום ולילה, שמקום לומר שבכאן דעתו לפטור גם על זמן שאחר עלוה"ש). וראה תה"ד סמ"ז סק"ח. ועוד להעיר, שגם לסברא שהניעור כל הלילה אינו חייב בברכה, היינו רק כשלא הסיח דעתו מללמוד, כמ"ש אדה"ז להדיא, ולא כו"ע צדיקי גמירי נגהו.

ואכתי איכא למימר, שגם לדין שנתחייב בברכה"ת, חיוב הברכה מצד בריה חדשה (ראה גם שיחת י"ט כ"ש ו"פ וישב תשט"ז) הוא על הגבא ("כמו כל ברכת השחר" – ל' אדה"ז בסידורו. וכ"ה גם בשו"ע שלו סמ"ז ס"ז: "כמו שאר ברכות השחר שנוהגין לברך אף על פי שלא נתחייב בהן"). וראה מה שביארנו בזה בעניינותיך במקורות להל' יומית הנ"ל), אבל עדיין יכול ללמוד על סמך ברכתנו מיום שלפנ"ז. עוד יש לצרף באומר תהילים מדין תחנונים (ראה א"א מבוטשטאטש סמ"ז ס"ט – בנדו"ד), או באמירת מנין המצות, ללא טעמי ההלכות. ולחד מ"ד א"צ לברך לתלמוד ולמדרש (ברכות יא, ב. ועיי"ש ברי"ף. וראה גם במקורות ועיונים הנ"ל).

ויש המביאים רא"י מהנהגה בעת ההתוועדות ששמשו עד אור הבוקר, או מאמרי חגה"ש לפנות בוקר, וקשה לה"ר מכל כיו"ב, ובפרט – באופן של ידיעת השלילה, ובהעדר ידיעת כל פרטי הדברים על בורין, ואין למדין הלכה מפי מעשה. ולפום ריהטא, בעיוני ביומנים ובלוחות כמה שנים נראה שה"י לפני זמן עלוה"ש הנקוב בלוחות. (והארכנו במק"א ואכ"מ בבירור זמן עלוה"ש לשיטת אדה"ז).

ולהעיר, שגם את"ל כמקילים, צ"ע הסברא להקל ולא לברך, שע"כ לא מצאנו אלא באנוס וא"י לברך, אבל כאן הרי ברכה לפניו, ואמרינן לי' זיל ובורך, ולא להשתמט מקיום מ"ע דאורייתא (לכמה דעות). וגם למקילים, היינו רק כשהוא באמצע לימודו שיש כאן גם דררא דביטול תורה, ולא באופן שהרבה בטלים לפניו, מאחר דמפסיק ומבטל בלא"ה, וכגון שטבל כבר במקוה וכדומה. ועוד ועיקר, שהרי אפשר בהרהור, וליכא משום ביטול

שהובא שם משיחת אחש"פ (תשל"א). כן ילה"ע שלפענ"ד מוכרח כן גם מהמענה להרב העכט (נדפס בתשורה העכט כסלו תשס"א. ליקוט מענות תשמ"ו ע' 144). ואכ"מ. ובלא"ה, סברא זו כשלעצמה אינה מועילה, דסו"ס יש כאן חובת ברכה ואין לעשות מצוה ללא ברכה, וכדין ערום לא יתרום. [אלא שמקום לומר שכיון שבפועל מברך אח"כ לית לן בה. אבל להעיר מפמ"ג א"ח ס"ח במ"ז סק"ט. או"י בדעתם, דלית לן משום ערום לא יתרום בברכה"ת, שהוא בגדר ברכת השבח לדעתם (ראה שו"ת מהרש"ג שם. ועוד). אבל בלקו"ש ח"ד ע' 148 הערה *6 (וראה גם בהמשך השיחה) שבברכה"ת יש גדר ברכת המצוות (נוסף לברכה על גוף נתנית התורה, מעין ברכת הנהנין. וראה גם אצלנו במקורות ועיונים להל' יומית אות שער). וי"ל דחמיר טפי משאר ברכת המצוות, שהברכה שייכת לגוף המצוה, והברכה נכללת בגוף מצות ת"ת, והיינו שהברכה היא דין וגדר בלימוד התורה ולא משום דין ברכה קאתינן עלה, ומעכבת המצוה. וראה שו"ת דבר אברהם ח"א סט"ז סק"ז. ובארוכה אצלנו במקורות ועיונים להל' יומית אות תרב הג"ל. ואכ"מ]. ועוד ילה"ע, והוא העיקר כאן, מל' החינוך מ' תל: כל שקרא בתורה בשחרית קודם שיברך הברכות המתוקנות בתורה ביטל מצוה דאורייתא. ומ' להדיא דלא מהני מה שיברך אח"כ, והוא מעוות לא יוכל לתקון.

איברא, שיש המצדדים לקולא מכמה טעמים אחרים, שבספק אם עלה השחר יכול להקל, והרי כמה דעות בזמן עלוה"ש (אבל ראה בא"ח שם). ויש שהפליגו בדבר שעד נה"ח בספק קאי. ובאו"א, שכיון שנסתפקו הפוסקים אם חייב ברכה"ת בניעור כל הלילה, יכול לסמוך בענין זה על המקילים. [אלא שכ"ז רק להסברא שאין איסור עצמי בלימוד ללא ברכה"ת. אבל י"ל לאידך, שהאיסור הוא רק מחמת חיוב הברכה וכשא"י לברך (מחמת ספק בזמן עלוה"ש, או בגוף החיוב) ליכא איסורא. וראה שיחת אחש"פ תשל"א. ועדיין הדברים תלויים ועומדים בהשקו"ט אי קיילין סב"ל בברכה"ת, שלכמה דעות ה"ז מה"ת, ונפק"מ בספק אם בירך ברכה"ת אם חייב לברך (והארכנו בזה במק"א. ואכ"מ). ועוד איכא בגוהו, דאיכא להנזו בסברא הנ"ל, דליכא איסורא כשא"י לברך, די"ל דל"מ סברא הנ"ל למ"ד דברכה"ת דאורייתא, וכדמוכח מבע"ק שמברך לאחריו כיון שהוא דאורייתא, וא"ש ד' החינוך הנ"ל. ולהעיר ממאירי ברכות כ, ב ד"ה יש בטעם שלא חייבו לבע"ק להרהר בברכה"ת לפני ק"ש].

אמנם, ילה"ע בדעת כמה מהמקילים, דס"ל מעיקר הדין שבניעור כל הלילה פטור מברכה, ורק בכדי לצאת ידי ספק כתבו שיש לשמוע מאחר ולהתכוון לצאת. ואמטו להכי, כשאין

תורה.

ומה שעדיין יל"ע, האם כדאי להמתין ולברך ברכה"ת רק אחרי שניעור משינתו לצאת דעת הסוברים שבישן שינת קבע מחוייב בברכה"ת, וכן שאינו מברך רק כשישן לפנ"ז. ולאידך, נכון שיקרא ק"ש קודם שינתו, ואין לקרוא ק"ש ללא ברכה"ת לפני, ובפרט לפמשנת אצלנו במק"א (נדפס בס' זכרון תפארת איש) שק"ש אינו בגדר תחנונים וחייב בברכה"ת לכו"ע (ולא נחלקו בגדר ק"ש רק לענין קריאתה אחר ברכת אהבת עולם שצ"ל "נראית ברכה לשם עסק התורה" (שו"ע אדה"ז סמ"ז ס"ו) ו"ק"ש ותפלה לא חשיבי לימוד לענין זה" (כל' הב"י שם)).

מילואים ט (הערה 180):

יש שכתבו לפטור ומכמה טעמים: שאינו בכלל "האדמה אשר נתת", שהיא של ה' (אוה"ח תבא כו, ב. ועוד). וגם הפירות עצמן הן הפקר. ועוד טעם לפטור מחמת לאכלה ולא לשריפה, ושמה יטמאו הבכורים ודינם שירקבו (כההו"א בבכורות יב, א, לגבי חלת שביעית), ושאסור לגרום למעט באכילת פירות שביעית, ובכורים נאכלים רק לכהנים ובירושלים (צפע"נ דלקמן). ובאחרונים כתבו בטעם החיוב בכמה אנפי. ומהם, שחלות הביכורים קודמת לחלות מצות שביעית (ושקו"ט בזה כו"כ), או שבאמת הקרקע שלו וההפקר רק על הפירות, וגם ההפקר של הפירות הרי כבר זכה בהם ועכשיו הם שלו. ויש שכתבו לחלות אם הוא אפקעתא דמלכא או חובת הפקר. ועוד כתבו בכמה אופנים.

וידועים דברי פירש"י בפרשת משפטים (כג, יט) שאף השביעית חייבת בביכורים. והובא בשמו בשו"ת תשב"ץ ח"ב סרמ"ז. ועוד וכו"כ הקשו על דברי רש"י. ויש שהציעו שהוא טעות סופר ושאינו בקצת גירסאות – ראה רא"ם וגור ארי' ועוד מפרשי רש"י. (ולמעשה נמצא הוא כמעט בכל הכת"י. וגם בכת"י אחדים שהושמט, נראה יותר שהוא דילוג מפני הדומות ולא בכוונה. ויש שר"ל שצ"ל "יכול אף שביעית חייבת וכו", או שצ"ל "אין שביעית חייבת". ואש"ה הילפותא מקרא ד"ראשית אדמתך". ויש שהציע לגרוס: "אף שבועות חייבת" ולא "שביעית". ויש שפי' דקאי בשתה"ל בשנת השביעית שנק' בכורים, ולא בנוגע לביכורי היחיד. וכן מצינו שיש שנדחקו לפרש דמיירי בזכה מן ההפקר או בפירות שחנטו בששית. וכיו"ב). ועי' במנחת חינוך מצוה צא שגם לדעת הרמב"ם והחינוך שם חייבת בביכורים. [ויש שכתבו שכן מוכח גם בירושלמי פאה פ"ה ה"ה: "הרי היא כקודש" – ראה פי' הר"ש סירליאו ור"א פולדא וירידב"ז וביהגר"א שם, וכן בירושלמי מע"ש פ"ה ה"ב, ראה ביהגר"א לשם. ויל"ד בקל]. אבל במאיירי יבמות עג, א שאין בכורים

נוהג בשמיטה. וכ"מ מהקדמת ר' נתן אבי הישיבה למע"ש (אבל בפשטות קאי רק אשלפניו – תור"מ, ולא לבכורים, שהרי גם עומר נז' לפני פניו ונוהגת בשביעית). וכ"מ ברש"י יבמות עד, ורע"א: בשאר שני שבוע (וגם בזה אפ"ל באו"א, דמשום תרומה נקט כי האי לישנא, שאינה נוהגת בשמיטה. ובכלל, לאו לאפוקי שביעית אתי, והכוונה דלא דמי למע"ש ועני שאינן בכל שש שני שמיטה). וכ"כ כו"כ אחרונים. וראיתי שהביאו שבתוספתא כת"י ערפורט בכורים פ"א מ"ו נראה שאינה נוהגת בשמיטה.

וראה שו"ת אבני נזר יו"ד סתמ"ה. צפע"נ מתנע"פ פ"ה ה"ט. טהרת מים ספ"ד. צי"א ח"ו ס"ל. ועוד. וראה בהגהות המהדיר למנ"ח בהוצאת מכון ירושלים. וש"נ. וראה שיחת ש"פ ויק"פ תשכ"ח. ש"פ משפטים תשל"ב (ע"פ פש"מ).

אלא שלדעת הרמב"ם בביאת משיח צדקנו יתחדש עוד פעם המנין, וממילא יהא שנה ראשונה לשמיטה.

מילואים י (הערה 182):

ולהעיר שבערוה"ש העתיד ה' קדשים סי' קצו ס"ו נסתפק בעצרת שאינו אלא יום אחד ושלמי החגיגה מספיקים לו לאכילת בשר אם צריך להביא שלמי שמחה. ונוטה שא"צ, ומעמיס כן בפירוש הכתובים בפסוקי חגה"ש שבסו"פ ראה, שמה"ט נז' שם "מסת נדבת ידך" לפי שאינם חובה.

ותמיהה רבה קחזינא בגווה, ומכמה טעמים, שפשטות הכתובים מורים איפכא, דמפורש בקרא חובת שמחה בשבועות (בפ' ראה טז, יא). ואף שאפשר לדחוק (וכדלקמן), תמוה שדוקא בשבועות (וסוכות) נז' ולא בפסח. ואדרבה, ילפינן שאר מועדים משבועות לפי שהוקשו זל"ז. ובתוס' חגיגה ח, א ד"ה ושמת, שגם חובת שמחה דסוכות ילפינן משבועות, וקרא ושמת בחג דסוכות בעינן לילפותא שיוצא גם בשאר קרבנות. וגם מסברא יותר נראה שעיקר שלמי שמחה הוא לגבי שבועות, והכל מודים בעצרת דבעינן לכת. ובתור"ד פסחים סח, ב כתב בדעת ר"א ששמתת החג חובה רק בחג ולא בשאר יו"ט (וכבר תמהו בזה). ולכא' כוונתו לשלול רק סוכות ור"ה, שהרי בשבועות מפורש בקרא. כן מצינו שקו"ט (ראה בי' הרי"פ לסהמ"צ לרס"ג עשה נח – רנא, א) מדוע לא נמנית מצות שמחת חגה"ש כמצוה בפ"ע. ובשו"ת חת"ס ח"ז סוס"י כח אזיל בתר איפכא ששלמי שמחה דעצרת דוקא דוחים שבת, יעו"ש.

גם ברמב"ם בריש הל' חגיגה נז' בפשיטות שנוהגת בכל ג' רגלים. וכ"ה בפירש"י ראה טז, י. (אבל בפירש"י חגיגה ח, א ד"ה מסת משמע שהיא קרא קאי בשלמי חגיגה. וראה שיח

פרס - י"א שהוא ללא קליפה (ואכ"מ). ובפרט אם נאמר שהקליפה מחזקת רבע (ואכ"מ. וראה בח' צ"צ סוף יומא). ועוד ש"א שכזית הוא פחות מחצי ביצה (מג"א רס"י תפו. אבל אדה"ז לא הביאו. ואדרבה, כתב להדיא בשי' זו ששיעור פרס יותר מד' ביצים, כדלקמן, ודלא כמג"א. וראה בח' צ"צ). וגם נפק"מ אם הוא שוחקות או בינוניות, שכזית לכמה דעות הוא חצי ביצה בינונית, משא"כ פרס - ראה שו"ע אדה"ז ס' תריב ס"ד.

[כן להעיר מהשקו"ט אם הכזית הוא חלק מהפרס או בנוסף לזה, מלגיו או מלבר (והראשון עיקר). וכן יל"ע שלכאור' שיעור פרס הוא בחטים, משא"כ כזית הוא בלחם עצמו שמתנפח יותר. וראה בח' וכללות הר"ה (ועוד להעיר מהפלוגתא, ונמצא מזה גם בתורת מנחם לסברה"ג, אי אכילת פרס שוה בכל המאכלים או לא). אבל בפוסקים לא חילקו בדבר. ולהעיר מל' הגמרא יומא פג, ב: וחצי חצי' לטמא טומאת אוכלין. ומשמע דכחדא אינהו. והעירו מזה בפוסקים (נוסף למש"כ בתוס' יומא פ, ב) למילי אחריתי - הנזכרים לעיל].

ואיך שיהי', בודאי הוא פחות מחלק ששית. וקושיא זו היא בפרש הענין והשיטה דכזית הוא כחצי ביצה, ולא רק ממש"כ אדה"ז, דאף שההוכחה לשיעור חצי ביצה היא משיעור בית הבליעה - שאינו מחזיק יותר מכביצה ואינו מחזיק יותר מב' זיתים - ולא מחמת שיעור פרס קאתינן עלה, הרי במקורו בתוס' (עירובין פ, ב ד"ה אגב) מוכרח ששיעור פרס לפ"ז יותר מג' ביצים. ותו, שלדעת התוס' שכזית חצי ביצה - שיעור ב' סעודות (פרס הוא שיעור סעודה אחת) הוא יותר אפילו משמונה ביצים, וכדמוכח מלשון אדה"ז. (ודלא כתוספת יה"כ יומא שם שהוא ח' ביצים לתוס', והדק"ל דכזית הוא חצי ביצה, ואיך יתכן שיהי' גרוגרות הגדולים יותר מכזית הם ח' ביצים).

[ובפוסקים מצינו שכתבו החשבון - כט' (משנ"ב) סש"ח בשעה צ" סק"א), כיו"ד (פר"ח), או כ"ב (ביהגר"א) ביצים. ומצאתי בתוהרא"ש עירובין פג, א - שנקט כדעת התוס' - ששיעור ב"ס לר"מ ור"י יותר מט' ביצים. ותוך כדי עיוני בשיעור"ת, מצאתי לו שם ע' ריט - וכן ע' ריג - שהביא למי שכתבו שדעת אדמו"ר בסברה"ג פ"ב לענין שיעור קב"ס מתאים עם דעת התוס' ששיעור ב"ס כ"ב ביצים, עיי"ש].

ופשוט וברור, שלפי החשבונות, שזית פחות מגרוגרות (שבת צא, א. וראה בתוס' עירובין שם, יומא עט, ב ד"ה לומר. חולין קג, ב ד"ה חלקו), ושיעור עירוב הוא י"ח גרוגרות, הרי באם נאמר ששיעור פרס הוא ג' ביצים (או ג' פחות שליש, וכל' אדה"ז: פג' ביצים), ד' ביצים, או ה' ושליש ביצה - למו כדאית

יצחק שם. ולהעיר מערוך ערך חג, ד"חגיגה בסוכה יא, ב - היינו שלמי שמחה). ודוחק לומר דקאי כשאינן שלמי חגיגה מספיקים לכל משפחתו, או שנטמא הבשר ונאבד - שפשטות הל' מורה דבכל גווני "מצוה שיקריב שלמי שמחה יתר על שלמי חגיגה". ויתירה מזו, ששקו"ט אפי' בנוגע לשלמי שמחה בימי תשלומין דחגה"ש (ראה בהע' בדיני תחנון מר"ח סיון בתחילת הלוח).

ובנוגע לדיוק לה"כ "מסת נדבת ידך" - כבר עמדו רבים ופירשו בכמה אופנים. ואדרבה, מסברא נראה שמה"ט נז' בפירש"י לגבי שבועות דייקא, "קדש קרואים לאכול", שבעצרת שהוא רק יום אחד צריך להזמין אורחים בכדי שיוכל לגמור אכילת כל הבשר (לשני ימים ולילה אחד). וראה שיחת ש"פ ראה תשכ"ה. ולהעיר מפ' הרמ"ז לזח"ג קד, א ד"ה בעי למחדי, שבשבועות צריך לשמח העניים בשלמי שמחה ובסוכות משל עצמו]. וגם עיקר דבריו תלויים באשלי ררבי אם חובת שלמי שמחה היא גם בהקרבה. וגם למ"ד שהיא רק באכילה (וראה לקמן בסעודת היום בהערה עד"ז) - צ"ע אם יוצאים בשלמי חגיגה, שהרי במשנה חגיגה י, ב נזכרו כו"כ קרבנות שיוצא יד"ח שמחה, ושירי שלמי חגיגה. ושקו"ט בזה בכ"מ, ומכמה טעמים (שחובתה "יתר על שלמי חגיגה" דוקא, או שמקיים רק בקרבן שהקריב בגלל לשם שמחה אבל שלמי חגיגה זמנם בגלל, או שמצוה בפ"ע לאכול שלמי חגיגה ואין אכילתה עולה לאכילת שלמי שמחה). וראה מהר"י קורקוס חגיגה פ"ב ה". ובשו"ת אבנ"ז או"ח ח"ב ס' תכנ סק"ב הוכיח שאא"פ לצאת חובת שמחה בשלמי חגיגה. וכ"כ באור"ש חגיגה פ"ב ה"י בסופה. ועוד. וגם בערוה"ש גופא שם ס' קצו סכ"א נסתפק בדבר, והביא דלא אישתמיט בשום מקום לומר שיוצא בזה. ואכ"מ בזה. ועוד להעיר מסברא מחודשת דשאני מצות שלמי שמחה בשבועות שלכו"ע ההמצוה בהקרבה דוקא כבהר עיבל (ראה קובץ עלי אור חו' כא ע' ע' 82 ע"פ פשוטן של כתובים).

מילואים יא (הערה 209):

ומועתק בכאן ממענה לשואל כענין בד"ז: הקשה קושיא קשה כברזל, במה דמצינו בכמה דוכתי למדוד כזית בכא"פ בחלק ששית מהתערובת, שאין החשבון עולה יפה, שאם כזית הוא כחצי ביצה - עכצ"ל שפרס הוא ד' ביצים או יותר, וכמ"ש אדה"ז בשו"ע ס' תפו. ובזכרוני שרבות נתחבטתי בשעתו בד"ז, וק' עתיקא מחדתא. חיפשתי באמתחתי לראות אם כתבתי בנושא והעליתי חרס ביד.

ויש לחדד הקושיא, שבלא"ה אין להחמיר כ"כ לחשב בשיעור ששית, שהרי חצי ביצה לרוה"פ הוא בלא קליפתה, משא"כ שיעור

אתר, ולא שם לב להסתירה שבדבר – מיני' ובי'.

(אבל בחי"א כלל מב ס"ב ובמשנ"ב סקמ"ג: שיעור שמינית. וצ"ע בתחילת דבריו, שכ' בפשטות שכזית חצי ביצה, כאילו הוא לכו"ע. ועד"ז הוא בתפא"י חולין ספ"ז ביכין. וכן לשונו דהמשנ"ב "אחד משמינית עכ"פ" – מ' קצת שיש מקום להחמיר טפי. ויל"ד. ועד"ז הוא בסידור יעב"ץ. וראה גם יבין דעת יו"ד סצ"ח בפיה"ק סק"א ד"ה ודע. דברי יוסף ראזענבערג יו"ד סצ"ג ס"א (סתרכ"ה). וכ"כ עוד. אמנם, בחי"א שם כ' שמינית או תשיעית. ושו"ר בבית ברוך שר"ל שהוא טה"ד וצ"ל ששית. וצ"ב).

ומצאתי בארץ חמדה סכ"ז ס"ד בבי' סק"א, שאכן העיר בכללות הענין, וכ' לנכון שלא יתכן שהוא ששית. וראה גם בית יוסף דירנפלד ברכות לח, א תוד"ה האי דובשא בא"ד אע"ג. ואולי יש להעמיס כן גם בל' תשו' מהר"י שנד' בשו"ת הצ"צ (שעה"מ, ובמהדור"ח – או"ח סי' קי בשוה"ג).

ולמעשה, בסברה"נ פ"ח ה"ב כ' להלכה שפרס הוא ג' ביצים. (וראה גם שו"ע אדה"ז בסעס"ח עה"ג שהעיקר כסברא הראשונה. ומ' קצת שהוא לא רק לענין עירוב. אבל בשו"ת הצ"צ או"ח סמ"ב שהעיקר ד' ביצים ושכן ראוי לתפוס. ולהעיר גם שבשו"ע אדה"ז סי' קסח ס"ח לענין קב"ס נקט שיעור ג' ביצים וכן בלוח פ"ח ה"א. ובסדר פ"ב ה"ג – כד' ביצים, אף שבשיעור פרס כ' ג' ביצים. ולכאו' הו"ל להחמיר לענין קב"ס ג"כ בג' ביצים. וראה שיעו"ת ע' ריג ואילך שנתעורר בהקושיא כמה ששיעור קב"ס בסברה"נ הוא בד' ביצים. ושם ע' ריז, שג' ביצים היא סעודה פחותה, ול"ח לענין קב"ס. ועו"ש, שו' ביצים היינו סעודה בינונית). וכיון שבהמשך לזה בסברה"נ דן אדה"ז בדיון בככא"פ, עכצ"ל שגם בזה הכוונה לפרס של ג' ביצים. ולדבריו, צ"ל שכזית דכאן הוא פחות משליש ביצה, אף שלא נתפרש להדיא. וכמה מן הדוחק הוא. ומה גם שעפ"ז הוא לקולא, דסגי בתשיעית או פחות מזה, והרי משום ספק ברכות הו"ל להחמיר שצ"ל שמינית עכ"פ.

ועיי"ע בשיעו"ת ע' רז בנוגע לברכה אחרונה על תערובת דגן ושאר מינים, שצ"ל כזית דחצי ביצה בכל ג' ביצים, וכן יש לאוכלו במשך זמן אכילת ג' ביצים (שלדעתו ה"ז 4 מינוט). ולא נתעורר מכ"ז.

עוד אחת אעירה, שנפק"מ טובא למעשה בכ"ז גם – והוא העיקר בד"כ – לענין שיעור כזית במשך זמן (ולא רק בתערובת כבנדו"ד) דאכ"פ. ואכן רגיל הנני לעזור בדרשת שה"ג, שאא"פ לתפוס החבל בב' ראשים, להחמיר בשיעור כזית בשיעור היתור גדול, ולהקטין משך זמן דאכ"פ, שצ"ל כדרך אכילה, ושבשיעור הכי גדול, בודאי גם הפרס

לי' ולמר כדאית לי' – בהכרח שכזית פחות משליש. ושיעור חצי ביצה – מתאים רק אם הוא יותר מט' ביצים. (ועצ"ע שבפוסקים – ולא רק אצל אדה"ז – לא מצינו למעשה שיעור גדול יותר מד' ביצים לכדא"פ. וכבר העיר בזה בחי' הצ"צ סוף יומא שבשו"ע לא קייל"ן כן. ומש"כ ליישב בב"ח ס' תט – מהני רק לענין עירוב שהוא מד"ס. וראה גם שבח פסח מוציא מצה סק"ח. וראה לקמן מזה). וי"ל קושייתו גם לאידך גיסא, שאם שיעור פרס ג' ביצים כרמב"ם, בהכרח לומר שכזית פחות משליש ביצה, וכמ"ש כל הפוסקים בדעתו.

איברא, שהחשבון בשיעור ששית נמצא בכ"כ מקורות. ועיקרם – בפמ"ג הן בסי' רח במ"ז סק"ב, והן בפתיחה להל' בב"ח. וכ"כ גם בשו"ת גוו"ר או"ח כלל א סכ"ד, במנחת יעקב בסולת למנחה כלל פה סוסק"ג. עץ הדעת טוב שבת יד, א בהגה. וכן בברכת הבית שערי ברכה שי"ב ס"י, זבחי צדק, פקודת אלעזר סתמ"ב סק"א. ילקוט מעם לועז יתרו כ, ז הכלל הג'. שו"ת עמודי אש לבית יוסף סט"ז. ועוד ועוד, כי רבו מלספור. וראה גם שו"ת בית שערים או"ח סשל"ח. ולהעיר גם משיעו"ת ע' רט במוסגר.

וביין המשמח להגאון מפאלאצק סי' קלד חידש שזהו הטעם שייך נפגם בשהה חלקים. וראיתי כו"כ שכתבו כן מד"ע. (ויתירה מזו, מזכרוני, בא"א מבוטשאטש (באו"ח סר"ב סי"א) לענין ברכה"נ במי שלקות. אבל לא נחית לחושבנא שם. ודבריו צ"ע).

ויתר על כן, בשו"ת בית אפרים סי"ג שבכזית של חצי ביצה (כצ"ל ככוונתו) בפרס של ד' ביצים – לרש"י ודאי מברך, ואף שלרמב"ם הפרס הוא ג' ביצים, מ"מ יכול לברך משום ס"ס, ספק הלכה כרש"י, ואת"ל כרמב"ם – ספק שמא הלכה כר"ת, שכיון שטכ"ע ולוקה לדבריו בכזית בששים, הרי בא' מששים נהפך כולו לדגן. וצ"ע דאישתמיט לי' שלרמב"ם הרי כזית הוא חלק תשיעית או פחות יותר (עשירית או פחות. וראה צ"צ שם ובחי' לטהרות פ"ג מ"ב שהוא פחות הרבה משליש ביצה). ובהלכה ברורה יוסף סר"ח סק"ל רצה לדון משום ס"ס, ספק שמא פרס הוא ד' ביצים, ואת"ל ג' ביצים – שמא כזית פחות משליש ביצה. (ולהעיר מפס"ד להצ"צ יו"ד סמ"א סק"ד). ולבסוף לא ניחא לי' בהכי. ולא נחית לכל השקו"ט לדעיל שהדברים מצ"ע תלויים זבי". וכן לא הביא ד' שו"ת בי"א הנ"ל. וכפה"נ תקפה עליו משנתו בענין זה. [וראה עוד בנוגע לס"ס בפרט, בברכת יוסף ידיד ח"ב אות ז ס"ד – קא, א ד"ה ועכ"פ ואילך].

ודוחק לומר שמכולם נתעלמה הלכה זו, כדי שיבוא הוא ויטול שכרו. וראה גם בהלכות ליל הסדר אשכנזי סתפ"ו ס"א סק"ח בסופו. וצ"ע שכתב דבריו על

חייב לאכול כזית (כשליש ביצה) בזמן אכילת ג' ביצים, קשה לחלק ולהורות לאכול שיעור שלישי תוך כדי אכילת ג' ביצים ושיעור חצי ביצה בשיעור אכילת ד' ביצים, ומחמת הבלבול יבואו לטעות ולהקל לאכול בזמן ד' ביצים ויתכן ולא יספיקו שליש בג' ביצים. [והביא דוגמא מרמ"א יו"ד סי' קה ס"ט, שמחמת העדר הבקאות נהגו שלא לחלק אף שלפעמים יוצא מזה קולא, וכש"כ בנדוד"ד להחמיר].

ולחומר הנושא י"ל - ובפרט שלמעשה לא נמצא בשום מקום לשער פרס יותר מד' ביצים, אפי' בנוגע ליו"כ - שבסתפ"ו קאי בהמשך לבי' שי' הרמב"ם. ומבאר עפ"ז דעת התוס' בשיעור עירוב. אבל זהו רק א' הביאורים - ביאור שכתבו בתוס' - לתווך שיעור כזית בחצי ביצה עם שיעור עירוב. ולמעשה יתכן לפרש באו"א. וראה עוד לקמן מזה.

ואכן, ראה גם מש"כ ליישב בתו"י יומא שם, הובא בח' הצ"צ. וראה ערך השולחן סתפ"ו עד"ז. וראה משה"ק ע"ז בברכת יוסף שם צה, ב ד"ה ולא הבנתי. ובאו"א, ראה בשו"ת נוב"י סל"ח שכ' שהוא יותר מח' ביצים בפת לחוד, אבל שיעור פרס הוא בלפתן ולכן הוא ד' ביצים. ובח"י וכללות הרז"ה לא ניחא לי' בת"י זה. ועיי"ש שכ' באו"א.

ועדיין אינו מיושב, ובעיקר - בדעת הרמב"ם דס"ל שפרס רק ג' ביצים, שאאפ"ל שכזית חצי ביצה, דהא ס"ל להדיא (שבת פ"ח ה"ה. וראה עירובין פ"א ה"ט) שגורגרת אחד משליש בביצה, וכש"כ כזית שקטן מגורגרות. ועכצ"ל מחמת הדוחק, דלדיהו כזית בינוני גדול מגורגרות, וכמ"ש המג"א, וראה גם במג"א שש"ס ח' שם ובמחה"ש ועוד שם. וראה שו"ת יד אליהו סכ"ו ובהשמטות לשם. וממילא - שיעור חצי ביצה הוא גם לרמב"ם. וראה גם ברכת יוסף שם צו, סע"א ואילך. והרי ברמב"ם - אף שפ"י שיעור גורגרות שהוא א' משלש בביצה - לא נתפרש להדיא שיעור כזית, ומכללא איתמר ולא בפ"י. [ולהעיר שבחינוך שנגרר בכלל אחרי דעת הרמב"ם כ' (במ' שיג) שב' כזיתים הם כביצה (אלא שי"ג: ג' ביצים)]. ועיי"ש עוד בברכת יוסף כמה ישובים בספרי האחרונים לתווך דעת הרמב"ם עם שיעור חצי ביצה, וליישב פסקי השו"ע הנראים כסותרים זא"ז. וראה גם עולת יצחק ציוני ח"ב ספ"ב.

אלא שכ"ז אינו עולה יפה בדברי אדה"ז שכתב להדיא בדעת הרמב"ם שזית קטן מגורגרת. ויתכן לפרש באו"א, וכן להוסיף תבלין להנת"ל, ובהקדם הדיק בסגנון אדה"ז, ששינה הסדר, שתחילה הביא שיעור חצי ביצה שבתוס' ללא הסברה בדבר ("ושיעורו י"א שהוא כחצי ביצה"), ושוב שיעור שלישי ביצה לדעת הרמב"ם ונימוקו עמו - הלכתא

גדול יותר, כפשוטו. אמנם, להנת' כאן יוצא שבהכרח ששיעור כזית דחצי ביצה מתאים רק עם שיעור פרס גדול מד' ביצים.

אולם, בכגון דא מצאנו להדיא, שבסתפ"ו לענין ברכה אחרונה הורה אדה"ז להדיא להחמיר בשיעור כחצי ביצה. ועכ"ז, וביחד עם זה, ובהאי ענינא ממש, כ' בסברה"נ כנ"ל ששיעור פרס הוא ג' ביצים. ויתר על כן, ועוד והוא העיקר, שבסתע"ה ס"ח כ' אדה"ז להלכה לענין כזית מצה, ששיעורו כבא"פ דהיינו ג' ביצים, ולאידך בסתפ"ו הורה שבמצה שהיא מה"ת יש להחמיר כסברא הראשונה, דהיינו כחצי ביצה. ומוכח שכולם מתאימות ויחדיו יהיו תמים. וראה עד"ז בחו"א כלל נ ס"ב לענין ברכה אחרונה, ששיעור כזית כחצי ביצה, ומיד בסעיף הבא (סי"ג), ששיעור כדא"פ ג' ביצים. וראה גם קצוה"ש סנ"ט סק"א וסק"ד.

[וסתירה עד"ז בנוגע לאכילת מצה, נמצאת גם בדברי הרמ"א (את"ל שהציונים בשו"ע הם לרמ"א. ואכ"מ), שבסתע"ה ס"ו מצייין בנוגע לשיעור פרס (כן מוכרח כבוונתו. וכן פי' במשנ"ב שם סקמ"ג) לסתרי"ב (ולפ"ז צ"ל: ס"ד. ולא ס"ג, כבקצת דפוסים). ושם הובאו ב' הדעות בשיעור פרס. ומשמע, שר"ל בנוגע למעשה - להחמיר בש"ת, או עכ"פ ששקולין הן ויבואו כא', ומיד בסעיף שלאח"ז מצייין בנוגע לשיעור כזית לסתפ"ו, דהיינו כחצי ביצה (שרק זה נתפרש בשו"ע שם).

וראיתי גם למי שהאריכו בדעת המחבר שזיכה שטרא לבי תרי - כזית חצי ביצה ופרס ג' ביצים (ראה גם סת"ט ס"ז) - והני מילי סתראי נינהו. ובמג"א סתפ"ו ובסש"ס סק"ב נ' שהרגיש בזה. וראה גם פר"ח סתפ"ו. עו"ש שש"ס ח' ס"ג. ביהגרא סתפ"ו. ויש שכתבו שכ' כן רק לחומר. אבל אין הדבר מוחלט - ראה המובא בברכת יוסף שם].

והעירני ח"א, ידידי הרה"ג הר"מ שליט"א אבישי, שיתכן לומר, שיש להחמיר בש"ת בשיעור מצה כחצי ביצה לכזית (כבסתפ"ו), וכן יש להחמיר בזמן אכילת פרס ג' ביצים (כבסתע"ה). אלא שההקפדה היא שיאכל רק כשליש ביצה בשיעור ג' ביצים (ע"פ סתע"ה), וחצי ביצה (שבסתפ"ו) - תוך ד' ביצים, דהיינו השליש תוך ג' והשאר ישלים עד ד'. ואכן מצאתי בשיעור"ת ע' רו שמורה להקל לענין ברכה אחרונה באכל כזית הקטן בשיעור 4 דקות והוסיף לאכול בשיעור הגדול עד גמר 6 דקות. אבל לא פי' בטעמו של דבר כנ"ל, כ"א מחמת צירוף כו"כ שיטות. והוא פלאי. ובכלל, כפי שצייין לנכון ידידי הנ"ל, שדוחק לפרש כך כבוונת אדה"ז, ובפרט שלא העיר כלום על כך. ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, ובתראי בפרט דרכם לפרש.

עוד העיר שאפ"ל, וג"ז דחוק, שבהיות וחייב לאכול כשיעור חצי ביצה (בדאורייתא) וכן

(ועצ"ב קצת, שבהמשך דבריו הכריח אדה"צ מזה שבשיעור עירוב נת' שהעיקר כהאומרים שא"צ יותר מכו' ביצים לעירוב לפי שהעירוב הוא מד"ס והולכין בו להקל – שבמרוך שהוא מד"ס וכן כ"ד שהוא מד"ס ששיעורו בכזית יש לסמוך על האומרים שהוא פחות מעט משליש ביצה).

ולהעיר גם שבשו"ע אדה"צ רס"י פא, בנוגע לשיעור כזית מציין לעיין בס"י תפו, ובנוגע לשיעור פרס מציין לס"י תריב (וכ"ה במג"א שם), אף שלדבריו – בס"י תפו – יוצא ששיעור פרס לדידהו גדול יותר.

ורמז לדבר, שבשו"ת הצ"צ בשעה"מ – נד' במהדו"ח יו"ד סרפ"ב – בד"ן כבכא"פ מחלק בשיעור פרס בין רש"י ורמב"ם, ולא נחית לחלק בשיעור כזית גופא. וראה גם דרישה או"ח סתמ"ב סק"א. מנ"ח מ' ג.

ובכללות הענין, להעיר גם שמהרי"ל בסדר הגדה וכן בהל' חלה כתב שיעור חצי ביצה. ובהל' עירובי חצרות פסק למעשה (אף שהביא ב' הדעות) ששיעור ב"ס ו' ביצים, וממילא פרס – 3 ביצים. ובדוחק י"ל שכ' כן רק מחמת הלכה כדברי המיקל בעירוב (כמ"ש שם. וכ"ה בא"ר סס"ח סק"ב בדעת המחבר), את"ל שלדעתו קייל"ן באמת כשיעור חצי ביצה. וכן בלבוש בסס"ח – שיעור ב"ס כשיעור ו' ביצים, ובסתפ"ו – בפש"י שיעור כזית כחצי ביצה. ובהכרח ליישב כנ"ל. ואכן במהרי"ל לקוטים סנ"ה שכזית גדול מגורגרת. סו"ד, כל הענין צריך תלמוד אצלי ועלי לחזור ולשנות פ"ו.

מילואים יב (הערה 223):

רמב"ם אבוה"ט פי"ג ה"ה – ממשנה שקלים פ"ח מ"ב. פסחים יט, ב. וקמ"ל, דאף שגזרו חכמים על כל הכלים הנמצאים שיהיו בחזקת טומאה (שם ה"ד), ביו"ט חזקתן טהורין. ואף שבירושלים בלא"ה כל הכלים הנמצאים טהורין שלא גזרו טומאה (שם. מטמאי מו"מ פי"א ה"ב), וכנראה הטעם כיון שזנהו הטמאים בירושלים מחמת שכל העם אוכלים קדשים (ראה מאירי ופי"ה הר"ש סירליאו שקלים שם מ"א (לענין רוקים הנמצאים בירושלים). ובמאירי שם מ"ב (לענינו): שהוא מקום מוחזק בטהרה. ועד"ז כ' בפסחים ע, א: אין כאן חזקת טומאה בירושלים שהטהרה מצוי' לכל. וראה גם (לענין אחר) לקו"ש חל"ז ע' 24) – לדעת הרמב"ם, בסכינים לשחיטת קדשים גזרו מפני חומרת הקדשים (ובמאירי (שם ושם) פי"ב באו"א), אבל ביו"ט לא גזרו. ופשט, שהסכינים טהורים ביו"ט גם לשחיטת חולין. ואדרבה.

והנה, ברמב"ם שמצא הסכין בירושלים. ועיי"ש ברבא"ד ובנו"כ. ויל"ע בדעת הרמב"ם, דמוקי לה במצא בירושלים, והלא גם חוץ לירושלים חזקתם טהורים, את"ל (ראה

בטעמא (ו"א) שהוא פחות מעט משליש לפמשנ"ת בסס"ח שמזון ב"ס של עירוב שהוא י"ח גורגרת יש בהן כו' ביצים א"כ הגורגרת הוא שליש ביצה והזית הוא קטן מהגורגרת), ורק אח"כ חוזר ומבאר שיטת התוס' (ולפי סברא הראשונה הי"ח גורגרת של ב"ס של עירוב הוא יותר מ"ח חצאי ביצה). וטעמא בעי.

ומהצאת הדברים אתה למד, ששיטת התוס' נאמרה מצ"ע ללא קשר לשיעור פרס, ומבוסס רק על שיעור בית הבליעה, וכמ"ש בתוס' חולין. ובמ"מ שעה"ג מצויין לתוס' (כנ"ל. וי"ל שהכוונה רק לתוס' בחולין) ולמרדכי סוף פסחים. והוי גם במרדכי לא נחית כלל לשיעור פרס. והנה שיטה זו שכזית הוא כחצי ביצה נאמרה להדיא בראשונים (כנ"ל. וראה פסקי תוס' חולין שם סער"ב. וכ"ה באגודה סוף פסחים. שו"ת תה"ד סי' קלט. ח"ב סכ"ו. מהרי"ו סי' קצג. ועוד) ולכן הביאו המחבר בשו"ע בסתמא (אבל בשם י"א).

אבל השיטה שכזית הוא פחות מעט משליש ביצה לא נאמרה מפורש, ולכן לא הביאו המחבר בשו"ע, והוא דיוקו של הפר"ח בדעת הרמב"ם, בהתאם לחשבון מזון ב"ס, וכמצויין עה"ג בשו"ע אדה"ז: "רמב"ם [ע"פ מה שהכריח ב]פר"ח". ולכן לא צויין בשו"ע אדה"ז לד' המג"א, כיון שבמסקנת דברי המג"א נטה קו מלפרש דעת הרמב"ם כך. ומעתה חוזר אדה"ז ומביא ד' הפר"ח בשיעור ב"ס לדעת התוס' (וכפי שנתפרש גם בתוס' עירובין ויומא). והיינו שהמשך הבי' בשיעור ב"ס (וממילא – גם בשיעור פרס) "לפי סברא הראשונה" – ג"ז מדברי י"א בתרא. אבל לא ציין בשו"ע אדה"ז כאן לד' התוס' עצמם, כיון שבתוס' כמה ביאורים אחרים.

ומכיון שכן, מובן שאכן שיעור כזית בפחות שליש ביצה תלוי בשיעור פרס כג' ביצים, אבל לא להיפך – שאין להכריח למעשה משיעור פרס הנ"ל לשיעור כזית. וכש"כ שאין להכריח משיעור פרס דד' ביצים לשיעור כזית דחצי ביצה (שבלא"ה לבי' הנ"ל – ה"ז יותר מד' ביצים). וגם להיפך – ששיעור כזית דחצי ביצה אינו מכריח שיעור פרס יותר מג' ביצים. וא"ש, שבשיעור כזית נז' רק חצי ביצה ופחות משליש ביצה, ובשיעור פרס נז' רק הדעות דג' ביצים וד' ביצים, ושיש להחמיר בש"ת ולהקל בד"ס (שו"ע אדה"ז סתרי"ב שם. ועוד). ומיושבת הקושיא, מה שצ"ע טובא, ולית נגר דיפרקוני, שלמעשה לא מצאנו בשום מקום להורות בשיעור פרס יותר מד' ביצים, ואפי' בשיעורי אכילה דיו"כ החמורים (ואולי זהו שורש החומרא להחמיר בי"א דקות או יותר. ולא נפיתני לעיין בזה) – שמעולם לא נשנית הלכה זו למעשה שפרס הוא יותר מד' ביצים.

(כלים של ע"ה וכלים הנמצאים) - יל"ד. ובלא"ה מוכרח לחלק ביניהם (ולהיפך), שהרי כלים של ע"ה טמאים גם בירושלים, והיינו אפי' טומאת מת, משא"כ בכלים הנמצאים (וראה גם ח"א שם ס"ח סק"ג)).

ומ"מ הקלו ביו"ט בירושלים, אף בנמצאים. (וצ"ע מ"ש מרוקים הנמצאים, שבצדדים עכ"פ טמא. ולהעיר ממאירי פסחים יט, ב שגם בכלים הנמצאים, באם מצאם מוקצים במבואות קטנים, כמו שפינהו אדם לשם, טמאים. ונראה שפי' כן מש"א בפסחים שם "בגזייתא". וצ"ע דבגמ' קאי לר"מ דוקא).

ואף שע"ה אין בקיאיין בדיני טומאה (ראה פיה"מ כלים פ"י מ"א. מטמאי מו"מ פ"י ה"א) ובפרט בטומאת היסט (מטמאי מו"מ פ"י ג ה"ד) וכן אין יודעין הלכות טבילה וחציצה (שם ה"ב), ומה שייך לברר אם נטמאו או לא. וצ"ל שגם לזה ל"ח מה"ת כ"א מחמת גזירה, לפי שרובם בקיאיין ונהרים, ורק מדרבנן חיישינן למיעוטא, וברגל ל"ג לחוש לזה. [ודוגמא לדבר: דין טומאת מת, שבכלי סתם של ע"ה חוששינן שמא טמא מת הוא (מטמאי מו"מ פ"א ה"ב. שם פ"יב ה"א), ובאמר להדיא שכלי זה טהור מטומאת מת נאמן (פ"א שם. וראה לקו"ש שם ע' 23). וכן במכירו שאוכל בתרומה (פ"יב שם).

וכל גזירות חכמים הם כך, ולדוגמא, שמחד גיסא ע"ה מטמא גם בהיסט (לדעת הרמב"ם. ובמק"א הארכנו. ואכ"מ), ולאידך בסתמא ל"ח לטומאת היסט בע"ה, אף שאין בקיאיין בטומאת היסט, ורק כשנמצא לבד ללא השגחה (פיה"מ טהרות פ"ז מ"ב). ולהעיר מתפא"י טהרות פ"ח מ"ב (בבועז סק"ג) שאשת ע"ה נאמנת לפעמים. ומצינו כמ"פ שנאמנים - נוסף לתקנות מיוחדות בזמנים ומצבים מיוחדים (ראה מטמאי מו"מ פ"א כמה דוגמאות) - ראה טו"א פ"ט ה"ז. שם פ"א ה"א. פט"ז ה"ב. ושם הטעם שאינו משקר אלא דאינו בקי בדיני טומאה - ערוה"ש העתיד סי' קפד ס"ב ואכ"מ]. ויומתק יותר להנת' בלקו"ש שם ע' 25, שברגל חל גדר ציבור על כולם. (ולהעיר, שבשעתו בהשיחה - כ' חשון תשמ"ז - נת' בזה, שהוא **מעין ודוגמת** ("כעין דאורייתא תקון") הדין דטומאה הותרה בציבור).

ובראב"ד (הנ"ל) כ' שחוץ לירושלים יש לחוש משום מגעות עוברים ושבים, משא"כ בירושלים שאין טמאים מצויים שם. ופשוט, שאין לפרש בכוננתו דחיישינן לנגיעת נכרים - דלשונו ל"מ כן. גם י"ל דמייירי בישראל החשוד על הטהרות יותר מע"ה, שע"ה רובם נזהרים מטומאה ורק מדרבנן גזרו, משא"כ במי שלמטה מדרגת ע"ה.

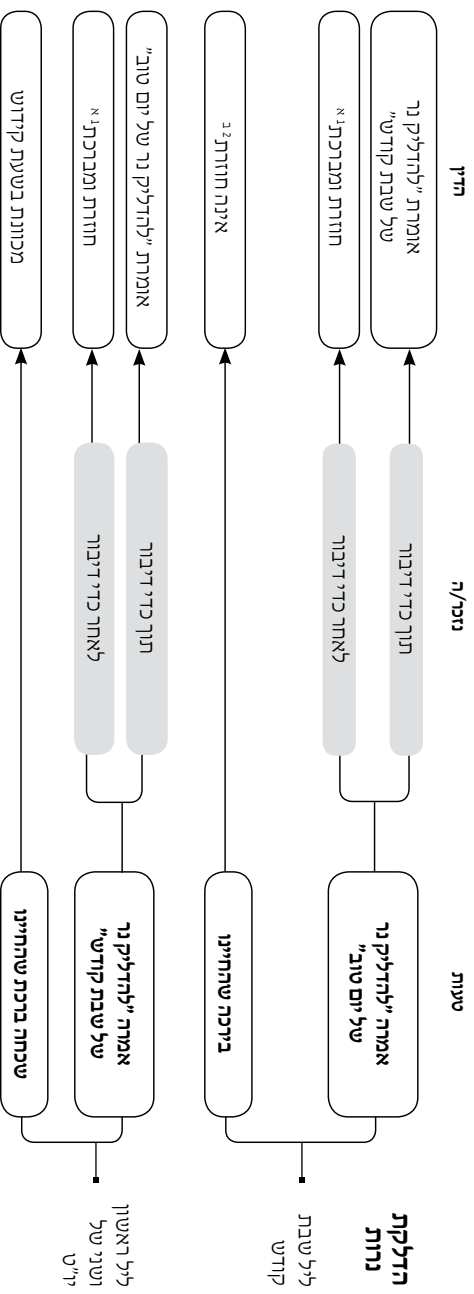
ערוה"ש העתיד (סי' קכא אות ג"ד), הובא בלקו"ש חלו"ש ע' 25 הערה 48. ובלקו"ש שם נראה כנוטה לסברא זו. וכ"כ בלקוטי הלכות חגיגה כו, א בז"ת ד"ה ויאסוף בשי' הרמב"ם. וראה שיח יצחק חגיגה שם. ואולי איכא למשמע הכי מראב"ד שם ה"ה, עייש"ה. ויתכן שבסו"ד נטה קו מסברא זו) שהדין שכל ישראל חברים הם ברגל (רמב"ם מטמאי מו"מ פ"א ה"ט) אינו רק בירושלים, והרי ד"ז קאי גם על כלים (כמפורש שם).

[ולהעיר מלשונו כאן, "שחזקת כל הכלים ביום טוב טהורין", ולא התנה שזהו דוקא בירושלים. (משא"כ לפנ"ז, במצא ב"ד ניסן, שפי' דקאי בירושלים). וכמו"כ יל"ה"ע, דמשמע קצת, שד"ז הוא בכל הכלים, שחזקתם טהורים, ולא רק בסכינים הנמצאים, ולפ"ז אין הטעם משום שבודאי הטבילו לצורך שחיטה, וכמ"ש בפיה"מ שם (וכבר העיר בכס"מ עמש"כ הרמב"ם כאן לפרש באו"א, לפי של"ג על כלים הנמצאים ביום זה) - שרק ב"ד ניסן אמרו כן, שצריך להטביל סכיניו לצורך שחיטת פסחו, משא"כ בשאר יו"ט ל"ש למימד הכי. אבל משמעות סוגיית הגמ' פסחים שם, וכן במאירי שם, שגם ביו"ט הוא מה"ט. אלא, שבשאר כלים בלא"ה טהורים בירושלים, כנ"ל].

(ובאמת, עיקר כוונת הרמב"ם **שאפי'** בירושלים במצא ב"ג שונה ומטביל, וכמ"ש הראב"ד בביאור דעתו, דאוקי לה בנמצאת בירושלים, דעכצ"ל דלא מייירי חוץ לירושלים, שבלא"ה חייב בטבילה. והכריח מזה, שגם בירושלים גזרו על סכינים הנמצאים, חוץ מהנמצא ב"ד וביו"ט. וא"כ אפ"ל, שלענין זה - קאי גם בנמצאת חוץ לירושלים. אלא שד"ז לא נתפרש להדיא ברמב"ם).

ולכאו"צ"ל, דאף שגזירת כלים הנמצאים הוא בפשטות מחשש שנפלו מע"ה (וראה אפיקי מים טהרות (מיטלמן) ס"ב סק"א, בשלילת ד' הח"א טהרות ס"ז סק"ד דמייירי ברובם חברים. וראה שם ס"ח סק"ד שהוא מחשש מיעוט זבים), מ"מ חמירי מכליו של ע"ה בענין זה, שלא אמרו שחברים הם ברגל וכליהם טהורים רק בכלים של ע"ה, שאפשר לברר אצלו אם נטמא (אף שא"צ לברר בפועל), וכאן מייירי בכלים הנמצאים (בשווקים וכו'), ויש לחשוש שמא בזב או במת נטמאו (שם ה"ד), שהרי לא כאו"א יכול לטהר עצמו. [וכמו רוקים הנמצאים בירושלים, שאף שבאמצע הדרך טהורים מה"ט גופא, לפי שכל ישראל טהורים ברגל, שבצדדים טמאין, כיון שהטמאים ברגל - והיינו, מי שנשאר טמא ואינו יכול לטהר (פיה"מ שקלים שם מ"א) - מועטים ופורשים לצדי הדרכים (משנה שקלים שם. רמב"ם אבוה"ט פ"ג ה"ח)]. (ואף שלשונו במטמאי מו"מ פ"א ה"ב משמע קצת דשוו אהדדי

קיצור דיני שכחה וטעות שבועות תשפ"ב

1. כל זמן שהנרות דולקות.
2. שנתיית מן האור תאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

3. חוזר ומברך בורא

פרי המפץ.

4. אבל אם חתם

"מקדש השבת

וישראל והזמנים",

אם נזכר תוך כדי

דיבור – אומר

"מקדש ישראל

והזמנים" ויציא. אבל

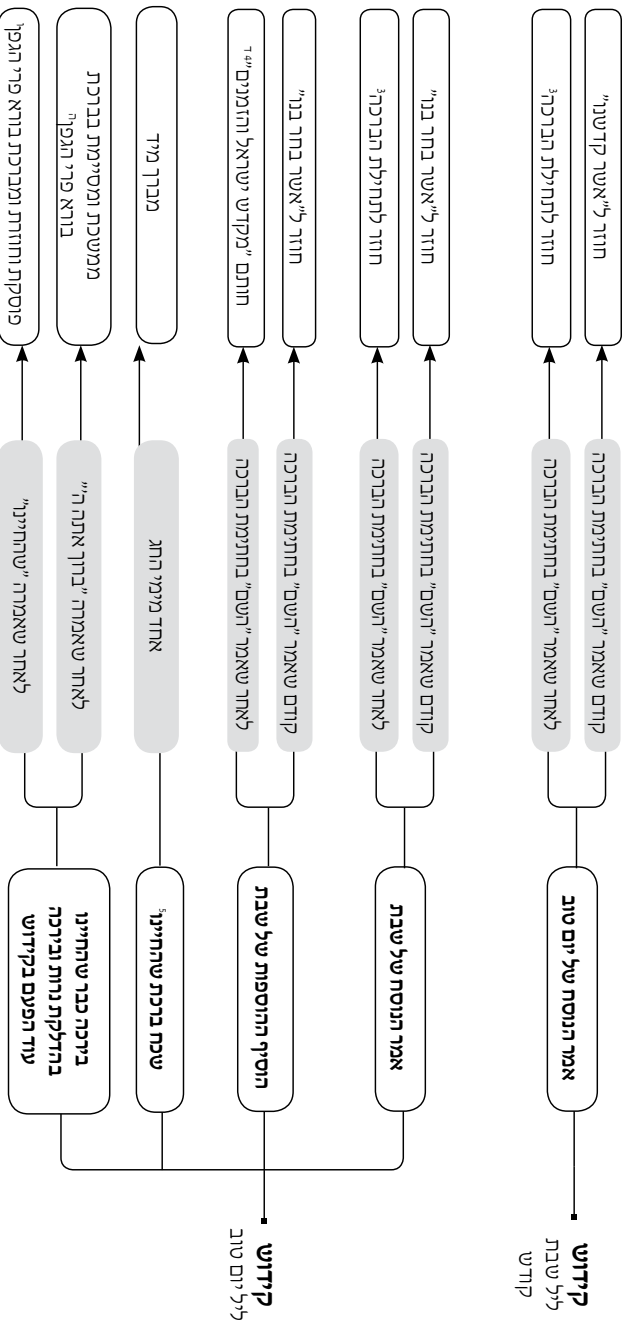
אם נזכר לאחר כדי

דיבור – חוזר לתחילת

הברכה.

5. אפילו שכח רק

בלל ב' של י"ט.

הדין

מכירה

טעות

4. אם שכח גם בתפלה חוזר ומתפלל ואינו הפסק בין קידוש לטעויה.

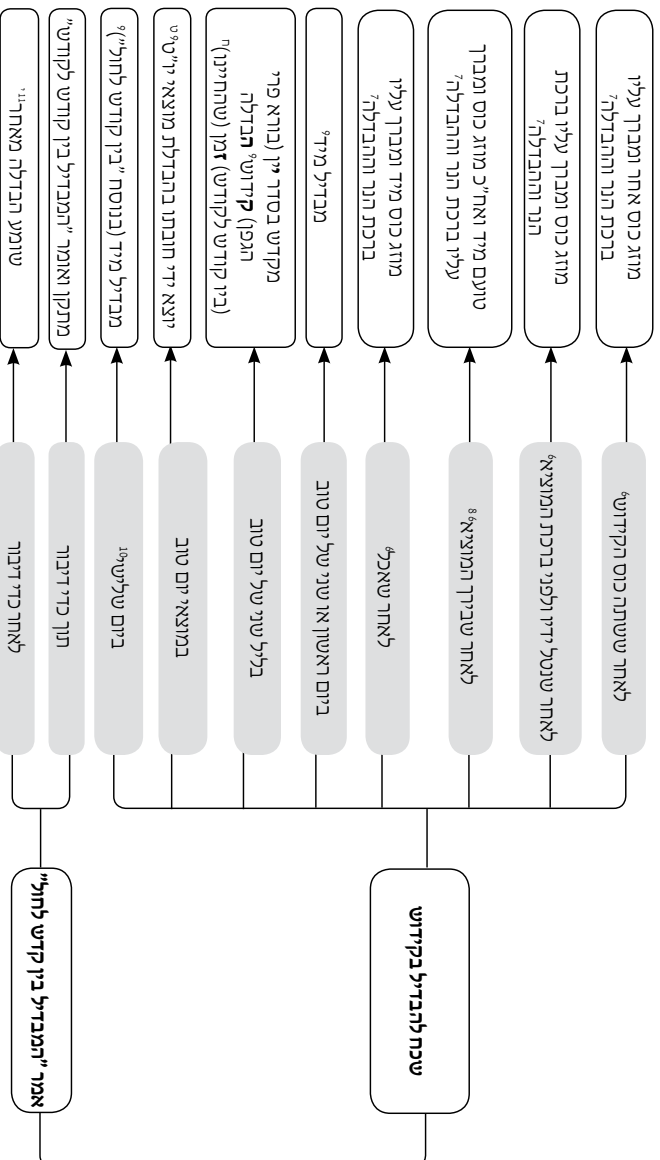
7. אבל אינו מברך בורא פרי הגפן, אלא אם כן שבשעה שבירך על כוס של קידוש היה דעתו שלא לשחמת עוד יין בתוך הטעויה ולא קודם הטעויה.

8. או בורא מיני מזונות על חמשת מיני דגן. חז"ל לא היו מברך ברכת הניח.

9. ואינו מברך ברכת הניח.

10. ושכח להבדיל גם במוצאי י"ט.

11. באם אין לו אחר לשמוע ממנו הבדלה חוזר ומבדיל בעצמו חוזר ומברך בורא פרי הגפן.

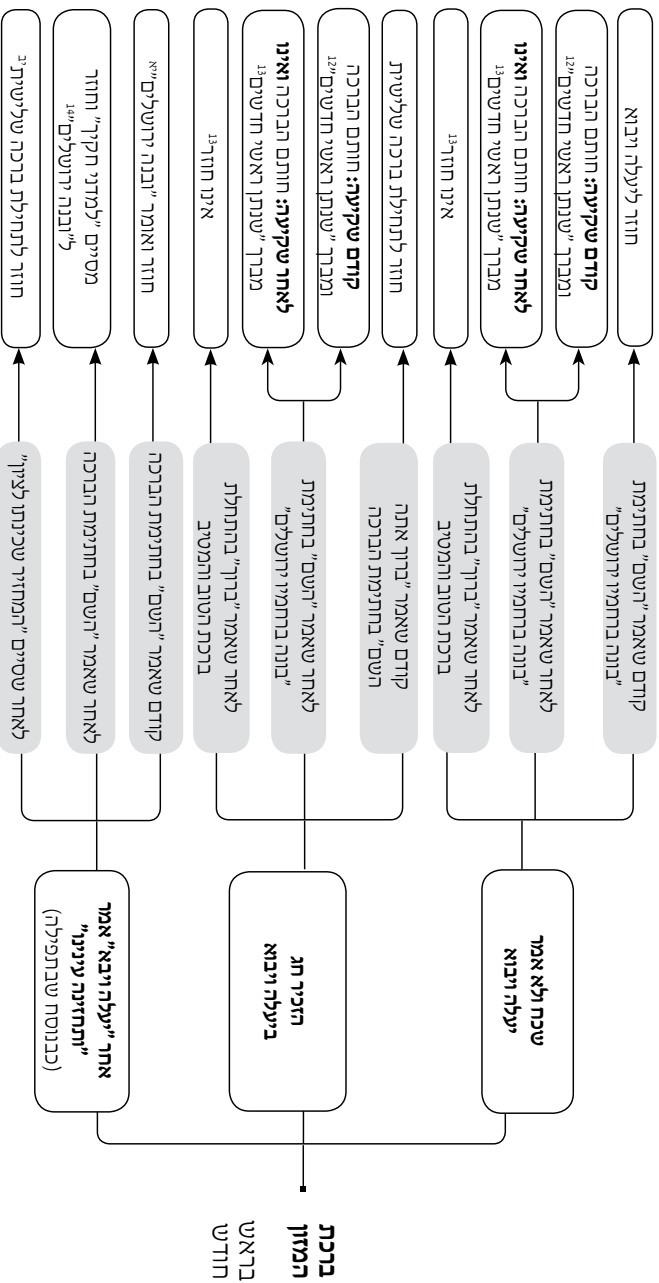
קידוש
ליל ראשון של יום טוב (מוצאי שבת)

12. כנוסח שבסדרו:

"ברוך אתה ה' אלקינו
מלך העולם אשר שנית
ראשי חדשים לעמ
ישראל לברוך", ואינו
חותם.

13. אם טעה וסבר
שע"פ דין צריך לחזור
ולברך וזכר באמצע
ברכת המזון שאינו צריך
לחזור ולברך, מפסיק
אפילו באמצע הברכה.

14. אם סיים ואמר
"בונה ברחמינו ירושלים"
יצא.

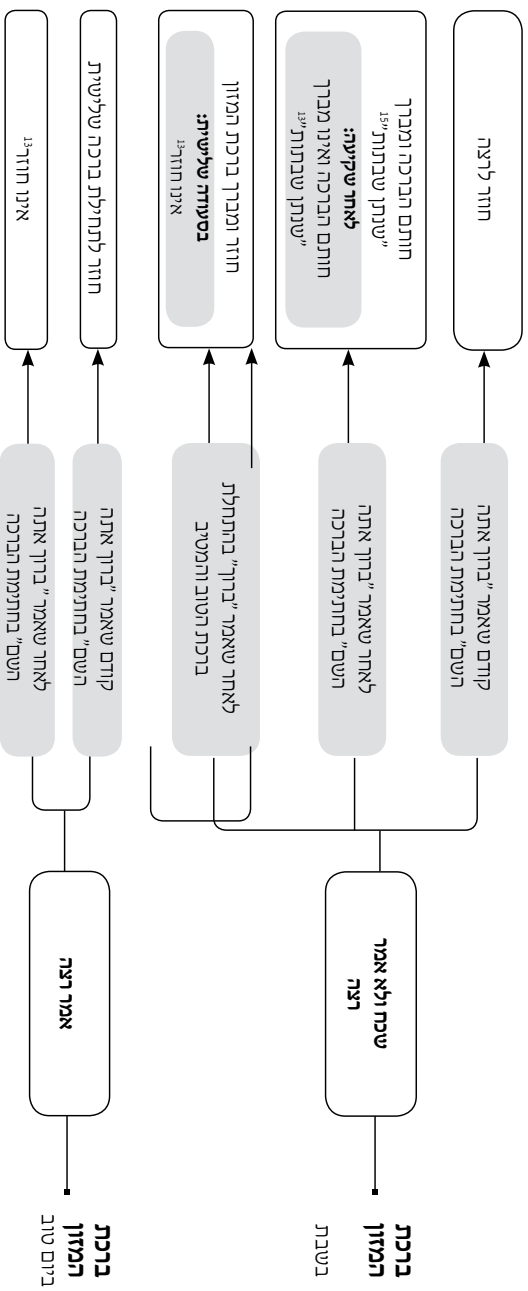

הדין

נוצרה

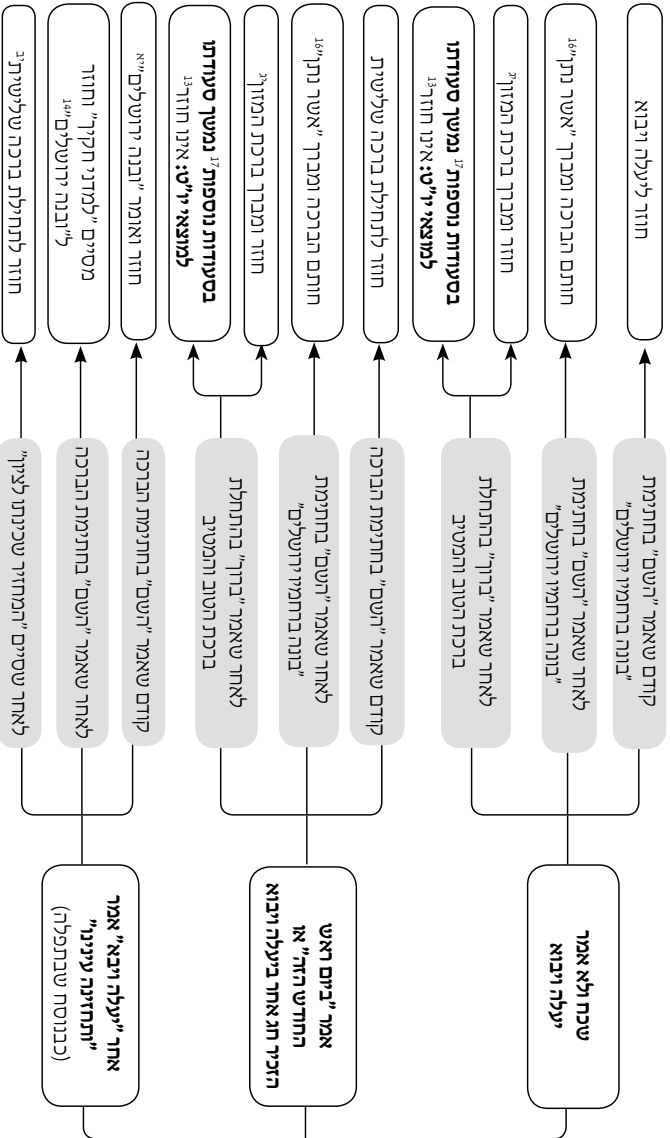
טעות

15. כנוסח שבסידור: **השם "ברוך אתה השלם שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברין אתה השם מקדש השבת".**

16. כנוסח שבסידור: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר נתן לעמם טובים לעמם ישראל לישוע ולשמחה את ים חג השבועות הזה בא"י מקדש ישראל והזמנים".

17. לאחר שיצא י"ח בשתי סעודות של פת בלילה וביום.

ברכת המזון
ביום טוב

הדין

זכרה/ה

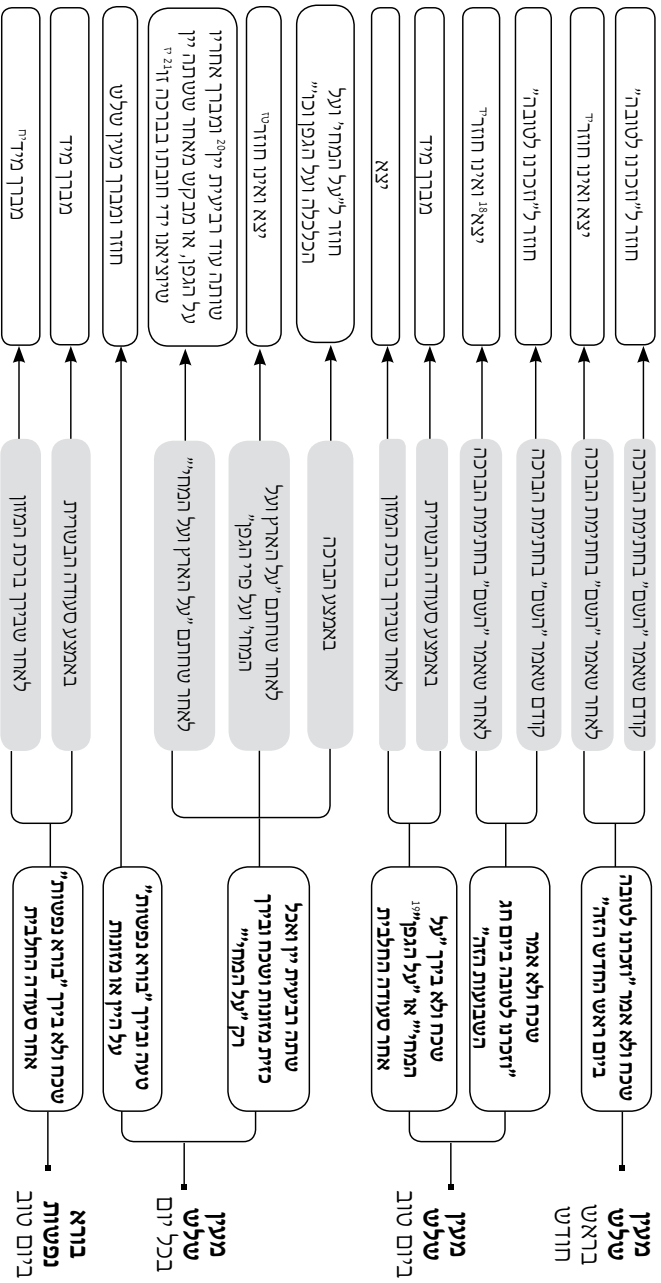
טעות

18. אפילו ב"על המחיה" על פת הבאה בכיסיו וכדומה"¹⁸. אבל מי שאיך לו פת ויצא שעודת יום טוב במיני מזונות, חזר ומביר "על המחיה".

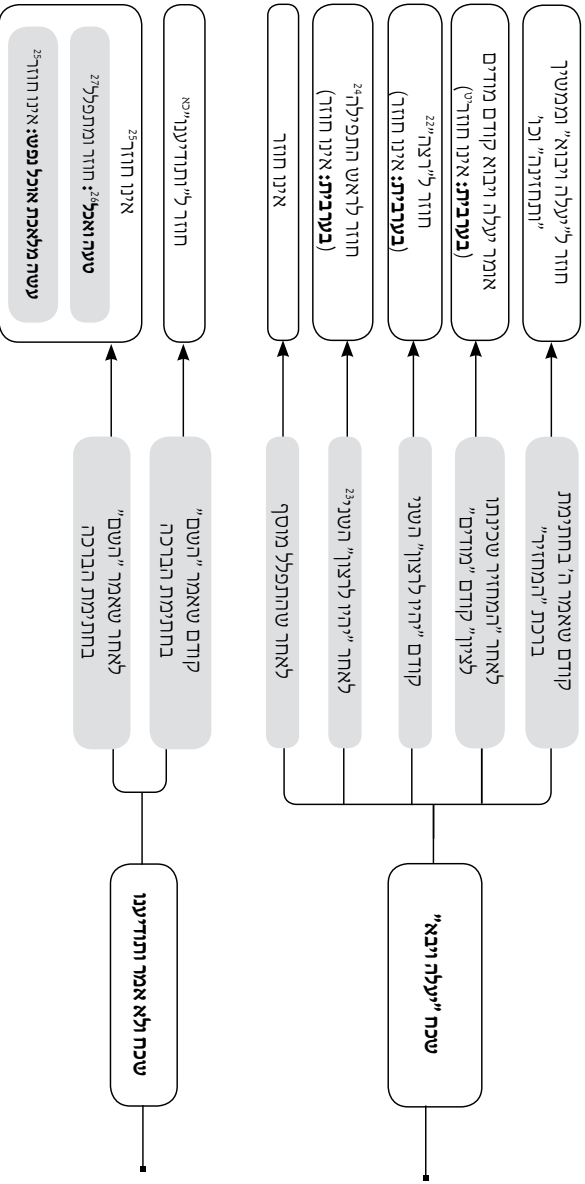
19. אם בירך רק על המחיה ולא על הגפן - ראה להלן.

20. אומרים עגבים.

21. אם אין לו יין או אי אפשר לו בכך, יכול לאכול עוד כזית מזונות ולכלול על הגפן ובברכתו (אף שלכתחילה אין לישות כו). ואם גם זה לא שיקר, יאכל כזית פירות משבעת המינים ויברך על היין שבדיעבד פטרת את היין.

- 22.** אם נזכר לאחר שאמר "השם לפני חתימת "הטוב שמר" או "המברך את עמו ישראל בשלום", אומר "למדני חוקיך", וחוזר ל"רצה".
- 23.** והסיחה דעתו מלומר תתנונים.
- 24.** וצריך להמתין כדי הליון ד' אמות לאחר שאמר יתי רצון . שיבתו וכו'.
- 25.** אבל עדיין אסור במלאכת אוכל נפש עד שיבידיל בין קידוש לקדוש.
- 26.** קודם שהבידיל על הכוס או ששכח להבידיל בשעת קידושו.
- 27.** ואם נזכר אחרי קידוש מתפלל אז ואינו מפסק בין קידוש לסעודה²⁷.

תפילה העמידה

ערבית, שחרית ומנחה בראש חודש

מערב

ליל ראשון של יום טוב (שחל במוצאי שבת)

הדין

28. וכן אם התחיל גם תיבת "חונן" אלא שלא אמר כל התיבה אלא תחילתה כגון "חי" או חונן" שאינו גומר הברכה. ואם מסופק האם אמר כל התיבה יגמור הברכה.

29. בין שנוכח בברכה ראשונה של אמצעיות של חול שהיא אהה חונן, ובין שנוכח בשאר ברכות אמצעיות של חול.

30. בליל ראשון של יום טוב, אומר אתה חונתנו באמצע הברכה, ואח"כ מתחיל אתה בחתנתו, וחוזר ומבדיל ואומר ותחייננו.²⁷

31. אם לא נמר ברכה של חול אלא הפסיק באמצע הברכה ואמר אתה בחתנתו ונוכח אחרי שמור "מקדש ישראל והזמנים" לא יחזור.

32. ואם מסופק אם

נוצר/ה

לאחר שאמר רק "אתה"²⁸ של ברכת "אתה חונן"

באמצע ברכה²⁹

לאחר שהתחיל רצה

לאחר "המחזיר שכינתו לציון" קודם "מודים"

קודם "קרוזו לרצון" השני

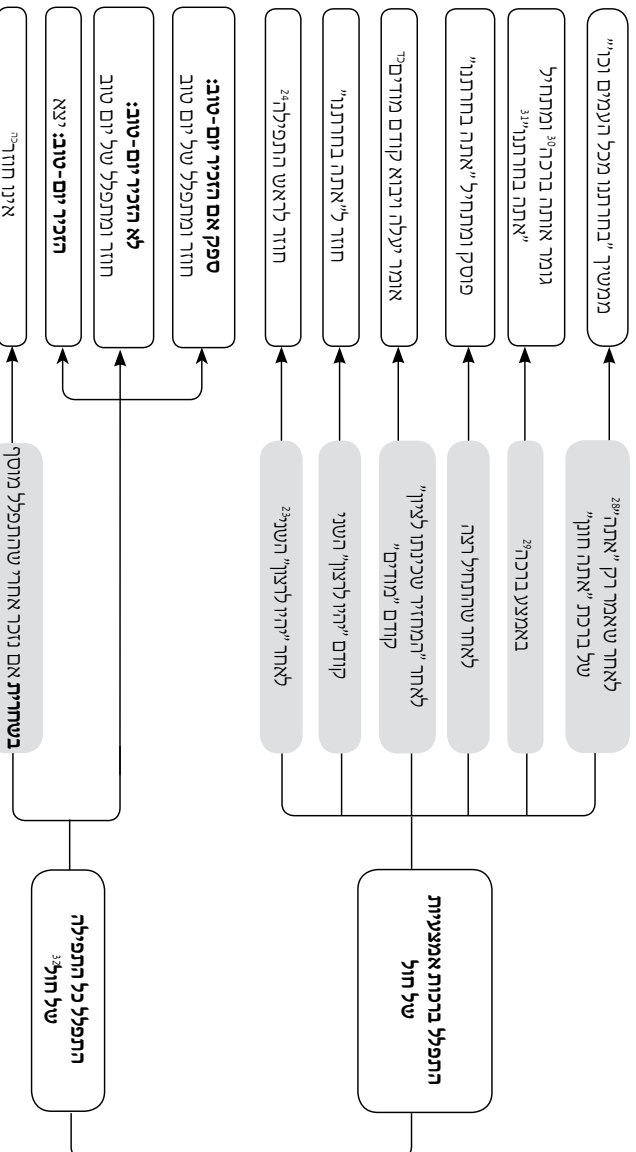
לאחר "קרוזו לרצון" השני²³

טעות

התפלל ברכות אמצעיות של חול

התפלל כל התפילה של חול³³

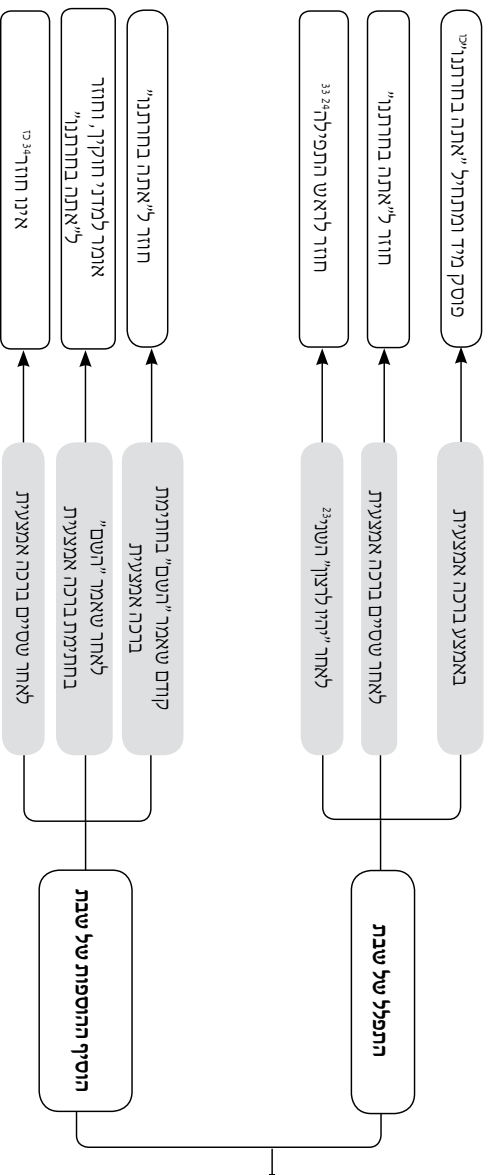
תפילת העמידה
ערבית,
שחרית
ומנחה
בין"ט

התפלל של חול או של יל"ט יש להסתפק אם חזרו ויתפללו ולמעשה יכוון וישמע מהש"י ויצא ידי חובתו.

33. ואפילו הזכיר של יל"ט ביעלה ויבוא לא יצא.

34. אם חתם "מקדש ישראל והזמנים". וכדאי שיכוון וישמע מהש"י ויצא ידי חובתו. אם חתם "מקדש השבת וישראל והזמנים", אם נזכר תוך כדי דיבור – אומר "מקדש ישראל והזמנים" ויצא. אבל אם נזכר לאחר כדי דיבור – חזרו ל"אתה בחרתנו".

תפילת העמידה
ערבית,
שחרית
ומנחה
בי"ט

הדין

נזכר/ה

טעות

חוזר ל"אתה בחרתני"

קודם שאמר "ברוך אתה השם"

התפלל תפלת מוסף

אומר למדני חוקיך, וחוזר ל"אתה בחרתני"

לאחר שאמר "ברוך אתה השם"

התפלל תפלת מוסף

בערבית ומנוחה: חוזר לאתה בחרתנו ומתפלל תפלת ערבית או מנוחה

לאחר שחתם הברכה

בשחרית: מסיים התפילה ועולה לו למוסף, ואח"כ חוזר ומתפלל שחרית

לאחר שחתם הברכה

תפילת

העמידה

ערבית,

שחרית

ומנוחה

בין"ט

חוזר ל"ותתן לנו"

קודם שאמר "ברוך אתה השם"

הזכיר שם חג אחר

חוזר ל"אתה בחרתני"

קודם "יהיו לרצון" השני

הזכיר שם חג אחר

חוזר לראש התפילה²⁴

לאחר "יהיו לרצון" השני²³

בין"ט

חוזר ל"והשיאנו"

קודם שאמר "ברוך אתה השם"

אחר "יעלה ויבוא" אמר

מסיים "מקדש ישראל והזמנים"

לאחר שאמר "ברוך אתה השם"

אחר "יעלה ויבוא" אמר

חוזר ל"אתה בחרתני"

לאחר שחתם "המחזיר שכנינו לציון"

אחר "יעלה ויבוא" אמר

חוזר לראש התפילה²⁴

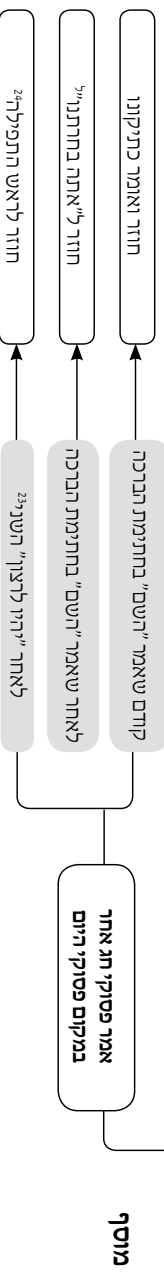
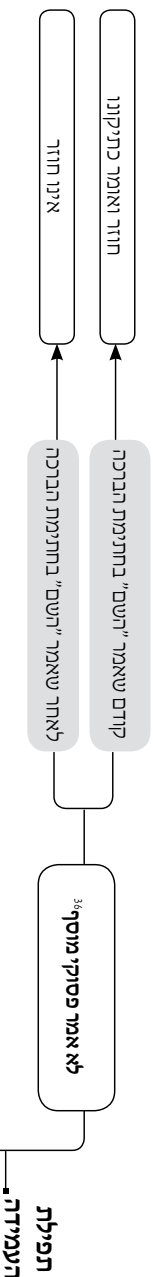
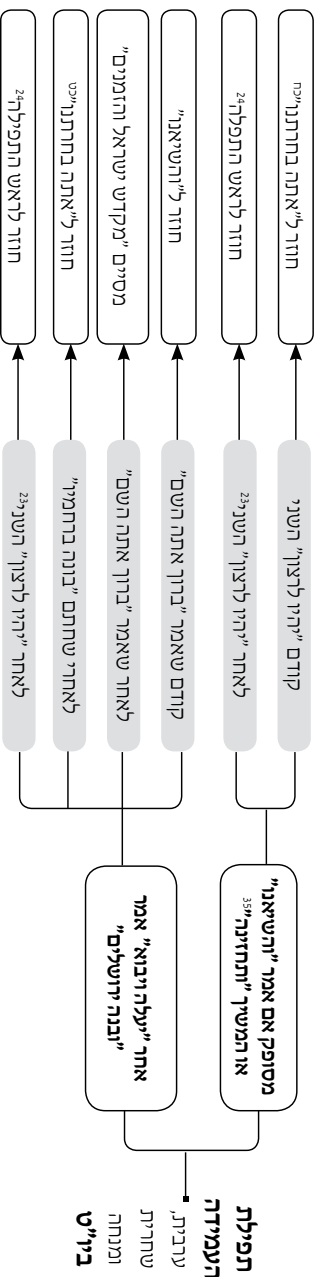
לאחר "יהיו לרצון" השני²³

אחר "יעלה ויבוא" אמר

בין"ט

35. אמ אִינוּ מתפלל מתוך הסידור.

36. והוא הדין אם אמר "ישעיר לפני" במקום "ישגי שעירים לפני".

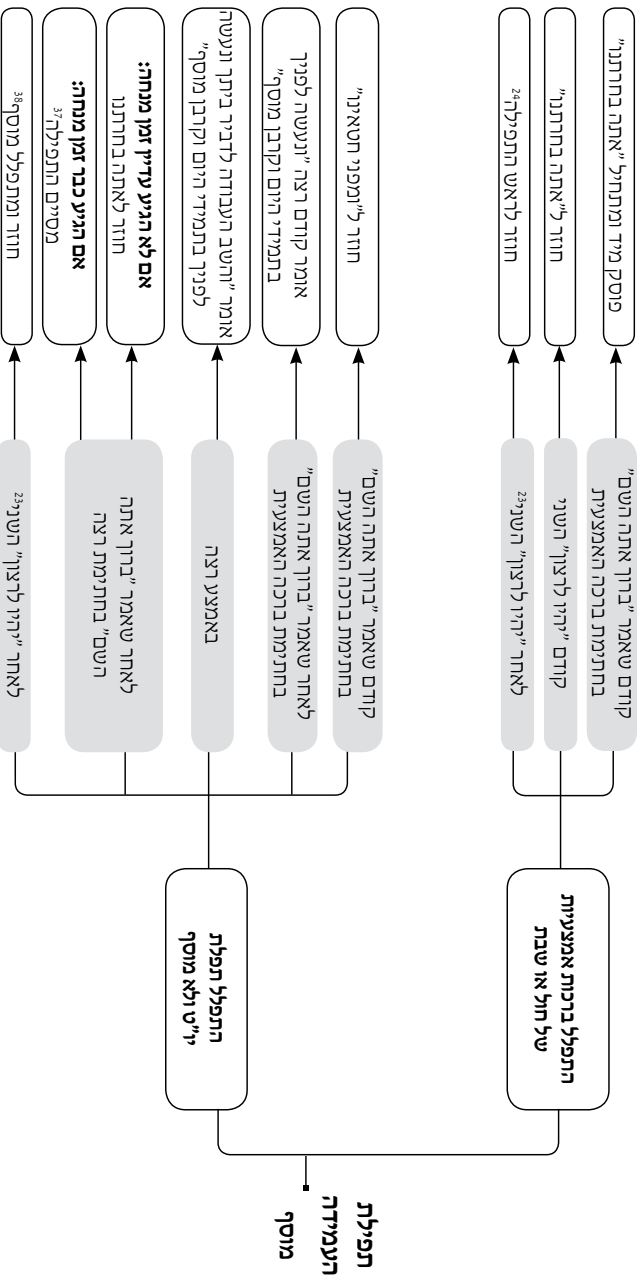

הדין

נזכר/ה

טעות

37. ועלתה לו למנחה, ויחזור ויתפלל מוסף.
38. אם הגיע כבר זמן מנחה, עלתה לו למנחה.

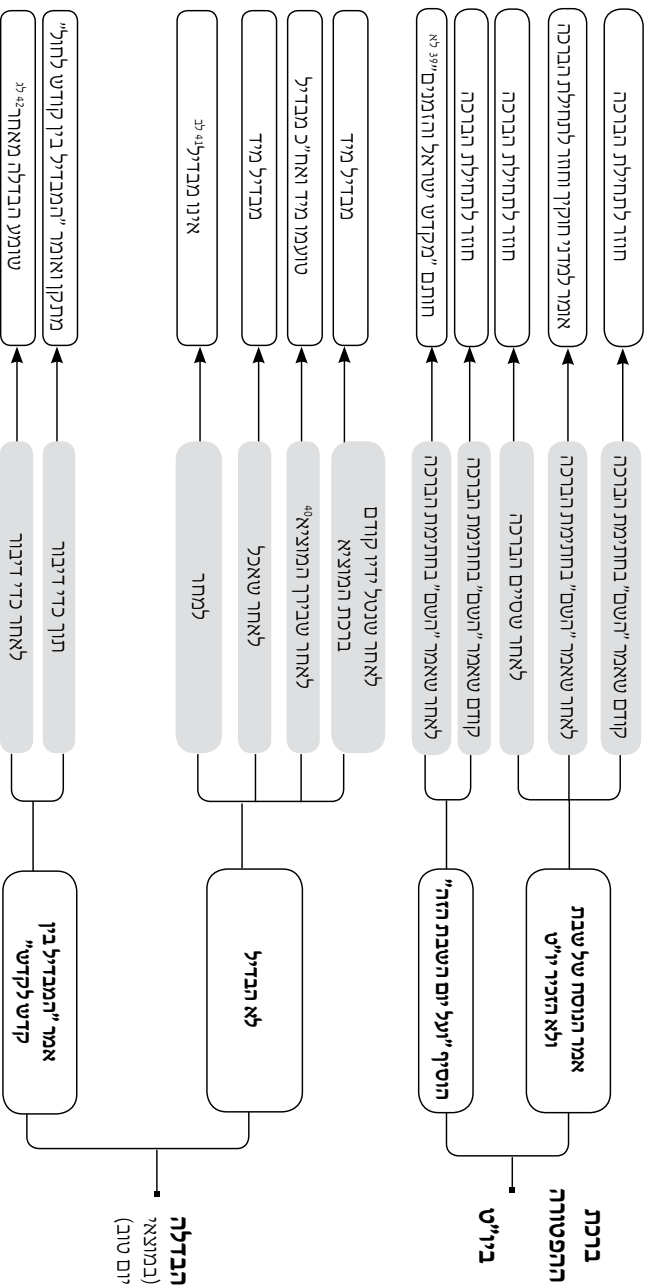

39. אבל אם חתם "מקדש" ישראל והזמנים", אם זכר תוך כדי דיבור – אמר "מקדש ישראל והזמנים" יצא, אבל אם זכר לאחר כדי דיבור – חזר לתחילת הברכה.

40. או בורא מיני מזונות על המשפת מיני דגן.

41. אלא אם כן שכח להבדיל גם במוצאי שבת שמבדיל מיד.

42. באם אין לו אחר לשמוע ממנו הבדלה יחזור ויבדיל בעצמו. וחזור ומברך בורא פרי הארץ.

הערות לקיצור דיני שכחה וטעות

1. וכן ראיתי שהעלה בקובץ אור ישראל חו' מא ע' סז (מטעם אחר). וי"ל גם בסגנון אחר, דשאני התם בקידש על מים, שאותה ברכה בעצמה אינה יכולה להיות הפסק, וכל שתיקנו שיקדש אין הקידוש מהווה הפסק לגבי קידוש השני (וראה עד"ז בשש"כ פמ"ז הע' ריח בבירך ברכת היין ב"פ זח"ז אם השני הפסק, אלא שיש לחלק דהתם אם נאמר שהוא הפסק יצטרך לברך אותה ברכה פעם שלישית. ועוד, דהתם דנים על ברכה השני' שתהא הפסק בין ברכה ראשונה לשתי', אבל בקידש על המים, השקו"ט על קידוש הראשון שתהא הפסק בין בפה"ג לשתי'. וראה אצלנו במקורות ועיונים שם בגוף השאלה), משא"כ בנדו"ד שבירך ברכה אחרת לחלוטין. ואף שאין סברא זו עיקר, המסקנא שוה. ול"ד למי שטעה בספה"ע שנתעסק בדבר שבירך עליו אלא שלא עלה כהוגן (ראה שו"ע אדה"ז סתפ"ט סכ"ב), דהתם מייירי בברכת המצוות שנתעסק במצוה זו גופא. אבל כאן הטעם שאינו הפסק הוא לפי שקידוש הוא מענין בפה"ג, לפי שללא קידוש אסור בשתי', או שכך התקנה (ועד"ד ברכות אחרות שמסדרים על הכוס כברכת הנר ובשמים ושהחיינו), ובנדו"ז אינו בגדר קידוש.

וכ"ה בנוגע לטעות בנוסח הבדלה. ובפרט כשאומר "בין קדש לקדש" במקום "בין קדש לחול", "דהוא שקר" (כל" המג"א סרצ"ט סק"ט).

וראה בשו"ת שבה"ל ח"ח סקי"ח שמסתפק בטעה ואמר בין קדש לחול, שמא ההבדלה בין קדש לחול היא גם מענין הברכה, שהרי נמנית במנין ההבדלות. וראה עד"ז שש"כ פס"ב סכ"א. ויש להוסיף, שיסוד ההבדלה מצ"ע בין קדש לחול, אלא שטבעו חכמים לומר בדוקא בין קדש לקדש (ומה"ט יוצא יד"ח בשכח להבדיל במוצ"ש בהבדלת בין קדש לחול שבמוצאי יו"ט – ראה להלן הערה ט). ומ"מ כיון שלדינא לא יצא, לא חל עליו גדר הבדלה. ואף הם לא כתבו כך רק כמסתפקים. והבוחר יבחר.

ד. דומיא לברהמ"ז, שגם בשח באמצע אינו חוזר ומברך. וראה מש"כ לקמן גבי ברכת ההפטורה. ועד"ז הוא בתפלה, ראה להלן הע' כו-כז.

ה. שבאמירת למדני חוקיק לא יועיל כיון שג"ז הפסק.

ו. לפי שה"ז הפסק גמור. ועד כאן לא מצינו שטעות בברכה אינה בגדר הפסק, כי אם בבירך ברכה הנצרכת לו כעת, אלא שלא עלתה בידו, כגון בקידש על היין ונמצא מים, ויין מוכן

א. ע"פ קו"א לשו"ע אדה"ז סרס"ג סק"ג וסק"ד. [וראה גם בקונטרס באתרא דרב חו' ג הע' 45 ואילך. והארכנו בזה בכינוס תורה חוהמ"פ תשע"ט. וצע"ק מש"כ מפי השמועה בס' הרב אשכנזי].

ב. כבר שקו"ט במנהג נשים צדקניות לומר תחינות אחרי ההלקה והברכה לפני שנהנית מאור הנרות. ועכ"פ, רוב הסברות שנת' בזה שייכות גם בנדו"ד.

ג. שהקידוש הפסק, כיון שאינו מענין הברכה שצריך לברך, ואינו בגדר קידוש כלל. ובקידש על כוס מים והי' בדעתו לשתות יין – ראה מג"א סרע"א סקל"ב ובשו"ע אדה"ז שם סכ"ח (ודלא כרעק"א שם בהגהות שם עה"ג. וראה הגהות רעק"א למג"א סרצ"ט סק"ו) – אין הקידוש הפסק, לפי ששם קידוש עלה, אלא שלא יצא יד"ח כיון שלא הי' על יין. ושור"ר כסברא זו באפיקי מגינים סכ"ה בביאורים סקט"ו שהחסרון הוא מצד אחר. אבל הכא פטומי מילי בעלמא נינהו ואינו בגדר קידוש. וראה כע"ז בשו"ע אדה"ז סרצ"ט ס"ט.

ופשוט שאין מקום לומר שכיון שלחד מד"א"צ לשתות הכוס בכוס ש"ב (רק שלא תהא נראית ברכת בפה"ג לבטלה) שוב אל"ז הפסק – חדא שג"ז בפלוגתא תליא. ועוד שבקידוש (בשונה משאר כוס ש"ב) ודאי חייב לשתות. ובלא"ה, כיון שבפועל שותה הרי זקוק הוא לברכת בפה"ג לפני'. ואין לומר דמייא למי שטעה באמצע ברכת הקידוש שאינו הפסק, דהתם עלתה לו ברכה זו לקידוש, שאין שיחה בדברים אחרים פוסלת ברכת הקידוש, וממילא אהני ל"י גם לגבי ברכת היין. אבל כשכל עיקר ברכתו היא לבטלה כבנדו"ד, ה"ז הפסק גמור ואינו מענין ברכת בפה"ג, וכברכה שלא בזמנה. וכאשר הארכנו בכ"ז וכי"ב במקורות ועיונים להל' יומית אות תרו. ואם נפשך לומר בסברא מחודשת שבבירך על המים אינו הפסק לפי שבפה"ג וקידוש כחדא מילתא נינהו, וכחדא ברכתא – דבר שזקוק ליסוד ובית אב בראשונים וקשה לחדש כן ללא מקור, ובפרט שד"ז לא יועיל לגבי ברכת הנר על נר שלא שבת ובשמים של ע"ז, ראה מקורות ועיונים שם – ל"ש לומר כן כשאין הקידוש עולה לו, ורק בקידוש שאין פסולו בגופו אלא דבר אחר גרם לו שלא יעלה לו לחובה כיון שלא הי' על היין וכו', אבל כשעיקר הקידוש הוא שלא כמטבע שטבעו ה"ז ככל ברכה שלא בזמנה. ודומה למי שבירך שהחיינו באחש"פ – ראה מש"כ בקיצור דיני שכחה וטעות ש"ל לקראת פסח השתא. וכן מי שבירכה שהחיינו בהדלקת נרות ובירכה עוד הפעם בקידוש – ראה מש"כ להלן הערה

טו. נתקשו רבים בכגון דא, דכיון שלכמה ראשונים יוצא יד"ח סעודת שבת ויו"ט במיני תרגימא (וכ"כ מהר"ל בהגה על שו"ע אדה"ז סי' קפח ס"י, בנוגע למיני לחמים שאין קובעים עליהם סעודה שאדה"ז חזר בו בסוף ימיו ולא הצריך לאכול כשיעור סעודה), וא"כ יצטרך לחזור ולברך גם במעיני ג'. ולאידך, עפ"ז מקום לומר שלא יחזור בשכח יעו"י בסעודה שלאחרי, לפי שכבר יצא סעודת יו"ט לפני"ז, וממילא לא עדיפא מס"ג בשבת שאינו חוזר. ושקו"ט בזה גם בכל שבת, בנוגע לקידושא רבה הנהוג אחרי מוסף שאוכלים מזונות לפני סעודת פת. [ומה שבפוסקים נזכר רק בס"ג שלא לחזור, דמיירי במי שכל אכילתו היא פת. ועוד, שבס"ג שאני, די"א דאי בעי לא אכיל אפילו מלחם שאין קובעים עליהן סעודה, וגם לא מעשה קדירה כ"א פירות וכיו"ב].

אבל בקצוה"ש סמ"ז בבדה"ש סק"ח כתב דהיינו רק בנתכוון לצאת בו יד"ח סעודה. וראה גם תורת חיים סופר סקפ"ח סק"ד. ברכת הבית שי"ז, סכ"ט. שלחן שלמה (להגרשז"א) סרפ"ט ס"א סק"ד.

איברא, דלכא' צ"ע בדבר, דהא אנו קייל"ן שמצות אצ"כ בדרבנו (וממילא גם בלא ידע שהיום שבת או יו"ט או שאוכל פת יצא - ראה שו"ע אדה"ז סתע"ה סכ"ט). וגם למ"ד שמצ"כ בדרבנו, ובפרט במצות שמדברי קבלה, וכן למ"ד שעונג שבת עיקרו מה"ת (וכן שמחת יו"ט באכילת פת - ראה שו"ע אדה"ז סי' קפח שם), הרי יש בה הנאת הגוף, ובמצות התלויות באכילה יצא גם ללא כוונה. (וראה בית הלוי פ' תרומה ד"ה איתא במדרש. ושם כתב לחלק בין עונג שבת שכל שכוונתו לתענוג יצא, לשמחת יו"ט שלא יצא. אמנם לא נחית לדין מצ"כ, ומיירי רק מצד גוף הענין שאין כוונתו לשם מצוה. כן צ"ב במש"כ שבי"ט לא כתיב עונג. ואולי כוונתו רק בלישנא דקרא. אבל ראה שו"ת כת"ס אור"ח סל"ט ד"ה וע"פ דברינו, שכתב שבאוכל בשבת לשם אכילה גסה לא יצא כלל. (וראה גם שם סוסי' קז. אבל התם מיירי לענין מצות אנשים מלומדה ולא מצד חובת המצוה. וראה גם שם סע"ח). וכ"כ בשו"ת פרי השדה ח"ב סי' ס סק"ה ד"ה והנה. ולהעיר מערוה"ש סרצ"א ס"ו). ויש שתירצו, שה"ז כהיפך כוונה, ומעשיו מוכיחים שאינו רוצה לצאת, שאינו לוקח לח"מ וכו' (אף שיש המהדרים גם בזה, כנ"ל בדנין סעודת היום בלוח). ועצ"ב להסוברים שבמצוות שיעקרו התוצאה, גם בכוונה הפכית, יצא יד"ח - ראה גם לקו"ש חי"ט ע' 203.

[ולהעיר מדוגמתו דקיל"ן שיצא יד"ח קידוש בתפלה אף שלא נתכוון לכך, ואדרבה דעתו ורצונו לקדש אח"כ על הכוס. ודלא כמאן דס"ל שאינו יוצא בתפלה לפי שמצ"כ, ובפרט

לפניו לשתותו, שאין ברכת הקידוש הפסק בין בפה"ג לשתית היין, אבל בנדוננו שא"צ לברך שהחיינו שהרי כבר בירך, ה"ז הפסק. ואינו דומה למש"כ הט"ז אור"ח סי' קח סק"ב בדיון הבדיל בשתייהן יצא לפי שבאמת זמן הבדלה הוא אלא שהוא שלא לצורך כיון שכבר הבדיל, דשאני התם בדיון הפסק בתפלה שהעיקר ששייך לתפלה, משא"כ בהפסק בין ברכה לאכילה. והוא דלא כשו"ת מנחת שלמה ח"א סי"ח. וכפי שהארכנו בכיו"ב במקורות ועיונים להל' יומית אות תרז.

ז. ראה בשו"ת באתרא דרב סי' כא"ד.

ח. ע"פ שו"ע אדה"ז סרצ"ט סי"א. וראה מג"א שם סק"ט.

ט. כ"כ בשו"ת הר צבי ח"א סי' קסו. וי"ל, שאינו דומה למש"כ במג"א סרצ"ט סק"ט ופסק כן אדה"ז שם סי"א, שבמבדיל הבדלת מוצ"ש בליל יו"ט מברך בין קדש לחול, לפי שאמירת בין קדש לקדש הוא שקר, (והארכנו מזה בקובץ באתרא דרב גל' ג) - דשאני הכא, שיעקר ההבדלה במוצ"ש בשרשו הוא בין שבת לחול, אלא שבהיות זמן הבדלתו הוא במוצאי יו"ט בעת הקידוש, תיקנו חכמים וטבעו מטבע "בין קדש לקדש" (ואם שינה מהמטבע לא יצא, כפי שהארכנו בקובץ שם), ובסגנון אחר, שיו"ט לגבי שבת מצ"ע נקרא חול, ומ"מ מחמת קדושתו תיקנו "בין קדש לקדש". אבל בנדו"ד כשכבר פקעה קדושת יו"ט, חזר הדיון שחייב להבדיל בין קדש לחול, מחמת עיקר חובת הבדלה. (וראה עד"ז בקובץ האוצר גל' טז. שו"מ בשו"ת ויען דוד ח"א אור"ח ספ"ד שהעלה ג"כ כן ומטעם אחר. והנלפענ"ד כתבנו). ולהעיר (אף שאינו דומה ממש) ממש"כ באגרות הרמ"ה בסופו, בטעם שאין מבדילין בין יו"ט לחבירו, דהבדלת מוצאי יו"ט סלקא לתרווייהו (ועיי"ש עוד אופן).

י. נתבאר באריכות בכינוס תורה דחומ"פ תשע"ד וי"ל בקובץ "באתרא דרב" גליון ג.

יא. כבשח באמצע ברכת המזון שחוזר למקום שפסק. ועד"ז כתב בקצוה"ש סמ"ז סקכ"ה מטעם אחר.

יב. וראה חשוקי חמד בכורות נ, א בארוכה.

יג. ולדעת רוב האחרונים - כ"ה גם בנוגע לנשים. ובפרט למש"כ אדה"ז סי' קפח ס"י שחיוב אכילת פת משום שמחה. וראה הגש"פ עם לקו"ט ד"ה מצה. ולענין חיוב שמחה אצל נשים - לרוה"פ חייבת בעצמה. וראה מש"כ בלוח בהכנות לשבועות, בהערה, לענין גדר שמחת יו"ט בנשים. ואכ"מ.

יד. מג"א סר"ח, סקי"ז. משנ"ב שם סקנ"ח. כפה"ח שם סקס"ו. וראה בארוכה בבירור הלכה בענין השוכח ועל הניסים ס"ט.

ועכצ"ל, שכיון שעונג הוא לו, ורצונו ודעתו לאכול פת, אי"ז בגדר "אי בעי לא אכיל". אמנם, בחי' תלמיד הרשב"א פסחים קא, א, כתב שאף שא"צ לאכול סעודה ראשונה בלילה, כיון שעלתה לו לחובתו ונפטר מחמתה חוזר. אבל אין לה"ר מזה, דהתם שאני שאכלה לחובתו.

[ויש שכתבו להסתפק בד"ז מטעם אחר שכיון שנחלקו הדעות בגדר פהב"כ, שמא דינה כפת וחוזר (וכמונב), ד"ז שייך רק בדבר שהוא ספק לחם גמור). אבל אינו, שהרי לפ"ז מצריכים אנו שיחזור מעי"ג, וה"ז תרתי דסתרי לומר שדינו כפת, ושיחזור ויברך מעי"ג ולא ברהמ"ז. ורק בסעודה שלאחרי' בשכח להזכיר שייך לומר שמא יצא יד"ח בסעודה שלפני' מחמת הספק שדינה כפת ולא יחזור לברך. אמנם, באם הוא תוך שיעור עיכול לאכילת פהב"כ, י"ל שבלא"ה צריך לחזור, שהרי אנו קיילין שלא יצא חובת ברהמ"ז בברכת מעי"ג (ואכ"מ), וממנ"פ אם אין דינה כפת לא קיים מצות סעודה (למ"ד שצ"ל פת דייקא), וחוזר מחמת סעודה זו, ואם דינה כפת עדיין מוטלת חובת ברהמ"ז עליו.

ועוד להעיר בגוף הענין, שבלא"ה מקום לומר שלא יחזור בשכח מעין המאורע בברכת מעי"ג, שהרי י"א שא"צ להזכיר מעין המאורע במעי"ג. אמנם, לאו כו"ע מודו בהכי. ובנתכוון לשם מצות סעודת שויו"ט נראה שלמסקנת אדה"ז צריך לחזור גם בברכת מעי"ג. וראה פמ"ג סי' קפח בא"א סק"ט. שו"ת מהר"ם בריסק ח"א סי"ד. קצוה"ש שם].

עוד יל"ע מטעם אחר, שבאינו אוכל בזמן הסעודה, תו אין דינה כס"ג (ראה מח"ב סרצ"א סק"ד. משנ"ב שם סק"ו. אבל ראה פמ"ג סי' קפח בא"א סק"ט. משנ"ב שם סק"ו. ולכא' סותר ד"ע, ומזכה שטרא לבי תרי). איברא, הכא קיימינן ע"ד ברגיל באוכל אחר חצות, וה"ז זמן ס"ג.

והנה, למש"כ בלקו"ש חט"ז ע' 284 הע' 7, במנהג אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, שבאכילת מזונות אחרי קידושא רבה, אוכלים ס"ג לפני ס"ב (וכנראה לא ס"ל שהוא ע"פ מהר"ל הנ"ל בשם אדה"ז, חדא דהתם מיירי רק במיני לחמים שאין קב"ס, והמנהג גם לאכול מעשה קדרה וכיו"ב. ועוד, שלפ"ז נמצא שדוקא בס"ג הידר לאכול פת ולא בס"ב, וד"ז רחוק מהסברא. ובפרט, שהמנהג אצלנו בס"ג בטעימת איזה דבר ולא בפת), שוב אינו חוזר בשכח להזכיר כשאוכל פהב"כ שבקידוש לפי

שכל אדם דעתו לקיים המצוה כתקנת חז"ל על הכוס - ראה תוס"ש סרע"א סק"ג, הב"ד במנה"ט שם בקנה"מ סק"א, ובהגהות רעק"א או"ח סרע"ג לט"ז סק"ב. שו"ת חת"ס או"ח סט"ו. שם סי"ז. סכ"א. הגהותיו לשו"ע או"ח סרע"א למג"א סק"ט. שו"ת שו"מ חמישאה סי"ז. משנ"ב סרע"א סק"ב. ועוד. וצ"ל, דבכוונה לתפלה סגי, שסו"ס מתכוונים להזכיר שבת - ראה מחה"ש סרע"א סק"ב. ישועו"י שם סק"ב. שו"ת ר"י מסלוצק סי"ז. מהר"ם שיק מצוה לא. ועוד. ועוד איכא בגווה שיי"א שעיקר המצוה לקדש בשניהם בתפלה ועל הכוס - ראה בה"ג ריש הל' קידוש. פני" צל"ח וראש יוסף ברכות לג, א. קצוה"ש סע"ט בבדה"ש סק"א]. ומצינו כה"ג במג"א סתרצ"ה סק"ט שבאכל סעודה אחת פורים אינו חוזר בשכח להזכיר ועה"נ, לפי שכבר יצא יד"ח סעודת פורים. וכ"ה בט"ז סתרצ"ג סק"ב. ובאמת, בסעודת פורים חמיר טפי, שלפמ"ג סתרצ"ה במ"ז סק"א בעי כוונה זכר לנס. וגם בזה, ה"ז ע"ד היפו"ך כוונה, שעיקר הסעודה כדבעי הוא אח"כ אחרי מנחה. ונראה, דשאני פורים שאין כאן כוונה שלא לצאת לפי שרוצה לצאת גם בראשונה, שמצוה להרבות בסעודת פורים. אבל בסעודת שבת רצונו רק לקיים קידוש במקום סעודה, שבזה גם רביעית יין מועילה, ולא לשם מצות סעודת שבת.

עוד ראיתי למיסבר סברא, שלא יצא גדר סעודה ללא בשר, וממילא רק סעודת פת נחשבת כסעודת שבת (ראה פשט ועיון ברכות מט, ב). או כלך לדרך זה, שהכל כסעודה אחת דמיא (שו"ת תשוה"נ להנ"ל ח"ה סע"ט). ודבריהם מחודשים, ואין להם בית אב ומשענת חזקה בפוסקים. [ופשוט לדידי ולדכוותי שגמר הסעודה לענין זה תלוי בברכה אחרונה או בשיעור עיכול כשכבר אינו יכול לברך, דאלת"ה, נימא שיצא ס"ג גם באמצע סעודה שני' כשאוכל מיני תרגימא בסוף הסעודה].

ונ"ל בפשיטות בטעמא דמילתא שבאינו מתכוון לשם סעודה אינו חוזר, כיון דאי בעי לא אכיל כיסנין עתה, שהרי בדעתו לאכול פת אח"כ, והדר דינא כסעודת הרשות. משא"כ באין דעתו לאכול פת עוד, שמוכרח לאכול עתה. ואף שזה גופא תלוי ברצונו, אם יאכל פת אח"כ או לא, דנים רק על ההווה אם מוכרח באכילתו עתה או לא, דאלת"ה הרי גם כל עיקר המצוה תלוי בדעת האדם, שכשאינו עונג עבורו פטור, וכן מותר להתענות תענית חלום בשבת (וראה שו"ע אדה"ז סתרצ"ה בקו"א סק"ה).

שדינה כס"ג. אלא שבי"ט ל"ט לומר כן שאין חובת ס"ג. (ובכלל, מקום לומר שמש"כ מהרי"ל בשם אדה"ז קאי רק לענין עונג שבת ולא לענין שמחת יו"ט. אבל לא מסתבר לחלק בהכי. וסתימת דבריו דקאי על תרווייהו).

ולמעשה מצינו שכן הכרעת הפוסקים, שרק במי שלא הי' לו פת לס"ב ואכל פהב"כ כתבו שלא יחזור בס"ג, וטעמם שהי' בדעתו שלא לאכול פת ונתכוון לצאת בזה. (ראה שו"ת דברי דוד מילדולה ספ"ו, הב"ד בעיקרי הד"ט סי"ג סי"ד, ובבית מנוחה דיני ס"ג ס"ג, ובחסל"א סרצ"א סק"א. והובא לדינא בכה"ח סי' קפח סק"מ. אר"ח ספינקא שם סק"א. תורת חיים סופר שם. ברכת הבית שם. קצוה"ש שם. ולהעיר, שבדברי דוד לא מיירי בפהב"כ דייקא). אבל בלא"ה נקטינן שכיון שבדעתו לאכול פת אח"כ חוזר בסעודת פת ולא בסעודת פהב"כ. (אבל ראה שיורי טהרה מע' ב סקנ"ב, ובספרו יוקח נא סתרצ"ג סק"ה שלא חילק בין נתכוון לסעודה או לא. וחולק על מח"ב הנ"ל. ואין דבריו מכריעים).

ולכא"ו נפק"מ לפ"ז בשבעת ימי המשתה, דקיי"לן שבס"ג א"צ פנים חדשות (אא"כ לאלו שהכריעו כהדעה שגם בס"ג א"צ פ"ח ואפ"ל ללא דרשה. ואכ"מ), שאם אכלו בקידושא רבה אחרי התפלה נצריך פנים חדשות בסעודה שלאחמ"כ אח"כ כדין ס"ג (שהרי בטעם שאין מברכים ז"ב בס"ג ללא פ"ח, כיון שאינה עיקר כ"כ - שו"ת מהר"י ווייל סי' קטו. ב"י אה"ע סס"ב. אבל לפמש"כ בב"ח שם לפי שבס"ג אין דרך להרבות במנות, וכ"ה בט"ז שם סק"ה, ודאי אינה בגדר ס"ג). ומעולם לא שמענו שיזהרו בזה. ועכ"ל כנ"ל, כיון שדעתם בעת הקידוש לאכול סעודת פת אח"כ.

טז. ראה שו"ת באתרא דרב סי' טו"פ.

זי. יש בזה ספק אם חוזר ומברך על הגפן, ואפרש שיחתי: בלוח ברה"נ פ"א הי"ז, שי"א שתמרים ויין נפטרים בברכת על המח'י. אבל בסדר ברה"נ פ"א הי"ח השמיטו רבינו. ופשוט של"ש לפרש כאן שהשמיטו לפי שאינו מצוי (כבפרטים אחרים שהשמיט בסדר שם - ראה קצוה"ש סי' ס בבדה"ש סק"ט, והועתק בתורת מנחם לסדר ברה"נ פ"א הי"ז. ועוד כיו"ב). ולהעיר שגם במשנ"ב השמיט ד"ז. ולפלא שבקצוה"ש סי' ס סוס"ו העתיק ד"ז לדינא, ולא העיר כלל שהשמיטו אדה"ז בסדר ברה"נ.

ומירש הו"א שבכלל מאתים מנה, והשמיטו רבינו לפי שמוכח הוא מדין ברהמ"ז, וכפי שמצינו בלבוש סר"ח סי"ז דפשיטא ל"י טפי שיצא בעל המח'י, והוסיף: ולא עוד אלא אפי' אמר ברהמ"ז יצא. (אלא שהלבוש כ"כ לפי דרכו, שהכל תלוי אם הוא שבח יתירה, יעו"ש). וכמ"פ מצינו כן בפוסקים שהשמיטו דין מסויים לאהבת הקיצור כיון שמוכח מדין אחר כיו"ב. אבל דוחק גדול לומר כן, שהרי במחלוקת שנוי הדבר, ובלוח גופא הביא כן רק בשם י"א, ואין יודע הדבר להבין דבר מתוך דבר כשלא נזכר להדיא.

ולכאורה י"ל, דה"ט לפי שלמסקנא הכריע לדינא כדעת ה"ט"ז סר"ח סקט"ז שלא יצא רק בברכת המזון שנזכר בהם "הזן", משא"כ בעל המח'י ששם "מזונות" לא נזכר שם. (ראה בדעתו בפמ"ג שם במ"ז. מאמר"ר סקל"ה. הגהות רעק"א בהוצאת הדרת קודש ונדפס גם בשו"ת רעק"א מכת"י סי"ב. אבל איהו ס"ל שגם לה"ט"ז אפשר דיין שאני מתמרים. ולהעיר מראל"צ ברכות לה, א, שהאר"ך להוכיח שגם בברהמ"ז יצא רק איין ולא אתמרים. אבל בפמ"ג מפורש דה"ט"ז קאי גם ביין. ומסברא אפ"ל גם לאידך גיסא דיין גרע טפי, דסעידי ולא זיין. וראה ח"י הצ"צ ברכות פ"ו אות ג ז, א). וראה קובץ בית ועד לחכמים (שע"י בית הועד דביהמ"ד ערוך לנר), חו' ו ע' 82 ואילך בדעת הרשב"א).

[ומצינו כסברא זו לחלק בין נוסח ברהמ"ז לנוסח על המח'י, אבל לאידך גיסא, בריטב"א ברכות יב, א, שכתב שרק בתמרים יצא בשלש ברכות, אבל בשאר מינים לא יצא, ד"לא אמרינן מעין שלש לא עדיף משלש, דכיון דשאר פירות לא זייני מברך עלייהו "על הארץ ועל המזון" [כנראה כן נוסחו במעין שלש על הפירות (שהרי במיני דגן ל"ש לומר דלא זייני)] - ולא "מכין מזון לכל בריותיו" עכ"ל. ואף שצ"ב החילוק והסברא, מוכח דס"ל לחלק מחמת נוסח הברכות. ולהעיר גם מהחילוק בכ"מ בין "מזון" ל"זן" (ראה ברכות לה, ב. ולכמה דעות אינו יוצא אפי' על תמרים ויין בברכת במ"מ. וראה קר"א ברכות רפ"ו ד"ה נחזור לראשונות. העו"ב הל' ברכה"נ (כולל צ"צ) ח"ב סי' קעד סקמ"ג (ע' 148)). אבל בשטמ"ק (ברכה משולשת) שם הנוסח הוא באו"א "לא מברך עלייהו על הארץ ועל המזון ולא מכין מזון וכו'", וגי' זו מובנת יותר, וא"צ לחדש בנוסח מעין שלש. ולהעיר, שבלוח מספק"ל לאדה"ז

גם בבירך ברהמ"ז על מיני מזונות אם יצא. אבל בסדר הכריע בפשיטות שיצא, דלא שניא לי בין מעין שלש לשלש ברכות].

וכבר כתבו לבאר, ש"מחיל" היינו רק דבר שעליו יחיל האדם כמיני דגן, וגם ל"כלכלה" קאי אצרכי האדם בכלל ולא דוקא מידי דזיין. ובפרט לנוסח (אדה"ז) שאין חותמים על הכלכלה. וראה גם שו"ת מהר"י לבית הלוי כלל ה סמ"ז, והובא גם בקדושה וברכה (לבעל סמיכת חכמים) ברכות יב, א שכתב גם הוא (בין הדברים) בטעם שפירש"י (ברכות שם ד"ה היינו בעיין) דקאי לענין ברכה אחרונה, דלישנא דהזן ומפרנס מועיל גם לתמרים. ובמכתב לחזקי' בחי' לברכות שם, הב"ד מהר"י הלוי, וכתב עלה דלא תיקשי עליו דלא נקט דקאי במעין שלש, לפי שכל הפוסקים ביארו דין זה בברהמ"ז.

וכ"כ במלבושי יו"ט שם סקי"א שלא יצא רק בברכת המזון או הזן. וראה א"ר שם סקכ"ו שמדברי רבינו יונה (ברכות ח, א - דפי הרי"ף) משמע שלא יצא (אף שדחה הראי, והו"ע ס"ל לדינא דיצא. ומה שהביא כן מפירש"י על הרי"ף - הרי הביא שוברו בצדו, שלא נודע אם ראוי לסמוך עליו. וכ"ה ביד מלאכי כלל רש"י ס"ה. ובכ"מ - נסמנו במתנת ידו על יד מלאכי הוצאת מכוון ירושלים. וראה לקו"ש ח"ט ע' 129 הע' 8. ולאחרונה הוכיחו שבד"כ הוא לר"ז זוסלין מגדולי חכמי אשכנז. ומש"כ בחכמת שלמה למהרש"ל ברכות שם, לדייק מל' רש"י שם שנקט בל' "ברכת הלחם" - כבר העירו שבפירש"י ברכות יח, א (ד"ה ואין) נקט כי האי לישנא וקאי אברהמ"ז. ולהעיר שכן מציינו גם לכמה ראשונים שפי' בגמרא שבירך ברכת המזון על התמרים כרבינו יונה (ראה מלחמות פסחים כד, א. רא"ש ברכות פ"א סיד'. תר"י ברכות יב, א. רי"ז נט"ז ח"ב. מאירי מכתם ומאורות ברכות שם. ועוד. ולהעיר גם מד' הרא"ש ברכות פ"ו ס"ז לגבי דברים הבאים בתוך הסעודה שברהמ"ז פוטר כל מיילי דזיין "דעדיף טפי ממעין שלש לפוטרו"). וכבר כתב בישועו"י שם סק"י שמסתימת לשון הקדמונים לא נראה כן [וכנ"ל מד' המכתב לחזקי' שכל הפוסקים ביארו דין זה בברהמ"ז]. ועיי"ש שהכריע שלא יצא, עיי"ש טעמו באו"א, שבעל המחיל ה"ז בגדר שינוי מטבע.

וכ"כ לדינא בפתחי עולם סקל"ו. (וראה בדברות מרדכי שפירא סוסי"ח שהוכיח בדעת המשנ"ב סר"ח בבה"ל לסי"ח ד"ה מספק, וכן בדעת החי"א כלל נ ס"כ, שלא

יצא. ולהעיר שמש"כ במשנ"ב סר"ט סק"ו דמחיל נמי מזון הוא - אינו סותר, דהתם מיירי בברכה אחרונה על הלחם וסיים ובירך הזן, ור"ל שתיבות על המחיל בתחילת הברכה אינן סותרין להברכה, יעו"ש. ותו, דאיכא לפרושי בדבריו שגם חזר ותיקן תחילת הברכה שתהא כהוגן).

[ולכאורה י"ל גם באו"א, שבמברך ברכת המזון שאני, שכיון שברכתם מעין שלש יוצא גם בשלש ברכות, וכיון דאינהו נמי זייני מתאימה הברכה גם להם. אבל על המחיל ברכה אחרת היא, ותיקוה רק על דגן ולא על תמרים ויין. (וכעי"ז כתב בישועו"י שם, באו"א קצת). ובפרט לסברת הרא"ש צ"ב ברכות לה, א שלחם שבתורה קאי על כל מידי דזיין, ושיין ברהמ"ז מה"ת ע"ז. אלא שד"ז נסתר מזה שיוצא גם בברכת הזן לחוד].

ולהוסיף, שגם בלוח כ"כ רק בשם י"א וספוקי מספק"ל בד"ז, ומשמע שם שהוא רק בגדר "טוב לחוש בספק ברכות". ושפיר אפ"ל שבסדר ברה"נ חזר והכריע במוחלט שלא יצא, ומה גם שבהקדמה לסדר ברה"נ כתב אדה"ז שבסדר נטה ממש"כ בלוח ע"פ דעת אחרונים, בהתאם למה שמצינו בספרי הקדמונים. וכיון שכל הראשונים פירשו בסוגיין דקאי בברהמ"ז דייקא, ולא בעל המחיל, הכריע כן. וראה א"ר שם סקכ"ג שגם הוא סיים בצ"ע. וראה גם בא"א מבוטשאטש סוסי"ח רח.

כמו"כ מציינו בדין האוכל דייסא בשר ודגים ואמר על המחיל, ששינה אדה"ז לשונו בסדר ברה"ז מבלוח, שבלוח כתב ש"בשר ודגים ושאר מיני לפתן אע"פ שזנים ומשביעים אינן בכלל מחיל כמו תמרים ויין, ואילו בסדר הי"ח שינה וכתב "בשר ודגים אע"פ שמשביעין קצת אינן בכלל מחיל". ונראה, דהא בהא תליא, והכל תלוי בהבנת ד' הטור באכל מיני לפתן, דקס"ד דהטור שברכת על המחיל פוטרותו דאף הוא זיין, אלא שהביא שאביו הרא"ש לא הודה לדבריו. ולדעת הב"י כוונתו דאע"ג דזיין לא סעיד. והקשה הב"ח מזה שברהמ"ז פוטרת תמרים כיון דזייני, אע"ג דלא סעיד. ומיישב הב"ח דשאני תמרים שגדולו מהארץ מלתפן שהוא בשר ודגים. (וכ"ה ע"פ דא"ח - ראה לקו"ת אמור לט, ג. ועוד). ובט"ז לא ניחא ל' בהכי, דסתם לפתן לא קאי אבשר ודגים. ועוד שלפ"ז בשאר לפתן שגדל מהארץ יפטור אותה ברכה מעין שלש. ומבאר הט"ז החילוק בין ברכת הזן לעל המחיל כנ"ל. ונמצא לפ"ז, שבלוח נקט כדעת הב"ח, ומשו"ה נקט לישנא

ד"לפתן" ככל הטור, ומפרש כדברי הב"ח, דאע"ג דזיין לא סגי בהכי כיון שאין גדולו מהארץ, ומשו"ה אינו בכלל מחי דקאי רק אגדולי קרקע. (וקושיית הט"ז בנוגע לשאר גדולי הארץ - צ"ל שצ"ל תרתי, מיזן וגדולי קרקע, ושאר לפתן אינו בגדר מיזן). ומה"ט נקט נמי בל' "שזנים ומשביעים", דבשר ודגים זייני נמי כתמרים, אלא שאינן בגדר מחי כתמרים ויין מחמת שאין גדולן מהארץ. אבל בסדר נגור אחר ד' הט"ז, ומה"ט השמיט ל' לפתן, שלהט"ז סתם לפתן לא קאי אבשר ודגים, ונקט בל' "שמשיביעים קצת", שלדבריו החילוק בין תמרים ויין לשאר מינים לענין ברכת הון הוא שהם משיביעים יותר, ומ"מ, אינו מועיל לענין "מחיי", דקאי רק על מין דגן.

ובנדוד"ד בפרט, שיש לברכה מקום לחול על המזונות, בלא"ה י"א שלא יצא לכו"ע. אבל יש חולקים גם בזה. וראה אצלנו במקורות ועיונים להל' יומית אות תלח. ועוד שקו"ט כיון שלא נתכוון להדיא לפטור יין בברכתו (אף שבברכת הזן על תמרים ויין ל"כ אדה"ז שצריך להתכוון לכך. ומאן דס"ל הכי ה"ר מברכת על הגפן על יין הבדלה שאינו נפטור בברהמ"ז על פתו (שו"ע או"ח סרצ"ט ס"ח). וכ"ה להדיא בביהגר"א סי' קעד סקי"א שרק בבירך להדיא על היין לחוד או נתכוון לכך. וכ"כ במשנ"ב סי' קצז בשעה"צ סקי"ג. ולענין תמרים - ראה אהעו"ז סר"ח סי"ז, הובא בבה"ל שם ד"ה והי'. אבל דעת אדה"ז גם ביין הבדלה שברהמ"ז פוטרת (ראה סי' קעד ס"ו. סדר ברה"פ פ"ד סי"ב. וגם בשו"ע הנ"ל - מקום לדחוק דמיירי שלא בירך ברהמ"ז עדיין ור"ל רק שיברך ללא כוס). וראה גם כה"ח סרצ"ט סקמ"ז. שם סי' קעד סקל"ז. וראה בירורי ברכות מיר' ע' ששה ואילך.

ונראה שמקום לחלק בין תמרים ויין בברכת הזן - ולפ"ז גם בעל המחי' להסוברים כן - דהיינו הך לפי שהוא מידי דזיין, שכיון שבלא"ה מברך ברהמ"ז מועילה לו לכל מידי דזיין, ובסגנון אחר שבעצם הי' צריך לברך ברהמ"ז גם על היין מחמת חשיבותו דזיין וסעיף, וממילא א"צ כוונה לכך, משא"כ בברכת על הגפן על ענבים. אבל לאידך גיסא מקום לומר שכ"ז בברהמ"ז דוקא, שברכה זו נתקנה על מידי דזיין, ועד שי"א שאפשר אפילו לכתחילה לברך כן על התמרים ויין כשאכל לחם אח"כ, משא"כ בעל המחי'.

ואדאתאן להכי, אולי אפ"ל באופן מחודש בטעם ההשמטה בסדר ברה"נ, שבכל הלכות אלו בסדר ברה"נ מיירי דוקא בבירך

ברכה אחרונה על דבר המתאים לברכתו, והדיון הוא אם עלתה לו גם עבור מין השני, וכבנדון הנ"ל, שבירך ברהמ"ז על לחם ועולה לו לתמרים ויין. ואדה"ז השמיט בסדר ברה"נ דין הטועה ובירך ברכת הזן לכתחילה על תמרים ויין שנז' בלוח (לפי שאינו מצוי, כנ"ל). וכן הזכיר דין המברך ברכת מעין שלש כשאכל דייסא ובשר ודגים (משא"כ בלוח שנז' בדוגמא שאכל בשר ודגים בפ"ע). וכן נז' דין ברכת על הגפן על אכילת ענבים ושתיית יין ביחד (זולת דין הטועה ובירך בפה"ג על הענבים לחוד שנז' גם בסדר). ואמטו להכי לא נחית לפרט דין מעי"ג על תמרים ויין, שבאופן שאכלם ביחד עם מין דגן אה"נ שאינו עולה לו, וכנ"ל בטעמא דמילתא, ולא רצה להזכיר דין הטועה ובירך רק עליהם, שאין כאן מקומו בסדר מאיזה טעם שיהי'. (ולהעיר ממ"ש בפתיחה לסדר ברה"נ שסדר ההלכות כאן מסודרים באופן נאות יותר מתוקנים).

עוד אעירה ע"ד סברא שנשמעה בין כותלי ביהמ"ד, שיש מקום לומר בדוחק, שברצה לברך על הכל אלא שטעה בדיבורו דאישתקיל מילולי' מחמת הרגילות לברך על המחיל, ג"ז בגדר כוונה לכך, ואדה"ז שכתב שאין ברכת על הגפן עולה לו עבור ענבים ללא כוונה - מיירי רק בשכח שאכל ענבים. וראה שו"ת ויען דוד ח"ד או"ח ס"כ באו"א).

ולפי שאין הדבר מוחלט, שהרי כמה פנים לתורה, ומצינו כמ"פ שנשמטו פרטים בפוסקים מטעמים אחרים, ואין אתנו יודע עד מה בטעם ההשמטה בסדר ברה"נ, בשגם שי"ל דאילו ברירא לי' לאדה"ז מילתא שלא יצא, הו"ל לפרושי הכי בהדיא (אף שכמו"כ י"ל איפכא לאידך גיסא) - הרי מידי ספק לא יצא, ואין הכרח לפרש שזה דבר ההשמטה בסדר ברה"נ. ומה"ט כתבנו כבפנים. וכיון שהעיקר נראה לדינא שלא יצא, ואף גם זאת שי"א שברכת מעי"ג מה"ת, כשאכל כדי שביעה עכ"פ, נכון להחמיר כבפנים. ומ"מ עדיף שלא לכלול דבר אחר בברכתו אא"כ בדלית ברירה (וכאן חמור מספק אכל כשיעור שיש לו חזקת חיוב). וכן ברכת על העץ על היין תליא בפלוגתא, אף שבדיעבד קייל"ן שיצא. ואכ"מ.

יח. עיין סברה"נ א, יז.

יט. ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ב'תשכד.

כ. ראה מקור חיים לחו"י סי' קה סק"א ד"ה

כדי הילוך שנסתפק בדבר.

ובלבוש סוסי תצא, שא"י לומר אתה חוננתנו במוצ"ש ליו"ט, כיון שא"א ברכת אתה חונן ביו"ט, ומ' דבכה"ג שאומר אתה חונן, ש"ד שיאמר אתה חוננתנו. אבל ראה ערוה"ש שם. וכ"מ בפירש"י ברכות לג, ב ד"ה ביו"ט, שאילו מתפלל אתה חונן ביו"ט אומרה בברכת אתה חונן. ומה"ט שקו"ט בגמ' שם באיזה ברכה לאומרה, אלא שלאחמ"כ תיקנו מרגניתא לאומרה באתה בחרתנו. וכמ"ש בשו"ת דברי חיים מליניק דלקמן. (וצל"ע מה שרצה בשו"ת דברי חיים שם לה"ר מזה שנקטו שם מלכתחילה לומר בהודאה כר"א, דהא למסקנא אמרו נראין, והיינו לאומרה בברכה אמעית, ורק אי עבד ואמרה בהודאה לא מהדרין לי'. אמנם בתוס' ריה"ח שם פ' נראין שמורים כן להלכה. וכ"ה בתוס' עירובין מו, ב ד"ה ר"א. ואין שיהי' אין מזה סרך ראי' לענינו. ואכ"מ. ולהעיר, מחי' הצ"צ (ברכות יז, ד) שבשכח אומרה בהודאה* . כן להעיר,

(* הנה, מש"כ הצ"צ בנוגע לותודיענו בפרט היינו לפי שא"א לאמרו בש"ת, משא"כ באתה חוננתנו. וגם משמע קצת מדבריו, שבותודיענו קייל"ן מעיקר הדין כר"א. ומ"מ סיים שכ"ה גם באתה חוננתנו. וצ"ע שלא מצינו כן בשום דוכתא, לא בנוגע לותודיענו, וכש"כ באתה חוננתנו, שמפורש בפוסקים כשאין לו כוס לאמרו בש"ת. אמנם, בפ' ר"י מלוניל ברכות לג, א והובא גם במכתם שם בשמו, וכן במיארי שם בשם י"מ, כתבו כן באתה חוננתנו שכדאי ר"א לסמוך עליו בשענה"ח במקום שכחה. (ושם: בעבודה. וצ"ל: בהודאה). וראה גם ס' השולחן ה' סעודה ש"ח בשם אחרים. ושם: והוא הנכון (אבל קאי על גוף הענין, עיי"ש). וכ"מ קצת בס' הגר ברכות שם. אבל לא הובא בשאר ראשונים. ובפוסקים הושמט לגמרי. וברשב"ץ ברכות שם כתב עלה: ולא מחוור.

וכן בשוכח מעין המאורע שלר"א אומרה בהודאה (ביצה ז, א) (א' קייל"ן הכי. ואולי מיירי רק כשאין לו כוס, ובשכח לאמרו בש"ת. אמנם, בשו"ע אדה"ז סרצ"ד ס"ה (וראה תהל"ז שם סק"ז) מוכח להדיא שגם בכה"ג חוזר לאתה חונן. וכ"ה בשלחן שלמה שם. ועוד. ואולי לא נחית לזה. ואכן, ראה חזו"ע שבת ח"ב ע' שפג שפסק לאומרו בכה"ג בהודאה. וכפ' בשו"ת דברי שלום מזרחי ח"ג סנ"ט (ושם, דאילו הו' שמיע להו' ד' המאירי הדרי בהו. ואין דבריו מוכרחים, שהרי שאר הראשונים ל"כ כן, והרשב"ץ כתב עלה שאינו מחוור. ומסתבר דלא קאי רק בפ' ד' הגמ'). ושניהם לא בה"ד הצ"צ.

ושבו העיר הרה"ג הרלו"צ שליט"א ראסקין, שבאין לו כוס גרע שאמירתו הבלה היא לעיכובא, ולהחולקים על ר"א לא יצא יד"ח, אבל כשיש לו כוס לא הפסיד כלל כשיאמרנה בהודאה.

ומריש הו"א להמתיק דבריו, דנראה פשוט שאי"ז בגדר משנה ממטבע טבעו חכמים, שאין מקום אמירתה בתפלה מתקנת אנשי כנה"ג. ואף שגם בפלוגתא דאמוראי שייך ד"ז (ראה מה שהוכחנו בקוונט' באתר דרב ח' ג' הע' 4), מ"מ אנו בשכח קיימינן השתא, ולא מסתבר שהחמירו עליו בכגון דא (וכדמוכח מד' הראשונים הנ"ל). וגם ליכא כאן משום הפסק, ובמכ"ש ממאורע שלא בזמנו. וגם לדעת המחמירים במאורע שלא בזמנו - כאן עדיף טפי,

כא. ע"פ שו"ע אדה"ז סרצ"ד ס"ז לגבי אתה חוננתנו (אף שיש מקום לחלק קצת). ודלא כמט"א סתקצ"ט ס"ז שאינו חוזר כל שהתחיל כבר "ותתן לנו". וכבר כתבו כו"כ לתמוה על דבריו - ראה שד"ח מערכת ר"ה ס"ג סק"ג. קצוה"ש הערות למעשה שער חודש תשרי ע' קיג (ועיי"ש שכתב באו"א קצת). שו"ת יחו"ד ח"א סצ"א. ועוד. וראה בשערי זבולון או"ח ח"ב ס"ה סק"ב שביאר דעת המט"א באופן מחודש שמרגניתא טבא שתיקנו אינו בגדר הבדלה אלא חלק מנוסח התפלה, וכמו שאינו חוזר בשכח לומר "אתה בחרתנו". ובשו"ת שבה"ל ח"ט סכ"ג כ' ליישב כיון שיכול לומר על הכוס. וכ"ז דחוק. והרי בשכח ותודיענו וטעה ואכל קודם הבדלה על הכוס קנסינן לי' שעשה שלא כהוגן. וכבר כתבו שגם לדברי המט"א יכול להחמיר ולחזור.

והנה, בקצוה"ש הערות למעשה שם כתב דבאתה חוננתנו שאני לפי שצריך להזכיר מעין חתימה סמוך לחתימה. אבל טעם זה לא הובא בפוסקים. ועוד, שלכמה דעות אינו מעכב. ותו, שבכ"מ מצינו שחוזר ומזכיר במקומו, גם כשל"ש טעם הנ"ל. ורביעי בקודש, שיתכן שמרגניתא טבא שתיקנו רב ושמואל הוא להזכיר במקומו דוקא - ראה להלן בהערה כג (אף שיש מהראשונים שכתבו שנהגו לאומרה במקום והשיאנו - מחז"ו סדר פסח תפלת יו"ט ראשון. סידור רע"ג הובא בפ' הרשב"ץ ברכות לג, ב. (אבל במהדו"ח העירו שבכת"י אחרים אינו. וראה בשמו במאה שערים דלקמן). מאה שערים לרי"ץ גיאת ה' הבדלה. ועוד). ובכללות הענין, ראה בארוכה בבירור הלכה בענין שכח לומר ועל הנסים בשו"ת באתרא דרב (פורים) ח"ג ס' ג, בענין הזכרת השמות שלא לצורך. ואכ"מ.

כב. ראה שש"כ פס"ב הע' לז.

כג. וה"ט, דקיייל"ן שכיון שהתחיל ב"ח ברכות צריך לגמור הברכה, כולל גם בנוסח הבדלה. ויתירה מזו, י"א שבשכח בשבת והתפלל של חול ולא שאל מטר בברכת השנים - חוזר ומברך (ראה שו"ת מתת ידו סי"ד. ועוד).

ולהוסיף, שבחי' הרא"ה והריטב"א ברכות לג, ב שתיקנו ותודיענו בברכת אתה בחרתנו, שצ"ל בברכה סמוכה לג' ברכות ראשונות (ולהעיר מאבודרהם תפלת סוכות ובפ' התפלות לר"י ב"ר יקר בטעם נוסח ותודיענו לפי שנאמרת בברכת הדעת].

ולא גרע ממתפלל תפלת תשלומין במו"ש והבדיל בשתייהן - ראה גם ט"ז סי' קט סק"ב.
אבל כ"ז אינו, להדיא קיילין שבמקום שאין מחזירין אותו אסור לו לחזור לראש וגם לא לאומרה ללא חתימה משום הפסק - שו"ע או"ח סרצ"ד ס"ה ובט"ז שם סק"ג ואדה"ז שם ס"ו. ואכתי יש לחלק, אבל צ"ע אם עיקר דבריו נכונים שלחכמים לא יצא כשאמרו בהודאה. אבל להעיר שברש"י בברכות שם פ"י שנראין היינו דלא מהדרין עובדא. ומשמע שבל"ז מהדרין (ולכא' צ"ל דמירי בטעם לפנ"ז, או באין לו כוס, וכדומה). וכוונתנו בזה, שכל"ז את"ל שלא הוכרעה הלכה, ומשו"ה אמרו מטין או נראין (ראה תוד"ה ר' אסי - עירובין מו. ב. תורה"ח בברכות שם. שלמה משנתו בברכות שם). ואילו לרע"ק או לחכמים עצמם לא יצא כנה"ג. [אמנם, פשטות הגמ' לפנ"ז דרבנן לא פליגי על" דר"א ביר"ט אחר השבת, ורק ר"ע פליג. והרי בלא"ה לא קיילין כר"ע גם בכל השנה. וראה במעשה חייא בברכות שם שפ"י דמטין וכו' קאתא לאפוקי ממרגינתא דרב ושמואל. (וראה סמיכת חכמים בקדושה וברכה, וגפן פור' שפ"י באו"א)].

ושו"ר בישא ברכה האלפערן בברכות שם, שר"ל דבפולגותא תליא, אי בתקנה ראשונה תיקנו שיאמרו בברכה בפ"ע, ורק בתקנה אחרונה נחלקו, או ששכחו תקנה ראשונה כשקבעוה על היין (כפירש"י). ולפ"ז ר"ל שם, דלרש"י לא יצא בדיעבד כשאמרה בהודאה, לפי ששינה מתקנת אנשי כנה"ג. ומדאתינן להכי, איכא למימר יתירה מזו, שאא"פ להוכיח מכל הני רבנותא שבשעה"ח אומרה בהודאה, דלדידהו י"ל שאינו מעיקר תקנה. אבל הדברים נסתרים במקצת, ממש"כ במאיירי (והובא אצלנו בקונט' הנ"ל): שנוסח ומטבע הבדלה תיקנו אנשי כנה"ג, ומתוך שנתלדלו ונטלטלו ונשתבשו בקצת הדברים והוא שנחלקו אח"כ חכמי ישראל בכך, ועכ"ז הביא בשם י"מ לאומרה בהודאה. ויל"ד בקל. ובכלל, אין דבריו מוכרחים, ובהכרח תליא מילתא.

[ולהעיר, שכבר נחלקו חכמים בכללות דין הזכרת מעין המאורע, אם יצא יד"ח כשהזכיר שלא במקומו בשאר הברכות, ש"י דמעיקרא לא טבעו חכמים מקום ההזכרה בפרטיות, ורק שלכתחילה קבעו איזה מקום יוכשר יותר, ומה גם שיכול להוסיף בכל הברכות מעין הברכה. ואף למ"ד הזכרה בהודאה שאנו, ואינו יוצא יד"ח בהזכרה מעין המאורע בהודאה, שאין לו להוסיף הזכרה בג"ר ואחרונות (ואכ"מ בכ"ז. וראה שו"ת עמק התשובה ח"א ס"ג, ובארוכה - הסמך בשו"ת הרי יהודה ח"א ס"ל) - נבדו"ז שלר"א מזכיר בהודאה עדיף טפי. ועדיין צ"ב בטעמא דמילתא לחלק בין מעין המאורע דיעו"ג, שנפסק ההלכה להדיא דלא כר"א, ובטעה אחרי ברכת עבודה חוזר ואינו מזכיר בהודאה, לברכת הבדלה].

והנה, סתימת דברי הצ"צ דבכל גזונא מיירי. אלא שמחמת הקיצור קשה לדייק בדבריו לכאן או לכאן. גם נראה מדבריו שלמעשה קיילין הלכה כר"א, וא"כ אין לנו לחוש להחולקים ורק שלכתחילה אומרה כמרגינתא טבא דרב ושמואל בותודיענו.

אבל בכ"מ מפורש שהלכה דלא כר"א - ראה ר"ף ורא"ש בברכות לג. ב. ראה שם. נמוק"י שם. ח"י הריטב"א שם. מאירי שם. תוסהרא"ש נדה ח, א. פסקי הרי"ד בברכות שם. ועוד. וכ"ה בפיה"מ להרמב"ם בברכות פ"ה מ"ב. (ומש"כ בל"א אין הלכה כר"ע ולא כר"א ולא בקיצור הדלכה כת"ק - לפי שבי"ט שחל במוצ"ש אי"ז כת"ק). וכ"כ הבי"א או"ח רס"י רצד שפסקו הפוסקים הלכתא כת"ק. איברא, לשוננו דהרא"ש ד"אנן קיילין השתא כמרגינתא

שברשב"א בברכות שם העיד בשם רה"ג שהגו בא"י לאומרה ברכה רביעית בפ"ע כר"ע). אבל מש"כ שם בשו"ת ד"ח, שלאחרי שתיקנו לאומרה באתה בחרתנו שאני - לא ה"ר לסברתו. וראה מרומי שדה שם ד"ה אלא.

ולהסברא שלא לומר אתה חוננתנו משום בקשת צרכי - הרי בלא"ה אומר אתה חונן שי"ב בקשת צרכי.

ומה שאינו אומר נוסח ותודיענו בברכת אתה חונן, משום שינוי מטבע שטבעו חכמים. וגם דשאני מטבע ברכת ותודיענו שכולל קדושת היום עם הבדלה (ראה מילי דברכות בברכות שם. ועוד), וכ"ז ל"ש בברכת אתה חוננתנו (ראה גם עובר אורח דלקמן). וגם, חלוקים הם ביסודם, שגדר ותודיענו הזכרת קדושת היום, משא"כ אתה חוננתנו - בגדר הבדלה (וכמ"ש באחרונים. וראה גם אצלנו בקובץ באתרא דרב לג' בסופו).

והנה, ג"א הארכנו במק"א (קובץ באתרא דרב שם) שבהבדלה בין קודש לחול אינו יוצא. ומ"מ נ' שבאתה חוננתנו לא איכפת לך, שאינו רק מזכיר סדר הבדלות. (וגם בותודיענו למנהג האשכנזים מזכירים ההבדלה בין קדש לחול, ודלא כנוסח שבגמ' ורמב"ם. וראה שו"ת ר"מ פרובינצאלו סמ"ג (ע, א)). ובפרט - שלאחמ"כ מזכיר ותודיענו.

ואה"נ, שלא יצא בזה יד"ח, ואפ"י אם ה' יוצא בזה, כיון שתקינו לך רב ושמואל מרגינתא טבא לכוללה באתה בחרתנו, לכתחילה יש לאומרה שם ג"כ.

דתקין רב ושמואל" משמע שהוא רק בתר דתקיני מרגינתא טבא ולא מעיקר הדין. וכן יל"פ בכ"מ בנוגע ליר"ט שחל במוצ"ש (ראבי"ה בברכות לג. ב. שו"ת התשב"ץ ח"א רס"י קנו. ועוד). ומ"מ, עדיין אי"ז בהכרח כר"א, והוא כת"ק - ראה ראה וריטב"א שם. ואולי כוננת הצ"צ לומר שמ"מ הדבר מוכרע, ומשו"ה שפיר יש להורות בדיעבד לאומרה בהודאה. ומחוררתא בדברי הצ"צ של"כ כהלכה למעשה כ"א כהערה בדרך לימודו, כסגנון שאר ההערות שם, שהם הערות קצרות, ולא סיימה למילתא. ובפרט בנוגע לאתה חוננתנו שכתב כן בדרך י"ל (ולהעיר מדוגמת: אמירת מזמור לתודה בעיר"כ - ח"י עה"ש רח, ב. וראה גם לענין זמן ק"ש באג"ק ח"ח ע' צד וח"י ע' רצד, אף שיש לחלק). ולמעשה, במקום שיש לו כוס, ודאי אין מקום להורות כן. שהרי אם לא אמרה אין מחזירין, ומדוע להיכנס לבית הספק. אבל כשאין לו כוס, שצריך לחזור לראש, יש מקום לומר כן, ולא להצריכו לחזור לראש (מאותו טעם גופא שבאין לו כוס אומרה בש"ת, אף שדעת האומרים שאין לה ענין כלל לש"ת עיקר, שלא ליכנס לספק בברכות שא"צ - אדה"ז סרצ"ד ס"ה), ובפרט שמצינו כן למעשה אצל גדולי הראשונים. וילע"ע.

ובגוף הענין אם יצא באתה חוננתנו - הנה, מחד גיסא, הרי מזכיר עיקר ההבדלה בין יום השביעי לששת ימי המעשה. אלא שיש להחסיר העיקר - ההבדלה בין קדש לקדש, קדושת שבת לקדושת יו"ט. ובפירש"י שבת קיד, ב ד"ה לא היו מבדילין, שהבדלה בתפלה היא בין קדש לקדש. ואף שלא נז' כן בנוסח דידן בתפלה, צ"ל שהכוונה למש"א "בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלת", או דקאי להשי' שחותרים בברכה אמצעית כן, או"י דקאי למאן דס"ל דאומרה ברכה בפ"ע. ואולי באמת מקום שיוסיף ויאמר באתה חוננתנו בין קדש לקדש, ואי"ז כמשנה ממתבע שטבעו, שאינו משנה מעיקר הברכה. וה"ז כמוסיף מספר ההבדלות משלש עד שבע, וסדר הבדלות מונה. [אלא שיש"א שאין להוסיף במספר ההבדלות אא"כ מוסיף שבע - תוס' שבמרדכי פסחים קד, א ד"ה והא. אבל לדעת שאר הראשונים מותר להוסיף - ראה רשב"ם ותוס' שם. מהר"ם חלאוה. ועוד. וכ"מ בשו"ע אדה"ז סתע"ג ס"ט. ובלא"ה צ"ע בנוסח דידן באתה חוננתנו, וכש"כ לשי' הנ"ל, שיש שם ד' הבדלות - ראה ר"ן בשם תוס'. מרדכי שם ד"ה איברא. שו"ת חת"ס או"ח סע"ה. ערוה"ש סרצ"ד ס"ד].

ושקו"ט בכללות הענין בכ"מ: ראה שו"ת מתת ידו מהדו"ת או"ח סי"ג (לגמור הברכה, אבל הבדלה אומר במקומה, באתה בחרתנו בנוסח של ותודיענו, ודבריו ברובם ע"ד הפלפול). דברי חיים מליניק סי"א (כנ"ל, עיי"ש טעמו, שלא לשנות ממתבע שטבעו חכמים). עובר אורח להאדר"ת סי' קמג (כנ"ל בשו"ת דברי חיים. ועיי"ש שהביא בשם מח"ס הדברי חיים באו"א ממש"כ בספרו, שלא לגמור אתה חונן ולהמשיך אתה בחרתנו בתוך הברכה. ושולל סברתו). אוצרות ירושלים חלק רכג ע' שסז (כנ"ל, כיון שצ"ל הבדלה בין קודש לקודש דוקא). חיי בנימין (פוזן) ח"ב סמ"ג (כנ"ל). שש"כ פנ"ח הע' כט (נשאר בספק אם צריך לומר גם אתה חוננתנו או ותודיענו בברכת אתה חונן. ואת"ל שצריך, אם צריך לומר עוה"פ בברכת אתה בחרתנו). חזו"ע שבת ח"ב ע' שעט (כנ"ל בשו"ת דברי חיים, שגומר הברכה ואומר ותודיענו במקומו). שומר אמת או"ח סתצ"א (ע' תפג - בשם הגריש"א לומר ותודיענו בברכת אתה חונן. ובשם הגר"ח"ק כבשו"ת דברי חיים. וכ"ה במכתבו בסו"ס אשי ישראל פפויפר ע' תשעז). מעיל קטן קונשטט סט"ו סק"א (לומר ותודיענו במקומו, אף שאמר כבר אתה חוננתנו כשגומר ברכת אתה חונן.

ומספקא לי' אם יצא בהבדלה שבאתה חונן (לחוד). ברכת ציון ברכות סי' קסב (אינו אומר אתה חוננתנו. ואם אמרו חוזר ומבדיל באתה בחרתנו בנוסח ותודיענו). המאור גל' רכו (מכתב בעל רבבות אפרים, ונסתפק אם לומר אתה חוננתנו באתה חונן, או ותודיענו באתה בחרתנו). טל ברכות ס"ו ע' 135 (ע' תקטז ובהערה לשם - שא"צ להבדיל ב"פ דדי בפ"א (ע"פ מג"א סי' קח סקי"ג. אבל יש לחלק טובא). אבל עדיף להבדיל בברכת אתה בחרתנו, שאי"ב נוסח בקשת צרכי, אא"כ נאמר שאומר נוסח ותודיענו באתה חונן).

כד. אמירת יעו"י מהני גם לתחילה בנזכר אחרי רצה - כ"כ בדה"ח סי' קיא ס"א, והב"ד במקרא קודש (אורבאך) סי"ח ס"ד, ובכה"ח סתפ"ז סק"ג. ודלא כחיי"א כלל כח ס"ו, הב"ד בפת"ש סרס"ח ס"ד ובפת"ע שם סק"ד ובארחות חיים ספינקא שם סק"ה ובמשנ"ב שם סקי"ג ובכה"ח שם סק"ה (וסותר ד"ע ממש"כ בסתפ"ז לגבי יו"ט. ודוחק לחלק בין שבת ליו"ט, כיון שנוסח יעו"י ל"ש לשבת (ראה כעיי"ז בדעת החיי"א בתהל"ד סרס"ח סק"ו. ולהעיר ממחה"ש סרס"ח סק"ה שר"ל בדעת הרא"ש לחלק עד"ז בין שבת ליו"ט) - שהרי יכול להזכיר קדושת היום באו"א באמירת "רצה נא במנוחתנו ביום השבת הזה" וכדומה. ובחיי"א גופי' כ"כ גם בנוגע ליו"ט).

[ולהעיר שבדרה"ח שם סע"ד ס"ו נשאר בצ"ע. אבל מתו"ד בסי' קיא נראה שהוקשה לו רק כשכבר התחיל מודים. ואולי יל"פ באו"א, דפשיטא לי' רק כשזכר קודם מודים, משא"כ כשזכר אחרי התחלת רצה. ולכאו' כשזכר אחרי סיום רצה, אם יאמר ברכה אמצעית של שבת יצטרך לחזור על ברכת רצה עוה"פ וה"ז ברכה לבטלה, וממילא מורין לי' שיאמר יעו"י שם. אבל כשלא גמר רצה, שפוסק באמצע הברכה (שבברכות אחרונות לא אמרו שיגמור הברכה, כפשוטו. וכן מפורש בדרה"ח סס"ז ס"ב. קיצור שו"ע סע"ו סי"ח. ועוד. וראה תהל"ד סרס"ח סק"ז. ובאמת ליעקב קמניצקי סרס"ח ס"ב עלה ונסתפק בד"ז ואישתמיטת' כל הנ"ל), חוזר ומתחיל ברכה אמצעית של שבת (אף שנמצא מברך י"ט ברכות). וכ"מ קצת בשו"ת ר' אברהם בן הרמב"ם סע"ט סק"ו שבזכר אחרי שומע תפלה חוזר לאתה קדשת ולא מהני שיאמר מעין המאורע שם. (אלא שי"מ בדעתו ובדעת אביו הרמב"ם שבדיעבד יצא בהתפלל של חול בשבת גם בלא הזכיר מעין המאורע כלל. ואכ"מ). וצל"ע.

ובעיקר הקושיא שהקשה בדרה"ח - ראה חכמ"ש סרס"ח ס"ד. ומה שתי' שזה משנה ממתבע שטבעו - צע"ג לדידי ולדכוותי, שהרי לכו"ע יצא יד"ח בדיעבד. ורארה גם שו"ע אדה"ז סתפ"ז ס"ב שאי"ז שינוי ממתבע שטבעו חכמים שהרי מן הדין ראוי ה' לעשות כן. ושו"מ שנתקשה בזה בשו"ת עמק התשובה ח"א ס"ד סקי"א.

ולאידך, בדעת החי"א מקום לפרש דקאי רק כשזכר בברכת רצה, אבל בנזכר לאחמ"כ יודה שיאמר יעו"י שם, שלא לגרום לברכה לבטלה. ותו, שהרי עיקר טעמו שהזכרת מעין המאורע מהני רק בדיעבד אבל לכתחילה צ"ל ברכה בפ"ע לקדושת היום, וכל שסיים כבר רצה כבדיעבד דמאי, שלא להצריכו לחזור ולברך ברכת רצה. (ועפ"ז, אולי מקום לומר יתירה מזו בדעת החי"א, שאם הזכיר כבר של שבת ברצה, אין לו לחזור לאחר המעשה, גם כשלא סיים הברכה). אבל לשונו "דאפי' נזכר קודם מודים לא מהני" משמע דבכל גוונא מיירי. ואדרבה, נקט הדוגמא דנזכר קודם מודים, שבפשטות כוונה שסיים כבר רצה, ולרבותא נקטי'. ואולי כוונתו להשמיענו שאפי' בברכת רצה שהיא מקום הזכרת יעו"י לא מהני. ועדיין יל"ע אם ס"ל שגם אחרי שכבר הזכיר של שבת חוזר ומברך ברכה בפ"ע.]

וראה ברכת הבית ח"ב שמ"א סכ"א ובשע"ב לשם ובהגהת המחבר שם. וכן העלה בשו"ת אול"צ ח"ב פי"ט ס"ב לחלוק על החי"א, ונראה מדבריו שר"ל שכל עיקר הטעם שתיקנו ברכה בפ"ע דלא אטרחרו להתפלל י"ח, אבל כשכבר התפלל ברכות של חול, אין טעם שיחזור. ועו"ל בסגנון אחר, שמעיקרא לא תיקנו חובת ברכה בפ"ע לשבת, וסגי בהזכרה לחודה, ורק כיון שפטרורו מלהתפלל י"ח ברכות ממילא נזקקו לתקן ברכה לשבת, אבל גם אחרי התקנה אי"ז תקנת ברכה כ"א חובת הזכרה, ואמטו להכי, באופן שהתפלל כבר י"ח הדרין לעיקר הדין ומזכיר של שבת בעבודה. (ואה"נ שלשי' ב"ש ביו"ט שחל בשבת שמברך שתי ברכות בפ"ע לקדושת היום (ביצה יז, א) משמע שאחרי שלא הטריחוהו כבר תיקנו חובת ברכה, אבל אנו בדעת ב"ה איירינן הכי. ויל"ע בדעת הפר"ח סתפ"ז ס"א שביו"ט שחל בשבת וחתם באחד מהן לא יצא, אי ס"ל שאחרי התקנה ה"ז חובת ברכה, או"י שאף שנשארה חובת הזכרה לחוד, מ"מ משנה ממתבע שטבעו במתפלל שבע). ועוד, שכיון שמן הדין ראוי להתפלל כך, "אלא שהחכמים

הקילו על האדם" (כל' הרא"ש ברכות פ"ג סוסי"ז. אדה"ז סתפ"ז ס"ב), נמצא שאין כאן תקנה לברך ברכה בפ"ע, אלא קולא שלא לברך י"ח. וכל שכבר בירך י"ח אין מקום להורות לו להחמיר לברך ברכה בפ"ע, שאי"ז חומרא אלא קולא. [לאידך, פשוט שאי"ז לכתחילה להתפלל מעיקרא י"ח ולהזכיר של שבת, וכל' כל הפוסקים (ואבוהון דכולהו - בשו"ע סרס"ח ס"ד) "יצא", דהיינו בדיעבד, ומפורש כן בשו"ע אדה"ז סתפ"ז ס"ג, ואף אנו במאי עסקינו כשכבר התפלל י"ח. וק"ל. וכבר האריכו לתון הטעם שלא הטריחוהו משום כבוד שבת כנ"ל עם הטעם שביירושתמי ברכות פ"ה סוף ה"ב שאסור משום בקשת צרכיו. וכ"ה בשו"ע אדה"ז סרצ"ד ס"א. ואף אנו בעניותין כתבנו מזה - ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב (כת"י) סי' יב'רא. ולהעיר מפנ"י ברכות כט, א בפ' הגמ' שם "הני שבע דשבתא כנגד מי", דמשמע דס"ל שהיתה תקנה מיוחדת לברך ברכה בפ"ע, ודלא כנ"ל. אבל ראה יד דוד זיצנהיים ברכות כט, א. (ולהעיר ממש"כ שם כא, א). וגם בד' הפני"א אפשר להעמיס כדברינו, שכ"ז רק כשאנו מתפלל י"ח, אבל במתפלל י"ח חוזר לעיקר הדין, והפני"א ר"ל שכיון שפטרורו מלומר ח"י ברכות, ממילא נזקקו לתקן ברכה בפ"ע בכדי שיהיו במספר שבע, אבל אין כאן חובת ברכה מצ"ע. וראה גם בצל"ח ברכות לג, א ד"ה בתחלה קבעוהו. ויתר על כן, מצינו בברכ"י סי' קכד סק"ג (וראה בשלמי חגיגה ה' יו"ט ס"א ס"ב בהערת הרב המג"י) למיסבר סברא להורות לכתחילה לכן חו"ל ביו"ט להתפלל של חול ולהזכיר של יו"ט בעבודה בכדי להוציא בני א"י, עיי"ש בנדון דידי'].

ובלא"ה, כיון שבדיעבד לכו"ע יוצא, ונחלקו האחרונים, הרי במקום ספק נקטינן דסב"ל. (אבל לפום סברא הנ"ל, שכיון שכבר התפלל ברכות של חול אין טעם שיחזור, הרי גם בנזכר אחרי ברכת ש"ת יש להורות שימשיך ויאמר רצה ויזכיר מעין המאורע ברצה, שהרי כבר גמר ברכות אמצעיות של חול. ולא הכרענו כן בפנים, שהרי גם אם יזכיר ברכה בפ"ע לקדושת היום לא הפסיד שאין כאן ברכה לבטלה, משא"כ בנזכר אחרי שגמר רצה).

וצ"ע לסברא זו, כשנזכר אחרי מודים, מדוע יחזור לברכה אמצעית (שכ"מ מסתימת ההלכה בשו"ע סרס"ח ס"ה ובשו"ע אדה"ז ס"ח) ולא יזכיר שם. ואולי אכן כצ"ל, ורק כשגמר כל הברכות וסיים תפלתו אלא שלא עקר רגליו לא מהני הזכרת שבת.

ובאמת בהכי מיירי בשו"ע שם, וכן גם במקור הדברים בסמ"ק סי"א, שסיים תפלתו, ולא נתפרש להדיא באופן שנוצר לפניו. ובל' הלוש סרס"ח ס"ה (ובא בהמשך לס"ד, עיי"ש) מדויק עוד יותר, שרק בסיים תפלתו אלא שלא עקר רגליו אמרו שיחזור לברכה אמצעית, עיי"ש"ה. ויל"ד. אבל בדרה"ח גופא בס' קיא מפורש שגם לדעתו בנזכר אחרי מודים מורינו ל' לחזור לברכה אמצעית (אלא שנתקשה בטעם הדבר. וראה שם סס"ז ס"ב).

ולמעשה, כיון שי"א דלא מהני הזכרת שויו"ט רק בברכות אמצעיות או בעבודה ולא בברכות אחרונות (ושקו"ט בזה. ואכ"מ), יש להורות שכשנזכר אחר מודים יחזור לברכה אמצעית, והרי גם הדרה"ח נקט לעשות כן (אף שהוקשה לו בטעמא דמילתא). ולאידך, בנזכר קודם מודים יאמרנה שם, שלא ליכנס לברכה לבטלה בחזרת רצה עוה"פ. ומה גם שיל"פ כן גם בדעת החי"א. והרי הזכרת שויו"ט ברצה עדיף טפי מהזכרה בברכה אחרת, שהרי מעיקרא כך ה' ראוי לאומרה בעבודה לולא כבוד שויו"ט (אדה"ז סרס"ח ס"א. אבל בסתפ"ז ס"ב כתב בסתמא "בברכה אחת מהן"), אלא שיוצא יד"ח באיזה ברכה שיהי' (אדה"ז סרס"ח ס"ז. ומפורש יותר בסתפ"ז שם. ואולי קאי רק בברכות אמצעיות או בעבודה. וראה שו"ת עמק התשובה שם סק"ט ככוונת אדה"ז לגבי הזכרת קרבנות מוסף. ואכ"מ). אבל כשנזכר אחרי ש"ת, וכן באם התחיל רצה ולא סיימה, יחזור לברכה אמצעית, שאין בכך הפסד. ובפרט שכ"מ דעת ר"א בן הרמב"ם כנ"ל. (וראה שו"ת מתת ידו ח"ב סוסי"ד שנקט בפשיטות שאחרי ש"ת חוזר לשל שבת, אבל לא נחית לכ"ז). וכן ראיתי שכתב בפשיטות בכרם שלמה האס דיני תפלת יו"ט (נדפסו אחרי שתקכ"ט), וכן במעשה בראשית (בן אדהאן - מגדולי רבני המערב, נלב"ע בשנת תרפ"ו) ח"ג מצוה תלג (ע' 36 - במהדו"ח). וראה מש"כ בדעת האול"צ במורי' ניסן תשע"ט ומה שהשיגו באדני שלמה סרס"ח ס"ה. ושניהם לא נחתו לכמה מהפרטים דלעיל.

כה. כ"נ לפענ"ד פשוט ע"פ שו"ע אדה"ז סי' קכו ס"ג. ושוי"מ שכ"כ במענדי כהן קופשיין ח"ה ס"ל.

כו. וא"צ לחזור לראש התפלה, אף שה"ז שקר מוחלט. ראה תהל"ד סרס"ח סק"ט ואילך. ואכ"מ.

כז. ה"ז בגדר מזכיר מאורע שלא בזמנו שנחלקו הפוסקים. ולמעשה, גומר תפלתו ומתפלל תפלת נדבה. אבל בשויו"ט שאין מתפללים נדבה בהכרח שיגמור תפלתו. אמנם, בנזכר קודם חתימת הברכה ודאי יחזור לראש הברכה לאפוקי נפשי מפלוגתא ושתהא תפלתו כהוגן אליבא דכו"ע. וגם באמר כבר שם השם - כיון שי"א שמחזירין אותו, חותם למדני חוקיק.

כח. ע"פ שו"ת גו"ר או"ח כלל ד סי"ט - הובא בהגהות רעק"א סתפ"ז ס"א. ערוה"ש שם ס"ד. כה"ח שם סק"ל. וראה תשובות הפוסקים (כ"ץ) סכ"ג - באו"א. והנלענ"ד כתבנו.

כט. ראה קצוה"ש סמ"ז סי"ב. לקט הקמח החדש סי' קכ ס"ב (השני). חשוקי חמד בכורות נ, א בארוכה.

ל. נחלקו הפוסקים ודעת האחרונים שאינו יוצא נזכרה בפשטות (ובסתמא) בשיחת ש"פ נצו"י תשמ"ז (בלתי מוגה). ושם, שאף שבלא הזכיר פסוקי קרבנות בכלל יצא - במזכיר קרבן אחר קלקל וגרע טפי. וע"ד הדין שבהתחיל לומר פסוקים צריך לומר כולם. וכש"כ בשינה וקילקל. ועד"ז כתבו כמה אחרונים (דלקמן). וראה אצלנו בקובץ "באתרא דרב" (מהדו"ב) גליון ג הע' 26 בכיו"ב. וש"נ. [וי"ל דוגמא: אמירת "מוסף" ולא "מוספי" ביום א' דר"ה שחוזר - ראה הגהות רעק"א סתקצ"א סק"ג. מט"א ס"ה. שע"ת שם בשם הלק"ט. אבל במשנ"ב בשעה"צ סק"ו שחוזר רק בלא סיים הברכה. ובה"ח סי' קנא ס"ב, שאינו חוזר כיון שאומר "מלבד עולת החדש" ואומר ג"כ "ושני שעירים". ועד"ז, במוסף שבת ר"ח והזכיר של שבת ולא של ר"ח, דלא סגי במש"א ונעשה לפניך קרבנות וכו', שכיון שפירט פסוקי שבת ולא ר"ח גרע - ראה שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' קס. וראה מה שכתבנו בענין זה בקיצור דיני שכחה וטעות לשבת ר"ח ניסן (נדפס בסוף לוח יומי לחה"פ ח"א). אבל ראה בשו"ת אג"מ או"ח ח"ד סכ"א סק"ג מש"כ לחלק. ושם, אפי' הזכיר של שבת בהברכה. אבל, נ' פשוט שאם אמר "ואת מוספי יום השבת" ולא אמר פסוקי שבת, דיצא. וכ"מ מסתימת האחרונים].

אמנם, דעת רוב הפוסקים שלא יחזור (וכמה מהם כתבו להדיא דל"ג ממי שלא הזכיר פסוקי מוספין כלל) - ראה בכורי' סתרנ"ט סק"א. חי"א כלל כח סט"ז. משנ"ב סי' קח סקל"ח. סתפ"ח סקי"ג.

ועוד. וכ"פ בשו"ת חבלים בנעימים ח"ב המאסף לחאו"ח סקי"ג. מנח"י ח"ח סמ"ט. שבה"ל ח"ד סס"ג. ח"י או"ח ס"ז שאלה ט (עיי"ש החילוק מקריה"ת שבקרא קרבנות אחרים לא יצא. ועצ"ב. וראה בשו"ת שו"מ שיתתאה סכ"ב דאזיל בתר איפכא).

אבל ראה עולת שמואל סי' קג. שו"מ רביעאה ח"ב סי' קח (לחזור כיון שהזכיר מאורע שלא בזמנו. וס"ל דמ"ד דל"ה הפסק הוא רק בתפלת תשלומין. וילה"ע, שלדוה"פ גם בתפלה עיקרית שייך לומר הכי, ולמעשה מתפלל נדבה. אמנם, ביו"ט ל"ש להתפלל נדבה). פת"ש לסי' תרסג (שבסוכות שקרבנות מעכבים זא"ז חוזר. וראה הנסמן שם. ובשו"ת שבה"ל ח"ד שם העיר מפסק הרמב"ם (תו"מ פ"ח ה"ב) שמוספין אין מעכבין זא"ז. וכבר הקשו (ראה מנ"ח מ' שכ) שד' הרמב"ם הם נגד פשוטות הגמ' (מנחות מד, ב) לחלק בין סוכות לשאר המועדים. ובשו"ת מנח"י העיר לנכון מחיי"א כלל כח בנשמ"א סק"א שבמצאו עוד באמצע היום חייבים להקריב, וא"כ הה"נ בתפלה, עיי"ש מש"כ). הנסמן בארחות חיים סתרס"ג סק"א. דע"ת שם (נוטה שיחזור גם בגרע ממספר הקרבנות). משמרת שלום קוידנוב בהדרת שלום הוספה לסמ"ג. שו"ת עמק התשובה ח"א ס"ב. ח"ו סי' רל. תשוה"נ ח"א סשפ"ח. בצה"ח ח"ב סס"ח. רבבות אפרים ח"ו ששד"מ. שו"ת להורות נתן ח"ח סכ"ז (רק כשהוסיף במספר הקרבנות).

וקצת ראי' (ראה עד"ז בשו"ת רבבות אפרים שם) ממה שבספרד ל"א פסוקי מוספין דילמא אתי למיטעי, ועדיפא להו לבטל לכתחילה מנהג קריאת הפסוקים, אף שיוצא רק בדיעבד (וי"א שגם בדיעבד ל"י), ולכאו"צ"ל הטעם שבטעה גם בדיעבד לא יצא. אבל בשו"ע אדה"ז סי' תקצא ס"ה הוסיף: ותתבלבל תפלתם. ומ' שבזה שיש חשש טעות לחוד לא סגי לבטל קריאת הפסוקים.

ובטעה בספיקא דיומא, לכו"ע יצא כשהזכיר יומו, דאנן בקיאין בקביעא דירחא.

ולכאורה מקום לומר, שכשהחליף פסוקי יו"ט אחד בחבירו, והזכיר שם חג אחר

להדיא בפסוקי הקרבנות ("פסח לה", וביום הבכורים" בפסח וסוכות, וכדומה), דלא יצא, כמו בהזכיר יו"ט אחר בתפלתו. (ולמעשה משו"ע אדה"ז סתפ"ז ס"ב). ואין לומר שכיון שהזכיר במקומו, לא איכפת לן, ועכ"פ ה"ז כמזכיר מאורע שלא בזמנו - שה"ז שקר גמור, דלדין חוזר ומתפלל נדבה (ואכ"מ), וד"ז ל"ש במוסף.

אבל, עפ"ז לכאו' נראה שגם באינו מזכיר שם חג אחר, כ"א יום אחר מימי החג, או תאריך אחר בחודש, ה"ז שקר. ומדוע לחלק בכ"ז. ויתירה מזו, מסתבר שגם הזכרת קרבנות אחרים ה"ז שקר, שאומר "זאת מוספי יום חג פלוני נעשה ונקריב וכו' כאמור", ומסיים בענין אחר. והדרינן לסברא קמייא. ראה בעיקרי הד"ט או"ח סי"א. ובשו"ת מנח"י שם בסו"ד ר"ל דל"ה שקר כיון שהיא טעות דמוכח. וצ"ב. וראה גם בשו"ת משנ"ה ח"ז סע"ג באו"א. ועד"ז בשו"ת שרה"מ ח"ג סוסי' לא. ועצ"ע בכ"ז.

לא. בבברכת הפטרה - לא הזכיר של יום טוב רק בחתימה לא יצא. וראה א"א מבוטשאטש סרפ"ד שאם התחיל מעל הכל ולא הזכיר שבת בפתיחת הברכה לא סגי. וכן מוכח מהגהות רעק"א סתפ"ז ס"א לגבי ברכת הפטורה בשמע"צ שחל בשבת, עיי"ש. אף שי"א שאם הזכיר מאורע שלא בזמנו חוזר ומתפלל, היינו משום הפסק, אבל בברכת הפטורה שאני, ודמיה לברהמ"ז, שגם בשח באמצע אינו חוזר ומברך. וראה משנ"ב ס"ה סק"א. וילקט יוסף שנה שמינית קונט' ז סס"ח. ומ"מ כל שלא סיים הברכה, יחזור לתחילת הברכה לתקן ברכתו, כיון שאין כאן חשש ברכה לבטלה - ראה קצה"ש סמ"ז סי"ג ובבדה"ש קכ"ה.

לב. נחלקו הפוסקים אם יכול להבדיל למחרתו, (ראה שד"ח אס"ד מערכת ה סקט"ו (הובא בשש"כ ח"ב פנ"ח הע' צז. וראה שם פס"ב הע' י)). וספק ברכות להקל, ובמק"א הארכנו במשמעות דעת אדה"ז בזה.

לג. נתבאר באריכות בכינוס תורה דחיהמ"פ תשע"ד וי"ל בקובץ באתרא דרב"ג גליון ג.